

***Het schrikbewind
te Hoegaarden
1782-1815***

Door Hubert Van Nerum
1987

Woord vooraf:

Toen de voorouders uit de Revolutietijd schriften nalieten om aan het nageslacht het Schrikbewind te verduidelijken, konden zij zeker niet vermoeden dat al deze feiten 5 generaties later nog in herinnering zouden gebracht worden.

Ook Alphonse Wauters en anderen die de geschiedenis van Hoegaarden schreven, maar nooit de documenten die nu in ons bezit zijn onder ogen kregen, konden niet vermoeden dat zij bestonden en eens aan het licht zouden komen.

Zij bleven door de opeenvolgende generaties angstvallig als heilige relieken verborgen, omdat bepaalde feiten nooit de oren van buitenstaanders mochten komen en ook omdat alles nog te fris in het geheugen lag.

Tegenwoordig, in dit gezegende jaar 1982, is echter de tijd aangebroken om de waarheid, “de simpele waarheid” over een der gruwelijkste perioden uit de geschiedenis kenbaar te maken, opdat ieder beter weten zou, wat toen te Hoegaarden is geschied.

Tien jaren al werkt de Studie- en Navorsingcommissie van 't Nieuwhuys Museum aan de geschiedenis van de Franse Revolutie en de Besloten Tijd.

Tot in Parijs dreef zij haar navorsingwerk door en nog steeds zijn de opzoekingen niet beëindigd, maar toch is er voldoende stof voorhanden, om er eindelijk mee te beginnen.

Aan de hand van onuitgegeven bronnen zullen onthullingen worden gedaan, toestanden kenbaar gemaakt en feiten veropenbaard, waarin vele Hoegaardiërs hun voorouders zullen in weervinden,

- hetzij als samenzweerder tegen de overheersers,
- hetzij als aanhanger van de Franse Republiek en deze waren niet gering.

Dat de lezer zich echter niet verwacht aan een volledig historisch verhaal van deze benarde tijd, dat laten wij aan de algemene geschiedenis over, maar wij willen wel in dit werk afzonderlijke episodes brengen, door de voorouders beleefd en meegedeeld en die tot heden onbekend zijn gebleven.

Onze oprechte dank gaat uit naar al de personen en instanties, die hun archief en schriften ter raadpleging openstelden en voornamelijk naar Ridder Antoine de Fontigny, die gedurende 3 jaren te Parijs ontzaggelijk navorsingwerk heeft verwezenlijkt. Wij willen ook een postume hulde brengen aan de heren Jean Marie Lowet-Oury en Paul Bail, weldoeners van 't Nieuwhuys, die ons de eerste kostbare archiefstukken uit de Revolutietijd schonken, die aanleiding gaven tot alle verder onderzoek.

De geraadpleegde bronnen en archieven, met verwijzing naar de teksten en akten, worden opzettelijk in fine van het werk vermeld, om elke voorbarige en misplaatste kritiekvoering te vermijden, zoals maar al te dikwijls het geval is geweest.

Dat deze bijdrage de lezer moge behagen en hem een diepere kijk geven op het leven en het karakter van het voorgeslacht. In september 1982 zullen de meeste van de in ons bezit zijnde documenten, in het kader van een tentoonstelling over het Schrikbewind en waarvan verschillende instanties hun medewerking verlenen, in 't Nieuwhuys-Museum worden tentoongesteld.

INHOUD

- Woord vooraf

I. PRELUDIUM

1. Een oude vete (14 juni 1782)
2. Vechtpartij te Rommersom (1785)
3. Van Autgaerden wordt Burgemeester (16 april 1787),
4. Windelincx te Hoegaarden (juni 1788)
5. Voor de Luikse Privaat-Raad (4 december 1788)
6. Verkiezing van een nieuwe Burgemeester (Pasen 1789)
7. De Hoegaardse Patriotten rukken uit (22 juli 1789)
8. Dodelijk schot te Hoegaarden (26 juli 1789)

II. HET VOLKSBEWIND

9. De machtsgreep tegen de Regentie (augustus 1789)
10. De Notariële Revocatie (september 1790)
11. Gruweldaden te Tienen (juni 1790)
12. Protest tegen eigen mannen (30 juni 1790)
13. Het afmaaïen van weiden (juli 1790)
14. Van Autgaerden dient ontslag in (maart 1791)
15. Manifest van Generaal Dumouriez (november 1792)
16. De Bisschop treedt op (juni 1793)

III. DE BESLOTEN TIJD

17. Instelling van de nieuwe bewindsploeg (juli 1794 - juli 1795)
18. De laatste arend van het oud-regiem (augustus 1795)
19. Het dekreet van 9 Vendemiaire AN IV (1 oktober 1795)
20. Terging en plagerijen "à la française" (juli 1795 - april 1796)
21. De vrijheidsboom (21 januari 1796)
22. De Immigratieraad (30 januari 1796)
23. 't Nieuwhuys wordt Mairie (7 juni 1796)
24. Ter dood veroordeeld (9 juni 1796)

IV. DE CONSPIRATIE

25. Ontstaan der Broederschappen (1796)
26. Ondermijning van de Bestuursraden (april 1796 - mei 1797)
27. De Godsdienstvervolging (september 1796 - december 1797)
28. Doorhakking van de Vrijheidsboom (17 december 1797)
29. Het zevenkoppige monster (20 juli 1798)
30. Conscriptie en Boerenkrijg (september - december 1798)
31. In de greep van de Conspiratie (1799)
32. De spotvogel "Pierlala"

V. ONDER HET CONSULAAT

- 33.. Napoleon verschijnt (9 november 1799)
34. "Mariage de Raison" (20 maart 1800)
35. Einde van de Besloten Tijd (6 februari 1804)
36. Petitie aan de Keizer (1 september 1804)
37. Het noodzakelijk kwaad (oktober 1805)
38. De successie (1808 - 1814)
39. Hoegaardiërs onder Napoleon (1800 - 1814)
40. Bezegeling van een Epos (1815)

- Geraadpleegde bronnen

- Inhoud

Dit werk wordt opgedragen aan Deken Jan Hubert Sweert, leider en ziel van De Hoegaardse Conspiratie en aan al Zijn medewerkers, die onder het Schrik-Bewind hebben geleden.

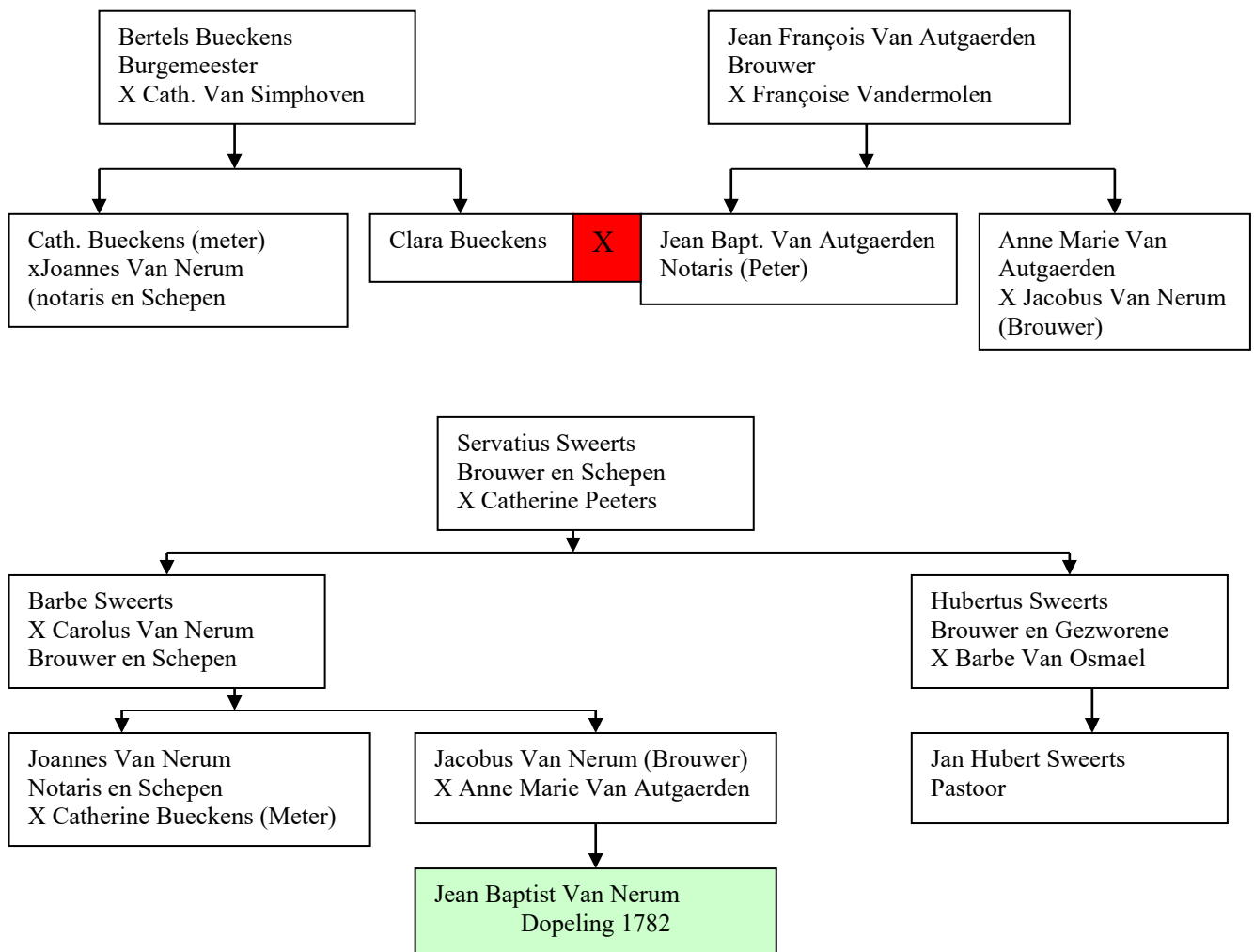
I. Het voorspel – Premidium.

1. Een oude vete (14-06-1782)

Op 14-06-1782, meer dan 200 jaar geleden, werd in de kerk van Hoegaarden een kind van het mannelijke geslacht boven de doopvont gehouden door zijn peter en oom Notaris Jean Baptist Van Autgaerden, 35 jaar oud (*gehuwd met Clara Bueckens, zuster van de meter*) en zijn meter en tante Catharina Bueckens, 45 jaar (*gehuwd met Notaris en Schepen Joannes Van Nerum, broer van de vader*).

In het bijzijn van de gelukkige vader Brouwer Jacobus Van Nerum, 44 jaar (*gehuwd met Anne Marie Van Autgaerden, zuster van de peter*), diende Pastoor Jan Hubert Sweerts (*kozijn van de vader. Deken benoemd in 1786*) het doopsel toe. Het kind kreeg de naam van zijn peter Jean Baptist (*later gehuwd met Albertine Dumont, waaruit de stamvertakking van de Van Nerum's sproot, die heden nog te Hoegaarden wonen. Zij waren ook de ouders van Dr. Jean Baptist Van Nerum, wiens memoireschriften ons toelieten vele bijzonderheden te vernemen*).

Al deze nauw met elkaar aanverwante personen zullen in de geschiedenis van de Revolutietijd een aanzienlijke rol spelen, zodat het van belang is hun staat van verwantschap te publiceren.

Wanneer Pastoor Sweerts het doopsel had toegediend, richtte hij zich zoals dat gebruikelijk was, in christelijke en vrome woorden tot de vader en de doopheffers.

Zijn toespraak is niet bekend, maar wel het feit dat hij Van Autgaerden, met wie hij al in onmin leefde, ondanks hij zijn kleinzoon was, zou beledigd hebben door hem op zijn antiklerikale doctrine te wijzen. Van Autgaerden stond hem zodanig ten woord, dat Sweerts zich eveneens gekrenkt voelde en de Notaris uit de kerk joeg.

Toen zou Van Autgaerden geroepen hebben: “Ik zal Uw heksentempel wel van zijn paperijen weten zuiveren”.

Niemand kon opdat ogenblik vermoeden dat hij daarin 15 jaren later zou gelukken, en dat het incident zeer nadelige gevolgen zou krijgen. Dan zou Sweerts geweigerd hebben het doopmaal bij te wonen, wat Jacobus Van Nerum hem niet kon vergeven.

Het is algemeen geweten dat Van Autgaerden anticlericusgezind was en zich al meermaals beledigend had uitgelaten tegen de Prinsbisschop en zijn volgelingen, die hij voor zwarte roofgieren (rapaces noirs) uitschold.

Van Autgaerden was nochtans gelovig en ging naar de kerk, maar was zeer tegen de geestelijken gekant. Hij was bovendien uiterst koppig van aard en als hij zich een doel had gesteld, kon niets of niemand hem hier doen van afwijken en gebruikte alle middelen in zijn bezit om zijn plan ten uitvoer te brengen.

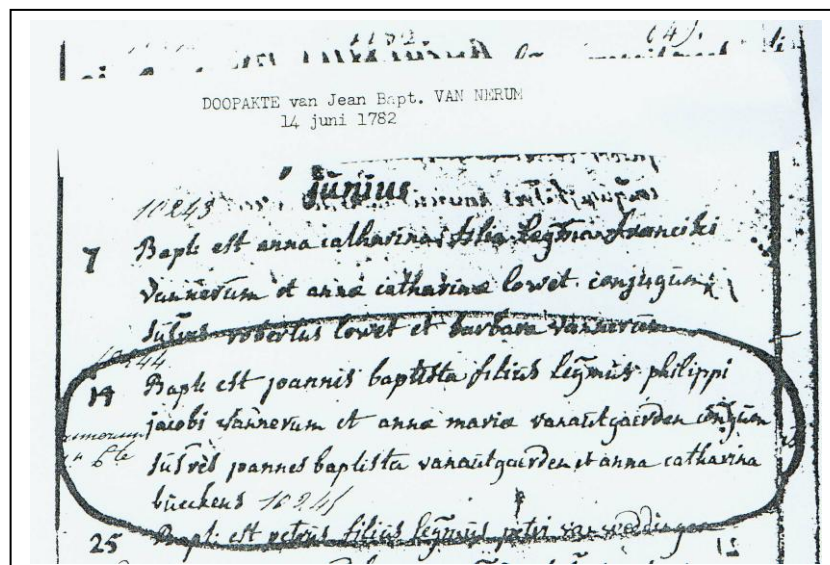
De vete Sweerts-Van Autgaerden dateerde al van uit hun studententijd aan de universiteit van Leuven, rond de jaren 1770. Zij was ontstaan uit de toen heersende rivaliteit tussen de studenten

- in de godgeleerdheid, waartoe Sweerts behoorde en
- deze die Rechten en Notariaat studeerden, waarvan Van Autgaerden deel uitmaakt.

Onderlinge twisten onder deze twee studentenkringen hadden Van Autgaerden en Sweerts meermaals tegen elkaar in het harnas gedreven, terwijl bij de “cercle de jurisprudence” een zekere antiklerikale geest ingeslopen was.

En deze vete bleef zich voortduren na 1778, nadat Sweerts al te Hoegaarden zijn geestelijke ambt had opgenomen en Van Autgaerden er als notaris was ingesteld.

Hij had het voornamelijk tegen Sweerts, want deze had hem al een paar malen belet zich politiek op het voorplan te brengen. De Regentie stond destijds immers sterk onder de invloed van het kerkelijke gezag en dat was juist in dit gezag dat Sweerts de grote rol speelde, zodat Van Autgaerden geen kans kreeg. Was dit misschien de oorzaak van zijn honende uitdrukkingen tegen Sweerts.

Het incident lag in elk geval aan de basis van al de troebelen die later over Hoegaarden zou neerkomen, want vanaf deze doopplichtigheid was er oorlog tussen de Pastoor en de Notaris.

De Regentie en de Zwetsen schaarden zich achter Pastoor, maar Jacobs Van Nerum, die uit de V-Geslachten stamde, doch de schoonbroer was van de Notaris, verkeerde uit familiaal oogpunt in een zeer netelige positie.

En zo geschiedde te Hoegaarden in het jaar 1782, meer dan 200 jaar geleden.

Daarom hebben wij dit gezegend jaar 1982 afgewacht, om met de bijdrage over het Schrikbewind te beginnen. (geschreven en uitgegeven in 1982 door Hubert Van Nerum).

2. Vechtpartij te Rommersom (1785)

Door de erfenisrechten op het Nieuwhuys was er in 1785 een verdeeldheid ontstaan tussen de broers

- Notaris-Schepen Joannes Van Nerum en (+ pastoor Sweerts)
- Meester-brouwer Jacobus Van Nerum (+ notaris Van Autgaerden)

Joannes werd gesteund door zijn kozijn Pastoor Jan Hubert Sweerts terwijl Jacobus te rade ging bij zijn schoonbroer Notaris Van Autgaerden.

Jacobus won het pleit tot grote misnoegdheid van zijn broer, maar alles bleef hierbij.

Nochtans enkele dagen later bevonden zich een paar vrienden van Van Autgaerden in een herberg te Rommersom, waar ook de 27 jarige Lambert (Libert) Coenegras aanwezig was. Deze laatste was de broer van Henri Coenegras, pater in het Begaardenklooster te Hoegaarden en stond bekend als “fel kerkgezind”.

Hij zou het gesprek op de verdeling van 't Nieuwhuys hebben gebracht, waarin hij partij koos voor Pater Sweerts en Van Autgaerden als “Anti-Christ” bestempelde.

De vrienden van de Notaris scholden Sweerts uit voor “Zwarte Pest”.

Maar in feite was het gesprek over 't Nieuwhuys slechts een voorwendsel om te kunnen redetwisten, want als gevolg van de onenigheden tussen Sweerts en Van Autgaerden, hadden zich in het dorp twee groepen gevormd, die vijandig tegenover elkaar stonden:

De Pastoorgezinden en de mannen van de Notaris.

Het redetwisten liep zo hoog op dat het tot een handgemeen kwam, waarin Coenegras dodelijk gekwetst werd.

De mannen van Autgaerden gingen aan de Notaris het gebeuren melden, zeggende dat de “kerkvijg Coenegras een goede les had gekregen”.

Van Autgaerden beloofde hen te beschermen in geval het tot een geding zou komen en betaalde hen enige pinten bier in een herberg aan de grote brug.

Twee jaren later kwam de zaak voor het gerecht. Coenegras werd beticht de ruzie te hebben ontstoken, doch Pastoor Sweerts legde volgende verklaring af:

“Den ondergeschreven pastor en deken van Hoegaarden attestere mits desen dat Libert Coenegras, inwoonder van Hoegaarden aen mij seer wel bekend, een deghsaem jonkman is en van eerlycke ouders en familie, dat hij sijn sedert die rusie tot Rommersom nu omtrent twee jaer geleden, in welke hij doodelyck gequets was, altoos wel gedraghen heeft en aan niemant bij mij weten rede gegeven heeft van klachten, in teecken der waerheit heb dese eygenhandigh onderteckent en met mijn cachet gesegent desen 16 may 1787.

J.H. Sweerts, pastor van Hoegaarden
en deken der selve district.

Coenegras overleed niet aan zijn verwondingen en werd op voorspraak van de Regenten in het gelijk gesteld, terwijl zijn aanranders veroordeeld werden, tot het betalen van alle schadevergoedingen.
Een nieuwe overwinning van de Sweertsen op hun vijand Notaris Van Autgaerden en C^o.

3. Van Autgaerden wordt burgemeester (April 1787)

Notaris Van Autgaerden werd in april 1787 tegen alle verwachtingen in tot Burgemeester van Hoegaarden verkozen..

Deze functie stond gelijk met Dorpsmeester of hoofd van de Dorpsraad, waarin de gezworenen uit de dorpskom en de gehuchten zetelden.

De Burgemeester of Dorpsmeester was belast met de ontvangst van de belastingen. De Dorpsraad hing echter af van het Korps van de Wethouders, het Schepencollege, “Regentie” genaamd, voorgezeten door de Meier.

De Regentie hield alle teugels in handen en liet tot de Dorpsraad slechts hun eigen vertrouwensmannen toe.

Hoe is het dan mogelijk dat Van Autgaerden, die zich sinds een paar jaren, als volksmenner door opruiende taal, vele aanhangers had gemaakt en zich meer en meer tegen het gezag begon te keren, door de Regentie tot dergelijke vertrouwenspost werd aanvaard? Dit gebeurde gans eenvoudig, maar welbedacht en goed berekend.

Al lang beoogde hij zich in de politiek binnen te werken, maar wegens zijn antiklerikale principes, ofschoon hij een broer had die pastoor was te Overlaar en een zuster Begijn te Tienen, had de Regentie hem steeds geweerd en de voorkeur gegeven aan mannen die langs hun kant stonden en gedwee gehoorzaamden.

In 1787 oordeelde hij het ogenblik nochtans gunstig om handelend op te treden.

Antoine Brasseur de jongen (zoon van de oude schepen Antoine Brasseur de oude) wiens mandaat verstreken was, werd bij de Regentie opgenomen.

Sedert 1783 had hij de functie van Burgemeester verzekerd en deze in 1785 gedeeld met Jacobus Van Nerum. Maar nu moest er tot verkiezing van een nieuwe Burgemeester worden overgegaan. Van Autgaerden stelde zich kandidaat en wees er de Regentie op, dat hij zich te Luik zou beklagen, indien de verkiezing niet wettelijk verliep.

Het was de eerste maal dat iemand aan de Wethouders de les durfde spellen en zijn bedreiging verwekte een zeker ongemak bij de schepenen.

Hij stuurde zijn kandidatuur in via zijn schoonbroer Schepen Joannes Van Nerum, die hem aan de Regentie voorstelde.

Van Autgaerden had echter wel verklaard dat hij de Regentie trouw zou gehoorzamen, zo de verkiezing wettelijk verliep en hij zou verkozen worden. Van Nerum liep in de val en vroeg aan de Schepenen, om zijn kandidatuur te steunen, want zijn opname in de Dorpsraad en benoeming tot Burgemeester was de enige mogelijkheid om zijn houding ten opzichte van de Wethouders misschien te doen wijzigen, terwijl zij hem in dit geval meer in hun macht en langs hun kant konden krijgen.

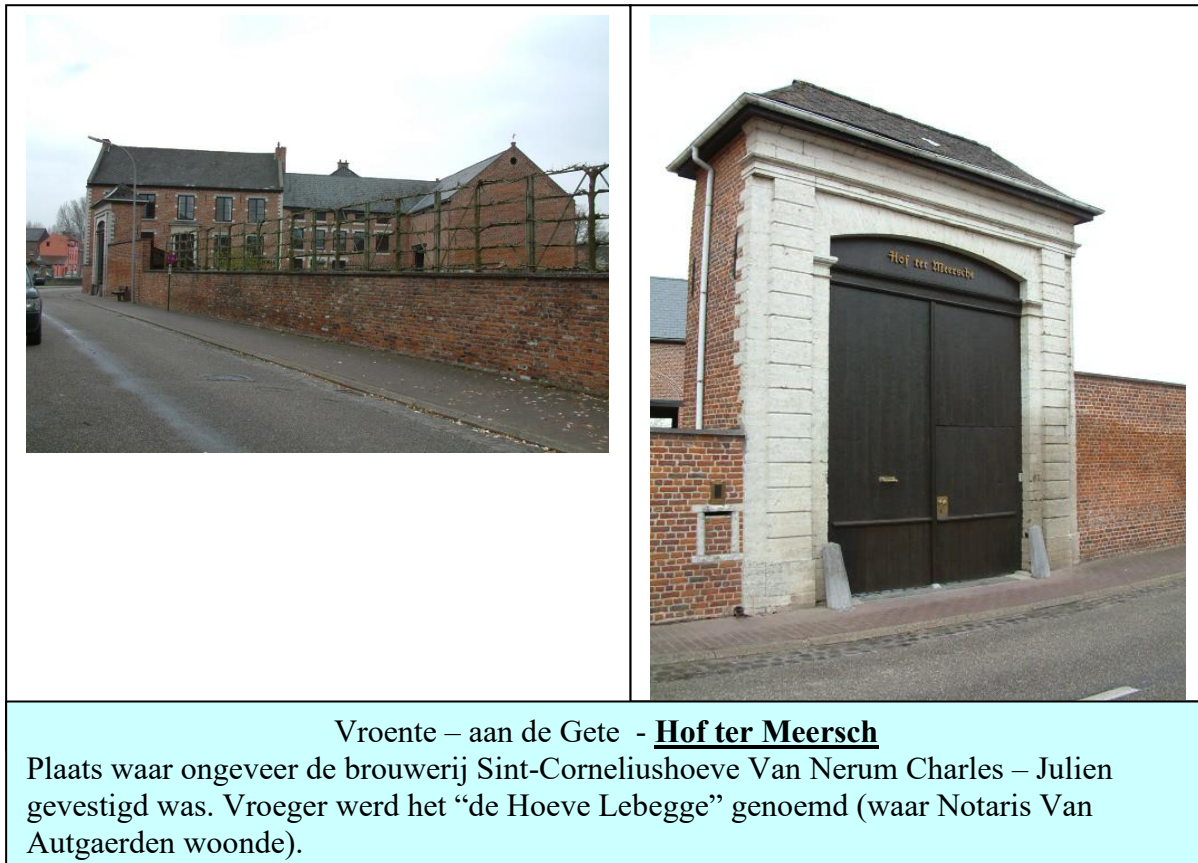
Doch Griffier Sweerts wilde er niets van weten en stelde zijn eigen kandidaat voor (te weten Franciscus Preuveneers, terwijl ook de kandidatuur van François Vandermolen werd ingediend), zodat er een zekere verdeeldheid heerste in de rangen van de Regentie.

De verkiezingen gingen “wettelyck in forme ende gebruycke” door maar de Regenten en voornamelijk Sweerts hadden het aantal aanhangers van Van Autgaerden onderschat.

Hij behaalde de meeste stemmen en moest dan ook “wettelyck” tot Burgemeester worden aangesteld.

Deze overwinning werd luidruchtig gevierd in de herberg aan de Brug, waar Van Autgaerden zijn Hoofdkwartier had.

Hij woonde er immers niet ver vandaan, namelijk op de Vroente in de huidige hoeve Lebegge.

Een maand na zijn benoeming kwam het proces voor betreffende de vechtpartij te Rommersom, waar Coenegras dodelijk werd gekwetst. De verklaring van Deken Sweerts beïnvloedde de rechtspraak, Coenegras werd vrijgesteld en de aanranders (waaronder vrienden van Van Autgaerden) veroordeeld.

Woedend vernam Van Autgaerden de uitspraak en besloot “la band de fiques” (de vijgenbende) zoals hij de Sweertsen en de ganse Regentie betitelde, te kelderen.

Zijn belofte van trouw en onderwerping aan de Wethouders was van korte duur geweest. Hij had immers bereikt wat hij gewild had en aan al de rest vaagde hij zijn botten.

Om zijn plan ten uitvoer te brengen had hij het geschikte ogenblik gekozen. In Brabant hadden de onpopulaire, hervormingen van Keizer Jozef II de gemoederen opgezweept, terwijl in het Prinsbisdom Luik, waartoe Hoegaarden behoorde, het volk zich tegen zijn meesters begon te keren en waar de revolutionaire geest heviger was dan elders.

Jozef II 1741-1790

Henri Van der Noot Henri Van der Noot (1731-1827), een Brusselse rechtsgeleerde, advocaat en politicus, was één van de hoofdrolspelers ten tijde van de Brabantse Omwenteling. Toen keizer Jozef II in 1787 een aantal ingrijpende hervormingen doorvoerde ontstond er een verzetsbeweging onder zijn leiding. De leden van deze beweging werden 'statisten' genoemd en ijverden voor het behoud van de oude voorrechten. Henri Van der Noot publiceerde op 24 oktober 1789 zijn Manifest aan het Brabantse volk waarin hij Jozef II vervallen verklaarde van de troon. De opstand heeft geleid tot een kortstondig bestaan van de 'Verenigde Belgische Staten' onder leiding van Henri Van der Noot.

In de zomer van 1787 kwam de Brusselse advocaat Van der noot de Tiense bevolking ophitsen, om het juk van Jozef II af te werpen. Daar maakte Van Autgaerden voor het eerst kennis met Jan Windelincx, de Deken van de Tiense brouwers die zich als revolutionaire leider aan het hoofd der opstandelingen had gesteld.(zie website Tienen – geschiedenis)

En handelend naar het voorbeeld van Tienen, riep Van Autgaerden in het najaar van 1787 te Hoegaarden op de Vroente, een volksvergadering samen, waar hij de gewone man van de straat, meestal ongeletterden, door de ophitsende taal voor zijn zaak trachtte te winnen en tegen de Regentie opjoeg. Hij klaagde de vriendjespolitiek van het Schepencollege aan, die overal de grote baas speelde en alles onder hen verdeelde, terwijl de gezworenen uit de Dorpsraad geen medezeggenschap kregen.

Ook de bestuursvorm klaagde hij heftig aan, waarin allen bloed- en aanverwanten zetelden, die zo blok vormden, de bevoorrechte schepencollege voor het leven in eigen familie hielden.

Inderdaad, de Regentie was voor het leven samengesteld als volgt:

- Meier Henri Schepers (kleinzoon van de oud-gezworene Guillaume Schepers,
- Griffier Antoon Balthazar Sweerts, zoon van oud-griffier Servaas Sweerts,
- Eerste Schepen Hendrik Struys (oom van de griffier),
- Schepen Joannes Van Nerum (zoon van de oud-schepen Carolus Van Nerum),
- Schepen Renier Lintermans (schoonzoon van de oud-gezworene Hendrik Hoebancx),
- Schepen Arnold Vandermolen (neef van de gezworene Vandermolen),
- Schepen Antoine Brasseur (zoon van de oud-schepen Antoine Brasseur, de oude),

De graad van verwantschap van al deze Regenten was zodanig ineengestrengeld, dat er werkelijk stamboomfragmenten bij te pas kwamen, om er wijs uit te worden. Zo was de Meier:

Meier Schepers was:

kozijn van Brasseur
schoonbroer van de griffier
kleinkozijn van Van Nerum
kleinkozijn van Vandermolén

Griffier Sweerts was:

Kozijn van Van Nerum
Kozijn van Lintermans

Struys die de Schepenbank voorzatz was:

Oom van de griffier
Oom van Van Nerum
Oom van Lintermans

Van Nerum was:

Neef van Struys
Kozijn van Sweerts
Kozijn van Lintermans
Kleinkozijn van Schepers

Lintermans was:

Neef van Struys
Kozijn van de griffier
Kozijn van Van Nerum.

Brasseur was:

Kozijn van de Meier
Kozijn van de griffier.

Verder klaagde Van Autgaerden ook het feit aan dat de Regenten tot de Dorpsraad alleen hun eigen vertrouwensmannen toelieten, of ongeletterden die dansten zoals zij floten en hun niet konden schaden, terwijl een 50tal ontwikkelde ingezetenen over het hoofd werden gezien.

De twee enige geletterden die tot de Dorpsraad behoorden waren:

- **Hubert Sweerts was:**
 - o Oom van de meier,
 - o oom van de griffier,
 - o oom van Van Nerum,
 - o oom van Lintermans,
 - o oom van Brasseur en
 - o schoonbroer van Struys,
- **Jean François Vandermolén was:**
 - o schoonzoon van Struys,
 - o kozijn van Van Nerum,
 - o kozijn van griffier Sweerts,
 - o neef van Hubert Sweerts en
 - o oom van Schepen Vandermolén

Met uitzondering van Schepers, Brasseur en Bernard Vandermolén, behoorden zij allen tot de V-Geslachten, een familiebroederschap in 1741 opgericht die tot een ware dynastie was uitgegroeid, om alle macht en gezag gedurende verschillende generaties in eigen en bevriende families te houden.

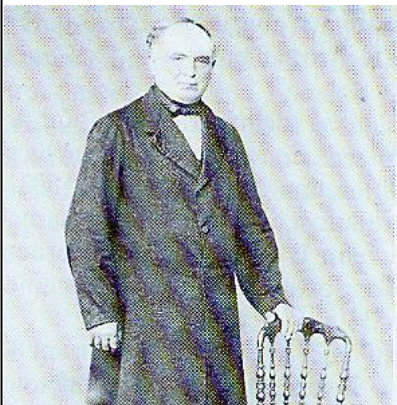
Vanzelfsprekend waren het dan ook deze V-Geslachten, die het hoge woord voerden in de Regentie en het was niemand anders dan Deken Jan Hubert

Sweerts, de aartsvijand van Van Autgaerden, die zijn invloed sterk op deze V-Geslachten liet gelden.

Jan Hubert Sweerts was ten andere de zoon van Hubert Sweerts uit de Dorpsraad en bijgevolg de kozijn van Schepers, griffier Sweerts, de Schepenen Van Nerum-Lintermans en Brasseur en de gezworene Vandermolen en bovendien nog de kleinzoon van schepen Vandermolen en neef van Struys, dus nauw verwant met alle Wethouders.

Niet verwonderlijk dat de ganse Regentie en ook gedeeltelijk de Dorpsraad naar de pijpen van Deken Sweerts dansten en al zijn wensen en wetten inwilligden. Deken Sweerts was niet meer en niet minder dan de geheime raadgever van het Korps van de Wethouders.

En vermits nu de Sweertsen de sleutelposities in handen hielden, namelijk het griffierschap van de Regentie gehouden door Antoon Baltahzaar Sweerts en de rekenplichtigheid van de Dorpsraad door Hubert Sweerts, is het niet moeilijk te begrijpen, dat het Sweertshuis de scepter zwaaide.

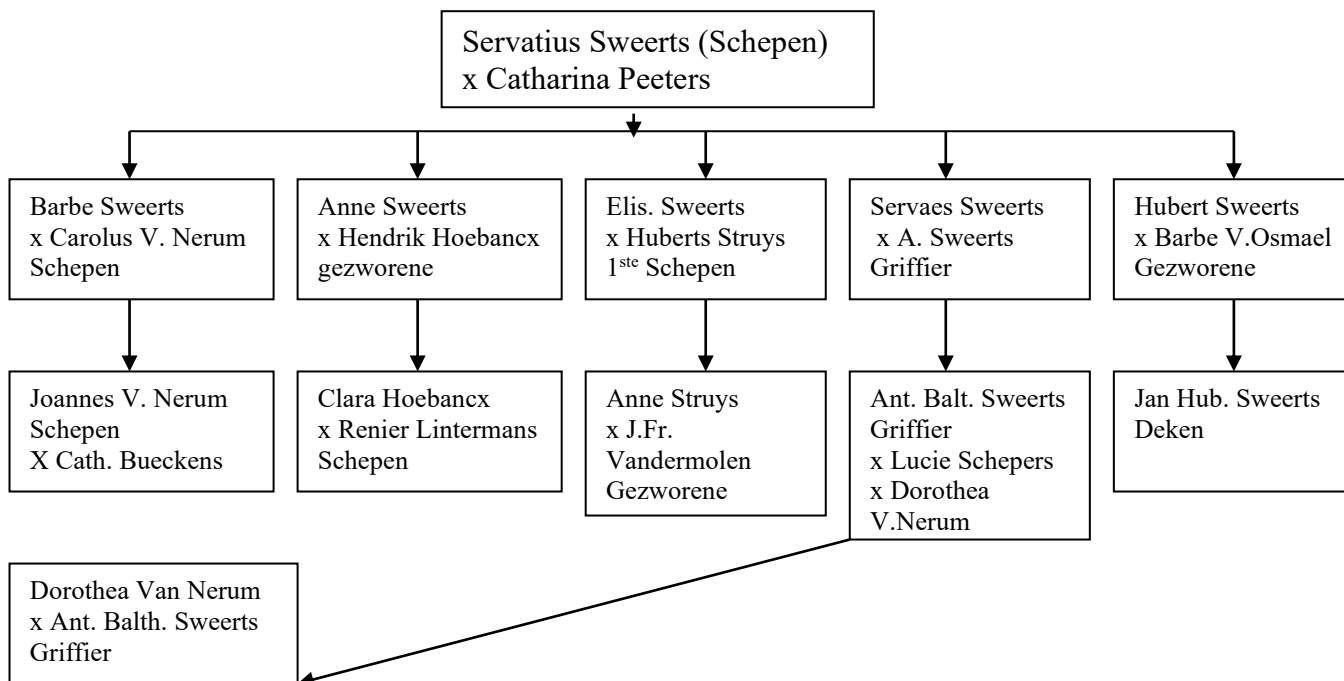
Hoofdrospelers tijdens het Schrikbewind. (van de andere geen foto's voorhanden)		
		
Jean Baptist Van Autgaerden De Oude (Notaris)	Jean Baptist Van Autgaerden De Jonge (zoon van Notaris)	Philippe De Zangré
		

Het was trouw Van Autgaerden zich had gekeerd en verklaarde dat de Sweertsen hun kinderen tot berekende huwelijken brachten, om hun politieke machtsposities te versterken. Hierin had hij niet volledig ongelijk, want het Sweertshuis was door uithuwelijking de bevriende families, gesproten uit het Huis Vandermolen, volledig langs hun kant gekregen.

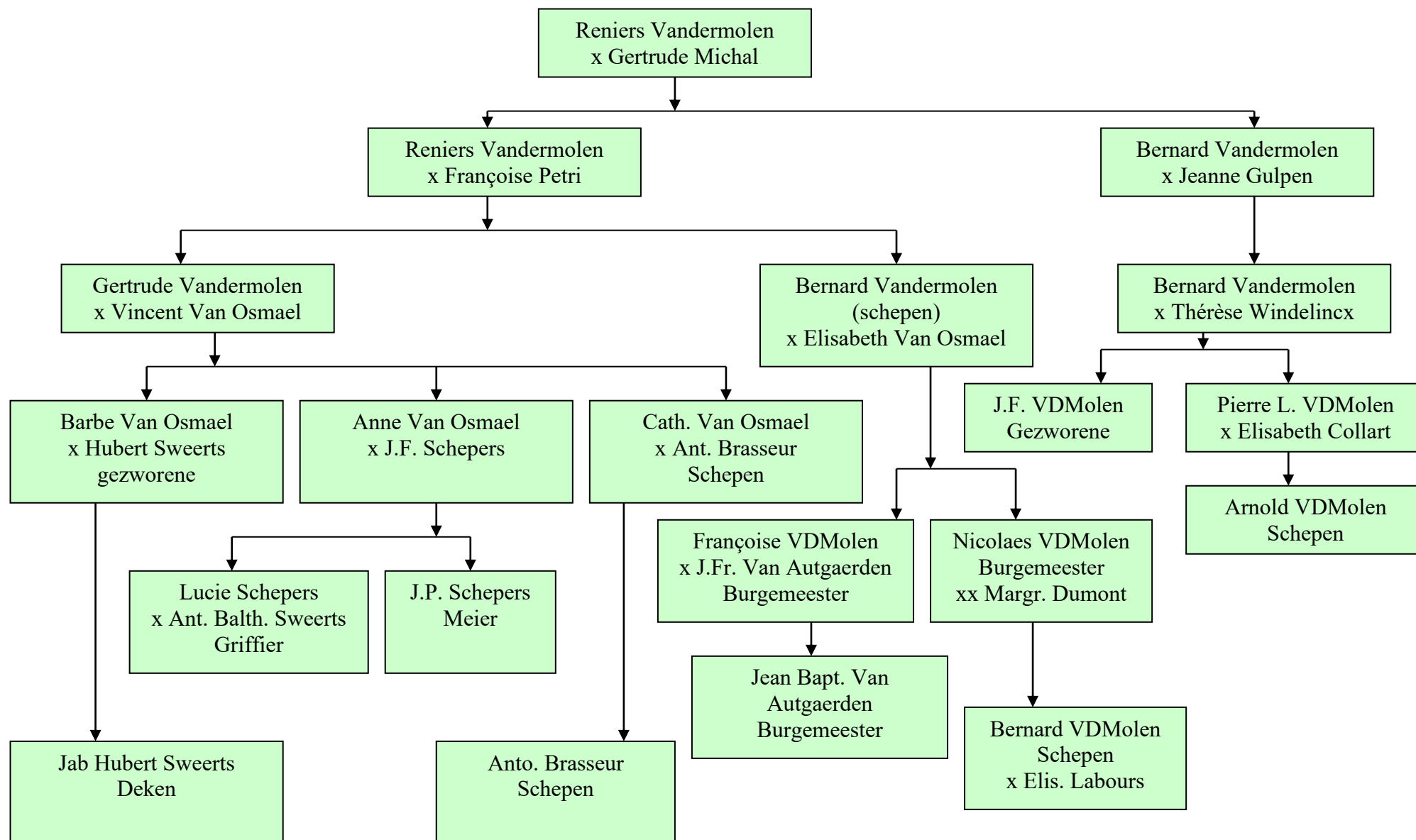
Het is nodig hun verwantschapsstaten te publiceren, want ook al deze personen zullen tijdens de troebele jaren van de Franse Revolutie hun rol spelen.

't Sweertshuys.

(V-Geslachten).

Het Huis Vandermolen.

Uit het fragment van het Huis Vandermolen blijkt duidelijk dat Van Autgaerden, evengoed als al de anderen, met de Regenten was verwant. Hij was niet alleen:

- de schoonbroer van Van Nerum
- maar langs de tak Vandermolen
 - o ook de overachterkleinkozijn van Bernard Vandermolen,
 - o de kleinkozijn van Schepers,
 - o de kleinkozijn van Brasseur,
 - o kleinkozijn Hubert Sweerts en
 - o Deken Sweerts
 - o De aanverwante kleinkozijn van griffier Sweerts
 - o Achterkleinkozijn van de gezworene Vandermolen

Dus nauwe bloedverwant met 7 van de 9 voornoemde Schepenen en gezworenen.

Waarom klaagde hij dan de berekende familieallianties aan, als hij er zelf toe behoorde? Waarom stond hij op tegen de Regentie, als hij door deze tot Burgemeester was aanvaard. Alleen en uitsluitend uit persoonlijke vete en wraak tegen Deken Sweerts en zijn “Vijgen”. Het lijkt dus eerder een inwendige familievete te zijn geweest “querelles de famille” zoals dat in de memoïresschriften wordt genoemd, omdat zij hem om zijn antiklerikale strekking, nooit tot de Regentie hebben toegelaten en hem slechts noodgedwongen bij de Dorpsraad opnamen.

Maar deze familievete zou een gans dorp in rep en roer brengen met in de hoofdrol Notaris Van Autgaerden, gekeerd tegen zijn rivalen uit het Sweertshuis. Wat er ook van zij, hij noemde zich Van Autgaerden en zou aan de “Vijgen” tonen wie hij was en wat hij kon.

- Verder klaagde Van Autgaerden ook nog aan dat de Regentieklik 45.000 florijnen had ontleend, zonder de Dorpsraad hiervan rekenschap te geven. Wat hij echter opzettelijk verzwegen was, dat de lening had gediend voor de afbetaling van de nieuwe kerk en het aanleggen van de baan naar Tienen, twee werken van openbaar nut met volle instemming van de Dorpsraad goedgekeurd.

- En ook zou volgens Van Autgaerden, de Regentie verwaarloosd hebben, de sinds 1646 verpachte gemeentegronden (een weide van ca 8 bunder), terug in handen te krijgen. Deze zaak was meer dan 141 jaar geleden, dus lang alvorens de schepenfamilies aan de macht waren gekomen. Was deze zaak vergeten of opgegeven? Had Van Autgaerden niet beter gedaan, het geval aan de Regentie te herinneren in plaats van kabaal te maken.

- En ten slotte kwam nog de aanklacht van de nieuwe bestrating, steeds palend aan de huizen van de Schepen en rijke brouwers Van Nerum, Sweerts en Vandermolen. Hiermede bedoelde hij de molenweg (huidige Pastorijstraat), een rechtsgeding dat in 1749 al zoveel stof had doen opwaaien en al lang geregeld was. Het is hier interessant te melden dat Van Autgaerden de schoonzoon was van Burgemeester Bertel Bueckens, die tijdens de dorpsruzie van 1749 un het complot stond tegen de Regentie.

Hij haalde alle mogelijke elementen aan, om het volk tegen de gezagvoerders op te zwepen. Hij was de man die het durfde zeggen en het viel hem niet moeilijk het kleine volk langs zijn kant te krijgen. Zijn toespraak werd op algemeen applaus onthaald en in één enkele oogwenk was al het goede vergeten, dat de Regentie voor Hoegaarden had gedaan.

Onbewust liet het volk zich meeslepen door de revolutionaire en contrarevolutionaire geestesgesteldheid van die tijd. Het Korps van de Wethouders was het zwarte schaap, waartegen alles werd uitgespeeld, om de belangen en de wraak van een man te dienen. De bestuursvorm van de Regentie beantwoordde misschien niet aan de vooruitstrevende liberale principes van

democratie, maar pasten volledig in het kader van die tijd. De Wethouders, familie of niet, waren allen wettig door Luik benoemd en bestuurden de gemeente goed en er heerste welvaart en vrede. Dat was hoofdzaak. Maar waar misbruiken heersen, gaat de pot zolang te water tot hij zinkt.

Is er tegenwoordig aan die toestand al iets veranderd? Een zolang er mensen op de wereld zijn, zullen er politieke en persoonlijke veten bestaan.

4. Windelincx te Hoegaarden (Juni 1788)

De uitgevaardigde hervormingen van de Oostenrijkse Keizer Jozef II verwekten een grote ontevredenheid en een groep misnoegden kwam in het geheim samen te Tienen in de herberg Minot op de Capucienenplein, onder leiding van de 33 jarige Jan Windelincx, brouwer in de Rode Poort (Donystraat). Deze volksmenner wilde het despotisch Oostenrijkse gezag verdrijven en richtte een korps vrijwilligers op, van meer dan 100 man waartoe ook de Graaf Henri Joseph de Glymes behoorde.

Zij noemden zich de “Patriotten” en werden onderduims door het Stadsbestuur gesteund.

Zo ontstonden weldra, zoals elders in het land, twee partijen,

- de Oostenrijksgezinden, stille burgers, door traditie gewoon aan hun overheid en Vorsten te gehoorzamen en daarom “Vijgen” genaamd en de
- misnoegden of “Patriotten” die het talrijkst waren en het juk van de Habsburgers wilden afwerpen.

In 1787 had deze Vrijheids- en Onafhankelijkheidsbeweging, wiens voorbeeld in andere steden ook geleidelijk navolging vond, zich tot een sterk vrijwilligerskorps uitgebreid, een compagnie jagers te voet (ca 60 man) en een afdeling dragonders te paard (ca 50 man), waaronder bemiddelden die hun eigen paard meebrachten en onder bevel stond van de Graaf van Glymes, terwijl het opperbevel in handen lag van Windelincx.

Zij waren uitgerust met wapens, trommels en pijpers en hadden zelfs hun eigen vaandel “ de Brabantse Leeuw”, oefenden regelmatig en richtten soms uitstappen in, waaraan velen uit de burgerij en de adel deelnamen.

Tienen was de eerste stad in het Hertogdom Brabant, waar de opstand broeide en door andere steden zou nagevolgd worden en daarom als “un des plus mauvais foyers de troubles” bij het Oostenrijks Gouvernement aangeschreven stond.

Het bezettingsgarnizoen dat onder bevel stond van de Officier Bayl en slechts een 30tal soldaten telde, beklagde zich bij de overheid, die kort nadien de ontbinding van het vrijwilligerskorps en de inlevering van hun vaandel eiste. Doch Generaal Windelincx weigerde dit en hij schouwde zijn “Patriotten” tijdens een groots “Revue” op de Grote Markt.

Hij verkondigde in geestdriftige woorden dat hij het land wilde bevrijden en zuiveren van de Oostenrijkse dwingelandij en dat weldra de andere steden van Brabant wel zouden volgen, om de omwenteling te ontketenen, want hun woel was heilig.

Notaris Van Autgaerden woonde de schouwing bij en droomde ervan om ook te Hoegaarden tot dergelijks iets te komen.

In uniform en met wapens vormden zij erehagen en zij escorteerden plechtigheden, ondanks het Keizerlijk verbod. In september 1787 stuurde minister Trauttmansdorf een laatste verwittiging naar de stad en dreigde met aanhouding, gevangenis en strenge strafmaatregelen, terwijl de Soevereinen Raadt van Brabant elke wapendracht verbood. Hierdoor konden de Patriotten niet meer in het openbaar verschijnen, maar bleven in het geheim de opstand voorbereiden.

Op 18-06-1788 kwam het op de Veemarkt tot een gevecht tussen een groepje “Vijgen” en de mannen van Windelinx. Een pistoolschot knalde en één der Keizergezinden stortte neer. Windelinx werd verdacht van “ce lâche attentat”. En ofschoon geen aanhoudingsbevel tegen hem werd uitgevaardigd, oordeelde Windelinx het veiliger enkele tijd de stad te verlaten. Hij vertrok naar Hoegaarden, in het land van Luik, waar hij vrienden telde en waar het Brabants strafrecht hem niet kon treffen. Van daaruit bleef hij verder met zijn korps in verbinding.

Tot deze Hoegaardse vrienden behoorde Notaris Van Autgaerden, die hem huisvesting verleende en hem zijn steun toezegde, want zij streefden gelijkvormige doelen na.

Windelinx had zich tegen de Oostenrijkse Vorsten gekeerd en Van Autgaerden tegen de Luikse Bisschoppen, die hij door de val van de Regentie wilde treffen.

Deze Jan Windelinx zou verwant geweest zijn met Thérèse Windelinx, moeder van de gezworene Jean François Vandermolen uit Hoegaarden. Van Autgaerden liet zich door Windelinx volledig opmaken, om naar het voorbeeld van Tienen te handelen en op te staan tegen het gezag, de Schepenen van Hoegaarden.

En net zoals Windelinx zou ook Van Autgaerden zijn “Patriotten” weten werven.

De oproerlingen kwamen in het geheim samen in de herberg aan de Grote Brug en wapenden zich met vechtersstokken, die zowat overal rond die tijd in de mode waren gekomen. Het waren stevige wandelstokken, voorzien van een loden of ijzeren kogelvormig handvat. Sommige hadden ook rieken en pikken en zelfs geweren.

Zij hadden echter geen uniformen, noch vaandel en werden ook niet zo op militaire voet ingericht als te Tienen, maar als het er op aankwam, zouden zij wel hun man weten staan.

In elk geval noemden zij zich zelf “die Patriotten van Hoegaarden” en zweerden hun leider Van Autgaerden trouw.

In de memoïresschriften staat geschreven: “Van Autgaerden fut le disciple du chef de la rebellion de Tirlemont, un nommé Windelinx qui séjourna pendant tout un temps à Hougaerde”.

5. Voor de Luikse Privaat-Raad (04-12-1788)

De Regentie had door de volksvergadering van 1787 een lelijke deuk gekregen en had griffier Sweerts gelast, om dadelijk een protestnota naar de Prinsbisschop Constantin van Hoensbroeck te sturen, teneinde de ongeoorloofde feiten aan te klagen.

Maar de sluwe Van Autgaerden op zijn beurt had tezelfdertijd een rekwest ingediend bij het Luikse Gerechtshof, om het proces nopens de verloren gegaan gemeentegronden aan gang te krijgen.

Op 04-12-1788 verschenen beide partijen voor de Luikse Privaat Raad, voorgezeten door Baron de Sluse de Beurs en bijgezet door de privaatraadgevers Ridders de Léonard de Streel en de Chestrel. Deze laatste trad tevens op als secretaris van de Raad.

De Luikse overheid die de opkomende volksklasse vreesde, besepte maar al te goed dat Van Autgaerden niet volledig ongelijk had en dat de Regentie haar bevoegdheden was te buiten gegaan. Zij wist wat er gaande was in het woelige Hoegaarden (Bourg des Insurgents) en wilde de toenemende ontevredenheid bedaren door enkele toegevingen te doen.

De Privaat-Raad onderhoorde beide partijen en stelde vervolgens een nieuw gemeentereglement op, bestaande uit XVII artikels dat voortaan te Hoegaarden diende van kracht te worden. Een eensluidend afschrift, door Chestrel

eigenhandig geschreven en met gebruikelijke zegel bekleed, bleef tijdens de Revolutietijd in een geheime bergplaats van het voormalige Kapittelhuis of aanpalende pastoorshoeve verborgen en werd ons een paar jaren geleden voor zijn dood door de heer Bail geschonken (afkomstig uit het archief Dumont).

De artikels 1 tot 7 handelden over de huidige en toekomstige samenstelling van het Schepencollege en de Raad der Gezworenen, terwijl artikels 8 tot 17 een betere onderscheiding brachten in de bevoegdheden van de Regentie en Dorpsraad en ook een nauwer toezicht invoerde op het beheer van de gemeentegelden en de publieke verpachtingen.

De Regentie zou voortaan bestaan uit de Meier en de Schepenen, doch ook de Burgemeester mocht tot het Schepencollege toetreden, maar bleef slechts voor 1 jaar verkozen. Dus beschouwd als schepen maar niet met het voorrecht om als dusdanig door Luik voor het leven te worden benoemd, zoals de andere schepenen.

Zijn verkiezing moest gebeuren bij Pasen door het volk, tussen zes bekwame kandidaten, door de Regenten voorgedragen. Na zijn mandaat van 1 jaar was hij herkiesbaar of kon vervangen worden.

De Dorpsraad zou 9 gezworenen tellen:

- 2 voor de dorpskom,
- 1 voor elk der 7 gehuchten.

Deze zouden voor 3 in plaats van voor 2 jaar in functie blijven en moesten zoals voorheen door de Regentie worden voorgesteld en achteraf door het volk verkozen.

De huidige in functie zijnde schepenen door Luik benoemt, bleven in hun ambt behouden tot aan hun dood, doch nadien zouden er nog slechts

- een Meier
- een griffier
- twee schepenen
- de Burgemeester in het schepencollege overblijven, dus 5 in plaats van 7 wethouders, die met de 9 gezworenen een totaal maakt van 14 leden.

De schepenen zouden elkaar ipso-facto opvolgen in de orde van hun “ancienneté dans la cour de justice” m.a.w. volgens hun dienstjaren als schepen en niet volgens hun ouderdom.

Om alle moeilijkheden en misverstanden te vermijden, werd in art. 5 de samenstelling gegeven van het volledige bestuursorgaan met Van Autgaerden op kop, maar de meier behield het hoge woord.

- Burgemeester-Regent Van Autgaerden (41 jaar)
- Meier Schepers (39 jaar)
- Schepen Van Nerum (56 jaar)
- Schepen Vandermolen (40 jaar)
- Schepen Lintermans (+48 jaar)
- Schepen Le Brasseur (54 jaar) en
- Griffier Sweerts (46 jaar).

Merk op dat de schepen Struys niet meer werd vernoemd. Hij was namelijk in augustus 1788 overleden. Zodat hij de verschijning voor de Privaat-Raad niet meer heeft beleefd.

Van Nerum was de oudste in dienst en werd 1ste Schepen. Door de nieuwe wetgeving werd Struys niet meer vervangen, met gevolg dat de V-Geslachten in hem een sterke man in de Regentie verloren, temeer dat hij ook Hoofddecken was in de Confrérie van de V-Geslachten.

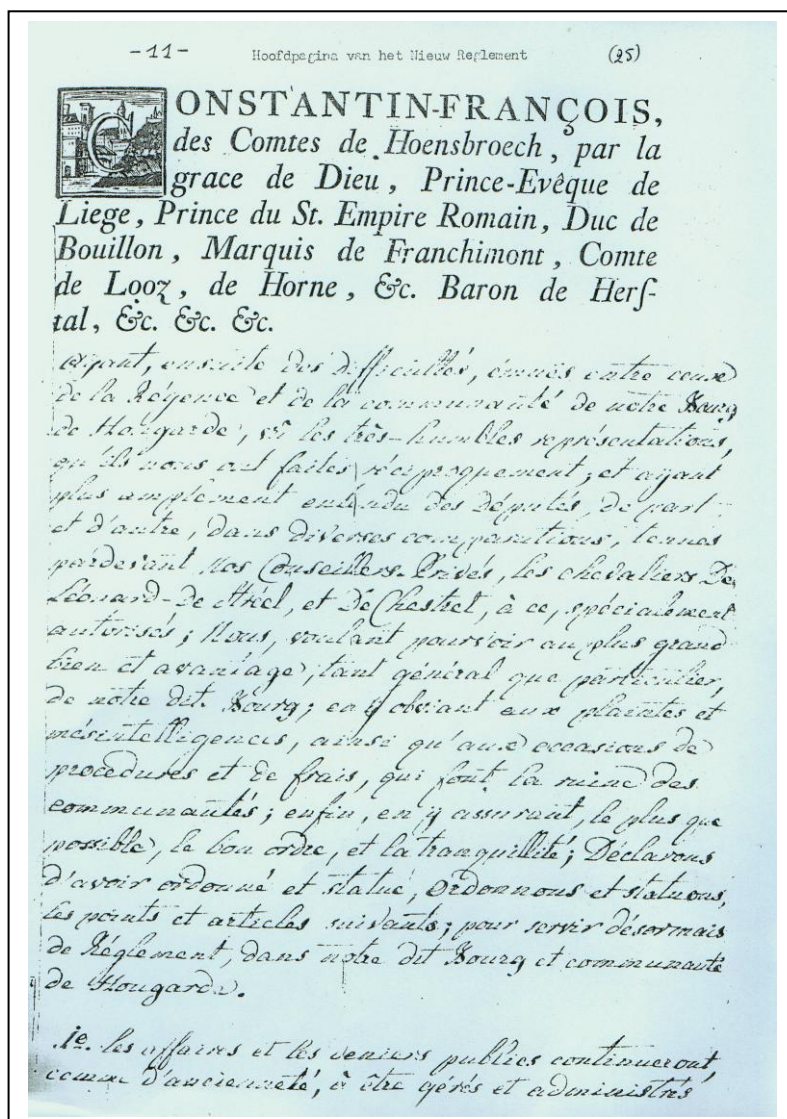
Verder werden als gezworenen in de Dorpsraad vernoemd:

- voor de Dorpskom
 - Henri Norbert Nijs

- Bernard Collard (ter vervanging van Jean François Vandermolen)
- voor Houtem
 - Antoine Loos
- voor Hoksem
 - arts Pierre Vanderlinden
- voor Nerm
 - Bernard Vandermolen (niet verwarren met Schepen Arnold Vandermolen)
- voor Aalst
 - Jean Vanderbempt
- voor Rommersom
 - Lambert Vanhagendoren (ter vervanging van Hubert Sweerts)
- voor Bost
 - Pierre Sannen
- voor Overlaar
 - Jean Coster

Hubert Sweerts (72 jaar) en Jean François Vandermolen (66 jaar) waren uitgevallen, ofschoon zij niet overleden waren.

Hadden zij wegens ouderdom ontslag genomen of waren ze niet meer herkozen? Bedenklijk geval! Ook in de Dorpsraad verloren de V-Geslachten en de Schepenfamilies twee van hun trouwe leden.

Er kwam ook een betere onderscheiding tussen de bevoegdheden van het Schepencollege (dat zich met de gerechtszaken bezig hield) en de Dorpsraad (die de dorpszaken behandelde). Er zouden twee secretarissen aangesteld zijn:

- één voor de Regentie
- een voor de Dorpsraad,

beide voor het Leven benoemd, doch hiervan is geen sprake in het nieuwe Reglement.

De secretaris van de Regentie, Griffier genaamd, kon na zijn dood of op ruststelling vervangen worden door een nieuwe, te kiezen door het volk tussen 3 bekwame kandidaten, door het Korps van de Wethouders voorgesteld.

Merk op dat de voorstelling altijd door de Regenten moest geschieden, zodat zij toch nog konden schiften onder de kandidaten.

Een behoorlijke kast met 3 sleutels moest gemaakt worden voor het bewaren van de registers van de gerechtszaken en andere papieren betreffende de gemeente. Een sleutel zou bewaard worden door

- de Burgemeester
- de Meier
- griffier.

Hetzelfde zou geschieden voor het bewaren van de gemeentegelden. Bij mirakel bleef één van deze sleutels bewaard, vermoedelijk deze die gehouden werd door Van Autgaerden, want hij werd aan de V-Geslachten geschonken door Marain Evrard, die gehuwd was met Alice Van Autgaerden.

De burgemeester zou volgens de verordeningen de geldheffingen, inkomsten en gemeentefonds blijven inzamelen, met uitsluiting van de bareelrechten, die rechtstreeks in de openbare kas moesten gestort worden.

Nadat Schepen Van Nerum zijn boekjaar zou afgesloten hebben, diende de Regentie voor de nieuwe ontvanger, een plan voor te stellen om op de beste wijze en in het grootste voordeel van de gemeenschap deze ontvangsten te beheren. En ten slotte om een beter toezicht op het gemeentebezit te bekomen kon elkeen jaarlijks zijn twijfel en opmerkingen aan de Regentie laten kennen, waarop de verantwoordelijken dan de nodige uitleg dienden te verstrekken.

In de toekomst mocht de Regentie geen proces meer aangaan, zonder de gemeenschap te hebben ingelicht, die drie tot vijf advocaten aanduiden, om de gegrondheid ervan voorafgaandelijk te onderzoeken.

Zij mochten ook geen openbare verpachting of leningen meer uitvoeren, zonder goedkeuring van het volk en de toelating van Luik.

Voor de dringende gevallen kreeg de Regentie echter volmacht tot 1.000 florijnen, maar moest eerst de gemeenschap hiervan inlichten en de noodzaak aan de Privaat-Raad kenbaar maken.

Alle verkoop van gemeentebezittingen zou openbaar gebeuren, terwijl de Burgemeester de hamer moest hoog houden tot minstens na de derde vraag als niemand hoger of meer wilde bieden.

In het beheer van zaken, inkomsten, geldheffingen en openbare fondsen, diende de Regentie zich te houden aan de Algemene verordeningen, alsook voor al wat in huidig reglement niet was voorzien.

Op aanbevelingen van de Burgemeester zou de Regentie zich uit liefde voor het openbare bezit, in eer en geweten kwijten over de algemene belangen van de gemeente. Zo de Regentie bijkomende artikels aan dit reglement wilde voegen, moesten deze aan de Privaat-Raad worden voorgelegd.

De vrede en eendracht dienden terug hersteld, er zou niet op het verleden worden terug gekomen (dat stond uitdrukkelijk onderlijnd) en om de verzoening te bewerken, zouden de proceskosten van beide partijen door de openbare gemeentekas worden betaald.

Kennis van huidig reglement moest tijdens een algemene vergadering worden gegeven.

En dan volgde de eed die de leden uit de Regentie moesten uitspreken en afleggen: “Ik zweer trouw te zullen zijn aan Zijne Hoogheid Onz Prins en aan Zijne Kerk, dat ik huidig reglement van 4-12-1788 zal eerbiedigen en dat ik de functie van Regent stipt en loyaal zal vervullen voor het welzijn en profijt van Onze gemeenschap, zo zweer ik en zo helpt God en al zijn heiligen”.

Wat valt er nu van dit reglement te denken.

Luik heeft onbetwistbaar toegevingen gedaan aan Van Autgaerden, omdat er werd bijzonder getracht en de Vrede en de Rust te herstellen en verzoening te bewerken. De Schepenen langs hun kant noemden het nieuwe reglement “*le reglement de la honte*”, omdat hun vroegere bevoegdheden aan banden waren gelegd. Voornamelijk de V-Geslachten voelden zich gekrenkt door de beperking van het aantal schepenposten, waardoor hun plan gekortwiekt werd om hun naaste verwanten te doen benoemen.

Ook het scherper toezicht van de gemeentegelden en verpachtingen viel niet in hun smaak. Het volk kreeg te veel medezeggenschap, waardoor hun alleenheerschappij aanzienlijk werd beperkt. En ten slotte konden zij moeilijk aanvaarden dat de Burgemeester, die slechts voor één jaar werd verkozen, de titel van Schepen mocht voeren en in het Schepencollege moest opgenomen worden.

Maar ook Van Autgaerden was ontevreden, want hij had slechts een gedeeltelijke overwinning behaald. Hij had wel de absolute macht van de Regentie gebroken, de democratische gedachte doen ingang vinden en inspraak voor het volk bekomen. Maar toegevingen hem door Luik gedaan, bevredigden hem in het geheel niet, want

- hij werd slechts voor één jaar benoemd,
- in tegenstelling met de schepenen die voor het leven in de Regentie mochten zetelen en
- de gezworene hun mandaat verlengd werd.

Hij had zijn vijanden getroffen, doch niet zijn doel bereikt. Daarom bestempelde hij de hervormingen als “*le reglement de Merde*”, en voelde goed aan dat Luik hem in de doeken had gedaan.

Bedenklijk is ook de eed van trouw aan de Prinsbisschop zijn kerk, met de hulp van God en al zijn heiligen, die Van Autgaerden als lid van de Regentie heeft moeten afleggen, temeer zo men weet hoe antiklerikaal hij was, kerk en geestelijkheid hatend.

Maar voor roem en geld wordt zoveel gedaan, zelfs trouw gezworen om achteraf de dolksteek toe te brengen.

Wat er ook van zij, Van Autgaerden had zich zelf door sluwe middelen in de politiek gebracht en het was slechts een begin.

6. Verkiezingen van een nieuwe Burgemeester (Pasen 1789)

De toepassing van het nieuwe reglement bracht een lichte verbetering en een kortstondige vrede met zich mee, maar was niet bij machte om de gemoederen tot kalmte te brengen, want het opgehitste volk keerde zich zowat overal tegen zijn meesters.

Rond Pasen 1789 moest tot de verkiezingen van een nieuwe Burgemeester worden overgegaan. Van Autgaerden's mandaat, dat uitzonderlijk, als gevolg van de geschillen twee jaren had geduurd, was nu verstreken, doch hij kon en mocht herkozen worden. Het Schepencollege had pogingen ondernomen om zich met Van Autgaerden te verzoenen. Joannes en Jacobus Van Nerum waren als bemiddelaars opgetreden, maar alles tevergeefs.

In de ogen van zijn aanhangers mocht hij zich nu niet als een zwakkeling of overloper laten doorgaan. Zij hadden de eerste toegevingen en hervormingen afgedwongen en zouden de strijd voortzetten om de Regentie door een volksbewind te doen vervangen, waarvan hij aan kop zou staan.

De bedoeling van de Regentie om tot en minnelijke schikking te komen en de geschillen bij te leggen, waardoor de rust en de vrede in het dorp zouden hersteld zijn, mislukten op de ganse lijn.

Van Autgaerden wilde, ondanks zijn eed van trouw aan het Luiks gezag, van geen compromis weten.

Hieromtrent schreef Elisabeth Van Nerum in haar memoïresschriften: “*Mais quelques temps plus tard, malgré l'intervention de mon aieul (Joannes Van Nerum) et de son frère Jacques, la Régence fut menacé plusques jamais pa rune clique revolutionnaire*”.

Gezien Van Autgaerden koppig geweigerd had om op loyale wijze samen te werken, zoals hij aan de Privaat-Raad had beloofd, besloot de Regentie ten slotte het dan uiteindelijk maar zonder hem te stellen. Griffier Sweerts sprak zelfs om de opstandelingen in de gevangenis te laten werpen. Dan stelde het Schepencollege andere kandidaten voor, waaronder Martin Stockmans die tot nieuwe Burgemeester werd verkozen.

Hij was in 1778 in het huwelijk getreden met Marie Thérèse Vandermolen, kleindochter van oud Schepen Bernard Vandermolen en Elisabeth Van Orsmael, dus ook aanverwant met de Schepenfamilies.

De benoeming van Stockmans en het opzij zetten van Van Autgaerden zouden aanleiding geven tot alle latere troebelen die over Hoegaarden zijn neergekomen, want Van Autgaerden riep verbitterd uit “Het is niet de Regentie, maar wel het volk dat zijn Burgemeester moest kiezen”. De verkiezing van Martin Stockmans, was verdacht.

Hoe had de Regentie het aan boord gelegd, om hun vertrouwensman te laten verkiezen? Hoe durfden zij art. 4 van het nieuwe reglement schenden, op een ogenblik dat overal de opstand broeide?

In elk geval waren de politieke hartstochten ontstoken en een grote massa ingezetenen van Hoegaarden en zijn gehuchten schaarden zich achter Van Autgaerden, de man die het durfde zeggen.

Zelfs in de Schepenfamilies rees mistevredenheid op en sommigen keerden zich tegen hun eigen bloedverwanten. Dit was gedeeltelijk ook het geval met Jacobus Van Nerum. Nu had Van Autgaerden alles in handen om zijn slag te slaan, want de Vijgen hadden de fout van het leven begaan en deze fout zou hun duur te staan komen. Het Schepencollege had inbreuk gepleegd op art. 4, waarin uitdrukkelijk vermeld stond “*le Bourgemestre sera, comme de coutume, élu part out la communauté, assemblée aux plaids généraux de Pâques, hors de six sujets capables.....*”.

Deze fout zou hij nu uitspelen tegen de Regenten en hij liet in mei 1789 een scherpe protestnota zenden naar de heer Mathieu Bovy, Prélocuteur van de Heren Schepenen aan de Stad en het Land van Luik. In deze nota vroeg hij niet minder van de benoeming van Stockmans onmiddellijk te doen vernietigen en het Schepencollege te straffen.

Hierdoor had hij van 17 tot 21 mei zoveel mogelijk inwoners bij zijn vriend Notaris Jean Baptist Hubens ontboden, om er de protestnota onder vorm van een rekwest te laten ondertekenen. Een 300 tal gemeentemensen, waaronder bijna 200 ongeletterden gaven gehoor, maar zijn er ook ingelopen, want zij dachten dat zij hierdoor aan de zaakgelastigde van Luik de volmacht verleenden, om het gerezen geschil tot een vreedzame oplossing te brengen. Zodanig werd de zaak hun voorgeschilderd.

De heer Bovy liet Van Autgaerden weten, dat een grondig onderzoek zou ingesteld worden, om een proces tegen de Regentie aanhangig te maken. Van Autgaerden bleef echter op zijn hoede en ging ondertussen verder om zoveel mogelijk mannen langs zijn kant te krijgen, want zijn innige betrachting was “met zijn Patriotten” doodgewoon de Regentie te ontronen.

7. De Hoegaardse Patriotten rukken uit (22 juli 1789)

Jan Windelincx, de Tiense Volksgeneraal, verbleef sinds juni 1788 in Hoegaarden en bereidde er in alle stilte de opstand voor, die in de geschiedenis “*De Brabantse Omwenteling*” zou genoemd worden en te Tienen haar eerste aanstoot kreeg, om vier maanden later in het ganse land ontketend te worden. En Van Autgaerden zou te Hoegaarden op dezelfde wijze handelen.

Op 14-07-1789 was te Parijs de revolutie uitgebroken en de Bastille bestormd, terwijl in het land van Luik, waar de opstandige geest sterker was dan in het overige van het land, kwam het volk in gisting tegen zijn Bisschop. Windelincx oordeelde dat ook voor hem het ogenblik gekomen was naar zijn geboortestad terug te keren en met zijn “*Patriottenkorps*” tot de actie over te gaan.

Zo vertrok hij op 20-07-1789 naar Tienen, gezeten in een open galakoets, hem door Van Autgaerden verschaft. Hij was vergezeld van drie Paters (Begaarden?) en werd vooraf gegaan van een ruiter die triomfantelijk zijn komst meldde.

In Overlaar werd hij vervoegd door enkele van zijn volgelingen die ook de vlucht hadden moeten nemen. Om 10:30 uur reed hij de stad binnen en zijn komst sloeg als een bom in.

Een aanhoudingsmandaat werd dadelijk tegen hem uitgeschreven en op 22-07-1789 omstreeks 16:00 uur kon Windelincx in de Cabbeekstraat door de soldaten van het Oostenrijkse garnizoen aangehouden worden en in de boeien geslagen. Zijn aanhangers hiervan verwittigd, snelden hem onmiddellijk ter hulp aan de Grote Markt en de opstand brak los. Op de toren van Sint-Germanus werd de stormklok geluid en meer dan 1.000 oproerlingen vielen de soldaten aan, waarvan er één werd gedood. Het militaire Detachement kreeg versterking en zij slaagden erin Windelincx tot in de gevangenis van de Vogelpoort bij het Begijnhof te slepen, waar hij geboeid in het cachot werd geworpen.

Twintig soldaten trokken sterk gewapend de wacht op, terwijl ondertussen de huizen van de Oostenrijksgezinden geplunderd werden door een los gelaten menigte.

Het gebeuren werd ijlings aan Van Autgaerden gemeld, die bliksemsnel zijn mannen opriep. Een honderdtal boeren uit Hoegaarden, gewapend met rieken en pinnen, bijlen, breekijzers, vechtknuppels, dorsvlegels en zelfs geweren, trokken schreeuwend en tierend in de richting van Tienen.

De Hoegaardse Patriotten waren uitgerukt en werden op hun weg door tal van anderen vervoegd, wanneer zij langs de Moespickvest naar de gevangenis tegen, waren zij met meer dan 400.

Nopens de aanval op de gevangenis bestaan echter twee versies:

- de rebellen zouden door de wacht verdreven geweest zijn, nadat één van hen was gedood. Maar 's anderdaags zouden zij nog talrijker zijn teruggekeerd. Het is op dat ogenblik dat zij met 400 zouden geweest zijn en zij erin slaagden Windelinckx te bevrijden
- na 2 uur al zouden zij de soldaten hebben verjaagd en Windelinckx uit het cachot hebben gehaald.

- Wat er ook van zij, Windelinckx werd op de schouders van enkele sterke Hoegaardiers, juichend naar zijn woning in de Beenhoudersstraat (huidige Donystraat) gebracht.

Dronkaards, dieven en huilende wijven uit Tienen hadden zich ondertussen bij de bende gevoegd en waren aan het muiten gegaan. Gedurende drie dagen bleef het gepeupel in een teugelloze losbandigheid ongehoorde baldadigheid de huizen van de Vijgen plunderen. Meer dan 300 huizen werden vernield.

Na de "tumulte van Thienen" keerden de Hoegaardse Patriotten terug naar hun dorp, om samen met hun leider Notaris en Regen-Burgemeester Van Autgaerden de overwinning van hun eerste uitval te vieren.

De Regentie trof geen maatregelen, omdat zij Van Autgaerden en zijn volgelingen vreesden, de zaken buiten de Hoegaardse jurisdictie was geschied en ook omdat het stadsbestuur van Tienen, die Windelinckx heimelijk steunde geen klacht indiende.

Uittreksels uit het werk van Jan Wauters, getiteld

"BIJDRAGEN TOT DE GESCHIEDENIS VAN TIENEN - MCMLXII"

Omstreeks die tijd had Windelinckx het losbreken van de storm in heel het land voorzien en op 20 juli 1789 waagde hij

het Hoegaarden te verlaten en terug naar Tienen te komen. Volgens het rapport van onze militaire bevelhebber zou Jan op 20 juli 1789, om 10 h 30 in een open koets langs de Hoegaardse Poort zijn binnengereden : *avec trois moines dans une voiture ouverte, précédée d'un avant-coureur à cheval qui criait : Place, place ! pour annoncer plus ouvertement son entrée.*

Als een lopend vuur verspreidde zich het nieuws van zijn aankomst en heel de nacht door was het een ongekende beweging voor de brouwerij en in de anders zo stille Beenhouwersstraat.

Bayl had graag onze Jan onmiddellijk aangehouden, maar

Vogelpoort. Opeens komen daar meer dan honderd bewoners van Hoegaarden, schreeuwend en tierend, langs de Moespikvest op de gevangenis toegelopen. Uit de aanpalende straten schieten nog honderden oproerlingen toe en overal klinkt het *Windelinckx van ons ! Hij moet vrij !* Met bijlen en breekijzers valt men de gevangenis aan ; de soldaten nemen de vlucht en, achtervolgd, ver-

verder. Dronkaards, dieven en huilende wijven voegen zich bij de oproerlingen en het wordt alles een teugelloze baldadigheid (!). In een oogwenk wordt de gevangenispoort opengebroken en op de schouders van enkele stoere mannen gezeten brengt men juichend de Generaal Jan Guillaume Windelinckx naar zijn woning. Het gepeupel blijft ondertussen vernielen en plunderen en slechts na drie dagen van ongehoorde losbandigheid keert een betrekkelijke rust terug.

8. Dodelijk schot te Hoegaarden (26 juli 1789)

De patriotten van Hoegaarden voelden zich al de helden van hun tijd. Zij hadden immers te Tienen een staaltje van hun durf getoond, door Windelincx uit de handen van de Oostenrijkers te halen.

Door deze zege aangemoedigd, zouden zij nu in eigen dorp met de “Vijgen” gaan afrekenen.

Op 26-07-1789 werd op de Vroente in het huis van Joannes Mareels een complot gesmeed tussen een aanzienlijk aantal Hoegaardiërs *“drinckende aldaer, singende ende seggende Vivat de patriotten van Hougaerde, vvat onsen borgemeester Van Autgaerden, vandagh gaen wy uyt om de veygen te slaen”*.

Zij vertrokken tot op de Beek in het huis van Jonis Hermans, waar nog meerdere aanhangers zich bij de rebellen voegden.

Daar besloten zij het huis van de herbergier Nicolaes Brieven *“die geuse capelle”* genaamd en stamlokaal van de Vijgen (huidig huis “De Venetiaen – kruispunt Putzeysstraat-Gemeenteplein) en ook de woonst van Schepen Lintermans *“die dagh ten gronde”* af te breken.

Zo gingen zij verder tot in de woning van Mathias Huyvels (?) waar zij een geweer kregen, terwijl de schrijnwerker Joseph Rouvroye en nog meerdere anderen al in het bezit waren van een vuurwapen.

Vervolgens kwamen zij ter hoogte van de woning van Rutters, die genaamd “den open kop”, waar zij wilden binnengaan, doch op die plaats had de wacht post gevat en om geen voorbarige moeilijkheden te krijgen, trokken zij dan maar verder tot aan de “geuse capelle”, waar zij rond middernacht toekwamen.

Tot de opstandelingen behoorden ook

- Hendrick Sweerts (zoon van Jan)
- Jonis Rons (schoenmaker)
- Servaes Vanmol (schoenmaker)
- Francis Poel (of Noel) en
- Jacobus Gerard (of Kerard) handwerker.

- 17 -

Uittreksels uit de verklaringen van Taverniers en Vandebos

afstak op den 26^{en} july 1799. ten huise van joannes
 mariels gestaan op den venet en compleet gemaakt
 geweest is van veel hoegardus dringende aldaer
 zijgende ende seggende. Wat de patriotten van hoegarden
 rivat onsen voorgemest van ontgaarden vandaag gaen wij
 wijf en de wijfjes te slaen van dat lijf zij verroepen
 tot op de beek tot in het lijf van Louis herman
 3^{en} alwaer het compleet noch vermaerd is, ende
 van daer lijf zij tot in het lijf van Mabbriel huysde
 gegaen alwaer zij een gewest gekregen hebben ~~en~~ onder welke
 Gender was. Vragende oock een gewest Hendrich joseph
 rouvroij ende noch meer andere ende van dat lijf

eene schente heeft. Lopen op het voorsp. huys
 door den voorsp. Hendrich joseph rouvroij ende noch
 eene derde schente door eenen der selve Gender
 niet wetende door wie, ende aldaer noch een
 derde schente gehoord heeft niet wetende. Van wie
 ende hoort daer naar heeft gehoord als dat ontwor
 Jaclmaeker's eenen des voorsp. compleet gekwetst geweest
 is ende zelfs daervan gestorven ende voortdars verloor
 den voorsp. declarant. aldat Hendrich zweerts Joone jan
 zweerts Louis reus schoenmaeker jerraes van mol oock
 schoenmaeker jacobus herard handwercker oock in
 het selfde compleet geweest zijn, verclarende den voorsp.

Zij schreeuwden voortdurend “*Vivat de Patriotten, vivat den borgemeester Van Autgaerden, vandagh moeten de veygen Mordien draen*” (tot aan de dood eraan) en al vloekend roepende dat het huis van Brieven moest “van een slaegen worden”.

Zij wierpen een ruit van de geuse capellen aan stukken, terwijl Rouvroye een vuurschot loste in de richting van de woning.

Een tweede schot werd door de Patriottenbende afgevuurd, kort nadien gevolgd van een derde, waarvan de dader niet bekend is.

Helaas....., dit derde schot was dodelijk, het trof Anthoon Saelmaeckers, slotenmaker van beroep en vader van 5 minderjarige kinderen, die eveneens tot de “insurgenten” behoorde en zich ter hoogte bevond van het huis van Francis Vandenbempt.

Hij viel dodelijk getroffen neer en overleed aan zijn verwondingen. Het is echter niet geweten als het dodelijk schot vanuit de “geuse capelle” of uit de rangen van de opstandelingen kwam en verkeerdelijk één van hun eigen mannen trof.

Het stelde nochtans een einde aan de baldadigheden. Saelmaeckers werd naar huis gedragen en de Patriotten gingen weinig fier uiteen.

Ook tegen deze vergrijpen bleef de Regentie passief, want zij voelde zich, als gevolg van de overal heersende troebelen, weinig veilig en niet meer gesteund door het Luikse gezag, om een nieuw proces in te zetten.

En ten slotte was er slechts een ruit ingeworpen want de dader van het dodelijk schot bleef onbekend, zodat niemand iets bewijzen kon.

Later op 29-08-1792 legde Jean Baptist Taverniers in het huis van Nicolaes Brieven “*onder solemnele eede ende zonder de minste inductie nochte peruasie van iemandt, dan enckelyck ten behoeft van de pure waerheyt en justitie*” de declaratie af van wat hij wist en gezien had inzake de buitensporigheden van 26-07-1789.

Zijn verklaring werd op akte gesteld door Notaris Jean Robert Hennin, in het bijzijn van de getuigen

- Hendrick Van Nerum “*in de medecynen Licentiaet ende seer expert*” (zoon van Schepen Joannes Van Nerum) en
- Servaes Boulanger, kleermaker.

Hetzelfde geschiedde op 25-09-1792 door Lambert Vandebos, koorddraaier eveneens in het huis en op verzoek van Brieven en op akte gesteld door Notaris Hennin, in het bijzijn van de getuigen:

- Hendrick Van Nerum
- Pascal Houbar.

II. Het Volksbewind.

Hoe de opstandelingen erin slaagden de machtige Regentie te onttrenen en gedurende meerdere jaren een volksbewind in de plaats te stellen.

9. De machtsgreep tegen de Regentie (Aug 1789)

In augustus had Luik nog geen gevolg gegeven aan de protestnota van Van Autgaerden, die in mei naar zijn zaakgelastigde werd gestuurd.

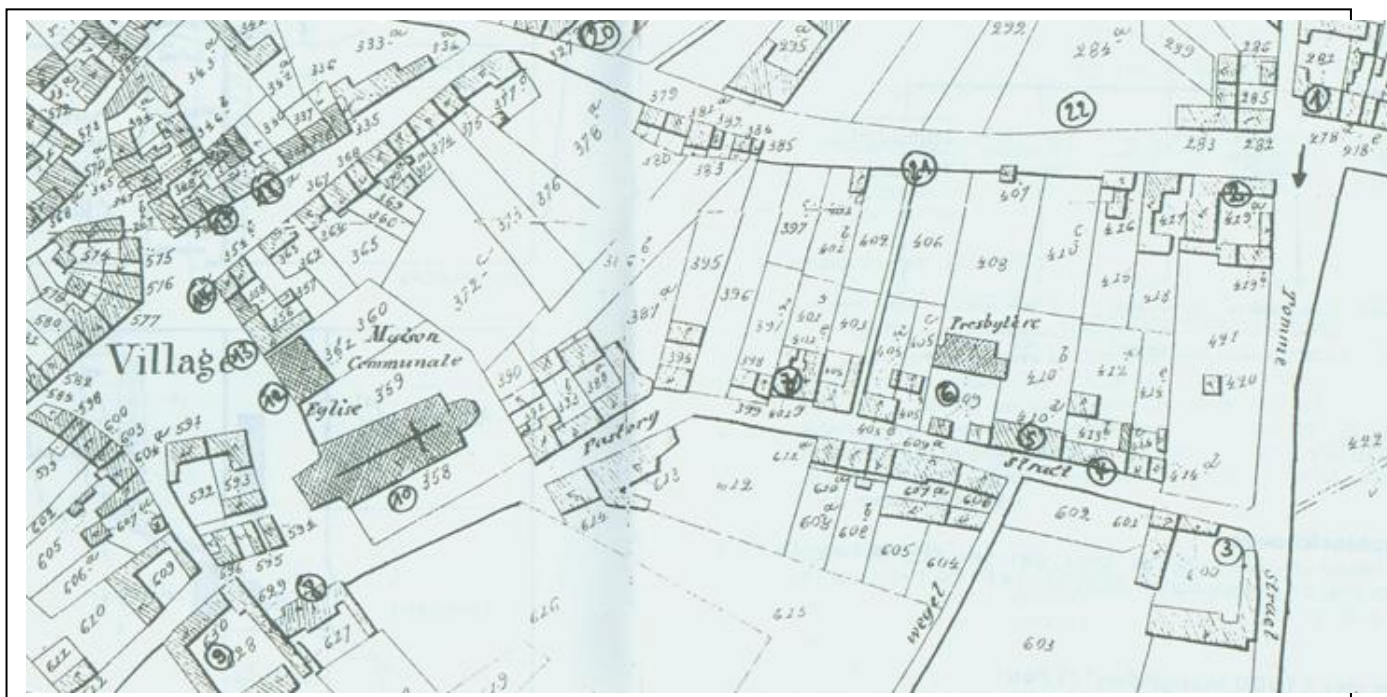
De revolutionaire notaris begon zijn geduld te verliezen, want zijn Patriotten drongen erop aan “*de Vijgen te gaan slaan*”.

Zij wilden zich namelijk wreken over het mislukte complot van 26 juli.

Bijzonderlijk Hendrick Joseph Rouvroye en Renier Delville, hitsten hem op om tot de actie over te gaan.

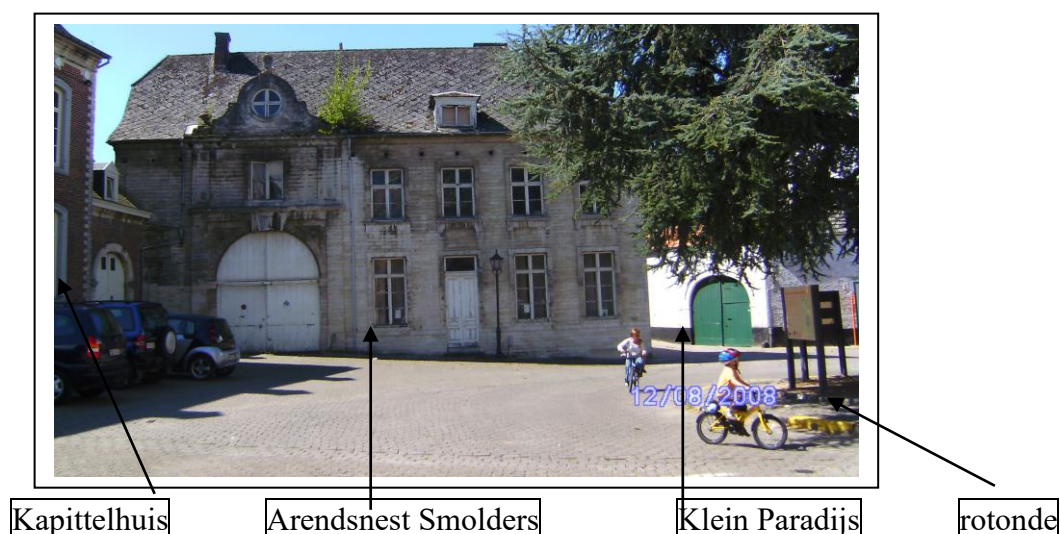
En op een mooie dag (3 of 13-08-1789) verschenen de opstandelingen met Van Autgaerden op kop aan het dorpsplein. Zij bestormden de vergaderplaats van

de Regenten (voormalige herberg Sint-Nicolaes, later huis Haumont op de Houtmarkt, thans afgebroken) en verklaarden alle schepenen uit hun ambt ontheven.

Landkaart kadaster Popp 1860

8° Kapittelhuis 9° Arendsnest 10° Kerk 12° Gemeentehuis
 Nr 609: Hoeve Klein Paradijs 13° Raedthuys 14° Venetiaen(Geuze
 Capelle)
 Tussen Klein Paradijs en Kerk: herberg Sint-Nicolas (nrs 594 tot 596)
 (Tegenwoordig: rotonde met boom)
 597°: Cafe Rust op den Berg-Tegenwoordig woning.(tegenover Gemeentehuis)
 1° 't Nieuwhuys 2° Cruysblockhoeve 6° Pastorijs 7° Klein Paradijs(Harmonie)

Van Autgaerden werd door de menigte tot Regent-Burgemeester uitgeroepen en voorlopig met het griffierschap belast.

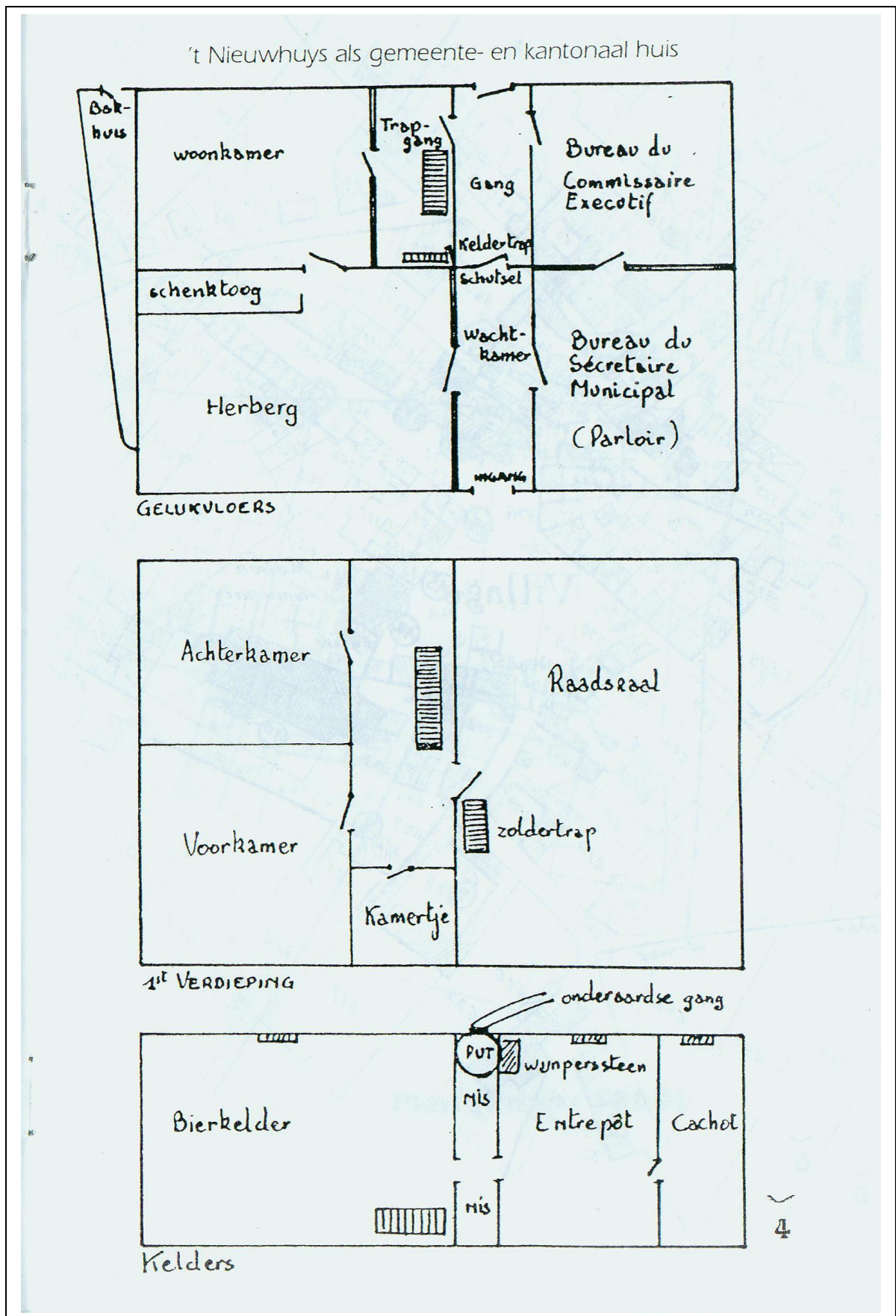
Zonder één enkel schot werd in een enkele oogwenk de machtige Regentie onttroond en het oud-regiem door een volksbestuur vervangen.

De Schepenen stonden onmachtig zonder de minste verdediging. Het opgezweepte en uitgelaten volk juichende Van Autgaerden als hun bevrijder toe en vergat zich zelf. In de nacht gingen de onlusten verder. Persoonlijke veten werden gekoeld en de huizen van Schepenfamilies bestormd en geplunderd.

Vooraf de woonst van Griffier Sweerts (huidige hoeve Smolders) kreeg het hard te verduren.

't Nieuwhuys (Krpt Ernest Ourystraat –Tiensestraat)

Zij verplichtten hem onder doodbedreigingen zijn ambt neer te leggen en alle registers en dorpsarchieven aan de nieuwe bewindsploeg af te staan. Bijzonderlijk de archieven waren het mikpunt van de rebellen. Zij wisten wel waarom, want daarin lag alles begrepen. (Het is ten andere een bekend feit dat de archieven nu nog altijd zeer begeerd worden).

Om willen van al deze baldadigheden en wanorde lezen wij in de memorieschriften van de V-Geslachten “*Les Régents furent mêlés aux troubles qui précédaient la révolution et destitués de leurs fonction sous pression de la classe populaire, menée par Van Autgaerden et consorts!*”

Een verder ook nog “*Les exaltés pillaient leurs maison, à tel point qu'ils devaient chercher refuge chez le Doyen Sweerts*”. Hieruit weten wij dat de huizen van de Schepenen het voorwerp uitmaakten van de actie van de Patriotten.

De gehate Regentie was omver geworpen, het volk had de macht veroverd en de volgende dag werd de overwinning gevierd. Met ontleende galakoets (wat een gewoonte was geworden) reden Van Autgaerden en zijn vrienden, vergezelt van hun opgezweepten aanhangers, triomfantelijk door het dorp.

Naast Notaris Van Autgaerden hadden in de koets plaatsgenomen:

- zaakgelastigde de heer Bovy, de Prior van de Paters Begaarden (in conflict geraakt met de Regentie omdat hij de belastingen van zijn Convent weigerde te betalen),
- de gezworenen Bernard Collard en
- Nobert Nijs en zijn vertrouwensman
- Jan Stockmans.

De tocht werd besloten met een plechtige gezongen mis in het Kloosterkapel. Van Autgaerden die kerk en geestelijkheid haatte, maar nu over Hoegaarden heerste, zat op de voorste rij.

Het Luikse gezag kwam de onttroonde Regentie niet ter hulp, omdat het zelf met tal van onlusten had af te rekenen en dat overal de opstand in volle gang was, zodat de afgezette schepenen onmachtig moesten toezien en laten begaan.

Zij waren totaal aan hun lot overgelaten, maar officieel waren zij niet door de Bisschop afgezet en waanden zich steeds in functie. **Een zeer verwarde en hopeloze toestand.**

10. De Notariële revocatie.(Herroeping)

Van Autgaerden had eindelijk zijn doel bereikt “de gehate Regentie was omver geworpen” en hij had zich heer- en meesterschap toegeëigend. Nu zou hij, aan de hand van de protestnota van 11 mei, met de 300 handtekeningen van de ingezetenen, druk uitoefenen op de Luikse overheid om zijn eigen benoeming te bekrachtigen.

En samen met zijn zaakgelastigde, de heer Bovy en zijn vriend Notaris Hubers uit Rommersom, werd een nieuw complot gesmeed.

Hierin waren ook Pater van Polfliet, Prior van de Begaarden, en Pastoor Henri Van Autgaerden uit Overlaar (broer van de notaris) betrokken

Aan de kerkpoorten en kapeldeuren van Hoegaarden, Overlaar, Hoxem, Rommersom, Bost, Houtem, Sluizen en ook van het Klooster en op andere gebruikelijke plaatsen, werden aanplakbrieven uitgehangen, om het volk op 07, 08 en 09 september, telkens om 09 uur 's morgens bij klokkengeluid, aan de kerk te “revoceren, ten einde de protestnota van mei te hernieuwen en te bekrachtigen.

Bovendien droeg de gemeentedienaar Jean Baptist Mart van huis tot huis dagvaardigingen rond, opdat niemand in de onwetendheid zou verkeren, terwijl Pastoor-Deken Sweerts verplicht werd de publicatie gedurende 3 opeenvolgende zondagen, namelijk op 23 en 30 augustus en 07 september, in zijn Collegiale kerk af te lezen.

Hetzelfde geschiedde door Pastoor Henri Van Autgaerden in zijn kerkje te Overlaar.

Sweerts had eerst hardnekkig geweigerd, maar onder bedreiging zijn kerk te zien vernielen en uit veiligheid voor zijn eigen leven, moest hij gehoorzamen. De

Bisschop had rond dat ogenblik onder hevige druk grote toegevingen moeten doen aan de revolutionaire volksbeweging te Luik en was niet bij machte om te Hoegaarden tussen te komen, want zijn leven kwam meer en meer in gevaar.

De publicatie omvatte o.m. het volgende:

“.....van die voorgemelde protestnota voor zoo veel noodigh te ratificeren te landeren ende 't approberen, zoo ende geleyck zij den geheelen inhoudt der selve daer en boven en ten overvloet zijn ratificerende landerende ende apporberende, bij ende mits desen, mitsgaeders in die twee zaecken, geresulteert over die moeyelykheden voorgevallen bij die nominatie op den persoon van Sieur Martinus Stockmans voor Borgemeester deser gemeynte op het laeste jaergeding van Quasimodo tegen den wil en stemmen der pluraliteyt onser gemeyntenaeren; waer van d'eene saecke is ventilerende voor den geheymen Raede van Zyne Hoogheyt tegen die zigh noemende Regeringe deser gemeynte en d'andere tegens den voors.

Martinus Stockmans door die Heeren Schepenen van Luyck, tot hennen Facteur te constitueren zoo zij ook zijn constituerende bij desen den Heer Mattheus Bovy, Prelecuteur postulerende voor die voors.

Heeren Schepenen der Staet en Lande van Luyck met macht van substitutie en ratificatie van allen die gebesoigneerde door den alreede in die voors, twee zaecken gedaen ende verrigt.....”

Op 06 september, dus daags voor de volksoproeping, ontving Van Autgaerden vanuit Villers l'Évêque, een brief van zijn zaakgelastigde de heer Bovy, waarin hij hem liet weten dat advocaat Raick, zaakgelastigde van de Regentie, die dag niet naar Hoegaarden zou komen en dat hij zelf, zich zonder paard noch laarzen bevond, evenmin zou komen. Doch hij beval hem uitdrukkelijk aan, dat de Hoegaardiers die aan de oproep zouden beantwoorden, voorafgaandelijk lezing dienen te krijgen van de hernieuwingen van de protestnota van 11 mei en dat deze integraal in de nieuwe revocatieakte ter bekrachtiging moest genomen worden. Ook dat op wens van de Hoegaardiers, de verkiezing van Stockmans diende vernietigd te worden en dat de functie van Burgemeester door Van Autgaerden zou worden voortgezet.

Hij droeg er eveneens op aan dat het verzoekschrift ingediend bij de Privaat-Raad zou bekrachtigd worden en zijn persoon als zaakgelastigde zou aangeduid worden. En ten slotte moesten alle stukken, door Stockmans getekend, nietig worden verklaard, gezien hij nooit wettelijk was verkozen, terwijl het werk door Van Autgaerden voortgezet, bekrachtiging diende te krijgen.

Zo geschiedde dan ook op die vermaarde 07-09-1789 bij klokkengelui te 09 uur 's morgens aan de kerk, waar lezing werd gegeven van de protestnota en de revocatieakte en van al wat Bovy had voorgeschreven, evenals van de inhoud van zijn brief.

Doch van de 300 gemeentenaren die in mei de protestnota hadden ondertekend, verschenen er bitter weinig, om je nieuwe revocatie te bekrachtigen.

Maar de sluwe Van Autgaerden had in de akte laten bijvoegen, dat “*de absenten voor presenten*” zouden gereputeerd worden, zodat er misbruik werd gemaakt van de handtekeningen van al deze die niet meer opkwamen, maar in de ogen van het Luikse gezag nog steeds als “*presenten*” beschouwd bleven.

En het was deze vervalste akte die ter bekrachtiging naar de Privaat-Raad werd verzonden.

Het aantal tegenwoordiging op 07 september is niet bekend, (naar schatting ongeveer de helft), terwijl er slechts een 36 tal handtekeningen bijkwamen, afgelegd in het bijzijn van de geloofwaardige getuigen

- Joannes Robertus Hennin, notaris en
- Arnoldus Clerinx, smid.
-

(38)

Op Heden Deden Zevenden September S. J. 1720
 negen en tachtigst voor mij ondergeschreven
 als openbaer Notaris binnen de vrijheyt Hooger-
 den residierende ter presentie der geloofbaere
 getuijgen hier naer te noemen Comparerende
 persoonlijk die ondergeschrevene en onder-
 geteckende inwonderaren en ingesetene
 deser voors. vrijheyt achtervolgens die publica-
 tie op dry consecutieve sondaeghen
 in onse Parochiale onse Collegiale
 Kerke door den Eerw. Heere Deken
 Ende Pastor alhier gedaen de welke
 niet Lynen attestatie hier onder zullen
 bygewoght worden, ook by officien
 Zoo aen die Kerckdieren alhier, als
 der Parochiale Kerke van Overlaer
 en publicatie in de Gulve door den
 Eerw. Heere Pastor aldaer, aen die
 Kerckdieren der Eerw. C. L. Beggaerden
 alhier, der Collegiale van St. Jan.

De daarop volgende dag meldden zich nog 8 inwoners ter studie van Notaris Hubens aan, zij hadden zich niet in het openbaar durven vertonen, maar wilden toch de revocatie ondertekenen.

Dit geschiedde ten huize van Hubens te Rommersom, in het bijzijn van de getuigen

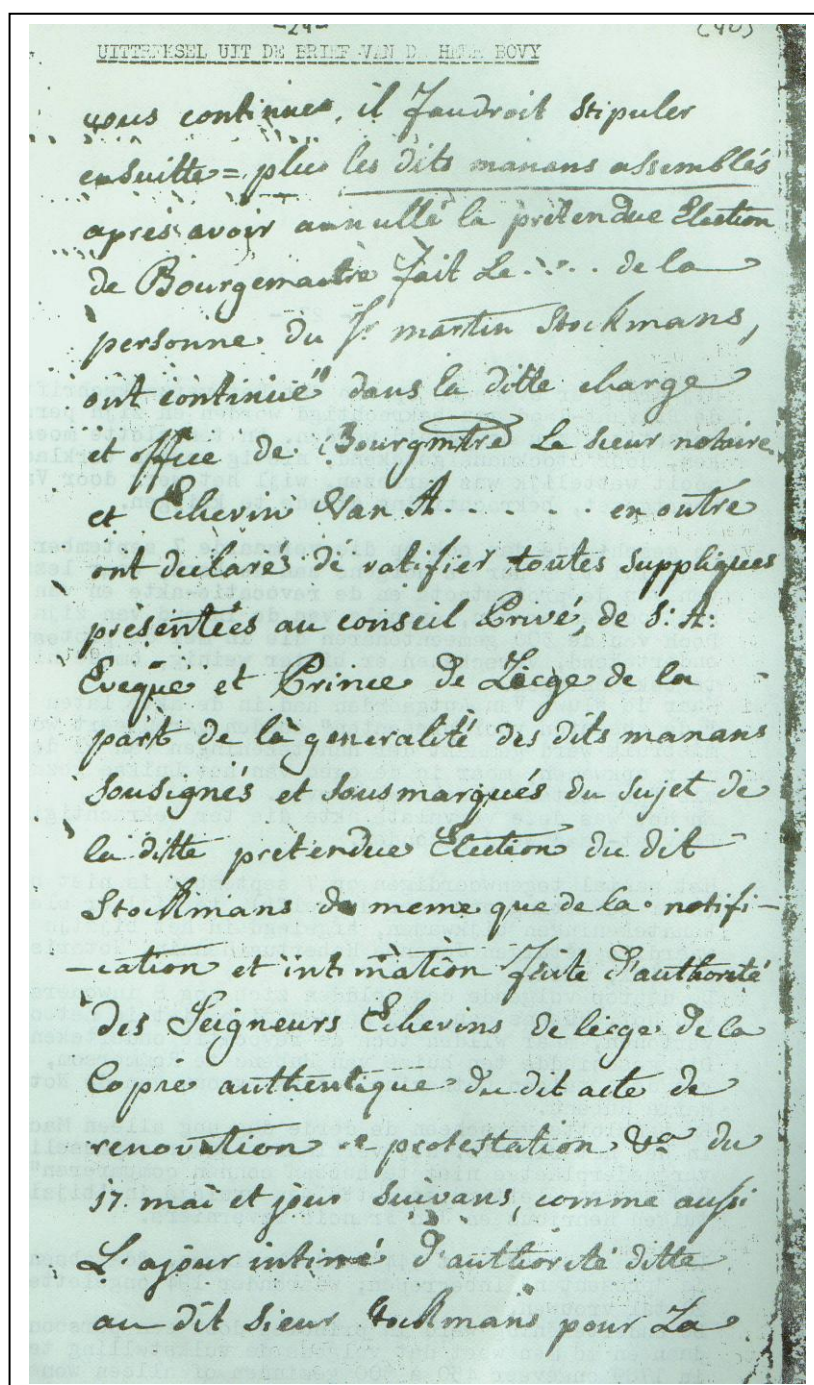
- Catherine Putzeys, vrouw van de Notaris en van
- Maria Hubens

En tenslotte verscheen de derde dag nog alleen Machiel Weenen, in het notarishuis. Hij verklaarde “*door onpasselijkheid op voors, vergaederplaetse niet te hebben connen compareren*”.

Hij was ongeletterd en zette een kruisje in het bijzijn van de getuigen Henricus en Jan Francis Taverniers.

In totaal maakte dit 344 handtekeningen, “*absenten*” zowel als de “*presenten*” inbegrepen, waaronder 194 ongeletterden en een 20 tal vrouwen.

De ondertekening werd in principie door een persoon per gezin gedaan en zo men weet dat volgens de volkstelling te Hoegaarden in 1789 ongeveer 450 à 500 gezinnen of alleen wonende waren, met een totaal van ca. 1.000 meerderjarigen, dan mag gezegd worden dat de “*pluraliteyt*” (de meerderheid) wel bereikt was per gezin maar niet volgens het aantal meerderjarige ingezetenen. De trouwe volgelingen van Van Autgaerden worden ongeveer op een 200 tal geschat. De andere waren twijfelaars en afvalligen.

Uittreksel brief van Bovy

Notaris Hubens, aan wie Van Autgaerden de functie van gemeentesecretaris had beloofd, en die ook de akte had ondertekend, zorgde er echter wel voor, zijn handtekening achteraf veiligheidshalve te schrappen. Hij heeft ook bedenkelijk lang aan de opstelling van de akte gewerkt; die 25 blz. bedroeg, want pas begijn 1790 werd zij naar de heer Bovy gestuurd. Men dient nochtans te zeggen dat er ondertussen overal allerlei troebelen waren losgebarsten.

In augustus 1789 hadden de opstandelingen te Luik het stadhuis bezet, twee volksgezinde burgemeester aangesteld en de Prinsbisschop Constantin van Hoensbroeck onder druk verplicht, de oude bestuursregeling van 1684 af te schaffen. Deze toegevingen hielpen echter niet en zijn leven kwam meer en meer in gevaar.

Uiteindelijk zou hij de vlucht nemen naar Trier.

César-Constantin-François de Hoensbroeck (1724-1792)

Prins-bisschop van Luik van 1784 tot 1792. Tijdens zijn bewind waaide de revolutionaire geest uit Frankrijk over naar Luik (1789). Hoensbroeck werd door het volk uit zijn paleis te [Seraing](#) gevoerd naar het stadhuis van Luik. Hij ontvluchtte naar Duitsland maar kon op 13 februari 1791 terugkeren om in zijn waardigheid te worden hersteld

Anderzijds was op 26 oktober te Turnhout de Brabantse Omwenteling uitgebroken en in november werden de steden Brussel, Mechelen, Leuven en ook Tienen(26 november) door de “*Patriotten*” ingenomen.

Overal werden de Oostenrijksgezinden uit het land verdreven, zodat ten allen kante anarchie heerste. De Hoegaardse Patriotten van Van Autgaerden zouden ook aan de inname van Tienen hebben meegedaan.

De Luikse overheid, waar nu het gezag in de handen van het volk lag, gaf geen onmiddellijk gevolg aan het verzoekschrift en de revocatieakte van hun onderdanen uit Hoegaarden, want zij hadden met andere zaken af te rekenen.

Van Autgaerden bleef ondertussen nochtans, als “*niet officieel benoemde Regent-Burgemeester*” het hoge woord voeren, in afwachting van de uitspraak van de Privaat-Raad van de gevluchte Prinsbisschop.

Hieronder volgen de namen van alle ondertekenaars zonder onderscheid en in volgorde zoals zij op de akte voorkomen.

Daarin staat niet vermeld wie op 07 september “*absent of present*” was. De ongeletterden zijn gemerkt met een kruisje (X)

Deze lijst is uiterst belangrijk om twee redenen:

- Vele Hoegaardse afstammelingen kunnen er hun voorouders in terug vinden
- Sommige namen zullen terug komen tijdens de periode van de Besloten Tijd.

F.J. van Polfliet (Prior van de Begaarden)	Bernardus Kabergs	Pierre Guillaume Gobin
Jan Hausseloos	Joannes Sannen	J.B. Hubens (later uitgevaagd)
Georges Vanderstraeten	Gerard Gasia	F.Collaert (Chirurg)
Peeter Vangeysegom	Jacobus Pirar(X)	Bernard Boits (X)
Jan Dalbon (X)	Wed. Henrich Taverniers (X)	Jan Jubin (X)
Henrich Schoensetters (X)	Godtgaf Rems (X)	Joseph Van der Voorden (X)
Maisnil (waar patriotten op 26-07-1789 een geweer kregen)	Joannes Dotremont	Joannes Moes
Bartholomeus Dekock	Françiscus Vandermolen (door zijn vader gecommiteert)	Hendrick Uyttebroeck
Lambertus Finoulst	F. Berrewouts	Trudo Mattheus De Mrrye
Jan Dumont (door zijn moeder gekommittiert, maar later uitgevaagd)		François Boidts
Hubert Tailleur (X)	Jan Falla (X)	Jan Geenys (X)
Henricus Gilis	H. Moens	Henrich Taverniers (X)
Jan Rierre Charlier (X)	F. Boesmans	J.B. Mart (gemeentedienaar)
Jacques Laurent (X)	Lambertus Goiens (X)	Peeter van Brussel
Michel Detrey	J.B. Putzeys (Licentiaat)	J.H. Prevunaire
Servais Vandenbosch (X)	Joris Herbaen (X)	Godtgaf Wauters (X)
Henrick Rems (X)	Philippus Vanroye (X)	Guillaume Stockmans (X)
Wed. Francis Coenen (X)	Jan Mannaers (X)	Joannes Peeters (X)
Jeroen Geens (X)	Jan Francis Taverniers (X)	Jan Verbeelen
Wed. Anthon Vronkaers (X)	Lambertus Dewaer	Bernard Jan Demortier (X)
Peeter Schepmans (X)	Peeter Dellekaers (X)	Jan Pietermans (X)
Peeter Uyttebroeck	Françis Barbier	Hendrick Groetaers
Joseph Capelle	Philippus Brams (X)	G. Beetens
Hendrick Michel (X)	De vrouw van Anthon Rotie (X)	Guill.Kinnar (X voor wed. kinna)
Joannes van Grootven	Peeter Prinsmelle (X)	JosephRouvroy
Jan Nijs	Jan Smeyers (X)	Petrus Schuermans
Jan Legrand	Jacobus Dewaer	Octavius Gerae
Jan Catoils	P.J. Mareels in naam van de wed. Mareels (aan wiens huis op 29-07-1789 het complot werd gesmeed)	
Eega van Joseph Millemans(X)	Vrouw van Wouter Boonen (X)	A. Cateels
Hendrick Sevenberghen (X)	Ludovicus Verbeelen	Frans Neys (X)
Bernard Collart (gezworene van Van Autgaerden die de plaats had genomen in galakoets om de val van de Regentie te vieren)		
Lambert Jacobs (X)	N. Maes	Carolus Van Hagendoren
Joseph Lemery	Jan Lenaers (X)	Anthon Gervalle
Hendrick Peeters	Peeters Lambert Vanmol (X)	Peeter Vanderstraeten (X)
Jan Calu	H. Van Autgaerden (pastoor te Overlaar en broer van Notaris	
Joannes Van Elderen	H; Norb. Nijs (gezworene van Van Autgaerden die naast hem in de koets zat)	
Henricus Coenegrachts	Guil. Dekock	Guill. Vanmol
Jan Courtois (X)	Sr. Dewelde	Joseph Depuis (X)
Hendrick Jubin (X)	Leonardus Bonjean	Ludovicus Rems
Jan Stockmans	Jan Geets	Hendrick Kallenberghs
B. Hennin (uit de grote molen, gehuwd met Fraçoise Van Nerum	Jan Bapt. Wageneers	
Jan Baptist Taverniers (keerde zich later tegen Van Autgaerden)	Lambertus Van Hagendoren	
Guill. Dequin (X)	Adriaen Vervou (X)	Jacobus Bonjean
Henrich Stockmans (X)	Hubertus De Meyer (aangesteld door Jacobus Forms)	
Jan Baptist Talemans(X)	Joannes Stockmans (voor zijn vader Petrus Ludovicus Putzeys (man van Maria Hubens	

Jan Kinnar (X)	Jacobus Dotremont(uit de Cruysblock, keerde zich later ook tegen Van Autgaerden)	
Jacobus Mattheys (X)	Bernardus Calu	Pierre Genval (X)
Jean Joseph Schoensetters (X)	H.J. Rouvroy (drager van een geweer bij het complot van 26-07-1789)	
Samuel Sterckendries	Paulus Fourie	Sr. Decoster
Jacobus Phillipus Van Nerum (Schoonbroer van de notaris en vader van Françoise Van Nerum, die gehuwd was met Bernard de Jennin uit de grote molen)		
D. Dotremont	Carolus Vangrootven	Guillaume Vanex
Petrus Vranckx (X)	A. Desmet	Henricus Nijs
Jan Vanhagendoren (X)	Henderick Willems	Peeter Engels (X)
Jan Gevae	Jan Baptist Taverniers	G. Janssens
J.B. Mart (aangesteld door Servaes Houvin)		Bartholomeus Streycckmans
P.O. Falkenbergh (houder van het vergaderlokaal Sint-Niklaas op de houtmarkt)		Jacobus Bonjean (X)
Jan Baptist Gregoire	Elisabeth Vandenbempt (X)	Wed. Charles Albert
Arnoldus Stockmans	J. Vandenbergh	Jan Vandenbempt
Peeter Pardon (X)	Nicolaus Van Osmael (X)	Paulus Melonne (X)
Bernardus Smets (X)	Jan Vandenbempt (X)	Peeter Vanmol (X)
Catherina Maes (X), tekende voor haar man Herman Saenen		Bernardus Roelans (X)
Vrouw van Hendrick Hollon(X)(geconstitueerd van haeren man)		Wed. Taverniers (X)
Nicolaus Gregoir (X)	Jan Vandermolen (X)	Peeters Brams (X)
Weduwe Homblé (X)	Jan Franciscus Stockmans (X)	Dominique Vanderstraeten (X)
Servaes Vandiest (X)	Renier Delville (X)	Hendrick Schurmans (X)
Henricus Ruttens (X)	Marie Joseph Depus (X), als geconstitueert van haar man Dieudonné Vuystermans	
Peeter Vuystermans (X)	Dominicus Vuystermans (X)	Josephus Timmermans (X)
Jan Baptist Vanex (X)	Servaes Vanmol (X)	Guillaume Stockmans (X)
Jan Moes (X)	Ludovicus Hermans (X)	Peeter Boets (X)
Jan Larock (X)	Gerard vanex (X)	Henrick Dupond (X)
Guill. Davidts (X)	Guillaume Sondervorst (X)	Leonardus Van Hemelrijck (X)
Martinus Massé (X)	Everard Vanmol (X)	Renier Falla (X)
Henrick Sweerts (X), die ook deel had genomen aan het complot van juli 1789)		
Joannes Henricus Dewaelheyns (zou later tot de Conscriptie behoren		
Guillaume Vuystermans (X)	Wed. Dionisius Kinnar (X)	Joannes Geusen (X)
Jacobus Bonjean (X), geconstitueert van de Wed. Elisabeth Bonjean)		Guill. Vanmol (X)
Jan Vanmol (X)	Gillam Troost	Carolus Sondervorst (X)
Lambert Troost	Jan Machiel Smets (X)	Henri Demeyer
Henricus Vandermolen	Fr. Vandenbempt	Lambert Van Roye (X)
Gille Gillet (X)	Jacobus Ausseloos (X)	Henrick Vanmol (X)
Joseph Brasseur (X)	Paulus Faisant (X)	Sr. P. Kempenair
Jacobus Finoulst	M. Marcels	Jan Bapt. Vanex
Peeter Lambert Vandermolen (X)	Guill. Harron (X)	Everard Lahon
Laureys Moes (X)	Guillam Rotti (X)	Jan Baptist Van Ham (X)
Joannes Ruttens	Everaert Vanmol	Joseph Dirix (X)
Joannes Vanhamme	Jan Vollon	Wed. Henrick Jubin (X)
Jacobus Dewelde (X)	Gisbertus Tossin (X)	Jacobus Moes (X)
Henrick Gielis (X)	Jan Vincent Michiels (X)	Catharina Fournau (X)
Wed. N. Das	Joannes Vandenbosch (X)	Francis Jubin (X)
Joannes Uyttebroeck	Vrouw van Peeter Delvau (X) ipv haar man die afwezig was	

Henrick Gielis (X)	Guillam Schoensetters	Nicolaus Ruttens (X)
Carolus Elshaut (X)	Ant. Collar (X)	Wed. Domincus Gentil (X)
Jean Joseph Hony	Jacobus Delvé	Hendrick Gielis
Henrick Goffin (X)	Henrick Vandenbergh (X)	Jan Geysegem (X)
B. Calu	Wed. Sondervorst	G. Janssens
Joan Martinus Taverniers(X)	Joannes Godts	Guillam Vandenbempt (X)
Joris Homblé (X)	Thomas Nijs (X)	Wed. Jacobus Brams (X)
Anna Catharina Roelandts (X)	Peeters Moes (X)	Peeter Lambert Mievis
Jean Pierre Hony	Wed. Peeter Debrouck (X)	Jaspar Varsinne (X)
Wd. Denis Fustin (X)	Guillam Tailleur (X)	Guillam Vandenbergh (X)
Wed. Herman Lambert (X)	Jan Baptist Hans (X)	Carolus Sondervordt (X)
Jean Baptist Dediect (X), voor zijn moeder Wed. Dediect)		Henrick Beetens
Jean Franquine (X)	Everard Dumont (X)	Jacobus Vervou (X)
Beetens	P. Vanex	Antonius Taverniers
Guillam Dupont	Joannes Baptist Dekinder (als geconstitueert van zijn vader)	
Lambert Labours	H. Hoebanx (behorend tot de V-Geslachten)	
Bern. Greg. Ruttens (X)	H. Talemans (X)	Lambert Van Hou (X)
Lambert Groetaerts (X)	Petrus Dequin	Hend. Mertens (X)
Peeter Vandenbempt (X)	Stas Gaudin (X)	L. Sannen
Barth. Rems (X)	Peeter Damsin	Ingelbertus Michiels (X)
Joseph Gerard (X)	Anne Marie Lebegge(als geconstitueert van haar man Bern. Vandermolen) (X)	
Guill. Vanmol (X)	Wed. Sterckendries	Lambert Gielis
Michael Wauthie (X)	Anne Margriet Bonjean (X)	?. Smets (X)
Peeter Goessens (X)	Bernardus Van Spinagie (X)	Carolus Vangroetven
Jacobus Calue	Hendrick Cleynen (X)	?. Sterckendries
Guill. Sevenberghen (X)	J. Kinnar (X)	Jan Baptist Brasseur
Jan Baptist Lonnen (X), in naam van zijn moeder N. Lonnen)		Peeter Peeters (X)
Gerard Vanmol (X)	Jan Dotermon den jongen (X)	Nicolaes Schoensetters (X)
Op 8 september verschenen nog volgende inwoners ter studie van Notaris Hubens:		
Petrus Lebegge	Joannes Dekock	Jacobus Uyttebroeck (X)
Henricus Lambrechts	Jacobus De??men	Jean Baptist Collaert (X)
Guill. Van Elderen (X)	Anthoon Loos.	
De derde dag, op 9 september daagde op:		
Machiel Weenen (X)		

Uit de Revocatieakte valt zeer veel af te leiden.

Tientallen Hoegaardiërs, die de protestnota van mei hadden getekend, verschenen niet meer in september om deze zelfde akte te bekrachtigen en zouden zich later zelfs tegen Van Autgaerden keren.

Anderzijds werden er verschillende en niet alleen ongeletterden heerlijk beetgenomen.

En tenslotte komen er namen in voor die zeer bedenkelijk zijn, terwijl er anderen twee of meermaal in herhaald worden.

der gelyke provestatie, de selve voor zoo
 veel noodigh te ratificeren, ende facten
 in die twee sachen aan te stellen, van
 welke des nominatie doorsaek is, Deene
 wechlenende voor den geheymen Raede
 van Zijne Hoogheijt tegen die Lijck
 noemende Regiringe dieser gemeijnte,
 en D'andere voor de Hiera schepenen
 van Lijck tegens den gedegden
 martinus Stockmans: publicatum
 quod supra, signatum, s. H. Swaen
 Pastor Hougardiensis et Dee:

Concordantiam Pastor

J. Hubens totus infid
 1790

Den ondergeschreven Dinaer der
 vrijheijt en justitie Hougarden heeft
 gecelateert en gattesteert bij desen, dat
 hij die hier verstaande publicatie
 en advertentie op vrij consecutive bondage
 te weten den 10 en 30 augustus, on

11. Gruweldaden te Tienen (juni 1790).

Overall waren de Oostenrijkers uit het land verdreven en in januari 1790 werd de Onafhankelijkheid uitgeroepen van de Republiek der Verenigde Belgische Staten, terwijl het oude Prinsbisdom Luik, waar de Bisschop was verdwenen, in handen was van een volksbestuur.

Te Tienen waanden de “*Patriotten*” van Jan Windelincx zich alles toegelaten, terwijl Van Autgaerden te Hoegaarden het grote woord voerde. Windelincx en Van Autgaerden waren goede vrienden en sommige Hoegaardiërs gingen zelfs op leer bij de Patriottenkorps te Tienen en namen deel aan bepaalde gruweldaden tegen de Vijgen (Oostenrijksgezinden)

Eén deze gruweldaden, die wij uit documenten in alle bijzonderheden kennen, geschiedde in 1790 ten huize van Petrus Goossens, welstellende graanhandelaar en uitbater van een der voornaamste spijshuizen van de stad Tienen, genaamd “*De Vier Natiën*”, voorheen “*Hotel van Oostenrijk*” en vroeger nog “*De Tinnen Schotel*” (Huidig Instituut V. Beaudouin op de Grote markt).

Het huis stond bekend als een broeinest van Oostenrijksgezinden met aristocratische inslag, terwijl Goossens, als ontvanger van de voormalige Keizerlijke en Koninklijke Loterie, een aanhanger was van het Oud Regiem. Hij stond dus als “*Royalist*” (Vijg) aangeschreven en was goed bevriend met de onttroonde Schepenen van Hoegaarden.

Het document dat ons toelaat deze gruweldaden te beschrijven, is een geschreven verklaring van een levende ooggetuige, opgesteld in de Duitse taal en afgelegd op 07-07-1791 door de Duitse kamermeid Nicola De Chateau (de Shato) op dat ogenblik in dienst bij de Gravin van “*Septmaison*” te Brussel. Op 30-04-1790 was zij naar Tienen gekomen en verbleef in het gasthof van de “*Vier Natiën*” bij Goossens.

Het voorval gebeurde in de tijd dat de Patriotten de huizen van de Vijgen bestormden en de Oostenrijksgezinden gevangen namen. Om haar van “*stürmischen Anfälle*” van de Tiense rebellen te vrijwaren, zocht Nicola De Chateau zich bij hun officieren geliefd te maken. Tot de officieren behoorden:

- de volksgeneraal Jan Windelincx
- Graaf de Glymes
- Ridder de Partz
- Kapitein Mertens Luitenant Marnef
- Luitenant Max d’Aubry Kapitein Bosmans
- Kapitein Stevens Luitenant Vandevin
- Luitenant Van Machten Luitenant Janssens
- Luitenant Raeymaeckers en Luitenant Van Achter.

Zij verwierf waarlijk hun gunst door hun dagelijks te “*frisiren*”. Daardoor bracht zij het zover dat zij zich in het nodige levensonderhoud kon voorzien, maar ook dat men haar als een “*wahren Anhänger*” van de Patriotten aanzag.

Goossens had zich al vroeger in juli 1789 genoodzaakt, gezien bij familie, in zijn geboortedorp Kerkom te gaan schuilen, zijn gezin en dienstboden in het hotel achterlatend. Toen al hadden de opstandelingen zijn woonst zwaar geplunderd en vele kostbaarheden gestolen en vernield.

In de zomer van 1790 had Nicola De Chateau van één der officieren vernomen, dat oproerlingen eerstdaags alle Royalisten (Vijgen) zouden ophalen en in de gevangenis werpen. En andermaal moest Goossens de vlucht nemen.

Hij vluchtte naar Bost en vervolgens naar Hoegaarden (Land van Luik), waar hij “*Refuge*” vond bij dezen die zich later in “*Conspiratie*” verenigden. In afwachting verder naar Sint-Truiden te vluchten, verbleef hij tijdelijk in ’t

Nieuwhuys, op dat ogenblik bewoont en in huur gehouden door Servaes Sweerts en Josyne Groetaers (uit de Bostse stamvertakking van de Sweertsen). Dat gebeurde zonder dat de eigenaar Jacobus Van Nerum (aanvankelijk aanhanger van Van Autgaerden), hiervan op de hoogte was. Via Nicola De Chateau bleef hij in 't geheim in verbinding met zijn vrouw.

De dag dat de rebellen te Tienen de Royalisten begonnen aan te houden en op te sluiten, viel de vrouw van Goossens uit vrees en angst van de ene onmacht in de andere, temeer dat zij vernomen had dat wilde driften met grote genoegens botgevierd werden op de vrouwen wiens man de vlucht had genomen. Smachtend riep zij uit “ *Ach, nu is het met mij gedaan, want mijn man is Royalist*”. Nicola De Chateau raadde haar aan naar vrienden te vluchten, maar zij weigerde onder de woorden “*Ook daar zal men mij vinden, want ik ben ook Royalist en wanneer ik mij op de Markt of op de straat vertoon, brengen zij mij om het leven*”.

Dan nam Nicola De Chateau het besluit, de halfdode vrouw langs achter in de tuin met een ladder over de muur naar een naburig huis (huis Debaus, destijds bewoond door de familie de Renesse) over te brengen, waar zij zich in afwachting kon verbergen.

Enkele goeddenkende lieden hielpen haar dit plan te bewerkstelligen. Vervolgens nam Nicola een sabel, een geweer en pistolen en ging zich aan de toegangsdeur van de “*Vier Natiën*” opstellen.

Nauwelijks een half uur later kwamen vier woestelingen af en wilden met geweld binnen dringen.

Maar het moedige Duits meisje hield hen tegen en deed geloven dat nog 3 andere gewapende personen binnenshuis hadden post gevat.

Dan verscheen de stadsmeier Jacques Joseph Kindermans, die onder dwang van de Patriotten moest handelen. Hij verklaarde gelaten en beleefd dat de “*Vier Natiën*” als Royalistenhuis bekend stond en dat de Patriotten het bevel hadden gekregen, deze huizen te onderzoeken om na te gaan als er geen wapens of munitie waren verborgen.

Hierop antwoordde Nicola “*dat men bij haar met hoffelijkheid meer kon bereiken dan met grofheid en geweld*” en voegde er aan toe “*dat buiten de vier personen die in het huis vertoefden en de wapens die zij droegen uit persoonlijke veiligheid, geen andere wapen of munitie in het huis verborgen lagen.*” Zij liet de vier mannen binnen treden en herkende onder hen slechts Peter Tirlo uit Tienen, schrijnwerker van beroep, maar ook een Hoegaardier zou er bij zijn geweest.

Nicola De Chateau deed de huisdeur dicht en van zodra zij met de 4 mannen alleen was, trok zij haar sabel, vast besloten het huis te verdedigen, zelfs ten koste van haar leven en de oproerlingen in stukken te hakken, zo zij iets durfden aanraken.

Zij kwamen de kistenkamer binnen en een van hen sloeg onmiddellijk een nagel in de schoorsteen en liet zich de uitdrukking ontvallen: “*Hier zal die canaille goed hangen*” (vrouw Goossens bedoelend).

Tirlo haalde een ellang stuk met acht spitse nagels beslagen te voorschijn dat dienen moest om de vrouw van Goossens op te hangen. Een andere ging een lang en scherp keukenmes halen, om de vrouw eenmaal opgehangen, het lichaam open te snijden.

Hun gruwelijke gezichten waren goed zichtbaar.

Dan vroegen zij waar vrouw Goossens was. Nicola antwoordde dat zij niet thuis was en ook niet wist waar zij zich kon bevinden.

Zij werd niet geloofd en de vier mannen zochten het ganse huis af, van onder tot boven, tot zelfs in de winkel, de hoogste zolder en de rommelzolder die voor de duiven diende. Gezien zij mevrouw vrouw Goossens niet vonden zei er één “*Vermits de canaille weg is, zullen we deze hangen*” wijzend naar Nicola. Maar

het meisje trok haar wapens en de woestelingen durfden haar niet naderen. Eindelijk maakten zij aanstalten om het huis te verlaten, maar wilden eerst alles in as leggen.

En al brachten zij het stro samen. Nicola liep ijlings naar de Stadsmagistraat en maakte de aanslag bekend. Deze kon op het laatste nippertje de brandstichting voorkomen.

Vervolgens besloot Nicola om vrouw Goossens in het geheim buiten de stad in veiligheid te brengen. Doch de landkoetsier, noch de postmeester was hiertoe bereid. Zij hadden uitdrukkelijk verbod gekregen vrouw Goossens weg te voeren en dat op kosten van beroving van hun gave en goed.

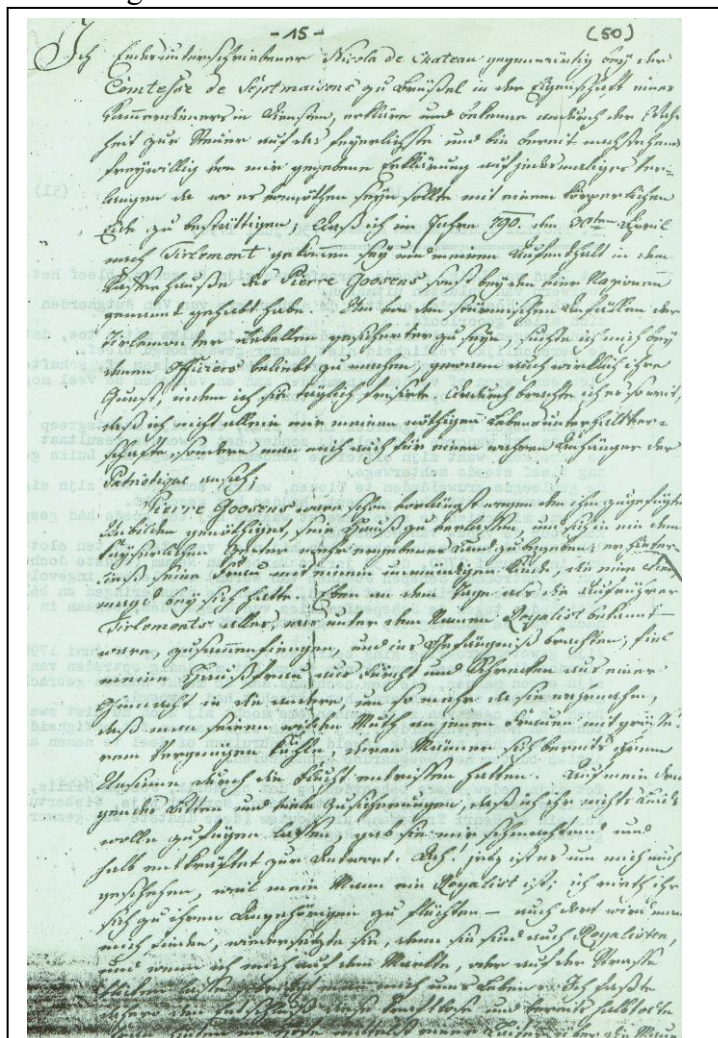
Ten einde raad ging zij naar Hoegaarden, waar Servaes Sweerts uit het Nieuwhuys haar ter hulp kwam. Hij zocht dadelijk zijn neef Henrich Sweerts op, die een aanhanger was van Notaris Van Autgaerden en de Revocatieakte had ondertekend. Hij maakte het geval kenbaar aan zijn meester, waarop deze zich naar Windelincx spoedde en er ten goede sprak voor de vrouw Goossens. De Commandant van de Tiense Patriotten overhandigde aan Nicola een schriftelijke vergunning, om de vrouw buiten de stad te mogen voeren.

Het meisje bracht vrouw Goossens naar Sint-Truiden. Enkele dagen later werd zij daar vervoegd door Pierre Goossens.

Zij verbleven te Sint-Truiden tot in 1791, wanneer het Oostenrijkse gezag opnieuw werd hersteld.

Op 03-10-1791 brandde de *Vier Natiën* gedeeltelijk af, toevallig 4 dagen nadat Maria Christina van Oostenrijk en haar gemaal Albert van Saksen-Teschen er hadden gelogeerd.

De oorzaak werd nooit bekend, maar iedereen sprak van vrijwillige brandstichting door de Patriotten.

12. Protest tegen eigen mannen (30-06-1790)

Het land van Luik, steeds beroofd van zijn Bisschop, bleef het voorwerp van onlusten uitmaken.

En ook te Hoegaarden achtten de aanhangers van Van Autgaerden zich alles geoorloofd.

Plunderingen en buitensporigheden namen in zulke maten toe, dat de persoonlijke veiligheid niet langer gewaarborgd bleef.

Zij die zich bedreigd voelden grendelden hun huizen af, schaften zich een wapen of verdedigingsmiddel aan en vermeden zo veel mogelijk zich in het openbaar te vertonen.

Stilaan begon Van Autgaerden in te zien, dat zijn machtsgreep slechts tot wanorde had geleid, zonder het gewenste resultaat te bereiken, want zijn officiële benoeming vanwege het Luiks gezag bleef steeds achterwege.

De gepleegde gruweldaden te Tienen, waarin sommige van zijn eigen mannen waren betrokken geweest, hadden hem geschokt.

Dit was misschien de rede geweest waarop hij ten goede had gesproken voor de vrouw van Goossens.

Ook de dood van Saelmaeckers kon hij niet vergeten en ten slotte was in januari 1790, de 30 jarige Barbe Van Nerum (oudste dochter van de onttroonde Schepen Joannes Van Nerum) overleden, als gevolg van een opgedane schrik in het bloed, wegens de plunderingen en baldadigheden tegen de Schepenfamilies van Hoegaarden, begaan in de nacht van de machtsgreep van augustus 1789.

Zijn gewetenswroeging ging zelf zo ver dat hij op 30-06-1790 eigenhandig protest aantekende tegen het misdadige optreden van zijn eigen mannen, die hem nochtans aan de macht hadden gebracht, maar waarbij zich achteraf het uitschot had gevoegd.

Doch in de ogen van zijn aanhangers mocht hij zich nu niet zwak tonen en moest volharden. Hij maande zijn mannen tot matigheid aan en verbood hen nog enig geweld te gebruiken of deel te nemen aan acties buiten het Hoegaardse grondgebied.

Tot zijn medewerkers behoorden op dat ogenblik

- Joseph Gillis
- Guilles Bernard Collard
- Jan Stockmans
- Norbert Nijs
- Gisbertus Tossein en
- Henri Tritsmans uit Houtem (deze laatste was gezworene geweest onder de onttroonde Regentie.)

13. Het afmaaïen van weiden (juli 1790)

Te Hoegaarden bleef ondertussen een zeer verwarde toestand heersen. De onttroonde Regentie verkeerde in de onmogelijkheid te regeren, maar was door de Luikse overheid niet afgezet, zodat zij officieel nog altijd bestond zonder echter in functie te zijn.

Anderzijds hield Van Autgaerden alle macht in handen, doch was nog steeds niet benoemd en dan ook niet officieel gerechtigd het burgemeesterschap uit te oefenen.

Zijn zaakgelastigde, de heer Bovy, trachtte bij de Privaat-Raad het proces tegen de Regentie in te spannen, maar de wanordelijkheden in het land en elders, waren oorzaak dat de zaak hangend bleef.

Bovendien schulde de Bisschop nog altijd in Trier, waar hij door de Luikenaren op 17-04-1790 van de troon vervallen werd verklaard. En tenslotte heerste binnen het Luiks gezag nog steeds een onbeschrijflijke grote chaos.

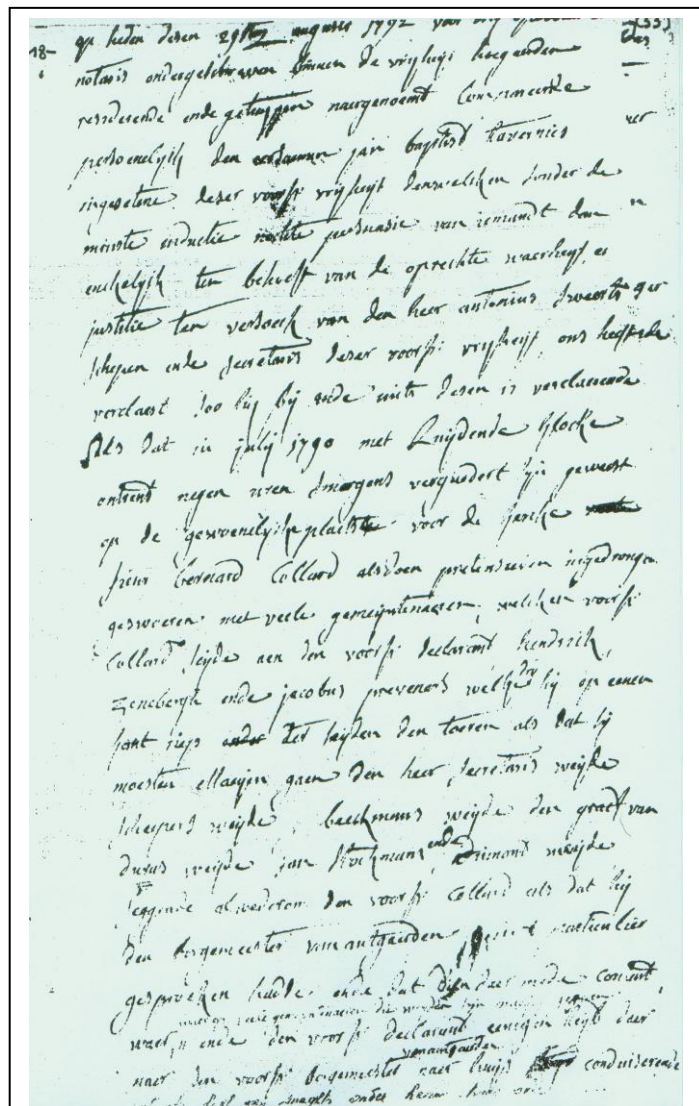
Te Hoegaarden begonnen de mannen van Van Autgaerden hun geduld te verliezen en zonnen op middelen om de onttroonde schepenen te treffen. Op een mooie zomerse dag in juli 1790 “ met luydende klokke omtrent negen uren 's morgens op de gewoenlelycke plaetse voor de kercke vergaedert” kwamen de volgelingen van de Regent-Burgemeester samen. Van Autgaerden verliet de kerk “ en begonst te seggen met luyder stemme, en vriest niet gemeyntenaeren, syt maer stantvastig wij syn van sin de geheel eregeringe te niet te doen en alles te vernietigen gelyck te Luyck gedaen geweest is”.

Zijn gewetenswroeging heeft niet lang geduurd, ofwel moest hij zich sterk maken in de ogen van zijn mannen.

Tussen de menigte voor de kerk bevond zich de gezworene Sieur Bernard Collard, die Hendrick Zeneberg, Jacobus Preveneers en Jan Baptist Taverniers “ op eenen kant riep ter syde de toeren, seggende als dat zij moest mayen gaen:

- den heer Secretaris' weyde (dit was Ant. Balth.Sweerts)
- Schepers' weyde (de Meier)
- Beeckmans' weyde (heer van Schoor)
- Den graaf van Duras' weyde
- Jan Stockmans' weyde (niet de gezworene) en
- Dumont's weyde - allen aanhangers van de Regentie.

Bovendien verklaarde hij, dat hij hieromtrent Van Autgaerden “particulier gesproken hadde en dat dien daer mede content waer”.

Daarop zijn verschillende gemeentenaren de vermelde weiden gaan afmaaïen, met het doel hun schade te berokkenen.

De gruwelacties van de Patriotten was al fel geluwd.

Enkele tijd nadien, heeft Jan Baptist Taverniers de Regent-Burgemeester rond half één in de nacht (00:30 uur) naar huis gebracht, al sprekende over het afmaaïen van d voorgenoemde weiden, waarop Van Autgaerden geantwoord heeft *“dat is eene qwaede saeke voor ons”*.

Dan Taverniers hem *“hoe soo eenigen van de toens (toenmalige) Regeringe hen op een particuliere plaetse heeft geroepen, seggende dat geylieden (dat waren de volgelingen van Van Autgaerden) malkanderen daer over gesproken hebt ende dat gij (Van Autgaerden) daer over content waert”*.

De Notaris zou hierop geantwoord hebben *“ick wiste daervan niet en ick versoecke gat gy daer van aen niemant en moeght spreken, want wy riskeeren van met alle de affeireen die wy begonst hebben te niet gedaen te worden”*.

Later keerde Jan Baptist Taverniers zich echter tegen Van Autgaerden en liep naar de Regentie over.

Op verzoek van Antoon Balthazar Sweerts legde hij op 29-08-1792, ten huize van Sieur Nicolaes Brieven (in de Geuse Capelle) deze verklaring af onder *“solemnelen eede in de pure waerheyt ende soo dickwyls hij daer toe mochte versoght syn”*.

Deze bekentenissen werden afgelegd en op akte gesteld voor Notaris Joes Rob. Hennin en in het bijzijn van de *“geloefbaere getuygen den heer Hendrick Van Nerum, in de medicijnen licentiaet ende seer expert en Servaes Boulanger, kleermaker.”*

Zelfde Jan Baptist Taverniers had in mei nochtans de protestnota ondertekend en haar in september 1789 nog bekrachtigd, maar veranderde achteraf van mening en van kamp.

14. Van Autgaerden dient ontslag in (Maart 1791).

De Oostenrijkers hadden nog alleen Luxemburg overgehouden, waar hun troepen lagen verschanst. Met 20.000 man rukten Vander Noot op om er de laatste Oostenrijkse garnizoenen aan te vallen.

Bij Assesse kwam in september 1790 tot een bloedig treffen. Het vrijwilligerskorps van Vander Noot werd op de vlucht gedreven.

Op 20-10-1790 bereidde de Oostenrijkse Generale Staf de grote aanval voor en kort nadien werden de verloren gebieden terug heroverd.

Overal sloegen de opstandelingen op de vlucht, terwijl op 02-12-1790 te Brussel het Oostenrijkse bewind terug werd ingesteld.

De Republiek der Verenigde Belgische Staten was vervallen verklaard.

De onafhankelijkheid had nog geen jaar geduurd. De kalmte trad terug in en de algemene amnestie werd afgekondigd.

Met hulp van de Oostenrijkers kwam in het land Van Luik in januari 1791 ook de Bisschop opnieuw op zijn troon.

Nu keerden de kansen. De oude Regentie stuurde dadelijk een nota naar de heer Claes, hun zaakgelastigde te Luik, waarin zij hun trouw en verknochtheid aan de Prinsbisschop hernieuwden en de wantoestanden aanklaagden die te Hoegaarden hadden geheerst.

In maart 1791 verschenen de twee partijen op verzoek van Luik voor Notaris Hubens, waar de Regentie in 't gelijk werd gesteld. Berouwvol bood Van Autgaerden zijn ontslag aan en verklaarde er niets tegen te hebben, dat de Regentie terug zoals voorheen het dorpsbewind zou in handen nemen, maar nochtans *“mits sommige misbruiken te weren”* en *“de benoeming van Stockmans te niet te doen”*.

De Schepenen, te fel gehoord en diep in hun fierheid gekwetst, dulden geen voorwaarden van hun tegenstander en weigerden in blok, samen met hem in het dorpsbestuur te zetelen.

Dan trachtte Advocaat Raick, baljuw van Haspengouw, als bemiddelaar op te treden en kwam op 21-03-1791 persoonlijk naar Hoegaarden, om de Regentie op plechtige wijze terug in te stellen en aan het bewind te brengen. De Schepenen bleven echter op hun stuk en weigerden krachtdadig zich langer met de gemeentezaken in te laten.

Hieromtrent staat in de schriften vermeld:

“Pour se venger contre les insultes indignes, ils refusèrent de siéger avec leur adversaires qui avaient totalement bouleversés l’ancien régime pacifique du borg”.

De smaad moet wel erg geweest zijn om zulke beslissingen te nemen.

Dit komt ook duidelijk tot uiting in de nagelaten memoires van Elisabeth Van Nerum, die over haar grootvader Schepen Joannes Van Nerum het volgende schreef:

“Etant le dernier échevin de ce régime, mon aïeul se retira de toute activité politique. Rien ne savait lui faire changer ses décisions prises. Multiple fois il a répété à ses fils de rester unis et de toujours retenir comment leur père a lutté pour leur bonheur et celui de la commune, mais surtout n’oubliez jamais qu’il vaut mieux mourir que de se déshonorer et d’abandonner ses principes.

Mon grand-père était un homme loyal et vertueux, fortement attaché aux traditions héréditaires”.

Griffier Ant. Balthazar Sweerts, zond een laatste protestnota naar Luik, waarin hij krachtig aanhaalde dat de Regentie sinds onheugelijke tijden in dienst van de Bisschop, de bloei en welvaart van de gemeente had verzekerd en nu zonder de minste steun of bescherming, aan het willekeurige optreden van een ploeg onrustzaaiers was overgelaten.

Op 12-08-1791 ondernam Luik een nieuwe poging om de orde en de verzoening op vreedzame wijze te herstellen.

Jan Stockmans(gezworene van Van Autgaerden) werd uit de Tafel van de H. Geest ontzet, terwijl ook Lambert Uyttebroeck (revolutionair aanhanger), als schoolmeester werd vervangen.

Meer verandering kwam er niet, want de Bisschop durfde ook geen strengere maatregelen treffen, want hij voelde dat de onlusten snel terug konden opflakkeren.

De Regentie van haar kant wilde van geen toegevingen weten.

Zij waande zich in haar recht en trachtte door alle middelen de opstandelingen effenaf te kortwieken. Deze betrachting werd aangewakkerd door het feit dat de Regentie een aanvraag van de Tiense Magistraat had bekommen, waarin inlichtingen werden gevraagd over vader en zoon Van Autgaerden, die onder verdenking stonden betrokken te zijn geweest te Tienen op 27-10-1790 bij een opstandige samensholing, waar diezelfde dag J.L. Hubert was vermoord (ARA-Archief van de Privaat-Raad). Verordening van 20-04-1791 van Procureur-Generaal Van Laeken).

Dat spoorde de Regentie aan om Van Autgaerden deze maal de genadeslag te geven, maar hoe zij ook zochten, er konden geen bewijzen gevonden worden en alles bleef zoals het was.

Toen verscheen Graaf d’Oultremont op het toneel. Als geldschietster in de aanleg van de nieuwe steenweg naar Tienen, dacht hij gehoor te zullen vinden bij de Hoegaardiers, om toch maar tot een oplossing te komen, maar ook hij mislukte in zijn opzet.

Teneinde raad werd in september 1791, bij meerderheid van stemmen de gematigde volgeling van de revolutionaire beweging, Norbert Nijs, tot burgemeester uitgeroepen.

Zijn benoeming werd op 09-10-1791 door Notaris Hubens op minuut gesteld. Dan namen Ant. Balth. Sweerts en Joannes Van Nerum hun Schepenambt terug op, maar echter voor korte duur, want ook de benoeming van Nijs kon niet baten en de ruzie ging verder.

In het geniep lieten Sweerts en Van Nerum alle elementen en ophefmakende verklaringen tegen Van Autgaerden inzamelen en door Notaris Hennen op akte stellen. Zij wilden het volledige eerherstel van de Regentie en de totale val van Van Autgaerden bewerken.

15. Manifest van Generaal Dumouriez (november 1792).

Lodewijk XVI had de oorlog verklaard aan Pruisen en Oostenrijk. De Pruisen vielen Frankrijk binnen maar werden op 20-09-1792 bij Valmy teruggedreven.

De Oostenrijkers hadden hun troepen in de Nederlanden opgesteld.

Op 28-10-1792 bereidde de Franse Generaal Dumouriez de inval in de lage landen voor en versloeg op 06-11-1792 de Oostenrijkers bij Jemappes.

Als overwinnaar deed Dumouriez zijn intrede te Brussel, Gent, Doornik, Bergen en ook te Luik.

Overall werden de Fransen, zowat als bevrijders aanzien en geestdriftig toegejuicht.

Dumouriez

De Franse omwenteling was immers de weerwraak van de mislukte Brabantse Omwenteling, terwijl het volk in de mening verkeerde dat zij aan de natie haar onafhankelijkheid zou terugschikken.

Op 09-11-1792 vaardigde Dumouriez vanuit Brussel een manifest uit, om de gemoederen op te hitsen tegen het vroeger despotisch gezag;

Hij verklaarde dat de Fransen als broeders en bevrijders waren gekomen en beloofde aan het volk een eigen Constitutie, met eigen regeringsvorm en door het volk zelf gekozen, waardoor voor goed een einde zou gemaakt worden aan het oude stelsel van geprivilegieerde standen.

Ook Notaris Van Autgaerden had zulk manifest in handen gekregen en hij toonde het zijn vertrouwensmannen, die de inhoud snel in hun eigen rangen propageerden.

Maar hij zou het eveneens aan zijn schoonbroer Jacobus Van Nerum hebben getoond, die er zijn broer Schepen Joannes Van Nerum in kennis stelde.

Vanaf dat ogenblik rees de vraag op: "Was Van Autgaerden een Frans agent, die te Hoegaarden en elders, de revolutie en de komst van de franse troepen voorbereidde?"

Hij stond in elk geval in contact met de leiders van de revolutionaire beweging in Tienen, Diest, Sint-Truiden en Leuven en ook in het Walenland. Een bovendien was hij een zeer actief lid van de Club der Franse Sanculotten, die te Leuven hun lokaal hadden en onder eed stonden om "met lijf ende siel de Fransche Vrijheydt ende Gelijckheyt te verdeigen, selfs ten coste van hun leven".

Te Tienen woonde hij menige vergaderingen bij in de herberg van Louis Jamodt op de hoek van de Grote Markt en de Cabbeekstraat, waar de Fransgezinde leiders bijeenkwamen.

Kopij van het oorspronkelijke manifest, later terug gevonden bij de nakomelingen van de notaris

Leuxelles, 9. 4. 1792. (58)

En attendant que nous puissions donner des Lettres Authentiques
du progrès des Français dans la Belgique, nous faisons l'avis
pour tranquilliser les esprits la piece suivante que nous
avons été requis de publier

Manifeste du general du militaire en Belgique

Brave nation belge, vous avez levé avec nous
l'étendard de la Liberté; mais, trompés par ceux de vos
Concitoyens, en qui vous aviez placé votre confiance,
abusés par les perfides insinuations des Cours qui guettent
vous vous être adressés, ou qui s'étaient mis à vos
affaires, uniquement pour vous agiter, pour embarrasser vos
affaires et pour vous livrer ensuite à sa vengeance;
Victimes de la Politique insidieuse et cruelle de toutes
les Cours de l'Europe, et particulièrement de celle de France
qui regardait votre Liberté comme la dernière des importations
du despotisme qu'elle voulait rétablir sur vous; nous sommes
vous n'avez reçu aucun secours de la France, vos vœux, mais
vous qui étiez abandonnés et trahis par les Français malins,
qui ont été les auteurs de votre malheur.

Il fallait que la France eût triomphé du despotisme
abattant la Royauté, il fallait qu'elle établit la République
elle eût triomphé des satellites des despotes et que les
nombreuses Armées qu'elle eût vaincues se fussent devant les
Legions des hommes libres et qu'aux armes les Français
jusque dans leur propre territoire, pour que vous pussiez
une entière confiance dans la République Française, et dans
les armées qu'elle envoie dans votre secours.

Nous entrons unanimement sur votre territoire nous y
trouvons pour vous aider à planter l'arbre de la Liberté
nous maler en vain, de la Constitution que vous voulez
adopter; nous sommes
prouver que vous établissiez la Souveraineté du peuple et
que vous renouiez à vivre sous des despotes quelconques
Nous offrons vos terres, vos amis et vos voisins, nous
respecterons vos propriétés et vos loix; la plus exacte dis-
cipline régnera dans les armées Françaises.

Nous entrons dans vos Provinces, pour y poursuivre les Bar-
bares Autrichiens, qui ont commis dans le département de
Nord les maux les plus atroces; Nos justes armées seront des
seigneurs contre ces indignes plants du despotisme; vous avez
aussé des injures des violences et des crimes de vengeance,
joindre vous à nous; nous que nous ne cessons de
les Belges avec les Français, dans la cas, nous espérons
vous les Français, les uns de vos villes, les autres de vos

Door de overwinning bij Jemappes waren de kansen gekeerd en was het opnieuw de beurt van de Frans gezinden om in het gezicht van de Oostenrijks-gezinden te spuwen. Te Hoegaarden lag alles overhoop. Van Autgaerden voerde andermaal het hoge woord in de gemeentezaken. Doch de gebeurtenissen volgden elkaar zodanig snel op, dat er weinig tijd overbleef om zich ernstig met de gemeentebelangen bezig te houden.

Op 22-11-1792 deed Dumouriez met zijn troepen zijn intrede te Tienen en de volgende dag werd voor het Stadhuis de Vrijheidsboom geplant. Van Autgaerden en Windelincx woonden met hun volgelingen de plechtigheid bij, maar te Hoegaarden kwam het toen nog tot geen boomplanting. Vond Van Autgaerden het misschien nog te voorbarig?

16. De Bisschop treedt op (juni 1793)

Engeland, Pruisen en Oostenrijk vormden een coalitie tegen Frankrijk en lieten aan het volk in de Nederlanden weten, dat zij weldra de gehate Fransen zouden verdrijven.

Dit bericht drong door tot in de streek van Tienen en Hoegaarden waar de aanhangers van het Oud-Regiem zich verheugden en alles klaar maakten voor de weerwraak en de geleden smaad.

Begin maart 1793 begonnen de Oostenrijkers, onder bevel van de Prins van Coburg, de fransen overal uit het Maasdal te verjagen.

De Fransen vluchtten naar Brabant, waar Generaal Dumouriez de tegenaanval voorbereidde.

De verontrusting maakte zich meester onder de troepen en iedereen voelde dat er wat op til was. Op 10-03-1793 lieten de Fransen hun poedermagazijn, gelegen in de Minderbroederstraat te Tienen, in de lucht vliegen.

Het kostte het leven aan een 80-tal personen, waaronder Lambert Berrewaerts (zoon van Antoon) uit Overlaar.

De Fransen verlieten nadien de stad en verzamelden zich met het gros van hun leger bij Landen.

Sommige Fransgezinde sloegen op de vlucht, maar Van Autgaerden bleef te Hoegaarden, omringd van zijn vertrouwen, het hoge woord voeren en veegde zijn botten aan al dat gekef.

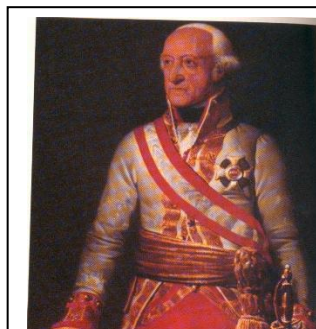
Wist hij misschien beter?

Op 18-03-1793 greep te Neerwinden de grote slag plaats, waar de Prins van Coburg de Fransen versloeg.

Met innige vreugde werd de nederlaag van Dumouriez vernomen, want op deze korte tijd had het volk de Fransen leren kennen en inzien wat

Vrijheid - Gelijkheid en Broederlijkheid te betekenen had.

Enkele dagen later kwam de Prins van Coburg en Aartshertog Karel Lodewijk naar Tienen.

Prins Frederik Jozias
van Saksen-Coburg-

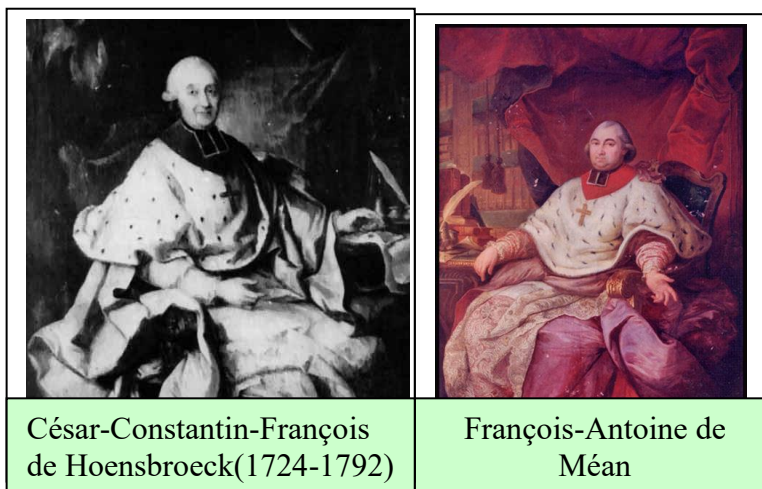

Aartshertog
Karel Lodewijk

Het volk van Hoegaarden liep naar de stad om de Duitse Prins en de broer van de Oostenrijkse Keizer toe te juichen.
 De Vrijheidsboom lag uitgehakt en vele Fransgezinde, waaronder ook Windelincx veranderen van hemd.
 Zij verdedigden nu wat zij voordien bestreden hadden.

En overal werden de oude instellingen terug ingevoerd.

Bisschop François de Méan, die sinds 1792 zijn oom Constantin van Hoensbroeck had opgevolgd, stelde zich streng aan tegen de oproerlingen en allen die in het Prinsbisdom de orde hadden verstoord.

In juni 1793 stuurde hij een officiële afvaardiging naar Hoegaarden, om ter plaatse de toestand grondig te onderzoeken.

De oude Regentie werd terug ingesteld en zag er uit als volgt:

- Meier en Schepen Henri Schepers
- Schepen Arnold Vandermolen
- Schepen Joannes Van Nerum
- Schepen Antoine Le Brasseur
- Griffier en Schepen Ant. Bath. Sweerts
- Burgemeester Martin Stockmans
- Gezworenen :
 - Voor het centrum
 - François Vandermolen
 - Nicolaes Brieven (uit de geuse capelle)
 - Voor Hoksem
 - Henri Tritsmans
 - Voor Bost
 - Joseph Lammens
 - Voor Overlaar
 - Guillaume Vanmol
 - Voor Nerm
 - Jan Stockmans
 - Voor Aalst
 - Guillaume Schoensetters
 - Voor Rommersom
 - Joannes Sweerts
 - Voor Houtem
 - Joannes Vandermolen

Van Nerum, François Vandermolen en de twee Sweertsen behoorden tot de V-Geslachten, al de anderen waren bloedverwanten, vrienden en vertrouwensmannen.

Zij bleven hun zittingen houden in de geuse capelle bij Brieven, waar zij zich sinds de machtsgreep regelmatig hadden ontmoet, Petro Falckenbergh, uitbater van het vroegere lokaal van de Regentie in de herberg Sint-Nicolaes, had zich aan Van Autgaerden verpand.

De Regenten en voornamelijk de V-Geslachten verzamelden alle mogelijke "déclaratieën" en klachten, om de wantoestanden door de rebellen gepleegd, kenbaar te maken en openbaar aan te klagen.

Griffier Sweerts wilde eens en voor goed gedaan maken met de klik Van Autgaerden.

En bij de vele al bekende verklaringen, door de gemeentenaren afgelegd, voegde zich op 19-06-1793 nog een volgende, door Notaris Hennin, ten huize van François Van Nerum (broer van Schepen Joannes Van Nerum en Meester-Brouwer Jacobus Van Nerum), op akte gesteld, in het bijzijn van de geloofbar getuigen Hendrik Van Nerum (zoon van François) en Dr. Henri Van Nerum (zoon van Schepen Van Nerum).

Uittreksel uit de verklaring, afgelegd door Jacobus en Jan Machiel Smets)

Uittreksel uit de verklaring, afgelegd door
Jacobus en Jan Machiel Smets

- 33 -

Van eerlyk ten afschaff van de oprechte machtsheft ende
jacht na verbruc van de leuen verhouding ende regeringe
van hougarden voors. ons hebben gedecleert so by sy ende
mits dat wy deselve desd. dat wy desen mogere ten
huyse van de wylken blyt genaemt de nicolaes voor
de voorgesinger van de gemeentenaarre byn. niggan alreer
vele gemeentenaarre waren verasmet dat welken
older ende te vinden waer henreus gnebergh
den welken met auctoriteit spreken is het saken
tot eenen is van ons beide die den borgemeester
at valde. ich sal hem verbaeten, opkangen ende
hoyde sal hem doot slaegen ende noch andere
injurieuse woorden alreer welk de voors. declaranten
verclaren te bestien in de huyere machtsheft, en
verclaren selde het te verclaren older henreus
solen nelen ende toke groter tyder ten machten
verdocht byn, en om mer voors. is te doen verclaren
realiseren ende opproberen waer noedigh byn
gecommittet ende geconstitueerd alle ende
een edel theeder dase ofte des selde dobel
auctoritatie in soedum

alreer gaden ende gedecleert op dato so
boven ten huyse van den edelmeen Frans
van nerum gestelt tot hougarden voors. ter
pate

De verklaring werd afgelegd door Jacobus en Jan Machiel Smets, op verzoek van de Wethouders en Regenten uit Hoegaarden en was gericht tegen Hendrik Zeneberg, een van de vurigste aanhangers van Van Autgaerden. Zij bevestigden dat in de morgen van diezelfde dag vele gemeentenaren verzameld waren in het huis van Sieur Falckenbergh, genaamd Sint-Nicolaes en gelegen op de Houtmarkt (huis tegenwoordig verdwenen) en waaronder zich Hendrik Zeneberg bevond. Deze zou met *“authoriteyt spreckende”* gezegd hebben dat hij zou *“radbraecken, ophangen en bogodt doodt slaegen, alwie van onze bende die den borgemeester afvalt”* en nog vele ander *“injurieuse”* woorden. Dat was het flagrante bewijs dat verschillende aanhangers van Van Autgaerden begonnen afvallig te worden, maar ook dat de verstokte rebellen zoals Zenebergh en anderen, meer dan ooit in hun strijd volhardden, ondanks het strenge optreden van de Bisschop.

En tenslotte verscheen op 20-10-1793, op verzoek van Meier Schepers, ook nog Petrus Vranckx voor dezelfde Notaris in de geuse capelle, in tegenwoordigheid van de getuigen Nicolaes Brieven en Dr. Henri Van Nerum.

“In faveur van de oprechte waerheyt ende justitie” legde hij volgende klacht neer tegen Notaris Van Autgaerden en zijn bende.

In de avond van zondag 06-10-1793 bevond hij (Petrus Vranckx) zich met Piro Wery aan de Grote Brug in de herberg van de Scheper.

Daar vertoefden Notaris Van Autgaerden, Jacobus Van Nerum en nog anderen die voortdurend in het voordeel van de Fransen spraken, terwijl Van Autgaerden *“presiderende alsdan heeft geseyt dat hij syn siele en lichaem aen den duyvel gaf so de franschen te Alderheyligen hier niet en syn”*.

Piro Wery antwoordde hierop *“ick wilde dat den duyvel den laesten franschman ende den laesten franschgesinden weghpackde ende dat den laesten opgehangen waere”*.

Kort nadien verlieten Vranckx en Wery de herberg om zich naar een andere drankgelegenheid te begeven, maar zij werden gevolgd door drie aanhangers van Van Autgaerden *“alwaer eenen van de dry met naeme Renier Delville seyde, dat de franschen wel gau sauden hier syn”*.

Vranckx gaf ten antwoord dat hij niet naar de fransen moest verlangen, want dat hij hen een paard had gestolen (in de winter van 1792/1793 toen het Frans garnizoen te Tienen verbleef) en hij wilde onder *“solemnele eede”* deze verklaring *“in de pure waerheyt”* zo dikwijls waar het nodig was *“vernieuwen, realiseren ende approberen”*.

De tegenwoordigheid van Jacobus Van Nerum in de herberg aan de Brug wenst een woord uitleg.

Jacobus Van Nerum (oom van de twee getuigen en broer van Schepen Van Nerum) bevond zich in een netelige positie.

Enerzijds behoorde hij tot de V-Geslachten, waar hij zelfs Onderdeken was bij de Leliegilde, maar anderzijds was hij de schoonbroer van Notaris Van Autgaerden, die alle familiezaken voor hem regelde en bovendien peter was van zijn zoon Jan Baptist.

Uit de verklaring, afgelegd door Petrus Vranckx

residende ende getuigen naergenoemt Compromitte
 persoonlijk den eernaemen petrus vranckx ingeseten
 daer voorsp. vrijheijt denwelken fonder de minste
 inductie nochte pectuarie van iemandt van onghelyk
 in faveur van de gherechte waerheijt ende justitie
 ons heeft verclaert so lij bij inde onse lesen is
 ten verhoort van den heer schepman meier alhier
 verclaert als dat hi dondagh den 6 den aprijs lastleden
 sijt vindende met piro wrij ontrent de groete brugge
 met den thejer hiebergier ontrent den avondt alwaer
 hi gevonden hebben den not van antgaerden jacobus
 van neren ende andere van sijne adheranten welcke
 altoes preefende aengaende de fransens ende naer
 vele in convenientie dijs conbans gehanden te hebben
 ten faveur van de fransens oket andere heeft
 den voorsp. not van antgaerden ^{men den ender aldon} geleyt als dat hi
^{in lijkum} ~~lijft~~ hiele een den duijvel gaf is het suchen
 de fransen te alderheijfgen hiet niet en zijn waer
 op voorsp. piro wrij antworde ick wilde dat den
 duijvel den laerten fransman coede den laerten
 franshesinden weghe pecten ende dat den laerten
 op gehangen waere ende den declarant met voorsp.
 piro wrij coth daer naer vertheende ende naer
 een ander herberge gaende tijder dij van de
 adheranten van voorsp. not van antgaerden hen
 opvolgt tot in de herberge alwaer eenen van
 de ^{met name van} ~~lijft~~ alwederom sijt dat de fransen wel
 gan landen hiet zijn waer op den voorsp. declarant

Van Nerum trachtte met beide partijen goed te staan, doch deze handelswijze zou op zekere dag in botsing komen met de cultus en de politiekvoering van zijn V-Geslachten, waar zijn dubbele houding niet werd aanvaard. Het is echter een feit dat Jacobus Van Nerum aanvankelijk een aanhanger was van zijn schoonbroer en zelfs de Revocatieakte had ondertekend, maar hij zou achteraf tot de Conspiratie tegen de Fransen toetreden, omdat de V-Geslachten hem hadden gedreigd in de ban te slaan.

Aan de hand van al deze en nog andere declaraties trof het Luiks gezag de beslissing, die op 05-04-1794 kenbaar werd gemaakt en luidend als volgt: “De Regentie zou terug haar functie opnemen volgens de ordonnantie van 04-12-1788, terwijl alle oproerlingen die de orde hadden verstoord en zich als vijanden van de Luikse instellingen hadden aangesteld, voor de Privaat-Raad zouden worden gedaagd.

Het betekende een grote overwinning voor de Regentie, die vanaf 30-04-1794 terug zetelde.

De verwarde toestand die te Hoegaarden vanaf 1789 heerste, had eindelijk een oplossing gevonden. De onherroepelijke beslissing en uitspraak van de Bisschop werd samen met het nieuwe Reglement, door Ridder Deschestrel, secretaris van de Privaat-Raad bekrachtigd en met officiële zegel bekleed en aan het Hoegaardse Schepencollege overhandigd.

De Bisschop liet weten dat hij hiermede hoopte, dat de orde en de eendracht grondig zou hersteld worden en dat in de toekomst, niets meer deze harmonie en orde zou verhinderen.

Alle procedurekosten langs beide kanten, vielen ten laste van de “*caisse publique*”. Zo was en werd besloten door de Privaat-Raad van Luik op 05-04-1794.

Het volksbewind dat bijna 5 jaar had geduurd viel uiteen en betekende voorwaar een succes voor de Regentie, dat zich met alle luister klaar maakte om haar overwinning te vieren.

De galakoets werd besteld, dezelfde waarmede Van Autgaerden in 1789 triomfantelijk door het dorp had gereden. Maar Sweerts had haar een grondige kuis laten ondergaan, om alle sporen van de rebellen uit te vagen.

Alle zaken werden zoals voorheen weer in orde gesteld, om de vrijheid en de rust van de gemeentenaren te verzekeren en opnieuw welvaart te brengen in het dorp.

Maar toch gaven de rebellen zich nog niet gewonnen, want bij de verkiezing van een nieuwe burgemeester heerste er opnieuw opwindning in het dorp.

De Regentie had volgende kandidaten voorgesteld:

- François Van Nerum (broer van Schepen Van Nerum)
- Jean Henri Lintermans (zoon van de oud-schepen Renier Lintermans)
- Libert Geerts (uit de Engel, schoonzoon van Schepen Van Nerum)
- Antoine Joseph Collard (vriend en vertrouwensman van Schepers en Sweerts)
- Petrus Cuypers (vriend van Van Nerum en Sweerts)

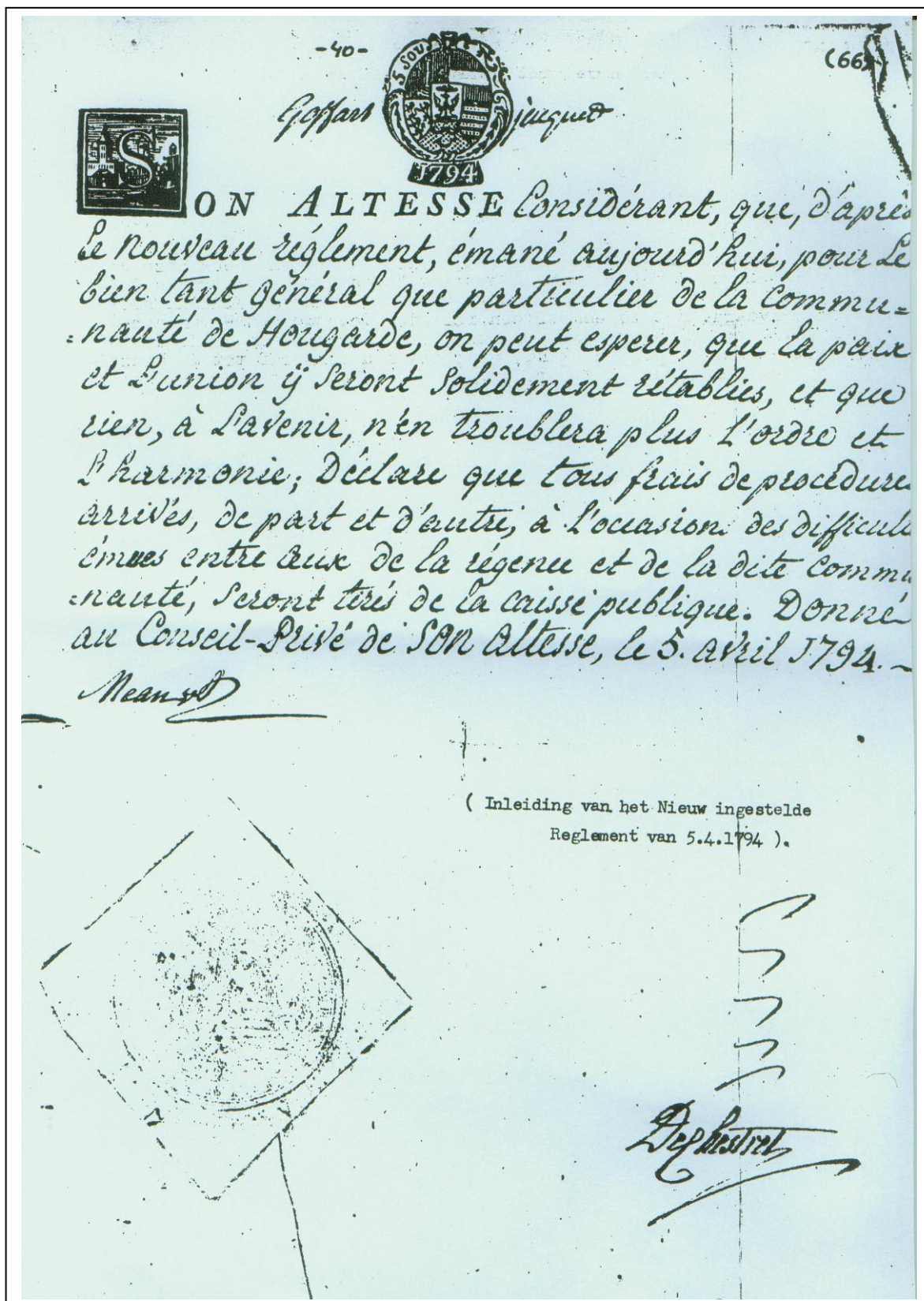
De oppositie verweet aan de Regentie andermaal haar vriendjespolitiek en dreigde de openbare orde te verstoren.

Hieromtrent schreef Griffier Sweerts aan Luik, dat er te Hoegaarden bij de verkiezing van een nieuwe Burgemeester, nog steeds “*esprits turbulents*” rondliepen die de goede gang van de verkiezingen hadden willen storen.

Maar het politieorgaan werd versterkt en de verkiezing ging normaal door. Collard haalde de meeste stemmen en werd ter vervanging van Martin Stockmans, tot nieuwe Burgemeester van Hoegaarden uitgeroepen.

Maar helaas.....op het ogenblik dat alles weer scheen goed te komen, brak de grote ramp uit.

De Fransen waren teruggekeerd en hadden op 26-06-1794 bij Fleurus de overwinning behaald en de Oostenrijkers voor goed uit het land verdreven. Zij schaften al de oude instellingen af en voerden hun eigen wetten en bestuursvormen in.

La bataille de Fleurus

De **Slag bij Fleurus** ([26 juni 1794](#)) in [Henegouwen](#) was één van de meest belangrijke slagen in de [Lage Landen](#) tijdens de [Franse Revolutionaire Oorlogen](#). 70.000 Fransen onder maarschalk [Jean-Baptiste Jourdan](#) vochten tegen een [Oostenrijks](#) leger van 52.500 onder [Frederik Josias van Saksen-Coburg-Saalfeld](#). Doordat de Fransen hun troepen effectiever hadden geconcentreerd, waren ze in staat de Oostenrijkers te verslaan.

Tijdens deze slag werd voor het eerst in de geschiedenis door de Fransen een verkenningballon gebruikt, wat hen een beslissend voordeel gaf.

Wat vooraf ging

Na de [Slag bij Toerkonje](#) op [17/18 mei 1794](#) kreeg Jourdan het bevel over het Leger van de Ardennen en een deel van het Leger van het Noorden, ongeveer 96.000 man in totaal. Deze nieuwe legergroep werd het Leger van de Sambre en de Maas genoemd. Dit leger kreeg tot taak om [Charleroi](#) in te nemen.

Op [12 juni](#) lukte het het Franse leger met ongeveer 70.000 man het beleg van Charleroi te slaan. Op [16 juni](#) echter dreef een Oostenrijks-Nederlandse strijdmacht in een tegenaanval de Franse troepen met zware verliezen terug naar de [Sambre](#). Twee dagen later viel Jourdan weer aan en kreeg Charleroi andermaal onder beleg. Op [26 juni](#) gaf de stad zich over, net toen de Oostenrijkers aankwamen om te stad te ontzetten.

De Slag bij Fleurus

Op die dag verscheen dus Frederik Josias van Saksen-Coburg-Saalfeld bij Charleroi met 52.500 Oostenrijkers om het Franse beleg op te heffen. Hij was echter te laat om de stad te redden, die zich toen immers al had overgegeven. De Oostenrijkse bevelhebber deelde zijn leger in vijf delen en viel de Fransen aan. Een Franse observatieballon, *l'Entreprenant*, hield Jourdan voortdurend op de hoogte van de Oostenrijkse bewegingen. Toch wisten de Oostenrijkers door beide Franse flanken te breken, maar zij wisten het Franse centrum niet te doorbreken. Dit Franse centrum onder [Lefebvre](#) hield stand en voerde een tegenaanval uit, waardoor de Oostenrijkse aanvallen op de flanken stokten. Door deze onverwachte beweging vond de Oostenrijkse bevelhebber het mooi geweest en trok zijn leger terug naar [Eigenbrakel](#) (Braine-l'Alleud) en [Waterloo](#). Hierdoor bezorgde hij de Fransen een onverwacht snelle overwinning.

Gevolgen

Deze Franse overwinning zorgde ervoor dat de volledige geallieerde legermacht zich uit België terugtrok, waardoor de Fransen zelf gemakkelijk Nederland binnen konden vallen.

Het Prinsbisdom en het Oud-Regiem, met al zijn bevoorrechte standen vielen als een kaartenhuisje ineen. Hun heropstanding was van korte duur geweest. De laatste zitting van de Regentie had plaats gegrepen. Op 25-05-1794 in de geuse capelle, waar op “*consent*” van Deken Sweerts, Notaris Jean Henri Lintermans, met het beheer van de Tafel der Armen werd belast, terwijl de laatste officiële zending naar Luik, uitgevoerd werd door Meier Schepers en Schepen Van Nerum.

Besluit:

- Na nuchtere beschouwing van al deze agitatie, dient gezegd dat Van Autgaerden niet altijd ongelijk heeft gehad.
- Op sommige punten had hij gelijk, zodat de Regentie niet volledig kan worden vrij gesproken.
- De schepenfamilies hebben zeker en vast fouten begaan, waarvan de bijzonderste wellicht de miskenning was van het elementair recht van ieder burger, om te mogen meepraten in de bestuurszaken van het dorp.
- Maar men moet de feiten zien in het licht en de geest van hun tijd. Het gewone volk bekommerde zich destijds immers bitter weinig om de politiek en vertrouwde zich volledig op zijn meesters, die de vrede en de welvaart brachten, de essentiële factoren om een volk gelukkig te maken, zelfs als zij hierdoor hun eigen zakken vulden.
- Vrede en welvaart hebben de Regenten inderdaad aan de inwoners van Hoegaarden geschonken, daarvan getuigen nog steeds de rijke herenwonen en de prachtige pachthoeven uit de bloeiende 18de eeuw.
- Langs de andere kant heeft Van Autgaerden slechts misnoegdheid, opstand, ruzie en tweedracht met passievolle en hartstochtelijke veten gebracht.
- Elk regiem heeft nochtans zijn goede en slechte kanten, die zich langzaamaan zo diep inwortelden, dat men ze ten slotte niet meer van elkaar kan onderscheiden.
- Om de misbruiken te weren, had Van Autgaerden andere middelen kunnen aanwenden dan het geweld.
- Maar wellicht heeft hij niet datgene gewild, wat uit zijn ophitsende taal is voortgevloeid, doch eens zo ver kon hij niet meer achteruit.
- Afgunst tegen de bevoorrechte posities van de Schepenen, politieke meningsverschillen en persoonlijke veten lagen aan de basis van zijn optreden, terwijl de revolutionaire storm die boven gans Europa waaide, de gemoederen in het algemeen opzweeptte om al het oude, dat te lang had geduurd, door een nieuwe te vervangen.
- Half onbewust lieten de mensen zich meeslepen in hun verlangen naar “*Nieuw*” en het was dat nieuwe dat Van Autgaerden hen had beloofd.

III. De Besloten tijd

De nieuwe meesters en de verdrukking, plagerijen onder de Franse overheersing.

17. Instelling van de nieuwe bewindsploeg (juli 1794 - juli 1795)

De Fransen waren nu heer en meester geworden in ons land, dat als bezet en veroverd gebied werd beschouwd en waar zij alles plunderden, weghaalden of opkochten tegen waardeloze bons (assignaties).

Paarden, vee, graan en dierenvoeder werd opgeëist. De Franse Conventie deed haar afgevaardigden bijstaan door agenteninzamelaars, om in kastelen, kerken en kloosters, de kunstvoorwerpen te gaan roven, zaak gepaard gaande met “*saturnaliën*”.

Het Schrikbewind ving aan.

Te Hoegaarden had Citoyen Van Autgaerden zijn slag thuis gehaald en de gehate Regentie ten val gebracht.

Een nieuw tijdperk ving aan, de tijd van de gehate Conventie, waar de Sansculotten en Jacobijnen alle macht in handen hielden en de wet van de sterkste toepasten, om hun woede bot te vieren op hun vroegere tegenstrevers. De grootste vernederingen kwamen over de oude Schepenfamilies neer “*injuriën ende smaed*”.

Gedurende verschillende dagen werd te Hoegaarden, door de mannen van Van Autgaerden de overwinning gevierd. Met zijn muts van Sansculot getooid, verscheen de Notaris op de Plaats en sprak zijn aanhangers toe, waaronder zich ook vele nieuwsgierigen hadden gemengd.

Wegens de onmiskenbare misbruiken van het Oud-Regiem en de voorbereiding van de geesten in de zin van ontvoogding, die sinds lang aan het broeien was, werd de komst van de Fransen en de politiek van Van Autgaerden in het begin door velen met vreugd en opluchting begroet.

In het kader van “*Egalityd, Libertyd en Broederschap*” en als gevolg van de slagzin “*Le droit de l’homme*” beloofde hij nu gelijkgerechtigde burgers in de plaats van de bevoorrechte standen in de gemeenteraad op te nemen. Hij zou de misbruiken en de vriendjespolitiek uit de tijd van de Oude Regentie, radicaal tot in de wortel uitroeien en aan elkeen geven waarop hij recht had. Hij beloofde het volk volledige medezeggenschap in de bestuurszaken van het dorp.

“*Wees mij maar getrouw en gij zult er goed bij varen*” riep hij de menigte toe. “*Wij hebben de tirannie van de Prinsen en het bijgeloof van de geestelijken verbroken, nu breekt onze tijd aan. Leve de Franse Republiek, een ende onverdeylbaar en democratique, weg met de Vijgen, weg met de Muscadins*”.

En geestdriftig riep het volk

“Vivat onze Agent National, Vivat de Republiek”.

Het volk geloofde aanvankelijk inderdaad dat de **Nieuwe tijd** hun “*Gelijkheid, Vrijheid en Broederlijkheid*” had gebracht, maar vrij spoedig zouden zij de nieuwe heersers in hun ware gedaante leren kennen, want in feite had de Revolutie niets dan haat en ellende gebracht en alles onderste boven gegooid en tot op de bodem omgewoeld, ten nadelen van clerus, adel en burgerij.

Maar na de eerste roes van triomf moest Citoyen Van Autgaerden nu de teugels ernstig in handen nemen en tonen wat hij kon, om zijn woord te kunnen houden. Met enkelen van zijn getrouwen, waaronder Notaris Hubens, Joseph Collard, Trudo Putzeys en Henri Nijs werd een “*Provisoire Raed*” ingesteld om de dringende en lopende zaken te regelen, zoals petitie, toezicht op gelden enz.... en ook om aan de vele opeisingen van de Franse overheid te voldoen.

Zij ondervonden nochtans de grootste moeilijkheden, want de oude dorpsregisters bevonden zich nog altijd in handen van de “*ci-devant*” griffier Sweerts.

Eindelijk werd de nieuwe bewindsploeg gevormd “*le conseil de la Municipalité de la Commune Hougaerde*” die de *Provisoire Raed* moest vervangen om het dorp te besturen. En op 4 Thermidor An III (22-07-1795) van de Franse Republiek, opende Van Autgaerden, in zijn functie van Agent National, op plechtige wijze het eerste “*Régistre République des Séances de la Municipalité de la commune de Hougaerde*”, waarin de beraadslagingen van de gemeenteraad moesten neergeschreven worden, en waarvan hij had gezegd “*dat nog lange jaren na hem, vele anderen het plezier zouden hebben, in dit boek hun genomen beslissingen te lezen*”.

De Municipale Raad zag er als volgt uit:

- Jean Baptist Van Autgaerden, Agent National, 48 jaar, gehuwd met Clara Bueckens en voorvader van de familietak Evrard-Van Autgaerden.
- Trudo Hubert Putzeys, Maire (Burgemeester), 28 jaar, gehuwd met Catherine Paenhuys en oom van de latere Burgemeesters en Notarissen Putzeys
- Henri Nijs, Voorzitter van de Municipale Raad, brouwer, 48 jaar, gehuwd met Ida Finoulst
- Henri Vandermolen, Municipaal agent, 65 jaar, tonnenmaker, gehuwd met Catherine Van Ex, broer van de oud-gezworene Jean François Vandermolen en oom van de oud schepen Arnold Vandermolen uit de Regentie
- Henri Lodewijckx, municipaal Agent, 34 jaar, bakker en handelaar; weduwnaar van Barbe Dethier en gehuwd met Anne Marie Smeyers. Voorvader van de latere Burgemeesters en Secretarissen Lodewijckx.
- Joseph Collard, Municipaal Agent, 45 jaar, zoon van Bernard en Anne Marie Dotremont
- Pierre Degroot, Municipaal Agent, 57 jaar, hoedenmaker, gehuwd met Jeanne Bastiaens
- Jean Baptist Hubens, secretaris, 60 jaar, Notaris en gehuwd met Julienne Putzeys. Was dus de oom van de Maire Trudo Hubert Putzeys
- François Berwouts, schrijver van de loco (plaatselijke) secretaris, 52 jaar, handelaar, ongehuwd. Zoon van Pierre en Cath. Verrijden. Zou later Hubens als gemeentesecretaris opvolgen, maar wegens zijn cumulerende functies later door Vandenputte vervangen worden, terwijl Jean Baptist Van Autgaerden, (zoon van de Nationale Agent) en Philippe Putzeys (broer van de Maire) als schrijvers zouden aangeworven worden.
- Jean Henry Dewaelheyns (gemeenteontvanger), 26 jaar, kerkmeester en getrouwd met Barbe Van Nerum. Hij was de neef van Van Autgaerden en de kleinkozijn van voorzitter Nijs. Hij woonde in het Nieuwhuys.
- Jan Stockmans, de oude, uit de Walenstraat. Ontvanger van de Tafel der Armen, 72 jaar, schrijnwerker en weduwnaar van Marie Van Ex
- N. Jannen, ontvanger van de Bareelrechter.

**Verder had men ook nog de adjuncten, (plaatsvervangende
bijzitters van de Municipale Agenten, in geval van ziekte of
afwezigheid) en de gezworenen:**

- M. Mareels, 52 jaar, schoenmaker, getrouwd met Thérèse Hipperzeel (werd later vervangen door D. Dotremont,
- Georges Vanderstraeten, 60 jaar, brouwer, gehuwd met Maria Ampbroos, (later vervangen door Samuel Sterckendries, 55 jaar, smid, getrouwd met Cath. Sweerts,
- Jan Finoulst, werkman te Nerm, 50 jaar, getrouwd met Marie Anne Van Osmael,
- Arnold Adams, 36 jaar, landbouwer te Nerm, gehuwd met Marie Anne Janssens
- P. Kempenair, brouwer, 52 jaar, getrouwd met Marie Elisabeth Vandermolen,
- Henry Moens (Mons), 41 jaar, wever te Aalst, getrouwd met Catherine Rems,
- Bernard Capelle, 52 jaar, landbouwer te Klein Overlaar, getrouwd met Rhérèse Dotremont. Voorvader van de families Meddaers en van de gepensioneerde gemeentesecretaris Jules Cipers,
- Guillaume Dekock, 40 jaar, hovenier, gehuwd met Anne Marie Hans,
- Pierre Schuermans,
- Joannes Falla, 49 jaar, brouwer, getrouwd met Elisabeth Vandermolen. Schoonbroer van de oud-burgemeester Martinus Stockmans, wiens aanstelling in 1789 aanleiding had gegeven tot de machtsgreep.
- Bernard Ruttens, 63 jaar, getrouwd met Christine Ambroos. Voorvader van de betreurde heer Bail uit het Kapittelhuys,
- Jan Van Haegendoren, 56 jaar, landbouwer te Rommersom, getrouwd met Marguerite Vanden Bonne,
- Guillaume Schoensetters, 64 jaar, landbouwer te Nerm, gehuwd met Cath. Vanderstraeten,
- Later kwam nog Norbert Nijs (oud burgemeester)
- Jean Sweerts (neef van de Deken),
- Jean Baptist Lebegge erbij.

En dan kwam nog het personeel:

- Franciscus Vandenbempt, hoofdorpswachter (Sergeant van Politie), 61 jaar, landbouwer en gehuwd met Christine Stockmans. Bij Ornonnantie van 8 Thermidor III benoemd als volgt: *“eeneigelyck sal moeten erkennen Françiscus Vandenbempt en moeten gehoorsaemen om, op syne orders de wacht op te trekken hetzij bij nacht hetzij bij dagh en mede gaen in plaetsen waer hij het meest noodigh oordelen sal, gevende denselve volle macht van alle suspecte menschen te arresteeren”* Zijn jaarwedde bedroeg 10 patacons.
- Antoine Desmet, 65 jaar, gemeentebode en later gerechtsdienaar (garde chapmêtre),
- Renier Deville, 38 jaar, beenhouwer, getrouwd met Marie Thérèse Jongmans, in december 1795 volgde hij Desmet als bode op. Hij was een aanhanger van Van Autgaerden vanaf het eerste uur.
- Groetaers werd als bode bijgevoegd,
- Claes kwam later ook als “garde” de politieorde vervoegen,

Voorwaar een zeer sterke en uitgebreide bewindsploeg in vergelijking met de oude Regentie. Opvallend is echter het feit dat sommige aanhangers van in den beginne, zoals Rouvroye, Hendrick Sweerts, Joris Rens en Servaes Vanmol niet in de Raad waren opgenomen, terwijl latere toetreders, waaronder Putzeys,

Vandermolen, Lodewijckx, Collart, Degroot, Jannen, Finoulst, Adams, Capelle, Kempenair, die zelfs de Revocatieakte niet hadden ondertekend, wel bij de Raad werden betrokken.

Dit bewijst dat Van Autgaerden zijn stal heeft willen kuisen en zich verplicht zag om enkele meer gematigden en meer ontwikkelden op te nemen.

En wanneer de Municipale Raad was samengesteld, werd op 9 Vendémiaire IV (01-10-1795) overgegaan tot het vormen van de burelen:

o inwendige gemeentezaken en dorpsbelangen	▪ Trudo Hubert Putzeys, F. Berwouts en Joseph Collart
o petitie en burgerlijke stand	▪ Putzeys en Henry Nijs
o gemengde Juridische zaken (burgerlijk en crimineel),	▪ Putzeys, H. Nijs, J. Collart en Degroot
o tegenwaarde van het algemeen "prolorier" (?)	▪ Putzeys, Lodewijckx, Vandermolen
o raadpleging van het archief	▪ F. Berwouts, H. Nijs, Vanderstraeten
o Politie	▪ Notaris Van Autgaerden

-34- (74) (1)

Ja Saacke van Joannes Hendricus Dewalshyus
teghens Bartholomeus Hendrix

Petitie gepresenteert den 4den Thermidor van
Joannes Hendricus Dewalshyus den ouden
hier volgt den arrete

De municipaliteit aanhoort hebbende Joannes
Hendricus Dewalshyus den ouden, ordonnateur aan teghen-
partijen te compareeren voor de municipaliteit in haere
zitplaats by Dewalshyus in het viend huyd quintien
5 Thermidor 3de jaar der Franseke republiek om
Thien meer voor middelen foute die sal gederen
worden zoo naar recht gedaan in de zittingen van
den 4den Thermidor 3de jaar der Repub.

and ondertekent J. H. Putzeys Maire
H. Nijs president
M. Charles

Hier volgt het accoort

Egaliteit, Liberte, Broederschap

J. Hendricus Dewalshyus 99, nealigger teghens
teghens Bartholomeus Hendrix gedaagde hebben
op den 4den 3den Thermidor 3de jaar der Rep.
sig verstaen als volgt

Het oud lokaal “Sint Niklaas” bij Petro Falckenbergh op de Houtmarkt, waar eerst de Regentie en dan de Rebellen hadden vergaderd, was veel te klein, om deze nieuwe bewindsploeg toe te laten haar taak naar behoren uit te voeren. Bovendien kon er in een drink- en gelagzaal, geen ernstig werk worden verricht. En bovendien wilde Van Autgaerden niet langer in een plaats blijven, waar “*de wormen nog rondkropen van de oude vijgen*”. De 70 jarige Falckenbergh, die eerst tegen en dan voor Van Autgaerden was geweest voelde zich hierdoor gekrenkt en keerde zich opnieuw tegen wat hij noemde “*het gespuis dat Hoegaarden in de put had gebracht*”.

Maar Van Autgaerden stoorde zich weinig aan deze woorden en keek naar een ander vergaderlokaal. Zijn keuze viel op 't Nieuwhuys, waar meer ruimte was. Dat huis was eigendom van zijn schoonbroer Jacobus Van Nerum en werd bewoond door diens dochter Barbe, gehuwd met de tesorien Dewaelheyns. Van Nerum gaf zijn toestemming, wat bewijst dat hij aanvankelijk wel een aanhanger was van Van Autgaerden.

De eerste bladzijde van het ingestelde Republikeins Register van 4 Thermidor An III, waarvan kopij hierboven (74), duidt degelijk 't Nieuwhuys als zitplaats aan van de gemeenteraad en vertoont ook het handteken van Putzeys als maire, evenals het Frans devies “*Egalityd, Libertyd, Broederschap*”.

Doch nu moest er actief worden opgetreden, want de troebelen die te Hoegaarden van in 1789 aansleepten, hadden het gemeentebeheer aanzienlijk belemmerd en dat schade berokkend, dat op het ogenblik dat Van Autgaerden het roer definitief in handen nam, er geen geld meer was in de gemeentekas. De nieuwe ploeg kwam in spoedvergadering bijeen en dit geschiedde officieel in 't Nieuwhuys voor de eerste keer op 6 Thermidor An III (24 juli 1795), om aan deze hachelijke toestand te verhelpen.

Er moest eender op welke manier geld en veel geld gevonden worden, om het hoofd te kunnen bieden aan de zware lasten van de Franse bezetting. Maar de grootste struikelsteen was Sweerts, die nog steeds het gemeentearchief in het bezit had en zonder het archief kon de nieuwe ploeg onmogelijk starten. Daarom besloten zij in de aller eerste plaats Sweerts aan te vallen.

18. De laatste Arend van het Oud-Regiem.

a) Antoon Balthazaar Sweerts

Deze man werd geboren in de Cruysblock (huidige hoeve Cipers, op de hoek van de Tomme- en Doelstraat te Hoegaarden in 1742 als zoon van:

- Griffier Servaes Sweerts (Zoon van Meester-Brouwer en Schepen Servatius Sweerts en Catharina Peeters, voorouders van de V-Notabele Geslachten van Hoegaarden en wonend op de Paradijshoeve in de Pastorijstraat te Hoegaarden)
- En van Angelina Sweerts (dochter van Griffier Antonius Sweerts en Elisabeth Vanherberghen, woonachtig in de Pastoorshoeve op de Houtmarkt)(huidig hoeve Smolders – Arendshoeve).

In 1767 volgde hij zijn vader Servaes Sweerts als Griffier van de Regentie op, die in 1734 op zijn beurt zijn schoonvader Antonius Sweerts in dezelfde functie had opgevolgd. Zij waren trouwe dienaars van de Prinsbisschoppen van Luik en loyale aanhangers van het Oud-Regiem.

Antoon Balthazaar Sweerts was de derde uit zijn stam, die voor het leven de Griffie van de oude vrijheid van Hoegaarden in handen had. Zijn benoemingsbrief berust in het Nieuwhuys-Museum in de stand van de V-Geslachten.

In 1766 was hij in het huwelijk getreden met Domicella Maria Lucia Schepers (°1748 +1789), zuster van de latere Meier Jean François Schepers.

De jong gehuwden vestigden zich in de Pastoorhoeve (ook Arendshoeve of Arendsnest genaamd), toebehorend aan zijn grootvader Antonius Sweerts.

Na de dood van zijn vrouw, hertrouwde hij in 1792 met Domicella Dorothea Van Nerum (°1763 +1814), dochter van zijn kozijn Notaris en Schepen Joannes Van Nerum en Catharina Bueckens.

Antoon Balthazar Sweerts behoorde door geboorte tot de V-Geslachten van Hoegaarden en was zoals zijn vader en grootvader, de ziel van de Regentie. Deze landelijke aristocraat was machtig en rijk en werd op het einde van de 18de eeuw “*de laatste adelaar van het dorp*”, genoemd.

Met een ijzersterke wilskracht handhaafde hij de dynastie van de Sweertsen te Hoegaarden en was in de schoot van de Regentie, waar zijn woord wet maakte, de waardige vertegenwoordiger van het Bisschoppelijke macht. Gedurende bijna 30 jaar, verzekerde hij de belangrijkste functie in het dorpsbestuur, maar de Franse Revolutie stelde een einde aan zijn rijk en macht.

Slachtoffer van een eerste eerder schandalige volksagitatie in 1789, weerstond hij met sterke hand gedurende 6 jaar aan zijn tegenstrevers. Helaas, in 1795 na de aanhechting van onze gewesten bij de Franse Republiek, werd de laatste Arend van het Oud-Regiem onttroond. Hij ging dan tot de samenzwering over en stierf in 1808, op 66 jarige leeftijd. Met hem eindigde een tijdperk in de geschiedenis.

b) Het voorspel

De revolutionaire storm die op het einde van de 18de eeuw over gans Europa woedde, heeft te Hoegaarden een preludium gehad.

- Enerzijds nam de bevolking actief deel aan de onlusten van Tienen en
- anderzijds werden zij betrokken bij de opstand van Luik, waar het volk zijn rechten terug eiste, die hen in de 17de eeuw waren ontnomen.

Zij uitte zich door een sterke ontevredenheid tegenover de Hoegaardse Regentie, samengesteld uit rijke brouwers en voorname ingezetenen, die door hun invloed en hun macht de hoogste functies in de gemeente bekleedden. Sinds ontelbare jaren heersten zij over het dorp en spelden hun wetten.

Maar een man bereidde in het grootste geheim zijn plan voor. Het was Notaris Jean Baptist Van Autgaerden, die er in april 1787 in geslaagd was, zich tot Burgemeester te doen verkiezen, (deze functie beperkte zich destijds uitsluitend tot de ontvangst van de belastingen en behoorde niet tot de Regentie waarvan de Meier aan kop stond, maar wel tot de Dorpsraad, ondergeschikt aan de Regentie en samengesteld uit gezworenen).

In 1788 was hij echter de ziel van een volkscomplot, dat weldra tot de opstand overging, met het enige doel, om door een machtsgreep de oude en machtige Regenten te ontronen, die voor het leven door de Prinsbisschop waren benoemd.

Hij klaagde verschillende fouten aan in hun beheer, waaronder de wijze van samenstelling van Regentie, dorpsraad en rechtbank, waarvan bijna alle leden met elkaar waren verwant.

Inderdaad, het gemeentebestuur was samengesteld uit de nakomelingen van de V-Geslachten of aanverwante families; te weten

- Meier Schepers
- De voorzitter en 1ste Schepen Struys
- De schepen Van Nerum
- De Schepen Lintermans
- De Schepen Vandermolen
- De Schepen Lebrasseur en
- De Schepen Sweerts.

Deze laatste oefende bovendien de hoge functies uit van Griffier, die van hem de ziel maakten van de Regentie.

Meier Schepers was de schoonbroer van Sweerts, de kozijn van Lebrasseur, de kleinkozijn van Vandermolen en Van Nerum en de neef naar de mode van Bretange van Voorzitter Struys. Laatstgenoemde was de oom van de onderlinge kozijns Sweerts en Lintermans en ook van Van Nerum, terwijl deze tegelijkertijd de kozijn en de schoonvader was van Sweerts.

- In de Dorpsraad konden slechts 2 gezworenen lezen en schrijven, namelijk
- Hubert Sweerts en
 - Jean François Vandermolen.

De leden uit de Rechtsbank hadden er voor gezorgd, dat zij tot hun verwanten behoorden. Eerstgenoemde was de oom van de Griffier, van de Meier, van de Schepenen Lintermans, Van Nerum en Lebrasseur en van de gezworene Vandermolen. Hij was ook de kozijn van Schepen Vandermolen en schoonbroer van Voorzitter Struys.

De gezworene Vandermolen was bovendien de schoonzoon van Struys, de kozijn van Schepers, Van Nerum, Lintermans, Lebrasseur en Schepen Vandermolen en de neef van de gezworene Sweerts.

De raad van de Gezworenen stond onder het gezag van de Regentie, terwijl deze onder invloed werkte van de V-Geslachten; de vijf overheersende families die niet alleenlijk het Provoostschap over de rijke Brouwerscorporatie en de Schuttersgilde van Sint Sebastianus verzekerden, maar ook het beschermingsrecht hadden over het Genootschap van de XII Apostelen en de jaarlijkse ommegang van de Palmprocessie opluisterden. En bovendien leverden zij de Pastoor-Deken die het geestelijke beleid over de Parochie van Hoegaarden in handen hield, met medezeggenschap in het Kapittel en beheer van de kerkgoederen.

De V-Geslachten op hun beurt hadden zich in een Confrérie verzameld, beschikten over rijksbedeelde studiebeurzen voor hun afstammelingen en waren ontegensprekelijk de grote heersers te Hoegaarden. Zij vormden een dynastie op zich zelf.

De misnoegden, met Van Autgaerden op kop, verweten aan de Regentie ook nog, dat zij onderhandelingen hadden afgeknoopt om ongeletterden (hun vrienden) in de dorpsraad te laten verkiezen, terwijl de geletterden over het hoofd werden gezien. Dat zij inkomsten van de gemeente hadden verduisterd, 45.000 florijnen te hebben ontleend zonder hiervan rekenschap te geven. Verpachtingen van gemeentegronden te hebben uitgesproken, zonder deze aan te kondigen, om zo hun vrienden te bevoordelen. Niets te hebben gedaan om gemeentegoederen (een weide van 8 bunders) terug in het bezit te krijgen, die sinds 1646 uit hun handen waren gegaan. Sinds 40 jaar een straat (de Molenweg, huidige Pastorijstraat), waar hun vrienden (Sweerts, Van Nerum en Vandermolen) woonden, te hebben gekasseid, zonder het volk hiervoor te hebben geraadpleegd.

Er zijn zeker en vast misbruiken geweest, naar de ware oorzaak van de opstand was de afgunst van de Regenten, de V-Geslachten en hun vrienden en bijzonderlijk om van de revolutionaire troebelen gebruik te maken, om het Oud-Regiem omver te werpen en zichzelf aan de macht te brengen.

In 1789 moest er een nieuwe burgemeester (belastingontvanger) worden gekozen ter vervanging van de opstandige Van Autgaerden, wiens mandaat verstreken was. De Regentie had al haar kandidaat, maar Van Autgaerden riep in het openbaar uit “*Het is niet aan de Regentie, maar wel aan het volk, om zijn burgemeester te zien*”.

Het verzet begon zich te laten voelen. Van Autgaerden riep een nieuwe volksbijeenkomst samen en ging over tot de machtsgreep.

Onder zijn bevel verzamelden zich gewapende mannen op het gemeenteplein en verklaarden plechtig, in naam van het volk en onder doodsbedreigingen, de Regentie onttroont en de Schepenen uit hun bevoorrechte functies ontheven. De opstandelingen riepen hun leider Van Autgaerden, de man die het had durven zeggen, tot “*Burgemeester-Regent*” uit, en voorlopig belast met het ambt van Griffier.

Zij vestigden zich in de herberg “Saint-Nicolas” (nu verdwenen en vroeger gelegen op de Houtmarkt over het huis Sweerts), waar de Regentie haar vergaderingen hield. Zij vierden er de overwinning tot ze allen dronken waren. In de nacht begaven zij zich naar het huis van Antoon Baltazar Sweerts en eisten onvoorwaardelijk en onder doodsbedreigingen het gemeentearchief.

Doch Sweerts had zich hieraan verwacht en het archief verborgen. En op het ogenblik dat de ontketende menigte het huis van de Griffier binnen drongen, nam Sweerts de vlucht langs een ondergrondse gang, die via de toenmalige Pastorij (huidige woonst van Dhr. Bail –Kapittelhuis), naar de Sint-Gorgoniuskerk leidde.

Het huis van Sweerts werd bestormd, de meubels en kunststukken beschadigd en vernield, het linnengoed op de grond gegooid, zilverwerk en andere voorwerpen gestolen.

Na enkele dagen trad de kalmte weer in en de Regentie beklagde zich bij haar Prinsbisschop. Deze herstelde de orde te Hoegaarden en gaf een nieuw reglement uit, dat zekere tegemoetkomingen inhield voor beide partijen.

In 1792 brak de grote Revolutie uit en in 1794, na een eerste nederlaag, behaalden de Franse troepen de overwinning. Zij bezetten ons land, dat door het decreet van het jaar III (1795), bij de Franse Republiek werd ingelijfd.

De Regentie werd ontbonden verklaard en van al haar rechten beroofd. Een nieuwe bewindsploeg, met Notaris Van Autgaerden als “Eerste Nationaal Agent, nam de uitvoerende macht in handen.

c) De ordonnantie van 12 Thermidor Jaar III

De nieuwe Municipaliteit ging in 1795 naar haar nieuw lokaal over, haar nieuw gemeentehuis (maison commune), gelegen in 't Nieuwhuys (eerst eigendom van Jacques Philippe Van Nerum, schoonbroer van Notaris Van Autgaerden – dan gemeentehuis – daarna Museum van de V-Geslachten – nu cafe).

Op 12 Thermidor Jaar III, viel de Eerste Nationaal Agent al zijn aartsvijand Antoon Balthazar Sweerts aan, om het archief van de oude Regentie te bemachtigen, zonder wat de Municipaliteit onmogelijk het gemeentebestuur kon verzekeren.

In het Republikeinse registers van de zittingen en beraadslagingen van de Municipaliteit van de gemeente Hoegaarden en van het kanton met dezelfde naam (waarvan Hoegaarden de hoofdplaats was), werd de briefwisseling terug gevonden tussen de nieuwe bewindsploeg en de ex-griffier Sweerts en waaruit klaar en duidelijk de hardnekkige weerstand blijkt van de oude Regenten tegenover de nieuwe meesters. Ziehier de publicatie:

Vertaling uit het Frans:

12 Thermidor Jaar III van de Franse Republiek, een en onverdeeld.
Vrijheid, Broederlijkheid, Gelijkheid.

Aan de hiervoren Griffier van de Gemeente Hoegaarden.

De noodzaak eist en het goed verstand maakt uit, dat U achtereenvolgens op het gemeentehuis bij Jean Henri Dewaelheyns (dat was het Nieuwhuys, destijds bewoond door Dewaelheyns, schoonzoon van Jacques Philippe Van Nerum) alle stukken van uw griffie en van de gemeente zult komen brengen, om samen gerepertorieerd te worden.

Wij verwachten U zonder uitstel om negen uur juist, morgen voor de middag, met voormelde stukken.

(Getekend): Putzeys, Berrewaerts, H. Vandermolen, Collard, Lodewijckx, Degrood, Vanderstraeten, Mareels, Van Autgaerden en Hubens (de nieuwe gemeentesecretaris).

Salut en franse broederlijkheid.

Al dezelfde dag stuurde Sweerts zijn antwoord, eveneens in de Franse taal.

Hoegaarden, 31 juli 1795

Burger,

De papieren die U mij verplicht naar uw vergaderplaats te brengen, zijn voor het grootste gedeelte zuiver gerangschikt in mijn kamer volgens een repertorium, die uw afgevaardigde in mijn huis kunnen komen nazien, om U achteraf te laten geworden. Ik verlang slechts mij vrij te stellen van alle opmerkingen en verwijten vanwege de personen die er bij betrokken zijn.

Salut en broederlijkheid
(Getekend: A. Sweerts, Griffier.)

Noteer dat het in die tijd de gewoonte was, dat de griffier in zijn huis alle werk verrichtte en dat de registers en papieren in een kast gerangschikt werden, die aan de gemeente toebehoorde.

Merk echter op dat Sweerts weigerde om de republikeinse kalender te gebruiken en verder ging met deze van de oude stijl. Hij weigerde eveneens om zich naar het gemeentehuis te begeven, dat hij in zijn antwoord betitelde met de woorden "Uw vergaderplaats".

Hij weigerde nochtans niet om bij hem thuis, waar zich de Griffie bevond, een delegatie te ontvangen, om het archief en de registers op inventaris te stellen.

En tenslotte eindigde hij zijn schrijven niet met de gebruikelijke formule “*Franse broederlijkheid*”, maar wel kort en bondig door “*broederlijkheid*”, terwijl hij achter zijn naam, de titel van “*Griffier*” vermeldde, om goed aan te tonen dat hij niet akkoord ging met de woorden “*de hiervoren Griffier*”.

d) Tot de orde geroepen.

De volgende dag 13 Thermidor, zond de Municipaliteit, die het antwoord van Sweerts niet goed had kunnen slikken, hem een nieuwe dagvaardiging waarin hij tot de orde werd geroepen.

(Vertaling uit het Frans)

Aan de hiervoren Griffier Antoon Sweerts en
Bewaarder van het archief van deze gemeente.

Burger,

Het ligt niet aan U om ons bij U thuis uit te nodigen om de bedoelde papieren te repertoriëren, maar wel om te gehoorzamen aan ons vorig schrijven van 12 Thermidor en wij nodigen U uit en eisen dat U ons zult voldoening schenken op onze gerechtvaardigde aanvraag, vóór elf uur deze morgen, zoniet zal er met recht worden opgetreden.

(Dezelfde handtekeningen)

De municipaliteit was haastig. Zij liet de nieuwe dagvaardiging, vroeg in de morgen van 13 Thermidor, bij drager bestellen. Op het zelfde ogenblik werd in de beraadslagingen het volgende in het Nederlands neergeschreven “*op straf van alle geoorloofde rechtmiddelen der fransche republique met alle rigeur hiertoe gebruycken*”.

Doch Sweerts stoorde zich weinig aan deze bedreigingen en met dezelfde koerier van 13 Thermidor antwoordde hij in het Vlaams deze maal (wellicht om te spotten met zijn Fransgezinde tegenstrevers).

Hij bleef steeds de oude kalender gebruiken en tekende met zijn titel van secretaris, zonder de minste beleefdheidsvorm.

1 augustus 1795 (oude styl)

Borghers

Ik ben er niet voor te vinden enige papieren uit mijn huys te laten dragen, alvorens zij aldaar ter plaatse zullen gerepertorieerd zijn.

(Getekend): A. Sweerts, secretaris.

Zijn brief was kort en bondig en toonde duidelijk het wantrouwen aan tegenover de nieuwe Magistraten.

e) Sweerts wint tijd.

Twee dagen later, op 15 Thermidor, besloot de Nationale Agent, Notaris Van Autgaerden, razend van woede, om het archief en de registers bij Sweerts te

laten weghalen, en dat om de zaken te bespoedigen en om alle kritiek en “*tergenissen*”, te vermijden.

Hij bepaalde het afhalen op 16 Thermidor om negen uur 's morgens.

In de namiddag van 15 Thermidor werd Sweerts op de hoogte gesteld van deze beslissing, door middel van een dringend schrijven hem door een bode gebracht.

Van Autgaerden vreesde, terecht en niet zonder reden, dat Sweerts hem een “*vuile toer*” ging spelen.

Sweerts gaf onmiddellijk met dezelfde bode volgend antwoord:

(Vertaling uit het Frans).

Mijne Heren,

In antwoord op Uw brief van heden, heb ik de eer U te melden dat ik voor dringende zaken twee of drie dagen zal afwezig zijn en bij mijn terugkeer zullen ons samen concentreren, om dag en uur vast te stellen, tot de voortzetting van de inventaris der papieren waarvan ik de houder ben.

A. Sweerts

Het was duidelijk dat Sweerts tijd wilde winnen en dat hij heimelijk zijn slag voorbereidde. Bovendien bekommerde hij zich bitter weinig om zijn tegenstrevers (zie het woord “Mijne Heren, in plaats van “Burgers” zoals de Franse wetgeving eiste).

Ondertussen en dat al van hij de ontvangst van het schrijven van 12 Thermidor, hadden de oude regenten en samenzweerders, waaronder Kanunnik Durbuto, zich in het Pastoraal huis verzamelt (gelegen naast dit van Sweerts). Zij hadden er besloten het gemeentearchief te saboteren en gaven hiervoor volmacht aan de Kanunnik en aan Sweerts.

Vanaf 13 Thermidor, schiften en rangschikten deze twee mensen de papieren en registers in drie delen:

- het eerste dat nooit in vreemde handen mocht vallen,
- het tweede dat voorlopig in de geheime verbergplaatsen van de Conspiratie moest blijven,
- het derde dat in de kast bij Sweerts mocht teruggeplaatst worden, om door de Municipale delegatie te worden gerepertorieerd.

In de morgen van 16 Thermidor was het werk ten einde. Kanunnik Durbuto had in de nacht

- het eerste gedeelte, gebonden aan een zware steen, in de waterput van het huis Sweerts geworpen,
- het tweede deel verdween in de verschillende bergplaatsen van de samenzweerders, terwijl
- het derde goed gerangschikt terug in de griffiekamer van Sweerts werd geplaatst.

Zo ging het voornaamste archief van de oude Vrijheid Hoegaarden voor altijd teloor(waterput), terwijl het tweede gedeelte onvindbaar bleef voor de nieuwe bewindsploeg. De angst van Van Autgaerden was gewettigd. Sweerts had hem inderdaad “*vuile toer*” gespeeld, doch op dat ogenblik gaf hij zich hiervan nog geen rekenschap.

f) De opeising.

Op 16 Thermidor van het Jaar III, enkele uren nadat de Conspiratie de laatste hand had gezet aan de vernieling en verdeling van het gemeentearchief, kwam de Municipaliteit in spoedvergadering bijeen in 't Nieuwhuys, hun "*Maison Commune*" om in het Vlaams de beraadslagen wat volgt:

"op een litmaat verhaald, dat er bewijzen zijn dat Canonnick Durbuto (vriend van Sweerts) aen syne venster is gezien geweest, besig zijnde met eenen hoop papieren te onderzoeken, welcke naer alle waerscheijnelijchheit konnen wezen stucken van aengelegenheit raeckende onse gemeijnte.

De Municipaliteyt in aendaght nemende dat geens de gemeynte meer kan benaadeelen als 't agterhouden ofte verliesen der gemeyntepampieren.

Aenmerckende voorders dat den hier vooren Secretaris der gemeynte Antoin Sweerts scheynt uytvlugten te soecken om de gemeynte schriften niet over te leveren aen de municipaliteyt gelyck blyckt bij sijnen brief van datum.

Aenmerckende ter over dat de Cannonnicken van Hoegaerde altijd hebben gestroefd tegen 't welzijn onser gemeynte en dat desen Durbuto, voorgenomen en beschouwd is als sigh te verstaen met dito Secretaris, wiens insights beginnen weerstond te bieden aan de municipaliteyt mits sigh voel Secretaris durven te ondertecken.

Aenmerckende nogmaels dat de gemeynte stucken noyt als ten naedeel der gemeynte komen bleyven in handen van hun zaemerhangers en aenkleevers vant end Gouvernement:

Besluyt de municipaliteyt dat in het huis van de Canonnick eene onderzoekinge zal geschieden en dat bij Sweerts op de pampieren den zegel sal gestelt worden".

Doch de slag was gespeeld, Van Autgaerden die zich aan het ergste verwachtte, had teveel tijd laten voorbijgaan.

In de namiddag van 16 Thermidor begaven Van Autgaerden, Berwaerts en Nijs zich in functie van politieofficier, naar het huis Sweerts en troffen er zijn vrouw Dorothea Van Nerum en Notaris Hennin aan.

Sweerts was afwezig, maar hij had de zaak voorzien. Daarom had hij zijn vriend notaris Hennin verzocht om tegenwoordig te zijn tijdens de opeising.

Op aanvraag van Van Autgaerden, toonden Notaris Hennin en de Dame Sweerts, een hoop papieren die zich in de tweede kamer aan de linkerhand, op de eerste verdieping aan de straatzijde boven de "*remise*" bevonden, waar Sweerts zijn Griffiekamer had ingericht.

De politieofficiëren verzochten aan de Notaris om het archief op te bergen in de gemeentekast van voornoemde kamer. De kast werd gesloten en verzegeld met de letters: "*JFG*" (zegel van Jean François Grisart, Nationaal Agent van Tienen).

Hetzelfde zegel werd geplaatst langs de binnenzijde van de twee vensters van de Griffiekamer en langs de buitenkant van de deur van dezelfde kamer.

Het proces-verbaal werd getekend door de bijgeroepen getuigen Paul Foury, Jacques Philippe Van Nerum, François Collin en D. Dotremont. De vrouw Sweerts die verplicht werd ooggetuige te zijn van de zegelplaatsing, heeft het proces-verbaal eveneens ondertekend.

Noteer dat de gevonden papieren en registers bij Sweerts, tot het derde gedeelte van het archief behoorden, geklasseerd door Kanunnik Durbuto en Sweerts, en bestemd om gerepertorieerd en over gegeven te worden aan de nieuwe Municipaliteit.

Vervolgens werd een huiszoeking uitgevoerd in het Pastoraal huis, doch daar werd niet het minste document gevonden. Van Autgaerden had nu de zekerheid dat hij bedrogen was, maar kon niets bewijzen.

Als gevolg van het bezoek bij Sweerts, zond de Municipaliteit hem in de avond van 16 Thermidor, volgend schrijven opgesteld in het Vlaams:

“De Municipaliteit voorders aenmerckende dat Antoon Sweerts met sig te absenteren geweygert heeft, paritie te geven ingevolge hunne aenzoekingen, om de gemeynte pampiers te repertoriseren en over te geeven in de hande der municipaliteit, gehoord de agent national, besluyt dat gezogden Antoon Sweerts, zig binnen dry dagen in zijn huys laeten vinden, op pene van ongehoorzaam en tegenstrevend gedeclareert te worden aen de wet.”

Van Autgaerden begon zenuwachtig te worden en hij dreigde Sweerts met rechtsmiddelen.

g) Protest van de Oude Regentie.

Op 19 Thermidor had Sweerts nog geen enkel teken van leven gegeven, ofschoon de Municipaliteit ervan op de hoogte was gebracht dat Sweerts niet afwezig was geweest, want men had hem op 18 Thermidor zeer vroeg 's morgens in zijn huis gezien.

Door deze feiten liet Van Autgaerden in het PV der zittingen in de Franse taal neerschrijven: *“dat de tijd van drie dagen verstreken was, zonder gevolggeving of besluit van Sweerts”* en er werd besloten *“de zaken zo snel mogelijk af te handelen en een delegatie naar Sweerts te sturen”*.

Dat gebeurde nog dezelfde dag, doch Sweerts ontving hen op de drempel van zijn woonst en overhandigde hen persoonlijk, een protestnota, waarvan de vertaling hieronder:

“De ondergetekende Municipale Officieren van de oude regentie van Hoegaarden, land van Luik, tot heden nog niet ontvangen hebbende de authentieke kopij van hun ontslag, dewelke aan een deel van de ondergetekenden beloofd werd op 22 juli 1795, oude stijl, door de Notaris Van Autgaerden, die zich Nationaal Agent van de nieuwe Municipaliteit noemt, verzoeken aan hun Secretaris Sweerts, om geen enkel papier of document betreffende de gemeente af te staan, in zijn hoedanigheid van secretaris zijnde de depothouder en zulks tot wanneer voornoemde Van Autgaerden zal voldaan hebben aan zijn belofte, ingevolge onze gerechtigde aanvraag en in geval van contreventie, zullen de ondergetekenden zeer uitdrukkelijk tegenover hun secretaris protest indienen, om alle geleden en te lijden schade en interessen te vorderen.

Gedaan te Hoegaarden, deze 3 augustus 1795 oude stijl (Getekend): de Meier Schepers, de Schepen Arnoldus, Vandermolen, de Gezworenen N. Brieven, H. Tritsmans (die tekende met een kruis), A. Schoensetters, J. Stockmans, J. Sweerts, Joseph Lamens, en J.G. Van Mol (tekende met een kruis) en ook deschepenen J. Van Nerum en A. Lebrasseur.

Voor eensluitende afschrift door J.R. Hennin, Notaris

A.Sweerts, Secretaris

Het was klare wijn. De oude Regentie viel in het openbaar Van Autgaerden aan en versopte haar gevoelens tegenover het Nieuw-Regiem niet.

Merk eveneens op dat deze protestnota gedateerd was op 03 augustus 1795 (16 Thermidor Jaar III), wat wil zeggen dat het schrijven al drie dagen klaar lag en wat ook uitlegt waarom Sweerts tijd heeft willen winnen.

Als gevolg aan deze protestnota en aan de weigering van Sweerts, noteerde de Municipaliteit op 20 Thermidor in haar PV. Volgende tekst:

(Vertaling uit het Frans).

“De Municipaliteit, gelezen en onderzocht hebbende de eis en de protestbedreigingen van de oude regentie van Hoegaarden, gericht aan hun hiervoren Secretaris Sweertsenz....., ordonneren in naam van de wet, aan voornoemde Antoon Sweerts, kordaat te antwoorden of zijn bedoeld antwoord te sturen aan de vergadering in het huis van Henri Dewaelheijns de jongere, hun schatbewaarder, tegen morgen 21 Thermidor, vóór acht uur in de morgen”.

Maar Sweerts antwoordde niet op deze nieuwe dagvaardingen en op dezelfde dag van 21 Thermidor, werd Antoine Desmet, bode en bediende bij het Gerecht van het Republikeins Gouvernement, naar Sweerts gestuurd, om met een volmacht en in naam van de wet, alle papieren die zich in de verzegelde kast bevonden, te gaan weghalen.

Toen deze zich aanbod, weigerde Sweerts kort en bondig en volharde in zijn oppositie.

h) Het decreet van 24 Thermidor Jaar III.

Op 22 Thermidor kwam Guillaume Schoensetters, gezworene uit Aalst onder Hoegaarden, volgende verklaring aan de Municipaliteit afleggen:

“Hij, Guillaume Schoensetters, werd op 03 augustus (16 Thermidor) door de knecht van Sweerts (dit was Antoine Schoolmeesters, geboren rond 1772), geroepen, om zich naar het huis van Nicolas Brievin te begeven, waar zich hun gebruikelijk lokaal bevond en dat op aanvraag van de hiervoren Meier Schepers en de hierover Schepen J. Van Nerum (het huis Brievin lag op de Gemeenteplaats en diende als lokaal van de onttroonde Regenten en aanhangers van het Oud-Regiem).

Ter plaatse gekomen, stelden Schepers en Van Nerum hem de volgende vragen:

- Wenst U dat de gemeentepapieren in andere handen vallen dan in deze waarin zij zich heden bevinden?*
- Wenst U dat deze zelfde papieren verloren of verbrand worden?*

Schoensetters heeft op de twee vragen “**NEEN**” geantwoord en moest een brief ondertekenen zonder hem te hebben gelezen.

Deze brief was echter niets anders dan de protestnota van de Oud-Regiem van 03 augustus, door Sweerts aan de Municipale afgevaardigde overhandigt en waarvan Schoensetters nu inzage kreeg. Hij verklaarde echter voor de getuigen J.H. Dewaelheijns, diens vrouw Barbe Van Nerum, Paul Foury en Rems “*bedrogen te zijn geweest door Schepers en J. Van Nerum*”.

Door deze verklaring vrijwillig af te leggen, schoot Schoensetters in de rug van de Oude Regentie, om goed aangeschreven te staan bij de nieuwe meesters. En nochtans was het deze zelfde Oude Regentie geweest, die haar vertrouwen in hem had gesteld en door wie hij als gezworene was verkozen.

Op 24 Thermidor riep Van Autgaerden een buitengewone zitting bijeen, waaraan alle leden deelnamen. De verklaring van Schoensetter en de bestendige weigering en oppositie van Sweerts stonden op de dagorder.

Na een lange beraadslaging werd in het register genoteerd :

“dat Antoin Sweerts opstaet tegen de wet, de zegenpraelende fransche Republiek door uytte lachen versmaedt, hij niet tegenstaende de wettige instellingen deser Municipaliteyt noch soo vermetent is sig secretaris te schrijven en te ondertekenen, terweyl de Municipaliteyt met de notabelen eenen nieuwen en wettige secretaris verkosen hebben en dat dit Sweerts geenens secretaris meer is. De Municipaliteyt gehoort de clachte van den agent national in qualiteyte van officier van het police overde wederspanningheyt van dito Ant. Sweerts.

Decreteert dat dito Antoin Sweerts sal provisoirelyck gearresteert worden in syn huys, en in het seloen bewaert sal worden sonder daer uyt te gaen oft aen iemandt hoegenamt mogen te spreken en dat acht gewapende mannen der fransche troeppen, welcke Sweerts sal cost, dranck en behoerig beloeninge en logist gheven en dat die gewapende mannen sullen wacken dat de gemeynte pampieren heyligh bewaert worden om door de Municipaliteyt in presentie oft bywesen van hem Antoin Sweerts oft in syn afwesen, door de municipaliteyt en vier getuygen ten synen coste, gerepertoriseerd zijnde en van hem sool hij er is onderteekent, overgenomen te worden en gestelt in handen der voorz. Municipaliteyt”.

(Get.) Van Autgaerden, Putzeys, Mareels, Nys, Vandermolten, Berrewaerts, Lodewijckx, Degroodt, Collaert en Vanderstraeten.

Eensluitend afschrift van dit schrijven werd door de bode Desmedt naar Sweerts gebracht.

Maar ondanks dit decreet, aarzelde Van Autgaerden om het in uitvoering te brengen. Hij wachtte op het besluit uit Brussel, waarop Sweerts had aangedrongen in zijn protestschrijven van 3 augustus en dat Van Autgaerden hem al vanaf 22 juli had beloofd. Hij durfde de verantwoordelijkheid van een voorlopige aanhouding niet op zich nemen en vooral niet van een man zo gevaarlijk als Sweerts, zonder hiervoor volledig door de overheid te zijn gedekt.

En dan uiteindelijk kwam op 26 Thermidor de zolang verwachte beslissing uit Brussel:

(Vertaling uit het Frans).

“Aangezien de Algemene Raad van de bedoelde gemeente een secretarisgriffier heeft verkozen, heeft de burger Sweerts oud-griffier, het recht niet meer eender welk papier of document betreffende de administratie van deze gemeente in het bezit te houden”.

De Nationaal Agent gehoord te hebbende, besluit de administratie:

- *dat de burger Sweerts, hervoren griffier van de Municipaliteit van Hoegaarden, er zal aan gehouden zijn om onder zijn eigen verantwoordelijkheid, binnen de 24 uren, aan de huidige Municipaliteit, alle papieren, documenten en archieven betreffende het beheer van deze gemeente af te staan, vergezeld van een gedetailleerd verslag,*
- *belast de Nationaal Agent met de uitvoering van huidig besluit waarvan hij afschrift zal laten worden aan de voornoemde burger Sweerts, die het voor zijn ontlasting kan mededelen aan de leden van de Oude Regentie, die de protestnota op datum van 3 augustus hebben ondertekend.*

Gedaan te Brussel in zitting van 25 Thermidor, 3de jaar van het Republiek.

Voor eensluitend afschrift (getekend): A.J. Frison, verzonden door A.G. Demoor van de Algemene Administratie van het Arrondissement van Brabant.

Nu had de Nationaal Agent alle elementen in handen om wettelijk op te treden en om de hardnekkige oppositie van Sweerts en Cie te breken.

i) Het voorlopige arrest.

Op 26 Thermidor (13 augustus), ongeveer een uur na de aankomst van de bevestiging uit Brussel, deed Van Autgaerden beroep op de Commandant van de 163ste Brigade in garnizoen te Tienen, om hem een gewapende troep te sturen.

Diezelfde avond werden 1 sergeant, 1 korporaal en 6 manschappen ter zijner beschikking gesteld en dadelijk naar de Arendshoeve bij Sweerts gezonden, in uitvoering van het decreet van 24 Thermidor.

Zij boden zich bij de ex-griffier aan en eisten in naam van de wet van de Franse Republiek onmiddellijk het voorlopige arrest van de genaamde Antoin Sweerts, als gevolg van een mandaat, getekend door de Nationaal Agent Van Autgaerden.

De knecht leidde hen naar het groot salon, waar Sweerts hun kalm opwachtte.

“Hier ben ik “ zei hij aan de sergeant “doe uw plicht, U zijt er voor niets tussen, maar zeg aan de zogenaamde Nationaal Agent van de gemeente Hoegaarden, dat de Arend weigert het archief te helpen repertorieren en ook alle levensmiddelen en betaling ten laste van uw manschappen weigert te leveren.”

Hij trok zich dan terug in zijn salon, waar een bed was geplaatst. (Noteer dat de gang destijds deel uitmaakte van het salon, gezien de huidige ingangsdeur pas later werd bijgezet, alleen de grote poort bestond in die tijd).

Wegens de weigering van Sweerts, was Van Autgaerden verplicht, dagelijks de manschappen te laten bevoorraden.

De wacht werd dag en nacht verzekerd als volgt:

- twee mannen van wacht (één bij Sweerts in de salon en één in de Griffiekamer ter bewaking van het archief).
- Twee mannen van piket.
- Twee mannen van rust.

De korporaal moest om de twee uren de aflossing van de wacht regelen, terwijl de sergeant over de goede uitvoering van de bevolen dienst waakte.

Door de koppige weigering van Sweerts, was de Municipaliteit verplicht twee afgevaardigden, Berrewaerts en Nijs aan te duiden, om het archief te inventariëren. Zij werden bijgestaan door 4 getuigen: Foury, Rems, Schoensetters en een bediende van de Nationaal Agent uit Tienen. Het werk verliep moeilijk. Stuk voor stuk, papier na papier, register per register moest nagelezen en gedetailleerd worden op een officieel document. De delegatie was niet op de hoogte van de inhoud van het archief en bij elke vraag tot medewerking, antwoordde Sweerts:

“gij hebt het archief gewild, daar is het, trekt nu uw plan”.

Sweerts bracht de tijd door met lezen en schrijven. Dag en nacht moest hij in het salon blijven, behalve voor zekere behoeften, waar hij dan nog onder strenge bewaking stond.

Hij mocht ook met niemand spreken, noch met zijn vrouw die de salon niet mocht naderen, noch met zijn knecht, noch met zijn meid die hem te eten bracht.

De personen die het huis naderden, werden bovendien gecontroleerd, afgetast en weggejaagd.

Ondertussen zochten de mannen van piket het ganse huis af, van de zolders tot in de kelders, om compromitterende stukken te vinden, doch alles zonder resultaat.

Gedurende verschillende dagen en verschillende nachten, bleef Sweerts, bijgenaamd “*de arend*” fier en ootmoedig, bijna onbeweeglijk, zonder het minste woord tot zijn bewakers te spreken, en zelfs derwijze dat de soldaten bijna gek werden van die doodse en akelige stilte, zodat de wacht om het uur moest afgelost worden.

Het einde van het voorlopige arrest was voorzien voor 1 Fructidor, doch de afvaardiging was nog niet klaar gekomen met haar inventariswerk, zodat een nieuwe periode begon, een verlenging van het voorlopige arrest, in uitvoering van een nieuw mandaat van Van Autgaerden, met toestemming van de plaatscommandant van Tienen.

Toen brak echter een incident uit. Eén van de soldaten zenuwachtig geworden van de non-activiteit, bedronk zich in de kelder aan de goede en oude wijn van Sweerts, zodanig zelfs dat hij moest vervangen worden.

Een andere, geprikkeld door vermoedheid van de zenuwslopende opdracht, wilde de arendsteen uithalen, die zich boven een schuurpoort bevond. Sweerts protesteerde heftig tegen de Sergeant “*Ik verbied U formeel de Arend of eender wat in mijn huis aan te raken, doe wat U bevolen werd, mijn bewaking en deze van het archief, maar houdt uw vuile poten van alles af.*”

Wegens wraak wilde de soldaat zich aan de vrouw Sweerts vergrijpen, naar deze stuurde onmiddellijk haar knecht naar de Plaatscommandant van Tienen, met als gevolg dat ook deze soldaat dadelijk vervangen werd. Sinds dit voorval werd het lezen en schrijven aan Sweerts verboden en de wacht verdubbeld.

Op 5 Fructidor (22 augustus), na 9 dagen scherpe bewaking, was het inventariswerk eindelijk na veel moeite beëindigd. Het archief werd naar 't Nieuwhuys overgebracht, doch Sweerts had geweigerd het PV van overdracht te ondertekenen, met de woorden “*Merde à vous tous*” (*Sic*). De avond van diezelfde dag werd het voorlopige arrest opgeheven en de soldaten terug naar hun eenheid gestuurd, nadat zij zilverwerk en wijn hadden gestolen. Later verklaarde de sergeant “*Het was een echte Arendsnest, waar men verslonden wordt door de houding van zijn Meester*”.

(De memoïresschriften van Antoon Balthazaar Sweerts bleven bewaard door zijn nicht Elisabeth Van Nerum, stichteres van het Rusthuis van Hoegaarden).

De kosten voorvloeiend uit de bezetting van het huis Sweerts beliepen zeer hoog, veroorzaakt door het verzet en de weigering van de ex-griffier uit de oude Regentie.

De Municipaliteit besloot om Sweerts te laten belasten door de Algemene Administratie en Van Autgaerden liet desbetreffende in de registers het volgende schrijven:

“*Den staet der geresen costen niet toe te schrijven is als aen de koppigheyt en het tegenstreven van dito Antoine Sweerts*” en verder ook nog “*Er staet der costen geresen uyt het gevolg syner hertnekigheyt van niet te willen helpen repertoriseren en niet overleveren der greffie en gemeynte pampieren*”.

Enkele dagen later, wanneer Sweerts zijn onkostennota in voorwerpen door de soldaten, barstte de Nationaal Agent in een razende woede uit en roep : “*Welke moeilijkheden gaat die sm.... Ons nog veroorzaken?*”

Ondertussen liet Antoon Balthazaar Sweerts de laatste sporen van de tegenwoordigheid der soldaten in zijn woning uitvagen en begon aan de organisatie te werken van de Conspiratie tegen de bezettende overheid.

Sinds al deze gebeurtenissen, door de ex-griffier in zijn gedenkschriften als “*de zwarte dagen van de maand augustus 1795*” betiteld, werd het bastion van Sweerts, “het Arendsnest” genaamd.

Het groot salon, de griffiekamer, de waterput en de arendsteen bestaan nog steeds en vormen een historische merkwaardigheid voor de hedendaagse bezoekers.

Binnenkoer - Waterput

En ondanks de onttroning en de aangedane vernederingen, bleef de laatste Arend van het Oud-Regiem zijn fierheid en ideaal bewaren. Hij had in de handen van zijn vijanden slechts het archief gelaten, dat hij zelf gewild heeft. De andere documenten, buiten deze die in de put werden geworpen, kwamen later opnieuw in het bezit van zijn stamgenoten uit de Confrérie van de V-Geslachten. Zijn schoonbroer Dokter Henri Van Nerum, die in 1808 tot burgemeester van Hoegaarden werd verkozen, schonk alles terug aan de gemeente.

Antoon Sweerts door zijn oppositie, heeft het doel bereikt dat hij gewenst heeft, namelijk *“een morele overwinning op zijn aartsvijand”* en vijand die zelfs de eer niet heeft gehad de Arend te kwetsen, want deze bleef wat hij steeds was geweest, *“een Sweerts van zuiveren bloede”*.

j) Het einde van een tijdperk.

Er was geen geld meer in de gemeentekas en Van Autgaerden moest er nochtans vinden om het hoofd te kunnen bieden aan diverse zaken en ook om de lasten te vergoeden, door de arrestatie van Sweerts veroorzaakt.

Op 17 Fructidor liet hij de staat van de goederen van het Kapittel der Kanunnikken opstellen, om naar de Domeinen van Tienen te worden gezonden.

Tien dagen later werden de tienden aangeslagen, de schulden van de Oude Regentie en het te goed van de gemeente geregeld.

Op 25 Fructidor verschenen B. Hendrickx en François Vandermolen, (alle twee tot de V-Geslachten behorend) voor de gemeenteraad en op 5 Vendemiaire was het de beurt aan de oud-burgemeester Norbert Nys, aan de oud-Meier Schepers en de oud-schepen Jean Van Nerum. Als gevolg van het besluit van de Algemene Raad en krachtens *“Le droit de l’Homme”* moesten zij allen hun rekeningen van hun vorig beheer tonen en vereffenen.

Doch de Municipaliteit plukte de vruchten niet die zij gewent hadden. En zo eindigde de eerste episode van het verzet tegen de overweldiger en zijn aanhangers te Hoegaarden. Een tweede periode brak aan, deze van de geheime samenzwering van de V-Geslachten die duurde tot in 1804, bij de dood van Notaris Van Autgaerden en rijk gevuld was aan boeiende gebeurtenissen.

Ter gelegenheid van de begrafenis van de Nationaal Agent had Sweerts bevolen alle vensters van zijn woonst te sluiten. Hij bevond zich alleen met zijn vrouw in het groot salon, toen het stoffelijk overschot aan de Sint-Gorgoniuskerk toekwam.

Sweerts verroerde niet en na een lange stilte maakte hij zich een kruis en sprak *“het varken is dood, dat God hem de Eeuwige rust schenke”*.

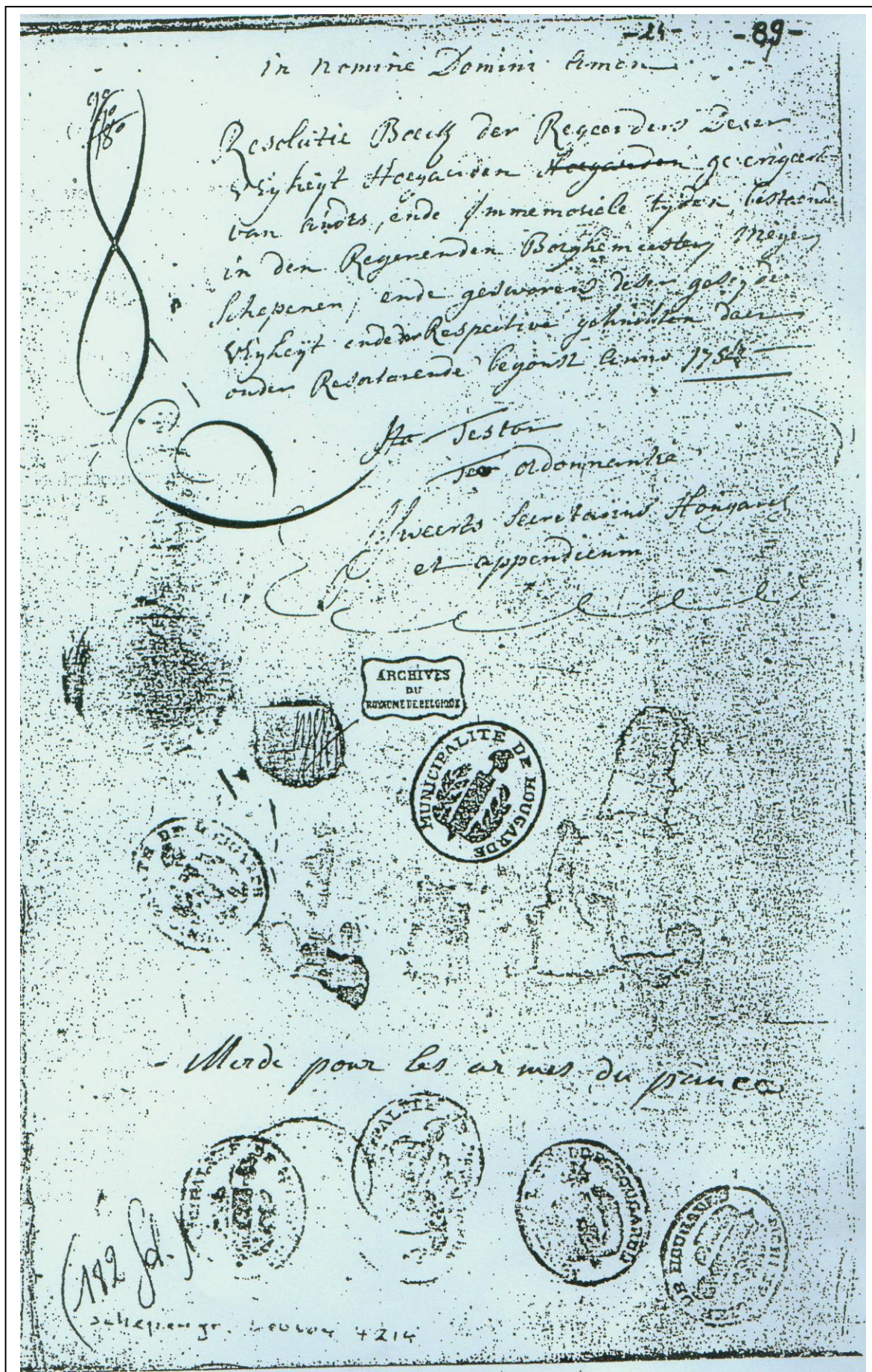
Antoon Sweerts stierf op zijn beurt vier jaren nadien in 1808, toen zijn schoonbroer Dr. Henri Van Nerum het bewind van de V-Geslachten te Hoegaarden herstelde. Hij kreeg de laatste eerbewijzen, waardig aan zijn naam en zijn rang. Gedurende verschillende dagen heerste er over Hoegaarden een bijna onbeschrijflijke geheimzinnige stilte, want de **“Arend, de sterke man van de oude Regentie”** was dood.

Met hem werd een tijdperk in de plaatselijke geschiedenis besloten.

De woede van Van Autgaerden.

Toen het gewilde archief in de handen van de Municipaliteit kwam nam Van Autgaerden het *“Resolutie der Regeerders”* van 1754 en rukte woedend de wapenzegels der bisschoppen af om ze te vervangen door zijn eigen revolutionaire stempel *“bijlbundel met sansculottemuts omgeven door palmen”* met de onbeleefde vermelding:

“Merde pour les armes du prince”
(Zie hierboven in bijlage)

Nadat ons land totaal was leeg geplunderd door de zware oorlogsbelastingen, de willekeurige opeisingen en de schandalige assignaties van

18 Nivose An III, werd in Frankrijk de Conventie omver geworpen en door het Directoire vervangen, een andere “*genre*” van dezelfde soort. Deze besloot bij decreet van 09 Vendemiaire An IV (01-10-1795), om de voormalige Oostenrijkse Nederlanden en ook het Prinsbisdom Luik bij de Franse Republiek in te lijven. Dit decreet werd te Hoegaarden door Van Autgaerden en Cie met grote vreugde begroet, want in plaats van Luikenaars, waren zij nu in één slag plots “*Fransman*” geworden. De eeuwenoude landsinstellingen werden radicaal geweeerd, voor een gecentraliseerde eenheidsstaat “*één en onverdeelbaar*”. Iedereen stond nu op dezelfde en gelijke voet ten opzichte van de Franse wetten, het gerecht en belastingen.

Het decreet had als gevolg dat ons land in 9 departementen werd ingedeeld, waarin Hoegaarden, definitief losgerukt van Luik, als Municipaliteit en hoofdplaats van een kanton, tot het Dyle Departement behoorde. Dit kanton telde 16 dorpen, Hoegaarden (met zijn gehuchten Aalst, Nerm, Houtem), Bost Overlaar, Rommersom, Outgaarden, Wulmersem, Ezemaal, Goetsenhoven, Hakendover, Linsmeau, op- en Neerheylyssen, Zetrud-Lumay, Ecluse (Sluizen), oorbeek en Houten St.-Margriet. Merk op dat Bost, Rommersom en Overlaar de rang van dorp verwierven ondanks dat zij niet belangrijker waren dan de gehuchten Nerm, Aalst en Houten St.-Margriet, die bleven deel uitmaken van de gemeente Hoegaarden. Maar dat was een listige manoeuvre geweest van Notaris Van Autgaerden want om een kanton te kunnen vormen, met Hoegaarden als hoofdplaats waarvoor Van Autgaerden als “*Commissaire*” zou heersen, moesten er voldoende zelfstandige gemeenten voorhanden zijn. En om in zijn doel te slagen, had de Franse overheid aan deze “*bon patriot*” (*Sic*) *qui a servit notre cause avec zèle*” zelfs het afgescheiden en boven Tienen liggende Houtem St.-Magriet geschonken, in plaats van het meer logische en aanpalende St.-Remy-Geest of Meldert, maar daar was verzet gerezen tegen de opname in het kanton Hoegaarden.

Op 24 Brumaire An IV (15-11-1795) moesten alle onregelmatigheden betreffende de kantonindeling van alle departementen worden gemeld. Van Autgaerden antwoordde: “*La division de notre canton est sagement réglée et nous voions aucune erreur*”.

Elk van deze 16 dorpen kreeg nu hun eigen “*Maire*” en hun eigen Municipale Raad en boven dit alles stond de Contonaele Raedt, met Notaris Van Autgaerden aan het hoofd, die op 25 Frimaire An IV door Parijs tot “*Commissaire du Pouvoir Executief et du Directoire du Canton*” was benoemd.

Zijn nieuwe taak bestond erin te waken over de strikte naleving van de Franse wetten in zijn gehele “*Cantonaele Jurisdiction*” en waarin de Franse overheid hem als vertegenwoordiger hadden aangeduid.

Eindelijk had de macht en zijn doel bereikt, de Sweertsen en de V-Geslachten waren gekelderd en hij had Hoegaarden tot Hoofdplaats van een kanton verheven, waarin hij het hoogste en het laatste woord voerde.

Zijn benoeming als "*Commissaire*" werd door zijn aanhangers en de nieuw verkozenen met groot lawaai en veel bier overgoten.

Dit gebeurde in 't Nieuwhuys, hun nieuwe vergaderplaats, waar buiten de zetel van de Municipale dorpsraad, ook weldra deze van de machtige Cantonaele Raedt zou vestigen. Zij hingen er die dag de Franse vlag uit, terwijl Van Autgaerden er de Franse devies "*Egalityd, Libertyd en Broederschap*" liet aanbrengen.

Vervolgens werd in samenwerking met de Franse Commissaris-generaal Louis Ghislain de Bouteville, de kantonale Raad gevormd, bestaande uit:

- een Voorzitter
- 15 municipale agenten met elk een adjunct-plaatsvervanger
- Een secretarisgriffier
- Een Vrederechter met zijn griffier en 4 bijzitters (des notables destinés à faire les fonctions de prud'homme, assesseurs du Juge Paix) en natuurlijk de
- Commissaris van de Uitvoerende Macht (ambtshalve Van Autgaerden) rechtstreeks door het Directoire uit Parijs benoemd.

Zij waren allen door hun respectievelijke Municipale Raden in de verschillende dorpen van het Kanton verkozen, om in de centrale kantonale Raad te zetelen. Het waren ontegensprekelijk allen aanhangers van het Nieuw-Regiem, gematigden of niet, maar moesten wel goede patriotten, trouwe onderdanen en echte republikeinen zijn.

Dit vereiste valt wel te betwijfelen. Zij wilden misschien wel hun gemeente helpen besturen, om het ergste te vermijden, maar men kon van hen toch niet in één klap patriotten en republikeinen maken.

Uit de papieren van de Franse Commissaris-generaal de Bouteville, kennen wij de volledige samenstelling van deze Kantonale Raad, met naam, functie, beroep, hoedanigheid, datum van benoeming enz.....

Het waren:

Voorzitter van de Raad:

Jean Henri Vanhelmont uit Hakendover, rechtsgeleerde, ongehuwd, benoemd op 11-06-1796, dus redelijk lang na al de anderen.

Municipale Agenten:

- François Berwouts, handelaar, ongehuwd, tevens adjunct van de Voorzitter M.G. Houbar, Notaris te Zetrud-Lumay,
- Gabriel Latinne, landmeter, gezinshoofd uit Opheydissem,
- Toussaint Hamels, landbouwer, gezinshoofd uit Neerheydissem,
- Joseph Hanesse, schrijnwerker, gezinshoofd uit Linsmeau,
- J. Vandenschilde, landbouwer, ongehuwd, wonende te Goetsenhoven,
- Lambert Smeesters, landbouwer, ongehuwd, gevestigd te Ezemaal,
- Henri Dewaelheyns, kerkmeester, gezinshoofd uit Hoegaarden,
- Jean Claes, landbouwer, ongehuwd, uit Sluizen,
- Joannes Vanelderen, landbouwer, gezinshoofd uit Overlaar,
- Philippe Jongmans, landbouwer, gezinshoofd uit Oorbeek,
- Charles Van Hagendoren, landbouwer, gezinshoofd uit Rommersom,
- Pierre Schuermans, landbouwer, gezinshoofd uit Bost,
- Pierre Hanset, kerkmeester, gezinshoofd uit Outgaarden,
- François Van Autgaerden, landbouwer, weduwnaar,

Adjuncten in volgorde:

- Henri Nijs, brouwer, gezinshoofd uit Hoegaarden,
- Nicolas Joseph Stockmans, landbouwer,
- Andre Bulhommes, landbouwer, weduwnaar,
- Philippe Kinnar, molenaar, gezinshoofd,
- Henri Delthiège,(de Thiège), landbouwer, gezinshoofd uit Linsmeau,
- Thomas Tomsin, landbouwer, gezinshoofd uit Goetsenhoven,
- André Sion, wagenmaker, gezinshoofd uit Hakendover,
- Servais Kinnar, landbouwer, gezinshoofd uit Hakendover,
- Jacques Scaheys, landbouwer, weduwnaar uit Sluizen,
- Jean Bt. Decoster, herbergier, gezinshoofd uit Overlaar,
- Ferdinand Larock, molenaar, gezinshoofd uit Oorbeek,
- Pierre Sondervorst, landbouwer, ongehuwd uit Rommersom,
- Jean Cluts, landbouwer, gezinshoofd uit Bost,
- N. Kinnar, hoefsmid, gezinshoofd uit Outgaarden,
- Jean Bouten, landbouwer, gezinshoofd uit Houtem,

De benoeming van de Municipale Agenten en hun adjuncten geschiedde op 28 Frimaire An IV (19-12-1795) behalve Berwouts, Nijs en Latinne op 12 Nivose An IV (2-01-1796).

Secretaris-Griffier:

- Jean Baptist Hubens, Notaris, gezinshoofd uit Rommersom, benoemd op 8 Nivose IV (29-12-1795) – als zijn schrijver werd Notaris Henri Putzeys aangesteld

Vrederechter:

- Trudo Hubert Putzeys, handelaar, gehuwd. Benoemd op 24 Prairial An IV (12-06-1796) doch in functie vanaf 11-02-1796.
- Tot zijn bijzitter werden verkozen en benoemd op 20 Nivose IV (09-01-1796)
 - Jean Stockmans, schrijnwerker, weduwnaar,
 - Henri Norbert Nijs, handelaar, gezinshoofd,
 - F. Berwouts, handelaar, ongehuwd,
 - Henri Nijs, brouwer, gezinshoofd.
- ° Als zijn griffier werd benoemd op 19 Pluviose IV (08-02-1796)
 - Henry Lodewijckx, handelaar, gezinshoofd
 - En tot zijn huissier liet hij op 19 Pluviose IV (08-02-1796) aanstellen:
 - François Collin, 30 jaar oud.

Commissaris van de Uitvoerende Macht:

- Jean Baptist Van Autgaerden, Notaris, gezinshoofd, benoemd op 25 Frimaire An IV en bekrachtigd op 28 Frimaire (19-12-1795)

Van Autgaerden beoogde niet alleen macht, maar ook geld.

- Voor de periode van “*Nationaal Agent*” (Juli 1794b tot december 1795) had hij 35 florijnen per maand gekregen,
- maar ontving als “*Commissaris*” 81 ponden, 17 stuivers en 4 oorden en kort nadien 109 ponden en 3 stuivers.

Hubens:

- die als dorpssecretaris 35 florijnen opstreek
- bekwam als Cantonael Griffier 80 ponden.

De schrijvers:

- kregen 45 ponden per maand uit de dorpskas

De boden:

- 2 pistolen per maand optrokken.

Van Autgaerden had zijn Hoegaardse vrienden uit de plaatselijke Municipale Raad goed verzorgd en bevoordeeld.

Zo was Berwouts nu

- tezelfdertijd secretaris in de dorpsraad,
- Municipaal agent in de kantonale Raad en
- Bijzitter van de Vrederechter.

Henri Nijs:

- Municipaal agent in de dorpsraad
- Ook tot adjunct in de kantonale Raad verkozen
- Zetelde tevens als Bijzitter van de Vrederechter.

Lodewijckx:

- Municipaal Agent te Hoegaarden
- Eveneens als griffier van de Vrederechter benoemt.

Dewaelheyns:

- tesorier in de dorpsraad,
- verwierf de bijkomende functie van Municipaal Agent in de Kantonale Raad.

Stockmans:

- Ontvanger van de Tafel der armen,
- Tot bijzitter van de Vrederechter benoemt.

Schuermans:

- Adjunct en gezworene te Hoegaarden,
- Eveneens tot Municipaal Agent in de Kantonale Raad verheven.

Van Autgaerden die plechtig gezworen en beloofd had, de vriendjespolitiek van de oude Regentie tot in de kiem te weren, paste nu zijn eigen vriendjespolitiek toe.

Maar alvorens alles zover was gekomen, waren er tal van moeilijkheden opgerezen. Meer dan eenmaal had Van Autgaerden zich naar de Commissaris-generaal de Bouteville moeten begeven, om de zaken recht te zetten. Zo was o.m. Jean François Schepers, broer van oud Meier, ambtshalve tot Vrederechter benoemt en Trudo Hubert Putzeys tot Voorzitter van de Kantonale Raad. Doch Schepers weigerde en werd op 20 Nivose IV (10 januari 1796) door Trudo Balthazaar Putzeys (vader van Trudo Hubert) vervangen. Maar ook dit vroeg vrij snel zijn ontslag aan, onder voorwendsel van ouderdom en gebrekkigheid. Dan werd op aanvraag van de Municipale Agenten en de Bijzitters, zijn 29 jarige zoon Trudo Hubert op 24 Prairial An IV (12-06-1796) benoemd, maar verzekerde al de functie van Vrederechter in de plaats van zijn vader van 11-02-1796.

Doch hierdoor moest Putzeys ook als Maire van de dorpsraad van Hoegaarden en als Voorzitter van de Kantonale Raad worden vervangen. En dat speelde in de kaarten van Van Autgaerden, want hij verving persoonlijk Putzeys als Maire, terwijl Vanhelmont, voorheen adjunct te Hakendover, op 11-06-1796 tot Voorzitter van de Kantonale Raad werd aangesteld.

Ze legden allen zonder onderscheid de eed af *“Je jure, en présence de l'être suprême, de remplir ma fonction de (volgens het geval) avec la plus grande justice et fidélité et avec obéissance sans borne aux lois françaises et de faire tous ce que la loi me dicte et dictera”*.

Anderzijds hadden Vandermolten en Mareels uit de dorpsraad van Hoegaarden en Lowet (Municipaal Agent uit Opheyssesem) geweigerd om in de Kantonale Raad te zetelen en moesten op 12 Nivose (02-01-1796) opgevolgd worden door Berwouts, Nijs en Latinne. Dat was de oorzaak van hun zo laattijdige benoeming.

Hier dient ook nog vermeld, dat Van Autgaerden die zich zo heftig tegen de nauwe verwantschap van de Oude Regenten had verzet, nu elk verwantschap over het hoofd zag. Wij citeren slechts een paar gevallen.

- Van Autgaerden zelf was kozijn van de Municipaal Agent François Van Autgaerden en oom van de tesorier Dewaelheyns, terwijl hij zijn eigen zoon als schrijver in de gemeenteraad opnam.
- Dewaelheyns was op zijn beurt de kleinkozijn van adjunct Henri Nijs
- Griffier Hubens de oom was van de Vrederechter T.H. Putzeys wiens broer Henri als schrijver optrad bij zijn oom Hubens en wiens andere broer Philippe schrijver werd in de dorpsraad.

Maar het was ook moeilijk anders te handelen, want te Hoegaarden was en is iedereen familie van iedereen. Het is misschien de rede van hun voortdurende kibbelen.

En om te besluiten volgen hier de namen van hen die in de Centrale Administratie van de Dyle Departement zaten en de Arrondissementen en Kantons beveelden:

- Voorzitter: Chapel
- Beheerder: Durondeau, Torfs, Bataille, Deberiot
- Hoofd-commissaris van de Directoire Executif: Lambrechts
- Secretaris-Griffier: Delcambre

20. Terging en plagerijen “à la Française” (juli 1795 – april 1796)

Om de eerste gelden in de gemeentekas te krijgen, had tesorier Dewaelheyns op 6 Thermidor An IV ???(24-07-1795) zijn eerste opdracht gekregen, namelijk het haver van het klooster van de Begaarden te verkopen, ten voordele van de *Caisse municipale*”.

Dit gebeurde onder voorwendsel dat het “*schaedelyck is van deselve haver aldaer te laeten liggen, zoo ter oorsaek van mysen, ratten en andere quade gediertens, die aldaer contem resodeeren*”.

Van Autgaerden had snel zijn vrienden uit het klooster vergeten, waar in 1789 zijn machtsgreep met luister en met plechtig gezongen mis was gevierd.

Elf dagen later had de Municipale Raad van Hoegaarden de staat van de goederen van het Kapittel laten opstellen, om aan de Domeinen van Tienen over te maken. Tien dagen nadien werden de rijke “*thienden*” van de kanunnikken in beslag genomen.

Op 18 Thermidor verscheen Weduwe Jacobus Nijs, Jean Baptist van Ex en Hendrick Taelmans voor de Raad. Zij hadden op de grote baan naar Tienen, leem uitgestoken waardoor de borduren waren los geraakt en grote openingen hadden gevormd. De Raad betichtte hen van “*vrijwillige en opzettelijke vernieling van de hoofdwegen, langswaar de zegevierende Franse troepen moesten doorkomen*” en sprak de “*rigoureuse rechtsmiddelen van de Republikeinse wet*” uit. Zij moesten de schade volledig betalen en liepen nog een hoge boete op.

Negen dagen later moest Dewaelheyns de staat van de schulden bepalen, enerzijds van de crediteurs ten opzichte van de Oude Regentie en anderzijds van de debiteurs aan de gemeente.

Op 5 Fructidor An III (22-08-1795) hadden zij het archief bij Sweerts weggehaald en naar 't Nieuwhuys gesleept. Nu kon de nieuwe ploeg degelijk beginnen te werken en zij zouden hun wel weten wreken op “*die vijgen*”.

Gedurende meer dan een maand verdiepten Berwouts, Nijs en Vanderstraeten zich in het archief en op 5 Vendémiaire IV (27-09-1795) kwamen de oude Regenten aan de beurt om rekenschap te geven.

Ex-burgemeester H. Norbert Nijs (later notabele) diende al zijn rekeningen voor te leggen, lopende over de periode van zijn mandaat. Oud-Meier H. Schepers moest uitleg verschaffen over het beheer van de voormalige Regentie en ook over de geïnde hondentaks. En oud-schepen Joannes Van Nerum, die in Cumul een jaar belastingsontvanger was geweest, moest zijn boekhouding tonen.

Als gevolg van een besluit van de algemene Raad, werden de gewezen notabelen verplicht, al hun schriften aan een strenge controle te onderwerpen en hun achterstallige schulden die ze nog hadden tegenover het vroegere Prinsbisdom, dienden nu in de “*Caisse Municipale*” te worden gestort. Daarop kwam ook de rentmeester van de diverse geestelijke en andere orden aan de beurt, maar er werd veel achterwege gehouden en nog meer verzwegen, om de nieuwe bewindsploeg te dwarsbomen en het geld in te houden.

Ondertussen was het “*Directoire*” opgericht, dat het decreet van 9 Vendémiaire An IV uitvaardigde. Van Autgaerden voelde zich nu oppermachtig en de wolf bleef zijn tanden tonen. Hij had nochtans veel geld nodig en besloot het te halen waar het was, namelijk bij de voormalige Schepenfamilies.

Op 12 Vendémiaire verscheen dan François Vandermolen en Hendrick Balthazaar Hendrickx (beiden behorend tot de V-Geslachten) voor de Raad. Zij moesten aan de “*gewesen Staeten ende Gouvernement van Luyck*” nog achterstallige schulden vereffenen, van onbetaalde brouwsels van hun in 1788 overleden schoonvader Hendrik Struys. Het “*import*” werd “*considerabel veel*” bevonden, maar toch moesten zij alles binnen de twee maanden storten.

Ook Hubert Damsin en Petrus Sondervorst (adjunct in de Kantonale Raad) verkeerden in hetzelfde geval.

En dan kwam op 7 Frimaire An IV (28-11-1795) de wet uit op de “*Emprunts forcés*” (de verplichte leningen), waarop iedereen moest inschrijven, want “*il s’agit de payé le tribut qui doit assurer la subsistance des défenseurs de la Patrie Et accélérer cette paix qui fera le bonheur de la République*”. Iedereen was verplicht zich leningen aan te schaffen, elk volgens zijn kapitaal, met bijzondere aandacht voor de rijke eigenaars, Kanunniken, Kanunnikkessen, Begijnen, afzonderlijk of collectieve geestelijke orden, de handelaars en bankiers, de landbouwers en pachter, de personen die zich door de Revolutie hadden verrijkt, de bezitters van roerende en onroerende goederen, industriëlen, zelfstandigen enz....., alles samen 16 categorieën.

In december 1795 werden al de ontvangers van de leningen aangesteld.

- Voorzitter: Trudo Balthazaar Putzeys (vader van de latere Vrederechter)
- Cautionnaires (borgstaanders):
 - o Fr. Berwouts (Mun. Agent en gemeentesecretaris)
 - o Jacobus Van Nerum (schoonbroer van Van Autgaerden)
- Leden:
 - o Houbar (Mun. Agent uit Zetrud-Lumay)
 - o François (Mun. Agent uit Sluizen)
 - o Hamels (Mun. Agent uit Neerheylissem)
 - o Lambert Smeesters (Mun. Agent uit Ezemaal)
 - o J. Henry de Thiège (adjunct uit Linsmeau)
 - o A. Duchene (adjunct uit Opheylissem)
 - o J.H. Vanhelmont (later voorzitter van de Kantonale Raad)
 - o Fr. Van Autgaerden (Mun. Agent uit Hoegaarden)
 - o Charles Van Hagendoren (Mun. Agent uit Rommersom)
 - o Hubens (griffier in de Kantonale Raad)
 - o Petrus Schuermans (Mun. Agent uit Bost)
 - o Joannes Van Elderen (Mun. Agent uit Overlaar)

De mensen werden gedwongen tot de verplichte leningen in te schrijven, want iedereen stond als fransman gelijk voor de Franse wetten, en moesten elk hun aandeel geven in de overwinning van de Republiek.

Verskillende personen, onder andere Maisin uit Wahenges (Sluizen) diende klacht in tegen de leningen, maar dat kon niet baten.

Rond diezelfde tijd verscheen ook de lijst van de verboden dagbladen, die opruiende taal schreven ter restauratie van het Koningschap en betiteld werden als “*le poison qui est distillé dans les fenilles*”.

Deze dagbladen waren:

- Le Courier Universel,
- L’Echo de Paris
- Le Courier Français
- L’Observateur de l’Europe
- L’Ami du Peuple en l’Eclipse.

Al wie betrap werd als medewerker, verspreider, doorgever of lezer van één van deze bladen werd streng bestraft.

Op die enkele maanden had het volk al meer dan voldoende begrepen wat het betekende Fransman te zijn. En steeds gingen de plagerijen en kwellingen verder zonder eind.

In februari 1796 ging de gemeenteraad van Hoegaarden, vergezeld van Jacobus Van Nerum naar het bouwvallige huis “*de oude school*” genaamd (gelegen op grond van de gemeente, naast het huidige gemeentehuis op de Plaats), om er een inspectie te houden, met het doel dit huis tegen de grond af te

En ook moesten de boeren uit het ganse kanton, grote hoeveelheden graan leveren om de magazijnen van de Republiek te vullen, terwijl alles wapen met inbegrip van de jachtgeweren bij de Gendarmerie van Tienen dienden binnen geleverd. De Franse meester speelden hun parten en weren daarin geholpen door Van Autgaerden en zijn volgelingen.

lijst van alle
gemeentemandatarissen
van het kanton
Hoegaarden, opgemaakt
op 4 fructidor an IV van
de nieuwe tijdrekening

In maart 1796 rees er verzet op tegen de vele en ondraaglijke opeisingen. Vooral te Sluizen waren de pachters ontevreden, want zij moesten meer paarden, wagens en graan leveren dan de grotere gemeenten van het kanton. Maar al deze klachten konden niet baten.

En tot overmaat van ramp werden de tijden zo erg duur, dat de kinderen eten gestolen hadden bij hun ouders, om het te gaan verkopen.

Overal namen de diefstallen in grote mate toe. Bernard Roelans, bijgenaamd “*Rettencadul*” werd voor “*vol et brigandage*” veroordeeld.

In 1796 was hij al voor dezelfde feiten voor 50 jaar uit het land van Luik verbannen geweest, maar was in het geniep terug gekomen, nu er meerdere meesters waren.

Bij Pierre Kempenair te Hoegaarden, hadden onbekenden 5 pistolen gestolen van een Franse Jager te paard, die er tijdens de aftocht van Generaal Dumouriez had gelogeed. Nu kwam de zaak voor de Raad, maar er waren geen getuigen, noch bewijzen.

In het huis van Antoine Servost was een koperen ketel verdwenen en op de hoeve van Jan Smeyers waren dieven met twee zilveren bollen aan de haal gegaan. En ook bij Van Hagendoren te Rommersom was inbraak gepleegd. De overtreders konden ontdekt worden, liepen 2 jaar gevangenisstraf op.

De Municipale Raad kreeg zijn handen vol,

- eerst om aan de vele Franse verplichtingen te voldoen en dan
- het volk in te tomen

want de Revolutie had niets dan ellende, terging, plagerijen, haat en nijd met zich meegebracht.

Zo eiste Dr. Bartholomeus Swinnen uit Tienen op 30 Floréal An IV (19-05-1795) zijn achterstallige tegoeden op, voor bewezen diensten en ziekenzorg aan de armen van Goetsenhoven begin 1795 verleend en een jaar nadien nog niet betaald.

Het klooster van Neerheylissem vroeg de terugbetaling van leveringen aan de Franse troepen gedaan en hierop ook de aanvraag van het Klooster uit Hoegaarden, om vergoed te worden voor diverse leveringen en geleverde prestaties. Elk verzoek van de kloosterorden werd echter automatisch afgewezen.

En stilaan kreeg de Kantonale Raad het ook aan de stok met zijn Municipale Raden, bijvoorbeeld voor Zetrud-Lumay, die krachtig protest aantekenden tegen de te veel betaalde belastingen.

Ook sluizen begon te roeren en daarop volgden nog anderen.

Om de orde in elk gebied te kunnen handhaven waren op 28 Germinal IV (17-04-1796) in alle Departementen Rijkswachtbrigades opgericht en moest elk kanton een “*Garde Champêtre*” per dorp benoemen en betalen.

- Te Hoegaarden was dit Antoine Desmet,
- Te Overlaar, Bost en Rommersom was dit Bartholomeus Strijckmans
- Te Zetrud-Lumay werd dit Bartholomé Verlaine
- Te Goetsenhoven en Ezemaal was dit Louis Theunis
- Te Opheylissem zorgde Joseph Cartini voor de orde
- Te Neerheylissem was het Prosper Collet
- Te Linsmeau was het Nicolas De Swelle
- Te Hakendover werd dit Lambert Diedens
- Te Houtem St.-Magriet was het Hendrick Willems.

En zo moesten er voortdurend beslissingen worden genomen, om de Franse overheid goed te stemmen en om het misnoegde volk tot geen oproer te laten komen.

En tenslotte werden de Notariaten in het kanton tot 4 en later tot 3 beperkt. Hierdoor werden de studies **afgeschaft** van:

- Linterman,

- Van Nerum,
- Schepers en
- Hennin uit Hoegaarden

maar **bleven bestaan**:

- deze van Van Autgaerden (Hoegaarden)
- Hubens (Rommersom)
- Houber (Lummen).

Terging en plagerijen tegen hen die de revolutionaire gedachte niet verdedigden.

21. De Vrijheidsboom (21-01-1796)

Op 1 Pluviose An IV (21-01-1796), derde verjaring van de onthoofding van Louis XVI, laatste Koning van de Fransen, greep te Hoegaarden de eerste officiële plechtigheid plaats sinds de verovering van onze gewesten. Van Autgaerden had gezworen er de mooiste dag uit zijn leven van te maken en te tonen wie hij was.

Vanuit 't Nieuwhuys vertrok een stoet, met de Franse vlag voorop en onder de tonen van "*La Marseillaise*". Zij stapten op naar de plaats en wanneer zij ter hoogte kwamen van de "*geuse capelle*" (voormalige verzamelplaats van de "*Vijgen*" begonnen de kerkklokken te luiden. Onder allerlei bedreigingen hadden zij Pastoor-Deken Sweerts tot deze handeling verplicht. Maar Sweerts lag ziek te bed (?) en zijn Onderpastoor Quadpeerds was juist afwezig. Toen heeft één van de mannen van Van Autgaerden de klokken doen luiden, maar het geluid was armzalig, zodat de eerste plechtigheid al slecht begon.

Een grote menigte stond op de Plaats verzameld, tussen in agenten van de Commissaris, om gesprekken en commentaar op te vangen. Van Autgaerden droeg zijn sabel en zijn statige Sansculottemuts en ging tot de plechtige planting van de Vrijheidsboom over.

In het Frans en het Vlaams nam hij het woord en sprak:

"Burgers, wij zijn hier vandaag allen tegenwoordig, om zoals in alle gemeenten van de Republiek, en door de legers op land en zee, een grote dag te vieren, namelijk de verjaring van de juiste en verdiende straf van de laatste Koning van de Fransen. De boom die hier geplant werd is het Symbool van de overwinning op de gehate Prinsbisschoppelijke tirannie en op het Koningschap en ook op de bende van Kanunniken die ons ten allen tijde hebben verslonden. Dat deze boom krachtig en recht moge opgroeien in het teken van gelijkheid, vrijheid en broederschap en tot heil van de zegevierende Franse Republiek; één en onverdeelbaar."

En opnieuw galmde: "*La Marseillaise*" over Hoegaarden en wanneer de laatste tonen uitstierven, riep Van Autgaerden luidkeels "*A bas les Calottins, à bas la chorte de chanoines*" en zijn vurigste aanhangers herhaalden in koor zijn woorden. Voor het Kapittelhuys stonden opdat ogenblik enkele mannen, die het huis Sweerts (Arendsnest) bewaakten, om bij de minste gebeuren onmiddellijk te kunnen ingrijpen. Maar aan het Arendsnest waren alle luiken en poorten dicht en er was niet de minste beweging te bespeuren.

Beneden op de Plaats rond de Vrijheidsboom, in wiens top een sansculottemuts hing, ten teken van vrijheid, ging de plechtigheid ondertussen verder. Van Autgaerden kondigde aan dat er nu, als gevolg van de wet van 23 Nivose An IV (13-01-1796) zou worden overgegaan tot het afleggen en het ondertekenen van "*de eed van haat*" (le ser pant de la haine), een gebeuren dat zich jaarlijks op de 21ste januari zou herhalen.

Met luide stem legde hij als eerste man de eed af "*Ik zweer oprechte*

gehechtheid aan de Republiek en verklaar mijn eeuwige haat tegen het Koningschap en de vroegere tiranisch Prinsbisdom. Ik ben bereid mijn bloed hiervoor te allen tijde te willen inzetten en roep met geestdrift – Leve de Republiek”.

Vervolgens werd deze eed op papier ondertekend door:

Notaris Van Autgaerden	Vrederechter Trudo Hubert Putzeys	Voorzitter Vanhelmont
Griffier Hubens		
De notabelen en andere aanhangers waaronder:		
Berwouts	H. Nijs	Latinne van Opheylissem
Hamels en kinnaer van Neerheylissem		J. Van Elderen Overlaar
J. Decoster, Charles Nijs Fr. Van Autgaerden, Schuermans uit Bost		
Smeesters uit Ezemaal	François Claes uit Sluizen	H. Serron(Sion) Ezemaal
H. De Thiège en Hanesse uit Linsmeau		F. Larock uit Oorbeek
J. Vandenschilde en de gezworene J. Collart en Norbert Nijs van Hoegaarden		
A. Duchène, Lenaerts, de tresorier Dewaelheyens uit 't Nieuwhuys		
De politieoverste Vandenbempt		M.G. Houbar uit Zetrud
Prosper Collet(Garde)	Deville (Bode)	Fahaut (Maj. v.d. Plaats)
Ant. Desmet (garde)	In laatste instantie J.Fr. Schepers	Notaris J.Bt. Hennin
Notaris Joannes Van Nerum	Notaris Henri Lintermans	

Maar voor deze laatste vier gebeurde de ondertekening op een gans speciale wijze. Men dient vooreerst te weten dat

- Schepers de broer was van de oud-Meier, die na door Bouteville tot Vrederechter was voorgesteld geweest, deze hogere functie had geweigerd.
- Notaris Hennin was de man, die tijdens de op inventaris stellen van het archief, getrouw Sweerts in het Arendnest had bijgestaan.
- Van Nerum, oud-schepen uit de Regentie was de schoonvader van Sweerts en een uitgesproken aanhanger van het Oud-Regiem,
- terwijl Lintermans eveneens Notaris, de zoon was van de oud-notabelen Renier Lintermans en neef van Van Nerum

Zij waren geen fransgezinden, maar leefden onder de vrees van vergeldingsmaatregelen.

Toen Van Autgaerden de ondertekening aan de “*eed van haat*” aankondigde, stonden zij samen aan het kerkportaal en zij wilden zich langs de Knorrestraat (Pastorijstraat) verwijderen; Maar zij werden door de mannen van Van Autgaerden gegrepen, die aan het Kapittelhuys hadden postgevat. Zij dreven hun de helling af in de richting van de Vrijheidsboom, onder allerlei bedreigingen.

Hennin en Schepers bezweken onder de angst en tekenden de lijst, terwijl Van Nerum weigerde en Lintermans een afwachtende houding aannam.

De gerechtsdienaar Collet, Desmet en Deville haalden hun wapen te voorschijn en sleurden Van Nerum tot voor Van Autgaerden die volgende woorden sprak:

“Tekenen of uitlevering aan het gerecht voor weerspanningheid aan de Republiek” en Schepers en Hennin raadden Van Nerum aan de lijst te ondertekenen, om het ergste te vermijden. Van Nerum handelde in deze zin waarop Lintermans zijn voorbeeld volgde. Maar na de ondertekening spuwde hij voor Van Autgaerden op de grond.

Hij werd uitgejouwd en van de Plaats verdreven.

Na de plechtigheid ging het stoetsgewijs, met de Franse vlag op kop en onder het spelen van “*La Marseillaise*” naar 't Nieuwhuys, waar het bier

overvloedig uit de stopen liep en waar de viering luidruchtig voort ging. Daar werd de lijst nog verder ondertekend door:

H. Dewaelheyns en kinnaer uit Hakendover	F. Collin(huissier van de vrederechter
Stockmans(bijzitter)	Hanset uit Outgaarden
De gezworene	J.B. Vandenschilde uit Goetsenhoven
Charles Van Hagendoren uit Rommersom	J.Bt Lebegge, Ant. Jacobs uit Oorbeek
	J. Sweerts (Kapitein bij de 11 ^{de} Regt Jagers)

Wat valt uit deze ondertekende lijst te denken en wat mag hieruit besloten worden? In totaal hadden 38 personen de lijst ondertekend op de Plaats en 11 in 't Nieuwhuys. Hebben deze laatsten misschien de voorkeur gegeven om zich niet in het openbaar te "*compromiteren*".

Samen waren er dus slechts 49 handtekeningen en grotendeels nog van notabelen uit verschillende gemeenten van het kanton.

Dat was zeer weinig voor een eerste grootse Republikeins feest.

En tussen deze 49 waren er amper een 25 tal uit Hoegaarden e de gehuchten, waaronder 4 bedenkelijke gevallen.

Dat betekende slechts 1/12 ten opzichte van de handtekeningen op de Revocatieacte van mei 1789, toen meer dan 300 getrouwen achter Van Autgaerden stonden.

En anderzijds valt er ook op te merken, dat vele notabelen uit de kantongemeenten afwezig waren, wat er op wijst, dat zij wel in de Municipale Raad zetelden, om hun dorp te helpen besturen, maar daarom niet volledig revolutionairgezind waren.

Moet hieruit besloten worden dat Van Autgaerden een groot aantal volgelingen had verloren en nog slechts door een kleine klik werd gesteund?

De inplanting van de Vrijheidsboom was zeker en vast geen succes geworden en had aan de gemeente alleen niet minder dan 160 gulden, 12 stuivers en 10 oorden gekost.

22. Voor de Immigratieraad (30-01-1796)

Op 10 Pluviose An IV (30-01-1796) moest de 29 jarige Henry Lowet voor de Immigratieraad verschijnen, om uitleg te verschaffen waarom hij in 1794 bij de komst van de zegevierende en bevrijdende Franse legers, de vlucht had genomen, wat door de Revolutionaire Rechtbank als een misdaad tegen de Republiek werd beschouwd.

Bovendien behoorde Lowet tot de V-Geslachten en was hij de neef van oud-griffier Ant. Balth. Sweerts, wat hem ook bijna ten kwade werd genomen.

De gedaagde stamde uit het edele en voorname geslacht Lowet de Wotrange en sproot langs zijn moeder Marie-Anne Sweerts (zuster van de oud-griffier) uit de bevoorrechte Hoegaardse Schepenfamilies, waar wapenschilden en privilegiën hoogtij vierden. Ook dat was in strijd met de nieuwe gedachte. En ten slotte had Lowet twee broers die tot de geestelijke stand behoorden, terwijl hij zelf ontvanger was geweest van de Orde van Malta, allen punten die tijdens het Schrikbewind in een slecht daglicht stonden.

In 1791 na zijn huwelijk met Julienne Van Herck uit Sint-Truiden (dochter van de "*Ecoute*" Godefroid Ant. Van Herck) had hij zich als jeneverstoker te Hoegaarden gevestigd en er de troebele jaren meegemaakt, die de Franse

Revolutie waren vooraf gegaan en tijdens de rebellen, die heer en meester waren, de Regentie bekampen. En gezien Lowet tot de familie van de Oud-Regenten behoorde werd hij als vijand van de Republiek beschouwd.

In juni 1794 na de tweede en definitieve inval van de Fransen en alvorens zij het land van Luik hadden bezet, was Lowet uit angst voor de Fransen en de gruweldaden die op de aristocratische families neerkwamen, op de vlucht geslagen en hij had tot immigratie besloten.

Met paard en kar was hij samen met zijn vrouw en twee kleine kinderen in de richting van Maastricht getrokken, door Holland gegaan en bij Aken over de Duitse grens getrokken. Vandaar ging het naar Jüllich en Düsseldorf, de Rijn volgend via Duisburg om na 10 dagen reis volledig afgemat in Dinslaken aan te komen.

Zij besloten daar te blijven en vonden er tegen grof geld een onderkomen. Lowet verteerde er al zijn centen en wanneer hij geen duit meer bezat, bleef er hem geen andere oplossing over dan terug te keren.

Maar ondertussen had hij in Dinslaken vernomen dat de Fransen de terugkeer van de immigranten toelieten, voor zover zij geen misdrijf tegen de Republiek hadden bedreven.

In maart 1795 kwam het gezin Lowet-Van Herck terug te Hoegaarden aan, waar ondertussen Van Autgaerden de grote man was geworden, maar waar zij mochten verblijven in afwachting van hun verschijning voor de immigratieraad. Om de nieuwe overheid goed te stemmen, had hij op 13 Vendemiaire IV (5-10-1795) de toelating gevraagd om terug "*eau de vie*" te mogen distilleren, zoals hij het vroeger deed. Hij bracht in dat de doortrekkende troepen er ook zouden kunnen van genieten, zoals dat steeds te Hoegaarden gebruikelijk was geweest en hij wilde zelfs voor de troepen onontbeerlijke drank aan het Militair Hospitaal van Sint-Truiden leveren.

Doch het werd hem botweg door Van Autgaerden geweigerd, "*pour bien de raisons aux quelles ce papier serait trop peu à les détailler*" en ook omdat de prijzen van het graan zo hoog waren gestegen.

Bijgevolg wachtte hij zijn verschijning voor de Immigratieraad af en dat gebeurde op 30-01-1796. Samen met zijn vrouw verscheen hij in 't Nieuwhuys, voorgezeten door Trudo Hubert Putzeys, bijgestaan door Berwouts, Henri Nijs en secretaris Hubens.

Hij werd grondig ondervraagd op alles en nog wat. Lowet verklaarde alleen gehandeld te hebben uit vrees voor de geruchten van geweldpleging en gruweldaden, maar waarvan hij echter niet het minst had opgemerkt en die hij nu als vals hield.

Dat volstond niet, want op 22-02-1796 moesten Jean Robar, H. Schoolmeesters en H.B. Hendricks (in de 3de graad met Lowet verwant) verschijnen, om de echtheid van de verklaring te staven.

Berwouts sprak nochtans ten goede voor Lowet en de Raad maakte een kruis over de zaak, omdat Lowet bekend had zich in de gruweldaden van de Fransen te hebben vergist en slechts op de valse geruchten te zijn voortgegaan. Alleen de angst om zijn leven had hem tot de immigratie aangezet. Wat had hij ook anders kunnen inbrengen, om geen verdere moeilijkheden uit te lokken.

En nochtans had Van Autgaerden een "*rigoureuse exemple*" tegen Lowet gevraagd, maar de Raad had hiermee geen rekenschap gehouden en Lowet werd vrijgesproken.

Moet hieruit besloten worden dat de "*Commissarie du Pouvoir Executif*" niet alleen veel aanhangers had verloren (zie lijst van de eed van Haat), maar ook dat hij stilaan van zijn macht begon te verliezen in zijn eigen rangen?

23. 't Nieuwhuys wordt "**MAIRIE**" (07-06-1796)

Zoals al eerder gezegd wilde Van Autgaerden met zijn nieuwe bewindsploeg niet langer in de herberg "Saint Niklaas" op de Houtmarkt blijven vergaderen, omdat daar de kiemen hadden gehangen van "*l'ex-principauté tyrannique, aussi que de la royauté et de cohorte de chanoines, qui nous ont dévoré de tous temps (sic)*" en ook omdat hij geen "*vuile vijgen*" wilde zien als hij er uit het venster keek.

Hiermede bedoelde hij het overliggende Kapittelhuys, waar de Kanunniken verbleven en het arendsnest, waar zijn aartsvijand Sweerts woonde.

Zijn keuze voor een nieuw vergaderlokaal viel op 't Nieuwhuys, eigendom van zijn schoonbroer Jacobus Van Nerum, destijds bewoont door diens dochter Barbe gehuwd met Henri Dewaelheyns, Municipaal tresorier en agent in de Kantonale Raad.

Van in juni 1795 al vergaderde de gemeenteraad in 't Nieuwhuys, maar na het decreet van 9 Vendemiaire IV (01-10-1795) werd daar ook de zetel gevestigd van de Kantonale Raad. Op 12 Ventose IV (02-03-1796) had Generaal Jardon (militair bevelhebber van het Dyle Departement) een bezoek gebracht aan Hoegaarden en werd in 't Nieuwhuys ontvangen, na eerst bij Van Autgaerden te hebben gedineerd. Dit bezoek kostte niet minder dan 32 gulden.

Maar het eigenlijke en officiële huurcontract tussen eigenaar (Jacobus Van Nerum) en de huurder (de gemeente Hoegaarden), werd pas op 19 Prairial IV (7-06-1796) opgesteld en ondertekend, met aanvang op 1 Messidor IV (19-06-1796); Het was telkens verlengbaar voor een jaar met wederzijdse opzegging. Het ging namelijk over het huis "*La neuve maison, annexé à celle habitée par Henry Dewaelheyns*" en hiermede werd de huidige herberg nr 4 bedoeld, want in het nr 2 woonde Dewaelheyns met zijn gezin, die er in de voorplaats (huidige kunstgalerij) een herberg openhielden en waar de Raad tot nog toe zijn "*provisoirelycke sittingen*" had gehouden. In hun beraadslagingen betitelden zij deze plaats als volgt: "*sitplaetse van de Munipaliteit bij Dewaelheyns, de jonge*" (4 Thermidor III – 22-07-1795), "*onse gewoonelycke sitplaetse*" (5 Thermidor), "*onse vergaederplaetse*" (6 Thermidor) "*la maison commune du chef lieu et canton de Hougaerde, chez Jean Henry Dewaelheyns*" (12 Thermidor), "*gewoonelycke vergaederplaetse der munipaliteit*" (13 Thermidor), en "*la maison de Henry Dewaelheyns, le jeun leur trésorier*" (29 Thermidor).

In het huurcontract werd uitdrukkelijk vermeld "*toutes les places y contenues de haut et en bas depuis les greniers jusqu'aux caves inclusives; afin d'y tenir leurs assemblées et séances*" (dus alle plaatsen van dit geannexeerd huis, van boven tot onder, zolder en kelder inbegrepen).

De overeengekomen huurprijs bedroeg 12 pistolen "*argent courant du Brabant*" per jaar (of 1pistool per maand), hetzij de jaarlijkse som van 26 florijnen. Een gemeentebode verdiende op dat ogenblik 2pistolen per maand, zodat in vergelijking met de huidige wedde (een bode heeft gemiddeld nu circa 30.000 frank/maand) wat een niet te versmaden huurprijs was.

Maar Van Nerum had al een volledig jaar zonder contract verhuurd en voor de laatste zes maanden (van 8 Nivose tot 1 Messidor IV) de zoete som van 55 gulden, 22 stuivers en 3 oorden "*oude munt*" gekregen, dus het dubbel voor het ganse jaar. Zo men weet dat de taks van dit huis toen slechts 0-0-2 bedroeg, is het duidelijk dat Van Nerum goed wist wat hij deed, door zijn huis aan de gemeente te verhuren.

Het onderhoud en alle herstellingen, met uitzondering van deze door de "*Municipaliteit*" veroorzaakt, vielen echter ten laste van de verhuurder.

Er werd bovendien ook overeengekomen dat, in geval de gemeentelijke overheid er enkele plaatswijzigingen of scheidingsmuren wilde aanbrengen, de kosten zouden gedragen worden door de verhuurder, die eveneens de zoldering in goede staat moest brengen, waar dat nog niet was geschied.

In het contract stond ook te lezen dat de Municipale Raad twee dozijnen stoelen in jong dennenhout bij François Bailly uit Opheylysssem had laten maken, naar vorm en wijze van deze zie zich al ter plaatse bevonden. De levering moest binnen de drie decaden (30 dagen) geschieden en zou betaald worden aan de prijs van 3 ponden per stoel, samen 12 kronen.

Anderzijds werden bij de schrijnwerker Jan Stockmans (bijzitter van de Vrederechter) vier tafels in wit hout besteld, volgens dezelfde vorm als de grootste tafel die door de Raad al in gebruik was genomen. Hij moest eveneens binnen de drie decaden leveren en zou 10 ponden per tafel ontvangen, samen 40 ponden.

Noteer dat de griffier uit de Kantonale Raad toen 80 ponden per maand verdiende, bijgevolg tafels van ongeveer 6.000 fr. het stuk nu, berekend volgens de huidige weddenschaal. Eén van deze tafel is nog steeds te bezichtigen.

Zes dagen later kreeg Stockmans ook nog een bijkomende bestelling van twee lessenaren in eikenhout, één voor T.H.Putzeys (Voorzitter en dan Vrederechter) en één voor Hubbens (Griffier). Ook één van deze lessenaars bleef bewaard.

Zij die op de zitting tegenwoordig waren en het contract mede ondertekenden waren:

- Jacobus Van Nerum(verhuurder)
- Jan Stockmans en François Bailly (schrijnwerker)
- J.Bt. Van Autgaerden (Commissaris van het Kanton)
- T.H. Putzeys (Voorzitter)
- Vanhelmont (adjunct en later voorzitter)
- De municipale agenten
 - o J.F. Claes
 - o M.G. Houbar
 - o J. Hamels
 - o Henset
 - o H.Nijs
 - o Fr. Van Autgaerden
 - o J. Vanelderden
 - o P. Schuremans
 - o F.Berwouts
 - o J. Latinne
 - o J. Hanesse en
 - o H.Dewaelheyne (tresorier).

Zo had Van Autgaerden zijn “*Mairie*” en meteen zijn “*Maison Commune*” naar wens en verlangen en zou er degelijk beraadslaagd kunnen worden, zowel op gemeentelijk- als op kantonaal vlak, in het belang en in dienst van de Republiek. Van Nerum liet eensluidend het huurcontract, de voorgeschreven werken op zijn kosten uitvoeren.

De inrichting van de plaatsen en scheidingsmuren die aan ’t Nieuwhuys zijn huidige vorm gaven, staan in alle bijzonderheden vermeld in Alpaidis nr 48/1977.

Zodoende kregen de gemeentesecretaris (Berwouts) en de Kantonale griffier (Hubbens) hun vaste bureau in de vroegere, eerste tavernemplaats en de “*Maire*” en Kantoncommissaris (Van Autgaerden) zijn eigen bureau in de tweede tavernemplaats. Deze scheidingsmuur werd in 1984 afgebroken bij de verandering van de huidige tavernes.

Boven op de eerste verdieping (huidige tentoonstellingzaal) werd de Grote Raadszaal ingericht, voor de zittingen van de Municipale Raad en de bijeenkomsten van de Kantonale Raad, terwijl in de hedendaagse Kunstgalerij de herberg bleef bestaan.

In de kelders werd een cachot gebouwd, om de aangehouden en op te sluiten, in afwachting van hun overbrenging naar Tienen, Leuven of Brussel. In de voorkelder behield Dewaelheyns zijn bewaarplaats voor het bier, terwijl op de zolder het archief werd geborgen.

In de Grote Raadszaal waar later de Conscriptie zou doorgaan, hing het devies "Egalité, Liberté, Fraternité" en boven de ingangsdeur (van het huis nr 4, want deze van het huis nr 2 bestond toen nog niet), prijkte het opschrift "Maison Commune".

Bij speciale gelegenheden ging daar ook onvermijdelijk de Franse vlag uit. Vanaf dat ogenblik kreeg 't Nieuwhuys de naam van "Frans kot", waar al de gehate beslissingen werden getroffen, die de tijd van het Schrikbewind kenmerkten.

-35-

Egalité (107)6

Liberté

Jeau le 19 prairial l'an 4e républicaine
 sur proposition de faire d'Etat des dépenses
 administratives relativement aux arriérés portés à cet
 égard par l'administration Centrale du Département
 de la Haute Belgique à cette Municipalité la somme
 elle est convertie aux dépenses jusqu'à présent
 l'annuel. Na totant d'élargir qu'il a rendu
 la même maison annexée à celle habitée de son
 beau fils Henri de Waelheyns avec son épouse fille
 du dit l'annuel. Si présent et rendant la dite
 même maison à cette Municipalité à l'apportant
 avec toutes les places y contenues de haut et de bas
 depuis les premiers jusqu'aux caves, et exclusives
 pour occuper celle maison et y entrer au premier
 jour du mois prochain de l'année de laquelle
 l'occupation devra durer un an entier après lequel
 l'occupation de celle sera faite par la dite mun.
 icipalité ou de la part du dit l'annuel, cela pour
 et parmi payant à le dernier douze pistoles
 annuellement ou une pistole par mois l'annuel
 la somme de cent et vingt six florins par an
 à condition que toutes les réparations nécessaires
 de la dite maison seront à charge du dit l'annuel
 à l'exception cependant de celles à l'annuel
 tiellement de la part de cette Municipalité
 item en cas que la Municipalité trouveroit à
 propos d'y faire quelques réparations des places
 ou de faire quelques autres réparations que
 le dit l'annuel devra faire à la charge, sans
 qu'elle fera tenu d'y contribuer jusqu'à portée
 qu'il puisse être, qu'il sera tenu au dit l'annuel
 ou faire des places, ou ils ne se trouvent
 entièrement à l'annuel.
 La même cette Municipalité à rendre la construc-
 tion de deux douzaines de sièges en genre per
 marilles de celles qui se trouvent dans la

24. Ter dood veroordeeld (09-06-1796)

Kort na de aftocht van Generaal Dumouriez in maart 1793, was in de tuin van Jean Winant Heine te Hoegaarden, een Frans soldaat gedood. De daders hadden het lijk beroofd van een tabaksdoos in vorm van een klein koffertje, een patroontas en een veldfles en het vervolgens in de tuin begraven. Deze Winant Heine was 60 jaar oud en woonde in het dorp (juiste plaats kon niet achterhaald worden). Hij stond aangeschreven als werkman, was getrouwd met Agnes Bonjan en hij had op dat ogenblik van de feiten 5 kinderen, onderwie zijn 20 jarige zoon Antoine.

Door onbekende bron over deze moord ingelicht, begaven de Municipale officieren van Hoegaarden, T.H. Putzeys, H.Nijs, J. Collart en P.Degroot zich ter plaatse op 24 Fructidor III (10-09-1795).

In de tuin van Heine vonden zij het gebeente van een man, die zwaar aan het hoofd werd gekwetst. Zij stelden een P.V. op.

Dan werd een streng onderzoek ingesteld en op 2 Germinal IV (22-03-1796) werd een aanhoudingsbevel opgemaakt tegen de vermoedelijke dader de 70 jarige Jean Vandenbempt uit Hoegaarden, die sinds het onderzoek in de tuin van Heine, verdwenen was. Twee dagen later kon hij te Geldenaken worden aangehouden en er in de gevangenis opgesloten.

Het gebeuren verwekte grote opschudding in de streek en de Vrederechter Putzeys kreeg meer dan de handen vol met dit geval. Op 13 Germinal IV (02-04-1796) stelde het hoofd van de jury van beschuldiging van het Arrondissement Geldenaken, de akte op en maakte haar over aan de Criminele Rechtbank van het Dyle Departement.

Hieronder laten wij een paar uittreksels volgen (vertaal uit het Frans) van *“le jugement du Tribunal Criminel au nom du Peuple Français”*.

Het Hoofd van de Jury van Beschuldiging verklaart dat op de 4de dag van de maand Germinal IV, de Commandant van de Patrouille van Hoegaarden, drager van het aanhoudingsbevel, dezelfde dag afgeleverd door Burger Putzeys, Vrederechter en Gerechtelijke Politieofficier van het Kanton Hoegaarden, de genaamde Jean Vandenbempt, onder verdenking van moord, naar de gevangenis van Geldenaken heeft overgebracht en de bes betreffende stukken ter griffie van het Hoofd van voornoemde Jury heeft neergelegd.

Laatstgenoemde heeft Vandenbempt ondervraagd, maar gezien dat na de 2de dag van de aanhouding geen enkele partij klacht had ingediend, heeft het bovengenoemde Juryhoofd de stukken nagezien en de aard van het misdrijf onderzocht, waarna hij van mening was dat de overtreding een *“gevoelige en schandvlekkende”* straf verdiende. Na onderhoud met de Commissaris van de Uitvoerende Macht van zijn Kanton, de heer Mairy, heeft hij vervolgens op 13 Germinal (02-04-1796), een ordonnantie opgesteld om de beschuldigde voor het Gerechtsraad te brengen en ook de akte van beschuldiging opgemaakt, waarin de hoger vermelde feiten stonden aangegeven.

Vandenbempt verscheen te Brussel voor de Criminele Rechtbank en bekende gedeeltelijk de feiten, maar noemde geen enkele medeplichtige.

Na beraadslaging sprak de Jury zich uit als volgt:

- dat er ten tijde van de aftocht van het Franse leger onder Dumouriez te Hoegaarden een doodslag was begaan,
- dat de betichte Jean Vandenbempt schuldig werd bevonden aan moord of er minstens aan geholpen te hebben,
- dat de manslag vrijwillig en met voorbedachten rade werd bedreven.

De Rechtbank veroordeelde de 70 jarige Jean Vandenbempt, metser, en wonende te Hoegaarden, tot de doodstraf, eensluidend art. 11, titel 2, eerste sectie, 2de deel van het strafwetboek, samengevat als volgt:

“l’homicide commis avec préméditation sera qualifié d’assassinat et puni de mort”. Verder besloot de Rechtbank dat de beschuldigde *“sera conduit au lieu de l’exécution, revêtu d’une chemise rouge”* (naar de plaats van terechtstelling zal geleid worden, gekleed met een rood hemd), dat volgens art. 4, titel 1, eerste deel van het Strafwetboek.

Het vonnis werd in de twee talen op het ganse grondgebied van het Dyle Departement uitgehangen.

Zo werd besloten en uitgesproken in openbare rechtszitting te Brussel, op 21 Prairial An IV van de Franse Republiek, één en onverdeelbaar (09-06-1796) in tegenwoordigheid van de burgers Bonaventure (Voorzitter) Greindt, Navez, Dufour, Delaing (rechter) en griffier J. Detrennes.

De openbare beschuldiger(aanklager) bij de criminele rechtbank van het Dyle Departement was de fransman Mallarme.

IV. De Conspiratie

De drang naar verweer en het ontstaan van een samenzwering tegen de Franse overheersing, leidend tot de Boerenkrijg.

Ter aandacht:

Dit hoofdstuk, het langste uit de reeks, is uiterst belangrijk, want de Conspiratie had voor Hoegaarden noemenswaardige gevolgen.

De bijzonderste gebeurtenissen uit de tijd van de samenzwering (1796-1804) werden in opdracht van ex-griffier Antoon Balthazar Sweerts, door de geheimschrijver Norbert Nijs in tweevoud opgesteld.

Een exemplaar voegde hij bij het verdoken archief van het Genootschap van de XII Apostelen, waarvan Nijs tijdens het Schrikbewind waarnemend Mombaarvader vader.

Het tweede exemplaar ging over de V-Geslachten en kwam via Elisabeth Van Nerum (nichtje van Sweerts), op bedenkelijke wijze in bezit van Dr. Jean Baptist Van Nerum. Deze maakte echter nooit bekend, zelfs niet rond 1875 toen Alph. Wauters de geschiedenis van de Belgische Gemeenten schreef (zie Alpaidis nrs 54-55).

Later belandde het exemplaar in handen van de familie Quinot, die ons de toelating gaf ter inzage van te nemen.

Pas in 1980, bij de Millenniumviering van Hoegaarden, stond de hoofdtraad van de Geslachten toe, de bijzonderheden ervan kenbaar te maken.

25. Ontstaan van de Broederschap.

Na het huisarrest van Ant. Balth. Sweerts in augustus 1795, begon de laatste adelaar van het Oud-Regiem te denken aan verweer tegen de Franse overheid en de nieuwe heersers, waartoe zijn aartsvijand Van Autgaerden behoorde. Dat geschiedde uit wraak voor de doorstane vernederingen en vond hierin onmiddellijk een aanmoedigende steun vanwege zijn gebuur en vriend Kanunnik Durbuto uit het Kapittelhuys en ook van zijn kozijn Deken Jan Hubert Sweerts.

Dit driemanschap bewerkte de eerste contacten, om aan de Conspiratie vaste vorm te geven. Deken Sweerts trad in verbinding met Jean Jacques de Chentannes, ex-provisor van het Maagdendalklooster te Linter en later Prior in de abdij van Villers.

De Chentannes werkte samen met Dom Wilmart uit Gembloers en zou voeling gehad hebben met Onderpastoor Corneille Stevens uit Namen.

Deze laatste was al van in 1794 door de Franse politie opgezocht en leidde in Waals Brabant en het Naamse een georganiseerd verzet.

Zij zouden bovendien in verbinding hebben gestaan met Charles Jacqmin (of Charles Jacquin-Charles de Loupaigne 1721-1797), alias “*Cousin Charles*” uit Loupaigne, die sinds februari 1796 zijn hoofdkwartier had bij de Marollezusters te Leuven en overal in het gebied rond Waterloo, Nijvel, Genappes en Waver, gewapende verweergroepen oprichtte.

Maar in 1796 werd de Chentinnies al bij verstek ter dood veroordeeld, doch hij kon de vlucht nemen en zich bij zijn broer te Charleroi gaan schuilen, zodat het contact met Sweerts hierdoor snel afbrak.

Op zijn beurt had Durbuto voeling genomen met enkele monniken uit de Abdij van Heylisse, waar een sterk verzet tegen de Franse overheersers was gerezen. Tussen deze monniken bevonden zich Bourgeois, Debusscher, de Truy en Van Langendock, die allen het slachtoffer zouden worden van de Franse vergelding.

Na de afschaffing van dit klooster en de uitdrijving van de geestelijke in 1797, waarin ook Van Autgaerden de hand had, ging eveneens dit contact teloor.

Deken Sweerts, naar een nieuwe verbinding zoekend, zou ook het bezoek hebben gekregen van de Pastoors Jan Jozef van Erck (of Verck) uit Oorbeek en Joannes Franciscus Colpaerts uit Meldert, die eveneens voeling zouden gehad hebben met Stevens (zie familieschoon blz 153). Deze pastoors kwamen te Hoegaarden en in de streek, het volk tegen de Frans ophitsen.

Doch op 30-07-1798 werden zij verraden en aangehouden en tot de verbanning verwezen “*pour avoir agité en tous sens pour soulever le peuple contre le gouvernement et les autorités, ils prêchent la désobéissance et troublent l'ordre public*”.

En ten slotte had Ant. Balth. Sweerts verbinding bekomen met de ex-meier Blijckaerts uit Goetsenhoven, een vurig “*royalist*”, wiens vriend Ridder Charles François Godfriaux d’Orbais, heer van Aubremez, in contact stond met Dom Wilmart die voor Cousin Charles werkte.

Dit laatste contact brokkelde niet af, maar geschiedde met te veel tussenpersonen, waaraan langzaam echter verholpen werd.

Laat ons dit contact nader ontleden, want de gevoerde acties tijdens de Boerenkrijg vloeiden er uit voort.

In 1781 had Ridder Godfriaux het kasteel van Goetsenhoven gekocht en het gebouw prachtig en sterk laten restaureren, om er met zijn vrouw Joseph Marie Festraets van Suerbemde, waarmee hij in 1776 te Tienen in het huwelijk was getreden, zijn intrek te nemen.

Godfriaux was verbonden aan het Gouvernement van Jozef II, dus een uitgesproken “*Oostenrijksgezinde*” en hevige aanhanger van het Oud-regiem. Toen Vander Meerch in november 1789 met zijn patriotten de stad Tienen binnen kwam, werd het kasteel van Goetsenhoven (Ridderhuys genaamd) hem aangewezen als zijnde “*une forteresse appartenant à l'ennemi*”.

Het kasteel werd bestormd en geplunderd, terwijl er 14 paarden gestolen. Maar einde april 1790, tijdens de gruweldaden te Tienen, trok ook Windelincx met zijn patriotten, waaronder enkele Hoegaardiërs hem door Van Autgaerden geleverd, naar het “*royalistenkot*” van Goetsenhoven. Zij belegerden en bestormden het kasteel en vernielden het gedeeltelijk, om achteraf tot plunderen over te gaan.

Godfriaux kon ontsnappen, doch leed een verlies van 46.447 florijnen, waarvan 18.750 fl. alleen aan vernielingswerken van het Ridderhuys.

Vanaf dat ogenblik verbleef de Ridder uit veiligheidsmaatregelen de grootste tijd op zijn kasteel te Dion-le-Val bij Waver, waar rond 1795 zijn zoon Eugène Charles Dominique geboren werd, die later in het huwelijk zou treden met Augustine Thérèse Serclaes van Wommersom.

Door deze gewelddaden had Godfriaux een slechte herinnering aan de Fransgezinden bewaard en zich bij Sweerts dadelijk akkoord verklaarde, om de Hoegaardse Conspiratie in voeling te stellen met Dom Willart die samen werkte met Constant de Roux-Miroir, twee vertrouwensmannen van Cousin Charles.

De eigenlijke aanstoot van de tegenstand te Hoegaarden gebeurde echter begin 1796, als gevolg van de wet van Chapelier van 19 Brumaire An IV (10-11-1795), waardoor alle gilde- en ambachtsleven werd verboden. Dat trof de leden uit deze corporaties en vooral de oude Schepenfamilies en vroegere Notabelen, in hun fierheid en in al wat hun heilig was, want het decreet betekende niets minder dan de radicale afschaffing van de Confrérie van de V-Geslachten, de Brouwersgilde, de Schuttersgilden en het Genootschap van de XII Apostelen, waarin zij allen beschermende of leidende functies bekleedden.

Een paar maanden gingen echter voorbij, vooraleer de draagwijdte van dit verbod, goed tot in de geesten van de trouw geblevenen doordrong. Maar op 21-01-1796, bij de planting van de eerste Vrijheidsboom te Hoegaarden en de “*eed van haat*” liep de maat vol.

Na de doorstane vernederingen hadden Schepers, Van Nerum en Lintermans zich naar het Arendsnest te begeven en het vast besluit genomen, om tot het algemeen verweer over te gaan.

Notaris Joannes Van Nerum was in die tijd niet alleen Hoofddeken van de V-Geslachten, maar ook Dekan van de Brouwersgilde en Beschermer van de Apostelen, terwijl Pastoor Dekan Sweerts, bij deze zelfde verenigingen Mombaarvader of Proost was.

Anderzijds was Ant. Balth. Sweerts bij de Vrije Boogschuttersgilde van Sint-Sebastiaan de grote bezieler, zodat het gilde- en ambachtsleven te Hoegaarden grotendeels in handen lag van de V-Geslachten.

En het was in de schoot van deze V-Geslachten, die van in 1794 al hun openbare activiteiten hadden gestopt, dat de eigenlijke Conspiratie geboren en gevormd werd.

Dit geschiedde niet op een dag, het duurde zelfs betrekkelijk lang, alvorens alles van stapel liep, want er diende omzichtig te worden gehandeld om geen argwaan te verwekken en vooral moesten de betrokkenen zich eerst onderling met elkaar verstaan en hun vroegere “*typische Hoegaardse*” veten oplossen.

In de allereerste plaats stelden zij de doelen van de samenzwering vast:

- de plannen van de Franse Overheid “*dwars-drijven*” en haar schade berokkenen waar het kon
- de bevolking geleidelijk langs hun kant krijgen en haar zoveel mogelijk tegen die nieuwe heersers jagen
- de uitvoering van de gehate decreten ondermijnen en “*’s mensen-lot maetigen*”.
- Godsdienst, privilegiën en tradities te redden en de geest van “*verbastering ende ’t zeede-bederfelyck kwael*” tegenwerken
- Vertrouwensmannen in de bestuurszaken laten infiltreren, om zo langzaamaan en door alle middelen in hun bereik, terug “*die maght te verkrygen*”.

Verder besloten zij om aanvankelijk drie Conspiraties in het leven te roepen, allen vermond onder z.g. min of meer vrome onschuldige broederschappen (geletten of gelederen genaamd), en gericht tegen hondsdoelheid, stuipen en veeziekten, die schijnbaar geen enkel kwaad aan de Republiek wilden berokkenen, integendeel, alleen en uitsluitend ingesteld voor de gezondheid van mensen en dieren.

En hoe verwonderlijk het ook mag klinken, Van Autgaerden en de nieuwe bewindsploeg lieten het ontstaan van deze broederschappen oogsluitend toe,

bewijs dat het Nieuw Regiem, buiten enkele uitzonderingen, te Hoegaarden op zijn "*Hoegaards*" werd opgevat.

Maar in werkelijkheid waren deze broederschappen niets anders dan geheime verzetsraden "*verweer-raeden*", waarvan de leiders en de aanhorige, grotendeels tot de bij decreet afgeschafte gilden van de V-Geslachten behoorden.

Zo kwam tot stand:

- **de Broederschap van St.-Hubertus** ("*tegen de hondsdelheid*")

Gevormd door de samensmelting van de twee Sweerts-Gilden (Merel en Klaver) en onder leiding geplaatst van een driemanschap:

- a- ex-griffier Sweerts uit het Arendsnest
- b- ex-kapucijn Jacobs Sweerts (kleinzoon van de vorige)
- c- Jacques Dotremont uit de Cruysblock (kozijn van eerstgenoemde en oom van de Kapucijn. Dotremont was nochtans een aanhanger geweest van Van Autgaerden, of beter gezegd, een "*conservatief*" met progressieve gedachten, maar die wel vrij snel begrepen had wat de nieuwe heersers beoogden.

Dit driemanschap had drie adjuncten, die de verdere uitbouw van de Broederschap moesten bewerken:

- a- Jean Sweerts uit Rommersom (broer van de Kapucijn). Hij dringt later als "*gezworene*" de gemeenteraad binnen.
- b- Henri Lowet (neef van ex-griffier Sweerts). Gelukt erin om later een leidende functie in het gemeentebestuur te bekleden.
- c- Monnik Pierre Lowet uit de Abdij van Heylisse (broer van de vorige). Behoorde tot de verzetsgroep van de Monniken en bemachtigde een "*Vreygeley-Brief*" om zich buiten het Kanton te begeven. Na de afschaffing van het Klooster vestigde hij zich te Overhespen.

De geheime bijeenkomst van deze Raad grepen plaats in de "*geuse capelle*" (gemeenteplaats) bij Nicolas Brieven.

- **de Broederschap van St.-Cornelius** ("*tegen de stuipen*")

Samengesteld uit afstammelingen van de Gulden Leliegilde (Van Nerum-geslacht) en bestuurd door:

- a- Notaris Joannes Van Nerum, oud schepen uit de Nieuwstraat (huidige Ernest Ourystraat) (schoonvader van ex-griffier Sweerts).
- b- Jacobus Van Nerum (broer van vorige), eigenaar van 't Nieuwhuys, die uit familiaal oogpunt met zijn schoonbroer Van Autgaerden in goede verstandhouding bleef leven, om geen familieconflict uit te lokken. In mei 1796 door de Hoge Raad van de Geslachten tot de orde geroepen en bij de Samenzwering betrokken (zie Familieschoon nr 25 en Alpaidis nr 48). Feitelijk had Jacobus Van Nerum op twee paarden gewed, zonder zichtbaar het ene noch het andere schade te berokkenen? Hij was wel doordrongen van de oude familiecultus, maar men kon nooit weten. Zo ging het met velen, in den beginne had de nieuwe gedachte grote bijval geoogst, maar de gehate decreten brachten hen snel tot bezinning.
- c- Franciscus Van Nerum (broer van de twee vorigen), gewezen Kapitein van de Hoegaardse dorpspolitie.

Hun helpers waren

- a- Dr. Henri Van Nerum (zoon van Joannes Van Nerum), opgevoed in de geest van zijn vader, maar niet volledig blind voor vernieuwing in het belang van zijn geboortedorp. Zou later in de gemeenteraad weten binnen te dringen en zich tot Burgemeester laten uitroepen.
- b- Hendrik Van Nerum (zoon van Franciscus), verstokte aanhanger van het Oud-Regiem. Zou in december 1797 de Vrijheidsboom helpen doorhakken.
- c- Jean Henri Dewaelheyens uit 't Nieuwhuys (schoonzoon van Jacobus Van Nerum), tesorier in de Municipale Raad en agent van de Kantonale Raad. Hij werd door zijn schoonvader in juli 1796 tot de Conspiratie overhaald.

De geheime vergaderplaats van de St.-Corneliusraad was in 't Nieuwhuys bij Dewaelheyens, waar ook de nieuwe bewindsploeg onder Van Autgaerden bijeen kwam.

Maar waar kon men veiliger zijn, dan in het hol van de wolf zelf.

- **de Broederschap van St.-Henricus** (*“tegen de veeziekten”*)

Bestanden uit de samenwerking tussen de Zwaard- en struisvogelgilden (geslacht Hoebancx en Struys).

Hun leiders waren:

- a- Notaris Henri Lintermans (zoon van oud-schepen Renier Lintermans en schoonzoon van Franciscus Van Nerum). Liet zich in de gemeenteraad verkiezen
- b- Hubert Hoebancx (oom van Lintermans en kozijn van ex-griffier Sweerts)
- c- Henri Struys (kleinzoon van de oud-voorzitter van de Hoegaardse Schepenbank Henricus Struys en kleinkozijn van ex-griffier Sweerts)

Tot de adjuncten kozen zij:

- a- Hendrik Balthazar Hendrickx (oom van Henri Struys)
- b- Joseph Lintermans (broer van Notaris Lintermans)
- c- Jean François Vandermolen (oom van Henri Struys), oud-gezworene uit de Dorpsraad ten tijde van de Regentie.

Zij kwamen in 't geheim samen in 't Cleyne Paradis (in de huidige Pastorij – later vergader- en oefenzaal van de katholieke harmonie).

Later ontstonden ook nog twee andere Broederschappen, te weten:

- **de Broederschap van St.-Gorgonius** (*“tegen alle kwalen en ziekten”*)

Hun leden zijn ons niet bekend, maar we weten zeker dat tot deze groep personen uit de Cuype(dorpskom) behoorden, die niet uit de V-Geslachten stamden.

- **de Broederschap van St.-Odwinus** (*“ter bescherming van weduwen en wezen”*)

Gevormd door samenzweerders uit de Hoegaardse gehuchten en waarin Bost een zeer voorname rol speelde.

En boven deze vijf geheime Raden stond een soort Staf, een *“Hoofdraad”* of *“Conspiratieraad”*, de *“Toren”* genaamd, en onder leiding van:

- a- Pastoor-Deken Jan Hubert Sweerts (kozijn van ex-griffier Sweerts). Hij was de ziel van het verzet te Hoegaarden.
- b- Henri Schepers, ex-meier uit de Regentie (gewezen schoonbroer van ex-griffier Sweerts en kleinkozijn van de broers Van Nerum).
- c- Norbert Nijs (schoonbroer van Jacques Dotremont uit de St.-Hubertusraad). Vervoegde in juli 1796 de rangen van de Conspiratie. Was nochtans van in den beginne een aanhanger geweest van Van Autgaerden en zetelde als bijzitter van de Vrederechter en als gezworene in de Dorpsraad. Nijs was zeer gematigd maar rijp voor goed toegepaste hervormingen. Doch zijn godsdienstige overtuiging had hem in botsing gebracht met bepaalde praktijken van de nieuwe heersers. Hij werd door de Conspiratie als geheimschrijver opgenomen.

Hun geheime samenkomsten geschiedden eerst in het huis Vandermolen op de Plaats (Maison des sept Fraises) en nadien in de Gloriette van de tuin Coenegras (huidig houtmagazijn van de broers Vandermolen op de Stoopkensstraat).

Dat waren de hoofdfiguren die te Hoegaarden tot de samenzwering tegen de Franse overheid hadden besloten. Zij zouden met de tijd door een brede laag van de bevolking worden gevolgd, omdat de misnoegdheid met de dag toenam, maar wat vermocht deze groep van kleine mensen tegen de machtige Franse Republiek met haar sterke politiemacht?

Buiten de voornoemde oorden van samenkomst, had de Samenzwering ook nog geheime contactplaatsen in:

- het Arendsnest
- de Cruysblock
- de Refugie der 11.000 Maegden
- het pastorale huis
- de woonst van Jacobus Van Nerum (verdwenen herenhuis Evrard-Van Autgaerden in de Ourystraat)
- en de afgelegen hoeven te
 - o Bost
 - o Rommersom
 - o Nerm
 - o Houtem
 - o Sluizen

Elk oord beschikte over zijn eigen veiligheidssignalen, om bij het minste gevaar alarm te slaan.

En om te bewijzen hoe diep het privilegierecht bij de samenzweerdere was ingeankerd, kozen zij zelfs een blazoen voor de Conspiratie, *“van zilver met keper van azuur (schepensymbool), in hoofd de staf en de hoorn van St.-Cornelius en het gewij met kruis van St.-Hubertus, in voet de palmen van St.-Henricus met hartschild van azuur, waarin de lans en het wapen van St.-Gorgonius”*.

Alleen St.-Odwinus ontbrak, wat er misschien op wijst dat deze broederschap later was bijgekomen. (zie Familieschoon nr 118).

De leden uit de Conspiratie legden ook een eed af *“voor Gode en de mensen”* (devant Dieu et les Hommes), maar de tekst is ons onbekend.

De inrichting van de Samenzwering (het huis genaamd), was nogal groots opgevat, maar dat lag immers in de lijn en het karakter van de oude Schepenfamilies.

Hun verzetsdaden waren ten opzichte van hun organisatie, aanvankelijk minder groot, meer een passieve en morele strijd achter de schermen, maar niet minder doeltreffend.

Bij de afschaffing van de geestelijke orden en het uitbreken van de Conspiratietijd, gingen zij echter wel tot actieve daden over, die de moeite lonen vermeld te worden.

Het leek eerder op een wel overwogen strijd tussen dwerg en reus, waarin de reus niet verslagen werd, maar wel bedrogen; zodat de dwerg toch de inzet van de strijd won.

We zullen trachten om deze strijd van de Samenzweerders (broeders genaamd), doorheen de ganse besloten tijd van het Schrikbewind te volgen.

26. Ondermijning van de bestuursdaden (april 1796 – mei 1797)

Alvorens tot actief verweer te gaan, had Deken Sweerts besloten eerst een passief verzet toe te passen en hiervoor aan de leiders van de Broederschappen gezegd “ *Zaai verdeeldheid in hun rangen* ”. Hierdoor bedoelde hij dat de bestuursorganen van de Municipale en Kantonale Raad moesten ondermijnd worden, door in deze middens ontevredenheid en onderlinge verdeeldheid te doen ontstaan.

Zo gelukten zij erin Jean Baptist Godfroid, Municipaal agent te Zetrud-Lumay op te hitsen tegen M.G. Houbar, die als vertegenwoordiger voor dit dorp in de Kantonale Raad zetelde.

Oud-Meier was een verstokte Fransgezinde, terwijl Godfroid eerder de belangen van zijn dorp zag, eender hoe.

Als gevolg van het door Zetrud-Lumay ingediende protest tegen de te veel betaalde belastingen ten opzichte van de andere gemeenten uit het kanton, had de conspiratie uit goede bron (haar geïnfilterde vertrouwensmannen, die zij hun schaapjes noemden) aan Godfroid verteld dat Houbar effenaf niets had ondernomen om hun protest te steunen en slaafs Van Autgaerden volgde, om het geld van de inwoners naar de Franse schatkist te voeren.

Dit had als gevolg dat Godfroid aan Houbar zijn laksheid verweet en tijdens een ruzie in de gemeenteraad van Zetrud-Lumay, op 14-04-1796 zijn ontslag gaf.

Hetzelfde geschiedde bij A.J. Jacobs, agent te Oorbeek, die in het harnas werd gejaagd tegen Philippe Jongmans, Municipaal agent van Oorbeek in de Kantonale Raad.

Resultaat: Jacobs gaf op 24-06-1796 zijn ontslag.

En zo verliep het ook met Nijs te Houtem St.-Margriet. Daar ging het zelfs zover, dat voor Nijs geen plaatsvervanger werd gevonden waardoor Commissaris Van Autgaerden verplicht was, ambtshalve Jean François Van Autgaerden, agent te Hoegaarden, in cumul als agent voor Houtem St.-Margriet aan te stellen, wat echter in strijd was met de wet, gezien hij niet door de inwoners van dit dorp was gekozen, wat later op het tapijt zou komen.

En ging het een beetje in alle dorpen van het kanton, waar de Conspiratie contacten had.

Van Autgaerden wilde aan Hoegaarden, hoofdplaats van zijn kanton een ruime markt en een groot kermisplein schenken.

Maar daarom moest het huis genaamd “*Les Sept Fraïsnès*” (zie Alpaidis nr 28) worden verwijderd, dat zich in het midden van de Plaats bevond.

Dit huis, oud huis van Meier de Pas, behoorde toe aan de weeskinderen van Antoon Vandermolen (broer van Jean François Vandermolen uit de St.-Henricus Broederschap voor de Conspiratie, “*de toren*” genaamd).

Het huis mocht in geen geval verkocht worden.

De Conspiratie bereidde haar plan voor.

Op 5 Messidor IV (23-06-1796) ging Van Autgaerden ter plaatse, met landmeter Jean François Schepers (broer van Henri Schepers uit de Toren), en Jacobus Van Nerum (uit de St.-Cornelius familie, zoals de Broederschap ook soms betiteld werd).

Op deskundig aanraden van Schepers werd besloten het afbraakplan van het huis op te maken en de erfgenamen behoorlijk (rijkelijk) te vergoeden, want het huis was sterk en goed gebouwd.

Van Nerum steunde volledig het voorstel van Schepers.

De kosten liepen zo hoog op, dat Van Autgaerden in de val liep, want de gemeente beschikte niet over de nodige som, zodat het huis bleef bestaan, en dat er in “*de Toren*” verder kon worden vergaderd

Deken Sweerts had aan zijn medewerkers gevraagd om de gemeentekas te besmetten tzt ze doen verzwakken door vele uitgaven en weinig inkomsten.

Hierin werden de Conspirateurs in grote mate geholpen door de vele opeisingen en de zware belastingen die op het volk drukten.

En het was dat volk dat door de “*broeders*” werd bewerkt, om niet of slecht te betalen.

Daarin gelukten zij volledig, want als het op eigen centen aankwam, was iedereen altijd akkoord, zodat de gemeentekas in een hopeloze toestand kwam te staan.

Hoegaarden had ondertussen al 3.000 ponden oorlogstaks moeten betalen en hiervoor twee bunders gemeentegrond dienen te verkopen.

Zulke “*ruinage*” was nog nooit gebeurd en dat alles om de Franse schatkist te vullen, maar het speelde in de kaarten van de Conspiratie.

En rond dat tijdstip, juist bepaald op 12-07-1796, diende de gemeenteontvanger Delwaelheyns, uit 't Nieuwhuys, onder impuls van zijn schoonvader, zijn ontslag in als “*tresorier*”, maar bleef als Municipaal agent zetelen, ten bewijze of uit vorm dat hij het Bewind niet afvallig wilde worden. Hij staafde zijn ontslag door te verklaren, dat hij geen tijd meer had voor de uitvoering van dit ambt, gezien zijn tegenwoordigheid nu ten volle vereist werd in 't Nieuwhuys, waar zich sinds 07-06-1796 de zetels bevonden van de Municipale en Kantonale Raad, die er meer en meer zittingen begonnen te houden.

Bovendien had Dr. Henri Van Nerum aan zijn nicht Barbe (vrouw van Dewaelheyns) rust voorgeschreven wegens oververmoeidheid, zodat Dewaelheyns alleen stond om de aanpassingswerken in 't Nieuwhuys uit te voeren en er alles in paraatheid te houden voor de zittingen.

Zijn ontslag werd gegrond beschouwd en door de Raad aanvaard. Doch wegens de zieke toestand van de kas, kon er geen plaatsvervanger worden gevonden.

Ten einde raad, nam de Kantonale Voorzitter Vanhelmont, de taak van “*tresorier*” op zich. Uit dank en erkentelijkheid voor zijn toewijding, kreeg hij een “*hoed à la mode merveilleuse du Directoire*”, die op gemeentekosten bij de hoedenmaker Pierre Degroot (Municipaal agent te Hoegaarden) werd besteld, voor de hoge prijs van 8 florins, 4 sols en 2 liards.

Hierdoor kreeg hij de bijnaam van “*Meneer de Hoed*” wat hem in een bespottelijk daglicht stelde, tot zelfs bij zijn collega's uit de Raad, waar het ook slechts begon te boteren.

Dit verschijnsel was te wijten aan de slechte kastoestand, want er was zelfs geen geld om de agenten en het personeel te betalen.

Zelfs Jean Baptist Van Autgaerden de jonge (zoon van de Commissaris) en Philippe Putzeys (broer van de Vrederechter), die sinds 1795 als schrijver waren aangeworven, hadden vanaf einde december 1795 niets meer ontvangen.

Tussen 22-06 en 28-08 1796 legden zij drie klachten neer, om met aandrang de uitbetalingen te vragen voor het uitgevoerde werk. Maar de achterstallige

belastingen ten gevolge de slechte betalers, hoopten zich bestendig op, zodat de Commissaris dringend naar middelen moest uitzien, om aan de vele verplichtingen te kunnen voldoen. Ondertussen ging men gestadig verder, de administratie schade te berokkenen.

Rond diezelfde tijd moesten in elk dorp van het kanton “*commissaires répartisseurs*” worden gekozen, om de lijsten van de grondbelastingen op te stellen.

Bevoegde mannen, die deze taak wilden op zich nemen, moesten zich kenbaar maken.

Dadelijk duidde de Conspiratie zijn schaapjes aan, om ook de telling van de grondbelastingen te ondermijnen.

De verkiezing greep plaats op 26 Brumaire V (6-11-1796).

Zij die verkozen werden voor de Gemeente Hoegaarden waren:

- Van Helmont
- J. Collart
- Norbert Nijs
- Martinus Stockmans
- François Van Nerum.

De drie laatsten maakten deel uit van de Samenzwering.

Voor Overlaar

- Jean François Schepers

Voor Neerheylissem

- Lowet (die geweigerd had in de Kantonraad te zetelen) zich gunstig geplaatst

Voor Rommersom

- Jean Sweerts

Voor Sluizen

- Jean Baptist Maisin

Voor Bost

- Joseph Lamens

Zij stonden allen in verbinding met “*Het huis*”.

Op 1 Frimaire V (21-11-1796) traden de belastingscommissies in werking.

Alle inwoners moesten per sectie op het gemeentehuis (’t Nieuwhuys) aanmelden, om er hun grondbezittingen, bebouwde en onbebouwde eigendommen en landen die zij bewerkten en in huur hadden, te komen aangeven.

Het register “*Aendraghte der inwoenders van de tweede sectie, genoemd de Gete Eyghendom en gecultiveert goed in huere onder jurisdictie ende dependentiëns van Hougaerde*” kon te Parijs worden terug gevonden.

Het spreekt boekdelen en zal later misschien in aparte uitgave verschijnen.

Uit het register blijkt duidelijk dat de taxatie over het algemeen te laag lag, dus ten nadele van de Schatkist, wat in de bedoeling lag van de Conspiratie.

Maar de bevoorrechte persooontjes behoorden, ofwel tot de bewindsploeg, ofwel tot de Samenzwering, naar gelang de répartisseurs die de telling deden.

Dus een vriendjespolitiek op grote schaal, met tal van fouten, vrijwillig begaan of niet. Maar de zaak staat vast, de répartisseurs, eender langs welke kant zij stonden, hadden broederlijk samen gewerkt, omdat het hun eigen centen betrof. En opnieuw had: “*Het Huis*”(conspiratie) zijn doel bereikt en nadeel berokkend aan de gemeentekas.

Op 5 Frimaire An V (25-11-1796), want elke dag was er wat anders, verscheen Bernard de Hennin voor de Vrederechter Putzeys en zijn bijzitters Berwouts en Nijs, met Lodewijckx als griffier. Hennin werd bijgestaan door zijn

verwante Notaris Hennin, maar deze verdediging was zelfs overbodig, want de zaak was op voorhand geregeld.

Bernard de Hennin was immers getrouwd met Françoise Van Nerum (dochter van Jacobus Van Nerum) en stond als Fransgezinde bekend. Bovendien was Van Nerum de schoonbroer van Van Autgaerden met wie hij op een goede voet leefde, ondanks hij tot “*het Huis*” behoorde.

In 1794 had Hennin een huurcontract van 9 jaren aangegaan met de Abdij van Park, om zich op de “*Molen van Steenberg*” (de molen in de Ourystraat) te vestigen. Maar kort nadien werd deze huur hem ontzegd wegens zijn Fransgezinde principes en zijn oppositie tegen het Oud-Regiem (op dat ogenblik had de Bisschop de orde hersteld).

Maar nadat de Fransen voorgoed ons land hadden bezet, was Hennin hiertegen in beroep gegaan. Te Leuven was de zaak voorgekomen op 7 Brumaire An III (28-10-1794).

Uit de “*Appointement gemargeert op den Renqueste gepresenteert aan het Magistraat der hoofdt Stadt Loven*”, vernemen we dat de Provisor van de Abdij van Park, aan Hennin, de huur op de watermolen van Hoegaarden had ontnomen, wegens zijn “*democartique principes*” (*sic*).

Doch ten gevolge het besluit van 22 Messidor werd het huurrecht aan de Hennin teruggeschonken, om reden van zijn “*patriotieke gevoelens*”, door de nieuwe heersers zeer op prijs gesteld, terwijl de Abdij tot de betaling van alle onkosten werd verwezen.

In 1796 werd tegen de Hennin echter een klacht ingediend, zeggende dat hij zich beschuldigd had aan oproerige uitlatingen tegen de Franse overheid. Was dat de waarheid, of wilde de indiener van de klacht de Hennin buiten krijgen, om zelf de molen te kunnen uitbaten?

Door dit feit kwam de zaak op 25-11-1796 terug voor. Maar de Hennin werd volledig in het gelijk gesteld en bleef het huurrecht behouden.

De Conspiratie was op geen enkel punt tussen gekomen, misschien omdat de Hennin de schoonzoon was van Jacobus Van Nerum, die zij in geen geval wilden verliezen, omdat hij aan “*het Huis*” te grote diensten kon bewijzen. Dus nogmaals een vriendjesdienst.

Op 18-01-1797 (29 Nivose An V) werden er wijzigingen ingevoerd in de Gerechtszaken. Volgens een nieuwe verordening moesten de bijzitters van de Vrederechter, tot dezelfde gemeente behoren als de gedaagde.

Bijgevolg diende er per dorp tussen de “*meest bekwame ingezetenen*” vier bijzitters te worden gekozen.

Dat veranderde voor Hoegaarden echter niets, want daar bleven Norbert Nijs (uit de Toren), Jan Stockmans, F. Berwouts en H. Nijs in functie. Zij moesten echter volgende eed afleggen:

“*Je jure haine à la royauté et à l'anarchie, je jure attachement et fidélité à la République et à la Constitution de l'An III*”.

Ook Norbert Nijs legde de eed af, want als “*schaapjes*” moest hij in dienst van “*het Huis*” het vertrouwen van de Raad blijven behouden.

De Conspiratie schaadde onbetwistbaar de goede werking van de plaatselijke administratie, maar bij elke nieuwe verkiezing moesten zij alle mogelijke middelen gebruiken, om hun vertrouwensmannen te doen verkiezen, ten einde het beoogde infiltratieplan te handhaven.

Zo gelukten zij er andermaal in om bij de verkiezingen van 28 Pluviose V (16-02-1797) Dr. Henri Van Nerum (uit de St.-Corneliusfamilie) en ex-kanunnik Ambroïse Stritsmans, als gezworene in de dorpsraad te laten binnen dringen. Van Nerum was de zoon van oud-schepen Joannes Van Nerum (vijand van Van Autgaerden, maar ook diens schoonbroer), zodat hier misschien de familiebanden hebben gespeeld, doch het is gans onbegrijpelijk hoe de Commissaris, die een

afschuw had van alle geestelijken, de benoeming toeliet van Stritsmans, die een vriend was van Durbuto.

Alles wees erop dat Van Autgaerden veel van zijn vroegere geestdrift begon te verliezen. Hij was niet meer dezelfde “*vurige revolutionair*” van weleer, die eens de machtige Regentie had gekelderd.

Was hij oud geworden, of vermoeid van de vele zorgen, zoals valt op te maken uit de reproductie van zijn laatst geschilderd portret?

Dat blijkt eens te meer uit volgend gebeuren.

Op 22-09-1796 had Van Autgaerden het sluitingsuur van de herbergen, dat sinds begin van het jaar op 22.00 uur was bepaald, nogmaals met een uur ingekort, omdat er zich in de drankgelegenheden, onder de invloed van het bier, veel vechtpartijen voordeden tussen voor- en tegenstanders van het Regiem. De verordening werd echter over het hoofd gezien en meer dan ooit werden de vele herbergen, cabaretten en tavernen, echte broeinesten van ophitsing en verzet tegen de overheid.

Het waren vooral Jean Sweerts, Hubert Hoebancx en Hendrik Van Nerum die door de “*Toren*” met deze ophitsing waren belast.

Van Autgaerden, die nochtans alle macht in handen had, om zulksdanig optreden dadelijk de kop in te beuken, liet gedurende meer dan 7 maanden machteloos en stilzwijgend begaan.

- **Te Houtem** greep een bloedige vechtpartij plaats tegen de Fransgezinden, waarin Henri Struys (uit de Henricusfamilie) gekwetst werd, maar waar Rouvroye een duchtig pak slaag had gekregen.
- **Te Rommersom** geraakte de Municipaal Agent Van Hagendoren en de bode Deville slaags met enkele mannen van Bost, door Jean Sweerts opgestoot. Wat later braken onbekenden binnen bij Van Hagendoren, maar werden er door de honden verjaagd.
- **Te Hoegaarden** had Bernard Roelans voorwerpen van het Franse Leger vernield en wij bij Degroot binnen gebroken, waar hij in de winkel verscheidene hoeden van Frans model had vernield. Hij werd gevat en kreeg 2 maanden gevang.
- Huizen van Fransgezinden, waaronder deze van Berwouts, Nijs en Putzeys werden besmeurd en de ruiten van 't Nieuwhuys (Mairie) tot tweemaal toe aan stukken geworpen.
- **Te Lummen** in de herberg van wed. Laurent Deckers, had Gilles Joseph Petit (geboren te Orbais, maar te Lummen wonend), de Fransgezinde Jean Baptist Stockmans aangerand, afgeranseld en verwondingen toegebracht. De gendarmen hielden hem te Geldenaken aan en hij werd tot 6 maanden gevangenisstraf veroordeeld.
- **In Overlaar** had Petrus Sweerts uit de Bostse stamvertakking (geboren in 1777, zoon van Joannes en Elisabeth Vranckx) de Municipale agent Vanelderden aangevallen en de nieuwe bewindsploeg fel gehekel en uitgescholden voor al wat vuil en rot was. Hij kon echter ontsnappen en de vlucht nemen. Vanaf dan zou hij zich verborgen hebben bij Nicolas Brieven in de geuse Capelle.
- **Te Sluizen** hadden Joseph Calom en Pierre Lefevre onlusten ontlokt en de Municipaal agent beledigd, terwijl er ook een poging tot brandstichting had plaats gevonden bij de garde Claes, terwijl te Nerm, de Fransgezinden met messen werden bedreigd.
- **In Oorbeek** dienden de gendarmen van Tienen geroepen, want daar was een hevig gevecht ontstaan tussen een paar volgelingen van Van Autgaerden en het volk.
- **Tot zelfs te Heylisse** had de agent Hamels zich op het nippertje kunnen redden, om aan een gewapende bende uit het Walenland te ontkomen, die hem doodgewoon aan een boom wilden ophangen.

- **Te Bost** werd een pop die Van Autgaerden verbeelde in het openbaar verbrand.

En overal begonnen de aanhangers van het Oud-Regiem zich meer en meer tegen de verdedigers van de Republiek te keren, zodat Van Autgaerden een opstand vreesde in zijn Kanton.

Op 20-04-1797 liet hij met kracht de verordening van het sluitingsuur opnieuw afkondigen en de overtredders met zware straffen bedreigen. Zijn politieofficier Vandenbempt en de gerechtsdienaar uit alle gemeenten van de Jurisdictie, kregen opdracht streng en kordaat op te treden en de schuldigen dadelijk aan te houden en op te leiden. Zelfs een gewapende troep uit Leuven kwam enkele dagen te Hoegaarden en in de omgeving patrouilleren, om de orde te herstellen door hun machtsvertoon.

Zo Hoegaarden een broeinest van opstandelingen was geweest tegen het Oud-Regiem, dan begon er nu een openbaar verzet te rijzen tegen het Nieuw-Regiem, dan dreigde om te slaan in een kleine opstand.

Dat Van Autgaerden niet meer de “*grote patriot*” was van vroeger, werd eens te meer bewezen door volgend feit.

Volgens de wet van 23 Nivose IV, moest op 21-01-1797, de jaarlijkse verplichte eed van haat plaats vinden, maar de ceremonie werd doodeenvoudig vergeten (!), onder voorwendsel van de grote doortocht van Franse troepen rond dat tijdstip.

Om deze fout te herstellen, werd de eed in februari afgelegd, maar alleen Van Autgaerden, Vanhelmont, Putzeys, Hamels, Hansel en Claes hadden gehoor gegeven aan de dagvaarding en waren tegenwoordig op de zitting in 't Nieuwhuys.

Hier stellen zich een paar vragen:

- Heeft geen enkele van die vele republikeinen op die 21-01 1797 gedacht?
- Hoe hebben al die Municipale agenten uit het kanton het aangedurfd, de dagvaardiging te verwaarlozen?
- Had de Samenzwering over “*ondermijning van de bestuursraden*” al zover weten te brengen?

Van Autgaerden zag in elk geval duidelijk in dat hij veld begon te verliezen en riep op 14 Floréal V (3-05-1797) alle agenten op in buitengewone vergadering.

Hij deelde hun mede dat vanaf heden, de eed van haat verplichtend was, zonder die er geen officiële functie nog zou mogen bekleed worden.

Die dag legden 49 tegenwoordigen uit het Kanton de eed af, sommigen misschien uit trouw, anderen alleen om hun officiële functie te behouden.

Opvallend was dat er slechts een tiental Hoegaardiers bijwaren en dat er zich tussen de 39 anderen, een vijftiental nieuwe gezichten bevonden, meestal uit andere gemeenten en ter vervanging van hen die om de ene of andere rede hun ontslag hadden gegeven.

Maar noteer, dat op dit ogenblik de godsdienstvervolging al acht maanden bezig was, en aan velen de ogen had geopend.

Tussen de tegenwoordigen bevonden zich Van Autgaerden, Vanhelmont, H.T. Putzeys, griffier Hubens, Berwouts, H. Nijs, J.Collart en Houbar, terwijl de afwezigheid werd opgemerkt van Lodewijckx, Van Autgaerden's zoon, Henri en Philippe Putzeys, enz.....

Uit de Conspiratie was alleen Martin Stockmans gekomen, afgezien van Dewaelheyns die 't Nieuwhuys uitbaatte.

De Raad kreeg het ook meer en meer aan de stok met de belastingplichtigen, die uiterst slecht of eenvoudig niet betaalden, terwijl voortdurende klachten binnen kwamen van schuldeisers die de uitbetaling

vroegen voor geleverd proviand aan de troepen en voor de opeising van wagens met paard en voerman.

Zij wilden zo dringend mogelijk vergoed worden.

Van Autgaerden barstte in een vlaag van woede en liet een officier met 12 jagers te paard uit Leuven naar Hoegaarden komen, om de achterstallige betalers te dreigen binnen het 24 uur hun schulden te betalen. Bij weigering werd hun huis bezet op eigen kosten.

27. De Godsdienstvervolgung (september 1796 – december 1797)

Op 01-09-1796 sloeg het noodlot toe. Parijs had het verbod opgelegd tot het dragen van geestelijke kledij, terwijl de kerken, kloosters, kapittels en andere bidplaatsen gesloten werden.

Daar begon de eigenlijke “*swaere teyd*” (Besloten tijd = Temps clos).

Sommige kerken herrezen in “*Tempels der Rede*” waarin ontuchtvrouwen het altaar beklommen en door de revolutionaire meesters met wierook werden vereerd.

Zulke godsdiensthaat deed de maat overlopen.

Dr. Henri Van Nerum en Martin Stockmans begaven zich in opdracht van Deken Sweerts en met list bekomen vrijgeleide, onderscheidenlijk naar Leuven en Sint-Truiden, om er zich daar van de toestand te vergewissen, maar overal was de godsdienst verboden en de bidplaatsen gesloten?

Te Hoegaarden ging het niet beter. In de St.-Eligiuslapel (in de Gasthuisstraat) werd “*de Godin der Rede*”, (het nieuw Frans geloof dat de katholieke godsdienst moet vervangen) gecelebreerd, maar kende weinig bijval. Van Autgaerden had er een toespraak gehouden over de cultus van de Rede en vereerde met wierook een toneelspeelster uit Tienen.

Van Autgaerden haatte de geestelijken, wat ten volle blijkt uit zijn schrijven van 21 Pluviose An IV (26-02-1796):

“Si nous pourrions faire disparaître, Citoyen, une cohorte de chanoines, qui nous ont dévorés (sic) de tous temps, comme nous avons fait disparaître les signes de royautés, pour lors nous pourrions dire –ça ira-, enfin espérons qu’elle disparaître bientôt”.

En deze “*bientôt*” kwam in september 1796. Het verbod sloeg te Hoegaarden in als een bom. Van Autgaerden had zich persoonlijk, met zijn rechtsdienaar François Vandenbempt, vergezeld van Voorzitter Vanhelmont (Meneer de Hoed) en Vrederechter Putzeys (Trudo Juus), naar Deken Sweerts in het Pastoraal Huis begeven, om hem eigenmondig in het gezicht te slingeren: “*Vanaf nu is uw heksentempel gesloten en al van zijn paperijen gezuiverd*”.

Het waren immers de woorden geweest die hij al in 1782, bij het doopsel van zijn petekind Jean Baptist Van Nerum aan Sweerts had voorspeld.

Het had 14 jaren geduurd, maar eindelijk had: “*Menières*” (bijnaam Van Autgaerden), zich op zijn aartsvijand Sweerts gewroken.

Hij liet in de kerk dadelijk alle wapenschilden van de Oude Vroedschap en Geslachten verwijderen (zie familieschoon nr 118).

Later zou de kerk ook gediend hebben om er kanonnen in te bergen, die langs de poort in de Pastorijstraat de kerk binnen reden.

Enkele dagen na dit voorval, riep “*de Toren*” (Conspiratieraad) de leiders van de Broederschappen bijeen. Sweerts deelde hun het gebeuren mede en maakte ook zijn beslissing bekend.

“*Het Huis*” (waarmede hij de Conspiratie bedoelde) zal tot het “*werckdadelyck verweer*” (actief verzet) overgaan. “*Onze strijd is heilig, wij zullen overwinnen of sterven. Zo is de wil van de Heer.*”

Hij weigerde bovendien om zijn geestelijke kleding af te zetten, maar zou het Pastoraal huis niet meer verlaten, dan bij grote duisternis en maanloze nachten. Vanaf dat ogenblik droeg hij of zijn onderpastoor Quaedpeerds, in 't geheim de communie naar zieken en stervenden (de pixis waarmede dit gebeurde wordt door de V-Geslachten als een relik bewaard), terwijl de kinderen bij hun geboorte ten huize werden verzegeld (het nooddoopsel kregen).

Bij nacht werd de Mis opgedragen in afgelegen hoeven met gesloten deuren, waar rond een wacht stond opgesteld, om bij onraad alarm te geven (de kandelaars die bij deze officie dienden, berusten in handen van de familie Van Schap te Mechelen, nakomelingen van de Sweertsen).

Enkele van deze hoeven zijn ons bekend, namelijk

- bij Struys te Houtem,
- de hoeve Wahenges te Sluizen bij Maisin,
- bij Coenegras op de Stoopkensstraat,
- in de Refugie der 11.000 Maagden in de Pastorijstraat te Hoegaarden,
- in de schuur van de Cruysblock bij Dotremont (juist over de Mairie),
- in het arendsnest,
- ten huizen van Joannes en Jacobus Van Nerum in de Nieuwstraat,
- te Bost bij Lamens,
- in Rommersom bij Sweerts en
- te Nerm in de “oude schuur” (waarschijnlijk het oude huis van Bormans).

Dit wordt gestaafd door de memoïresschriften van Elisabeth Van Nerum zeggende:

“avaient mis leur maison à la disposition du Doyen pour les célébrations religieuses” en ook nog *“les conspirateurs prêtaient aide à Monsieur le Doyen dans l’accomplissement de son apostolate, malgré l’interdiction de l’autorité française”*.

Op het oude kerkhof grepen blinde missen plaats, zonder pastoor waar het volk bad en knielde, net zoals in de kerk.

Op wens van Sweerts schreef zijn onderpastoor de parochieregisters over, vooraleer deze door de overheid werden aangeslagen (het geschrift berust nog steeds op de pastorij van Hoegaarden).

In het geheim haalde zij ook de bijzonderste relieken en kostbare panden uit de kerk, waaronder de ciborie, om niet in handen van godsdiensthaters te vallen.

De Monstrans van 1576 bij Ant. Balth. Sweerts weggeborgen en de oude palmezel der Apostelen bij Norbert Nijs.

Op 26-09-1796 moesten de Commissarissen van de Uitvoerende Macht, de volledige vernieling opleggen van alle uitwendige tekens van godsdienst, koningsschap, bevoorrechte standen, gilden en ambachten.

Dat betekende de afschaffing van

- alle wapenschilden aan huisgevels,
- opschriften aan kerken,
- kloosters,
- kapellen en
- kapittels en
- uithangborden aan de lokalen van vroegere gilden en corporaties.

Doch de oplegging van dit verbod verliep niet zo snel als Van Autgaerden had verhoopt. Het zou zelfs tot in december 1797 aanslepen, alvorens alle uitwendige tekens verdwenen waren. Nopens enkele van deze tekens willen wij hier iets aan toevoegen.

1. Het schild in de gevel van het Pastoraal Huis (voormalig woonst van Meester-Brouwer en Schepen Carolus Van Nerum en sinds 1771/1775 als pastorij dienende), vertoonde de drie Lelies uit het

geslachtswapen Van Nerum. Deken Sweerts liet het middendeel van de steen (de lelies, die ook door de Franse Koningen werden gevoerd, verwijderen en gaf aan zijn knecht Henry Vandermolen (geboren 1763, zoon van oud gezworene Jean François Vandermolen en Cath). Struys, dus kleinzoon van de Deken) de opdracht, hem ergens in het veld te gaan verbergen, opdat niemand hem zou vinden. Maar de knecht had zich zodanig goed van zijn opdracht gekweten, dat hij zich na de Besloten Tijd de bergplaats niet meer kon herinneren, zodat de steen nog steeds ergens in Hoegaardse grond verborgen steekt. Toen de V-Geslachten in 1978 vroegen om de steen te restaureren, werd hun aanvraag door de Burgemeester geweigerd, onder voorwendsel dat *“er geen voldoende motivering bestond en de ingreep uit het oogpunt van de monumentenzorg overbodig was”* (Brief van 30-03-1978). De zijbekleding van de wapenstein bleef echter bestaan en prijkt nog steeds intact boven de ingangspoort en vormt een stille getuige uit de Besloten tijd.

2. De prachtige steen van St.-Ursula boven de poort van de Refugie der 11.000 Maagden, werd voorzichtig uitgenomen en gedurende het ganse Schrikbewind verborgen gehouden, om later terug op zijn plaats te worden gezet. Vermoedelijk hadden zij een knecht met een beter geheugen dan Henry Vandermolen.
3. De arend boven de poort van de binnenschuur in het Arendsnest, was blijven staan. Ex-griffier weigerde koppig hem te verwijderen, omdat hij niet uitwendig zichtbaar was.
4. In de Cruysblock bevonden zich twee arendsblazoenen (Spaanse) op vuurplaat, die nog toebehoord hebben aan de oude griffier Servaes Sweerts (vader van Antoon Balthazaar). Zij werden door Dotremont in de grond gestoken en door de huidige bewoners Henri Cipers gevonden.
5. Ook een wapenplaat (tot heden niet geïdentificeerd) werd te Hoegaarden terug gevonden en bevindt zich thans bij de heer Freddy Mannaerts.
6. Het wapen van oud-meier Collaert, dat eens in alle pracht boven de verdwenen Zwaluwenhoeve (aan de Brug) prijkte, werd tijdens de Besloten tijd veilig geborgen en later terug geplaatst. Deze wondermooie steen is te bezichtigen in de vroegere woning van André Hettich.
7. De steen van de hoeve *“de Engel”* (op de beek, tegenwoordig verdwenen), bleef in de gevel bestaan, want hij vertoonde geen enkel teken, dat door het decreet was verboden
8. In het oude huis van Jacobus Van Nerum, bleven ook een paar familiewapens in de woonkamer hangen. Zij gingen later over op de heer Xavier Evrard.

Maar aan de kerk, het klooster, het kapittelhuis, de kapellen, de lokalen van gilden, verenigingen en Corporaties met geestelijke of soortgelijke tint, verdwenen alle uitwendige tekens, die aanleiding konden geven tot rechtsvervolging. Toen begonnen allen die zich bedreigd voelden, hun panden, relieken en andere compromitterende voorwerpen in de grond te steken of in kelders, nissen en dergelijke te verbergen.

Zo gebeurde ook in het Nieuwhuys, waar de Sint-Cornelius broederschap in het geheim bijeen kwam in de kelders, ondanks de nieuwe bewindsploeg in hetzelfde gebouw op de eerste verdieping zetelde.

De Conspirateurs vergaderden er vooral 's avonds of 's nachts en steeds buiten de uren van de Raadszittingen.

Wanneer er een onverwacht of ongewenst bezoek kwam, herrees de samenzwering in een kleine onschuldige groep van schijnbaar dronken mannen, waaronder Jacobus Van Nerum, brouwer en eigenaar van 't Nieuwhuys, die er in de kelders temidden van de biervaten, aan zijn neven (want het waren meestal familieleden), de beste bieren liet priefven.

Waar konden zij veiliger zijn, dan in het hol van de leeuw?

Missen en andere geestelijke officies grepen alleen in de nacht plaats. En bij deze gelegenheid werd de geheime ontsnappingsgang(waarvan Dewaelheyns de sleutel had) open gesteld. De missen die werden slechts bijgewoond door een kleine groep betrouwbare mensen, die langs de achterzijde ongezien het gebouw binnen kwamen.

Zo gebeurde het eens dat Deken Sweerts er een zegen gaf aan jonggehuwden, toen Franse Gendarmen het huis binnen stormden. De meid Catherine Rhens liep dadelijk naar beneden en Sweerts kon op het nippertje ontsnappen langs de geheime uitgang.

De Conspirateurs staken in het geheime schuilplaatsen en luchtledige nissen ook allerlei documenten, relieken en voorwerpen weg, die in geen Franse handen mochten vallen. Deze bergplaatsen bevonden zich in het "*Entrepôt*" van de Municipale Raad, onder een wijnperssteen en in het keldergat, waar het gemeentemateriaal lag opgestapeld.

Wie zou er ooit hebben aan gedacht, dat een samenzwering in "*La Maison Commune*" zou durven bijeenkomen (zie Alpaidis nr 48 en ook de Geschiedenis van 't Nieuwhuys).

In 1964 en 1965 werden tijdens opgravingen in de kelders van 't Nieuwhuys, allerlei vondsten ontdekt, die van uitzonderlijk belang zijn voor de plaatselijke geschiedenis en tevens een vingerwijzing gaven naar andere bergplaatsen, zoals de Cruysblock, de Refugie, het Arendsnest, 't Pastoraal Huys, enz.....(zie familieschoon nr 52 en 64)

Tussen de weergevonden documenten bevond zich ook een testament uit de familie van Ridder Godfriaux, heer van Aubremez. Wat er op wijst dat de Conspiratie wel degelijk contact had met vernoemde ridder.

Op Brumaire An V (6-11-1796) kwam echter de genadeslag. Het "*Directoire*" vaardigde een wet uit, waardoor alle geestelijke gebouwen en inboedel, door de Nationale Domeinen aan het meest biedende "*als zwart goed*" moesten verkocht worden.

Inventarissen werden opgemaakt van alle eigendommen.

Te Heylisseem haalde Van Autgaerden voorafgaandelijk de abdijbibliotheek uit en sleepte haar naar Leuven, bij de overheid van het Dyle Departement.

En weldra waren de inventarissen klaar en grepen de eerste verkoopdagen plaats, maar de bewoners van de getroffen gebouwen trachtten nog zoveel mogelijk in het geheim te doen verdwijnen.

Dan werd het sekwestre gezet op alle kerkelijke goederen, pastorijen en bezittingen van de geestelijken, die zich niet wilden onderwerpen aan de decreten van het Franse Republiek.

Van Autgaerden diende aan de overheid ook de lijst in van de Schuttersgilden

- van Sint-Sebastiaan uit Hoegaarden, Hakendover, Wulmersum, Hoksem, Goedsenhoven, Sluizen, Oorbeek, Outgaarden en Houtem St.-Margriet,
- van Sint-Martinusgilde uit Hoegaarden en Opheylysseem
- van Sint-Urbanusgilde uit Hoegaarden,
- van de Kapittels uit Hoegaarden en Hoksem

- en alles wat naar het Oud-Regiem rook.

Aan het bezit van de Confrérie van de V-Geslachten durfde hij echter niet raken, met uitzondering nochtans van hun studiebeursstichting. Vreesde hij zijn schoonbroer Jacobus Van Nerum of was het weer vriendjespolitiek?

Te Tienen werden:

- de Grauwzusters (Cabbeekklooster),
- Karmelieten,
- Kapucijnen en
- Begijnen uit hun gebouwen gedreven en hun Orde afgeschaft. Al hun goederen en eigendommen werden verbeurd verklaard en aan de meest biedende verkocht.

In sommige steden herrezen de kerken in stapelplaatsen voor proviand, munitie en materiaal of in paardenstallen.

Te Hoegaarden werden de voormalige Bisschoppelijke cijnsgoederen openbaar verkocht en het plaatselijke Kapittel, evenals dit van Hoksem afgeschaft, terwijl de kapel van Rommersom, als zwart goed in handen ging van Meys uit Tienen voor 2700 ponden.

De goederen van de kerkfabriek en de kapel van Houtem gingen voor een appel en een ei in vreemde handen.

Doch van allen, was het klooster het eerst aan de beurt gekomen. De Paters hadden hun geldbon geweigerd en werden uitgedreven, hun Prior Van Hoorde aangehouden en in de Hallepoort te Brussel opgesloten. De bijzonderste schatten en relieken waren nochtans tijdig door de Samenzwering in veiligheid gebracht. Voornamelijk Servais Coenegras speelde hierin een grote rol.

Van bij de aanvang had Van Autgaerden al aan de Prefect van het Dyle Departement voorgesteld, om het klooster als gevangenis in te richten voor de vijanden van de Republiek en had vervolgens het heiligdom van de Begaarden laten ontoren, door in de Rochuskapel de eerste algemene kiesvergadering voor te schrijven.

Achteraf liet dezelfde Van Autgaerden, het klooster ongestoord door de Franse soldaten plunderen.

Op 27 Floréal An V (16-05-1797) om 10 uur in de voormiddag, vond de eerste koopdag plaats (gebouw en gronden, samen 3 bunders groot). Maar niemand bood zich aan. De definitieve toekenning gebeurde toen op 21-05-1797. De koper was een zekere Stevens uit Brussel, die zich het ganse convent aanschafte voor de som van 39.000 Franse ponden.

Maar weer had de Conspiratie gewerkt, want Stevens had het niet in zijn naam gekocht, maar wel in deze van 4 verdreven Paters namelijk: F. Van Polfliet, H. Coenegras (broer van Servais), F. Van Rillaert en G. Janssens, die heimelijk de hoop koesterden om eens na de beroerde tijden, hun Convent terug in te richten.

Toen dit complot aan de oren van de overheid kwam, werd de koop vernietigd en nieuwe kopers dienden dringend gevonden, want geen enkele geestelijke had het recht een door de Republiek aangeslagen goed terug te kopen. De 4 Paters werden zelfs met aanhouding bedreigd. Toen doken zij onder, Van Polfliet te Beveren-Waas, Janssens in Klein Overlaar, Van Rillaert te Tienen en Henri Coenegras eerst te Tienen en dan in de “*Gloriette*” van het ouderlijke huis op de Stoopkensstraat, waar de “*Toren*” sinds maart 1797 in het geheim vergaderde.

Ondertussen was op 18-07-1797 Joannes Van Nerum overleden en moest als leider van de Sint-Corneliusbroederschap worden vervangen. Het was zijn zoon Dr. Henri Van Nerum die hem opvolgde, nadat Jacobus Van Nerum (broer van Joannes) aan deze taak had verzaakt. De nieuwe leider stelde zich “*de geleidelijke machtsovername*” tot hoofddoel en zou er met de tijd in slagen, het nieuw bewind te Hoegaarden, zonder scherven uit te schakelen en hun plaats in te nemen.

Het ergste uit de ganse godsdienstvervolging gebeurde echter op 05-09-1797 (19 Fructidor An V), toen bij decreet (art. 25) alle staatsfunctionarissen, zowel geestelijk als wereldlijke, onder de zwaarste straffen verplicht werden, de eed van haat af te leggen. Bij weigering volgde aanhouding, verbanning en de dood. 12.000 Belgische priesters (waaronder meer dan 500 die verbannen werden) vielen als slachtoffer van deze hatelijke wet.

Onder hen bevonden zich

- J.B. Becque (pastoor van Neerheydisse),
- J.G. Davidts (pastoor van Hakendover),
- A.L. Dubois (pastoor te Nodwez),
- G. Happaerts en H.C. Cleven (onderpastoor te Montenaken) en
- ook de monniken uit de abdij van Heydisse die tot het verweer hadden besloten.

7.500 priesters konden echter ontsnappen door onder te duiken.

Pastoor Deken Sweerts uit Hoegaarden die al geweigerd had zijn geestelijke kleding af te zetten, weigerde nu ook koppig om de eed af te leggen en moest bijgevolg zijn heil zoeken in de vlucht.

Hij zou zich vermommen hebben in bakkerskleren en dook onder in allerlei plaatsen. De ons bekende schuilplaatsen van de Deken zijn: te Wahenges (Sluizen) bij Maisin, op de hoeve Bosschelen te Hakendover bij Michotte en te Hoegaarden bij zijn schoonbroer Jacques Dotremont in de Cruysblock.

Als hoofd van de Conspiratie werd hij vervangen door Servais Coenegras.

Na de terugkeer van Deken Sweerts te Hoegaarden en dat schijnt gebeurd te zijn rond het einde van 1798 of iets later, nam hij opnieuw in het geheim de leiding waar van de Conspiratie.

“Le Doyen Sweerts recherché pour acte commis contre la République, se réfugiait à son touret déguisé il continua à remplir son sacerdoce”.

Agent-Municipaal en tesorier Vanhelmont had nochtans op eigen initiatief spionnen aangeworven om verdoken priesters in het kanton op te sporen. Meermaals dacht hij te weten waar Deken Sweerts schuilde, maar Sweerts was hem steeds te slim af.

Om zijn spionnen te betalen had hij onwettige wijze 191 fr. uit de gemeentekas gehaald. De zaak lekte uit. Vanhelmont logenstrafte, maar in 1798 werd een onderzoek ingesteld. Vanhelmont werd als tesorier vervangen door Lambrechts (zie La Belgique sous la domination Française door Verhaegen, deel 3 blz 46).

Het overbrengen van geheime berichten en boodschappen werd de Conspiratie verzekerd door de meiden van de Samenzweerders.

“Les servantes des Conspirateurs assuraient la liaison et étaient porteuses des écrits”.

Volgende meiden zijn ons bekend:

- Catherine Boots uit het Arendsnest,
- Catherine Rhens uit 't Nieuwhuys,
- Catherine Minet, meid bij ex-kanunnik Durbuto,
- Ida Homblé, meid bij Schepers,
- Elisabeth Peeters, meid bij Coenegras,
- Thérèse Carcan, meid in het huis bij Dr. Van Nerum,
- Catherine Saelmaeckers, meid bij Jacobus Van Nerum.

Als gevolg van de godsdienstvervolging braken er in oktober ook te Tienen, Geldenaken, Jauche, Grez, Wavre en Genappes troebelen uit, aangehitst door Cousin Charles, Dom Wilmart en anderen.

Inmiddels was er te Hoegaarden een ziektekwaal onder het vee uitgebroken. Vergezeld van Norbert Nijs ondernam de Sint-Henricus Broederschap, aangevuld door de leden uit het Apostel-Genootschap, een geheime bedevaart naar Scherpenheuvel, maar zij werden niet tot de Basiliek toegelaten, die door de Franse Overheid was aangeslagen. Gedurende lange tijd bleven zij knielend voor de Basiliek bidden, tot wanneer Franse Gendarmen hen verdreven.

Op 17-12-1797 werd te Hoegaarden voor de tweede maal, de Vrijheidsboom doorgehakt, tot grote woede van de Fransgezinden. Maar hoe groter hun woede, hoe meer de Conspiratie toesloeg. Begin 1798 werd het huis van Henri Nijs, in de nacht met zwarte tekens besmeurd.

Nijs was op 23-12-1797 als gevolmachtigde aangesteld, om te Brussel de Kantonale Raad te vertegenwoordigen bij de verkoop van zwart goed. Enkele dagen later werd voor de woonst van Putzeys, een verscheurde "*Bonnet phrygien*" (sansculottemuts) opgehangen.

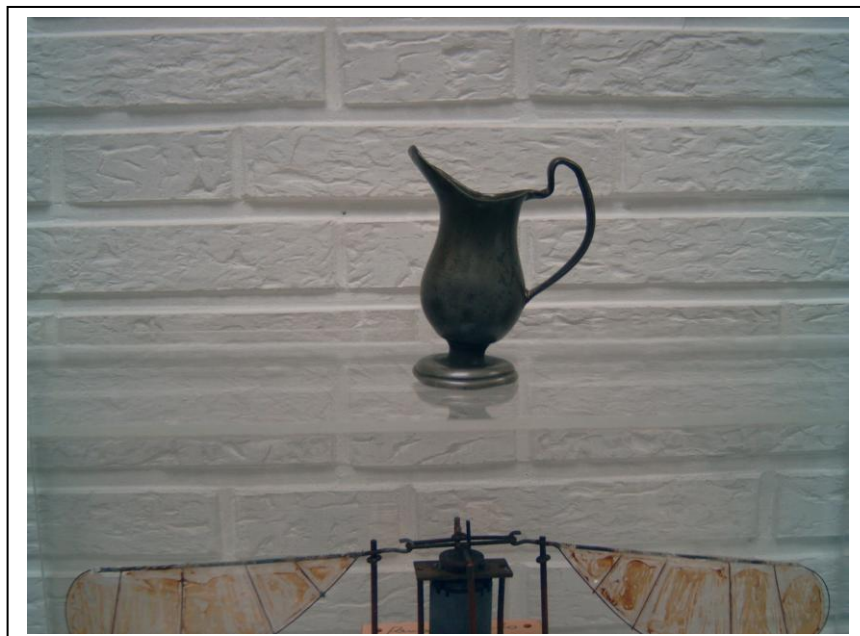
En zo moesten verschillende huizen van Fransgezinden eraan geloven.

Toen liet Van Autgaerden in de Collegiale kerk van Hoegaarden openbare vergaderingen doorgaan, waardoor hij de bidplaats ontheiligde en de gelovigen ten zeerste krenkte.

Hij beklom de preekstoel en met zijn rode Clubmuts getooid, spuwde hij al zijn haat uit tegen de adel en geestelijkheid.

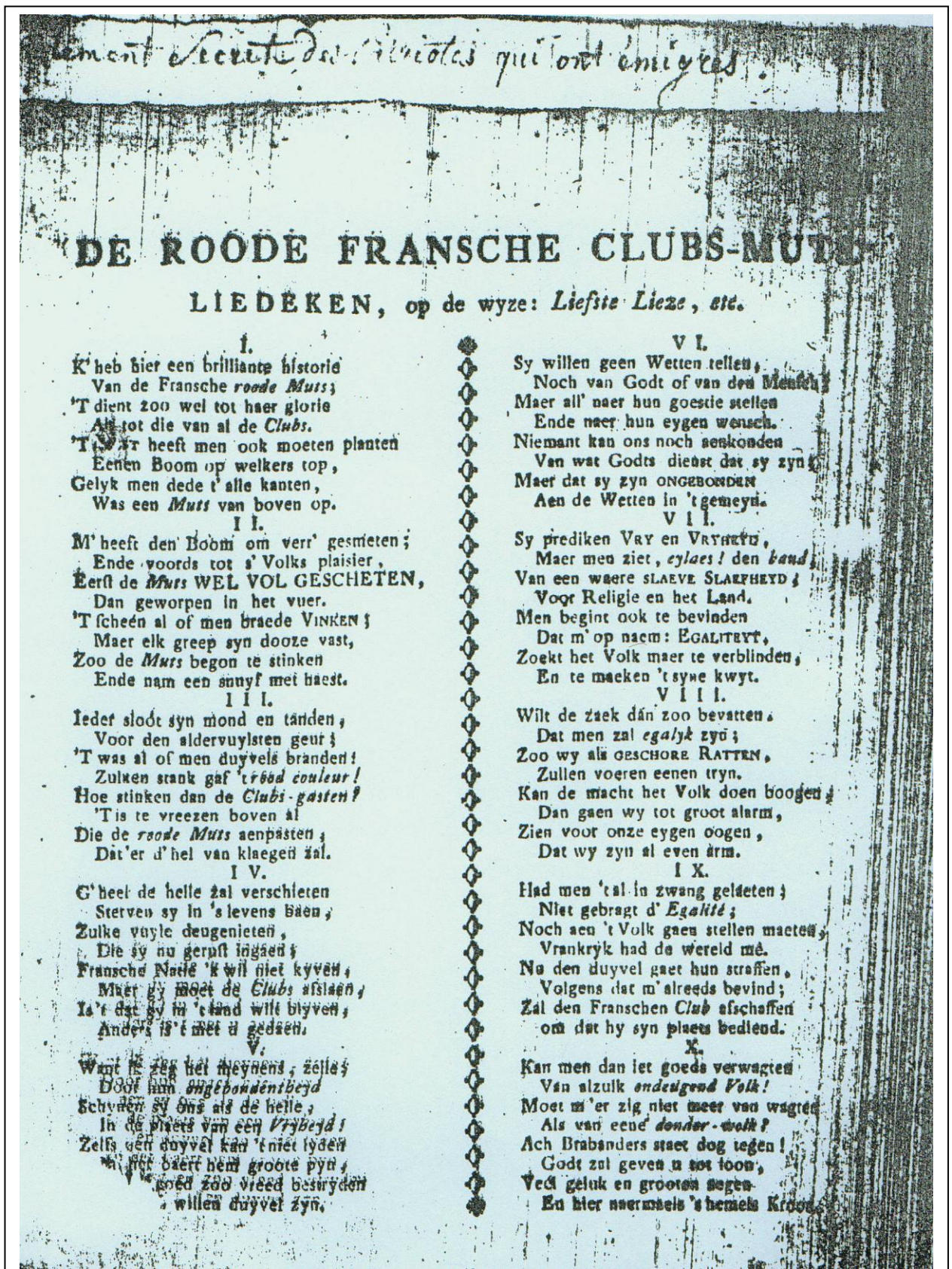
Tijdens deze vergadering zou een onbekende de sansculottemuts van de Commissaris hebben gestolen en er mede aan de haal zijn gegaan.

Enkele dagen later hing aan zijn poort, gans verscheurd en met het opschrift "*te koop aan de meest biedende*" terwijl schimpliederen over de "*De Roode Club-muts*" in het geheim werden verspreid.

Blinde missen.

Ampul (kannetje met wijn of water, gebruikt tijdens de misviering, er zijn er telkens twee) (tin, zonder aanduidingen) heeft toebehoord aan pastoor Sweerts (mondelinge overlevering) in bezit van J.V.Schap (kleinzoon van Joseph Van Rickstal, koster te Hoegaarden van 1884 tot 1919)

28. Doorhakking van de vrijheidsboom (17-12-1797)

De Vrijheidsboom, op 21-01-1796 op de Plaats geplant, als symbool van overwinning op de oude Prinsbisschoppelijke tirannie en het Koningschap, was tijdens de nacht van 20 op 21-01-1797 door onbekenden doorgehakt. Van Autgaerden had door zijn politieofficier Vandenbempt een streng onderzoek laten instellen.

De daders bleven onvindbaar.

Toen had de Commissaris van de Uitvoerende Macht, in alle stilte een nieuwe boom in de grond laten steken.

Maar op 17-12-1797 om 22:00 uur werd door de Samenzwering een complot gesmeed tehuizen van Hendrick Van Nerum, wonende op de Plaats in de herberg “Rust op den Berg”.

Van Nerum leverde een houtnakkersbijl en Petrus Sweerts uit Kommersom, geholpen door François Van Nerum (broer van Hendrick) hakten de boom over. Helaas, zij werden verraden. De bijl werd op de binnenkoer bij Hendrick Van Nerum terug gevonden, maar hij was op de vlucht geslagen.

Petrus Sweerts en François Van Nerum echter werden op 21-12-1797 veroordeeld tot 9 maanden gevangenis (zie Familieschoon nr 149).

Toen besloot Van Autgaerden tot het planten van een derde boom over te gaan en dat gebeurde op 8 Nivose An VI (28-12-1797).

In de beraadslagingen van de Municipale Raad staat hieromtrent te lezen: “*les deux autres précédemment plantés, avaient été violés et détruits par des mains ennemies et aussi criminels que sacrilèges (sic)*”.

Dus door vijandige handen, zowel misdadige als heiligschendend vernielt.

Op aanraden van de Prefect van het Dyle Departement, werd de boom omringd en beschermd door een muurtje met hekken, alles op kosten van de gemeente.

Maar de jaarlijkse eed van haat aan het Koningschap en de verjaring van de juiste en verdiende straf van de laatste Franse Koning, werd niet meer in het openbaar, onder de Vrijheidsboom gedaan, doch wel in 't Nieuwhuys in beperkte kring.

Dit gebeurde op 1 Pluviose An VI (21-01-1798). Nog slechts 18 personen, waaronder 8 Hoegaardiers, waren die dag tegenwoordig om de eed af te leggen. Het waren:

- Notaris Van Autgaerden,
- Vrederechter Putzeys,
- zijn griffier Lodewijckx en bijzitter Jean Stockmans,
- de schrijvers Van Autgaerden, zoon en Philippe Putzeys,
- Henri Nijs en
- oud-tresorier Dewaelheyns (de enige uit de Conspiratie, maar deze woonde immers in 't Nieuwhuys).

Al de andere waren afkomstig uit de overige dorpen van het Kanton, namelijk

- Voorzitter Vanhelmont,

- Hamels,
- Minsart,
- Hanset,
- Smeesters,
- Van Haegendoren,
- Jochmans (Jongmans),
- Houbar,
- Pierlé en
- Hanesse.

De geringe opkomst was toe te schrijven aan een incident die in oktober 1797 in de schoot van de Kantonale Raad was ontstaan, betreffende de 40.000 ponden die voor de verplichte leningen door het Kanton dienden gestort en de helft nog wel binnen de 3 dagen.

Tal van inwoners hadden zich al lang tegen de “*Emprunts forcés*” verzet en protest ingediend.

Landmeter Gabriel Latinne, Municipaal Agent uit Heylissem had desbetreffende zonder meer Van Autgaerden in het gezicht geslingerd dat alles zijn fout was, want dat hij bij de overheid niet de minste poging had aangewend, om de som te verzachten.

Hierin werd hij door enkele uit de Raad gesteund. Hij verweet zelfs aan Van Autgaerden dat hij een slaafse knecht was van de Franse uitzuigers “*un servile valet des exacteurs français*”.

Razend van woede verplichtte Van Autgaerden hem tot ontslag en op staande voet moest Latinne al zijn boeken afstaan. Vanaf dat ogenblik werd Latinne, die een vriend was van Jean Baptist Maisin uit Wahenges en van Lowet uit Neerheydissem, tot de Conspiratie betrokken.

Dit incident had in de Raad grote verwarring teweeg gebracht.

Het werd er een opeenstapeling van departementale briefwisseling, waarvan de meeste zonder gevolg bleven. Slechts het hoogst nodige werd gedaan en dan nog met een onbeschrijfelijke traagheid.

Bovendien stond de tesorier voor een onoverkomelijke berg van taksen, personele-, militaire, mobiliere en “*somtuair*”, tal van achterstallige grondbelastingen, verplichte leningen, enz.....

Van Autgaerden stond hopeloos, want zijn eigen mannen uit de Raad gehoorzaamden hem niet meer blindelings zoals voorheen en begonnen zelfs tegen te werken. En bij overmaat van ramp brak er een nieuwe ziekte-epidemie uit onder het vee, wat de bevoorrading in proviand aanzienlijk schaadde en waardoor vergoedingen moesten worden toegekend.

Doch het waren alleen de vriendjes die deze bekwamen, wat nogmaals grote misnoegdheid verwekte.

Het is niet bekend in hoe ver de Conspiratie in dit alles betrokken was, maar het diende in elk geval hun zaak.

En ondertussen had H. Balth. Hendrickx (uit de Henricusbroederschap) zich als gezworene in de Raad kunnen infiltreren.

Hierop waren in december 1797 de afgezette Notaris Hennin (oude vriend van ex-griffier Sweerts) en Nicolas Brieven (de man uit de geuse capellen) gevolgd, zodat meer en meer “*Schaapjes*” de stal binnen drongen.

29. Het zevenkoppige monster.

Te Bost werd een plan beraamd om de “*Patriotten*” te gaan treffen. Het was 13-05-1798, juist een “*decadi*” waarop volgens de Franse wet, de Republikeinse overwinning op het Koningschap moet gevierd worden, de mensen met Franse

Cocardes moeten rondlopen en iedereen dankbaar moet zijn, omdat zij het volk hadden bevrijd van de tirannie.

Processiegewijze begaven een achttal Bostenaren zich in de late namiddag in de richting van Hoegaarden. Zij droegen allen een zwarte cocarde en zij waren gewapend met allerlei gevaarlijk en verboden tuig. Zij wilden Van Autgaerden uit zijn huis halen, maar de Commissaris was afwezig.

Rond 22:00 uur kwamen zij ter hoogte van de herberg bij Christiaen Vervou te Rommersom, waar zich Pierre Lamens, een aanhanger van de Republiek bevond. Het kwam tot woorden en ook tot daden. Lamens werd door Servais Vollon tot bloedens toe geslagen.

Enkele Fransgezinden, door al dat ongewoon gedoe opgeschrikt, kwamen nader. Rond 22:00 uur geraakten de twee benden slaags.

De aanhangers van de Fransen werden verdreven, maar de oproermakers konden gevat worden.

Op 17-06-1798 verschenen zij voor de Vrederechter Putzeys, het waren:

- o Servais Vollon,
- o Gerard Lamens, 22 jaar (zoon van Joseph die tot de Conspiratie behoorde),
- o Zijn broer Henry Lamens, 21 jaar, bijgenaamd “*de student*”,
- o Jean en Servais Cluts, 29 jaar (zoon van Servais),
- o André Latinne (zoon van Mathieu),
- o Servais Ambroes (zoon van Laurent),
- o en Pierre Jubin.

Bij aanhoudingsmandaat nr 41 werd Servais Vollon veroordeeld “*pour avoir battu à sang le nommé Pierre Lamens*” en de zeven anderen om medeplichtigheid en samenscholing “*étant armés d’instruments dangereux et prohibés en provoquant la dissolution de Patriottes*”.

De toestand begon te Hoegaarden werkelijk uit de hand te lopen.

Meer en meer aanslagen werden op republikeinen gepleegd en het volk werd triestig.

Van Autgaerden had veel van zijn vroegere aanhang en grootheid verloren en ook bij de Franse overheid begon zijn ster te verbleken.

“*Le Commissaire de Canton d’Hougaerd semble faillir pour ses adversaires,....*”

Om het vertrouwen terug te winnen en zijn macht te handhaven, moest hij kost wat kost, een grootste republikeinse daad stellen.

Zodoende zou hij zijn invloed in eigen ploeg opnieuw verstevigen en de opkomst van zijn tegenstrevers verzwakken.

Met dit doel had hij op de Houtmarkt, in het zicht van het Kapittelhuys, de kerk, het arendsnest (waar zijn aartsvijand Sweerts woonde) en Sint-Niklaas (voormalig lokaal van de Regentie), een “*Tempel der Vrijheid*” laten nabootsen, waarin zich een troon bevond, die het “*Altaar der Vrijheid*” verbeelde.

Tezelfdertijd werd in zijn hofstede (huidige hoeve Lebegge – Vander Meersch – Vroentestraat), door enkele van zijn getrouwen, een triomfwagen gebouwd en een monster met zeven koppen in elkaar gestoken.

Niemand wist wat er juist ging gebeuren, want zijn opzet werd zagezegd “*geheim*” gehouden, maar toch liet hij een paar waarnemende ogen toe, om in het dorp de lippen te doen loskomen (autorisant quelques yeux pour ébrouter les rumeurs).

En wanneer op 2 Thermidor VI (20-07-1798) alles in gereedheid was, kwamen de nieuwsgierigen op de straat, om ooggetuigen te zijn van het gebeuren.

Op die dag “*1° jour des Droits de l’Homme*” had hij de leden van de Kantonale Raad ontboden, om het spel mee te spelen.

Zijn oproep werd beantwoord door:

F. Berwouts,	H. Nijs,	P. Hanset,
P.G. Vandenschilde,	Vranckx,	G. Hanesse,
G. Mainsart,	H. Hamels,	P. Jochmans,
L. Smeesters,	C. Vanhaegendoren	en griffier Hubens.

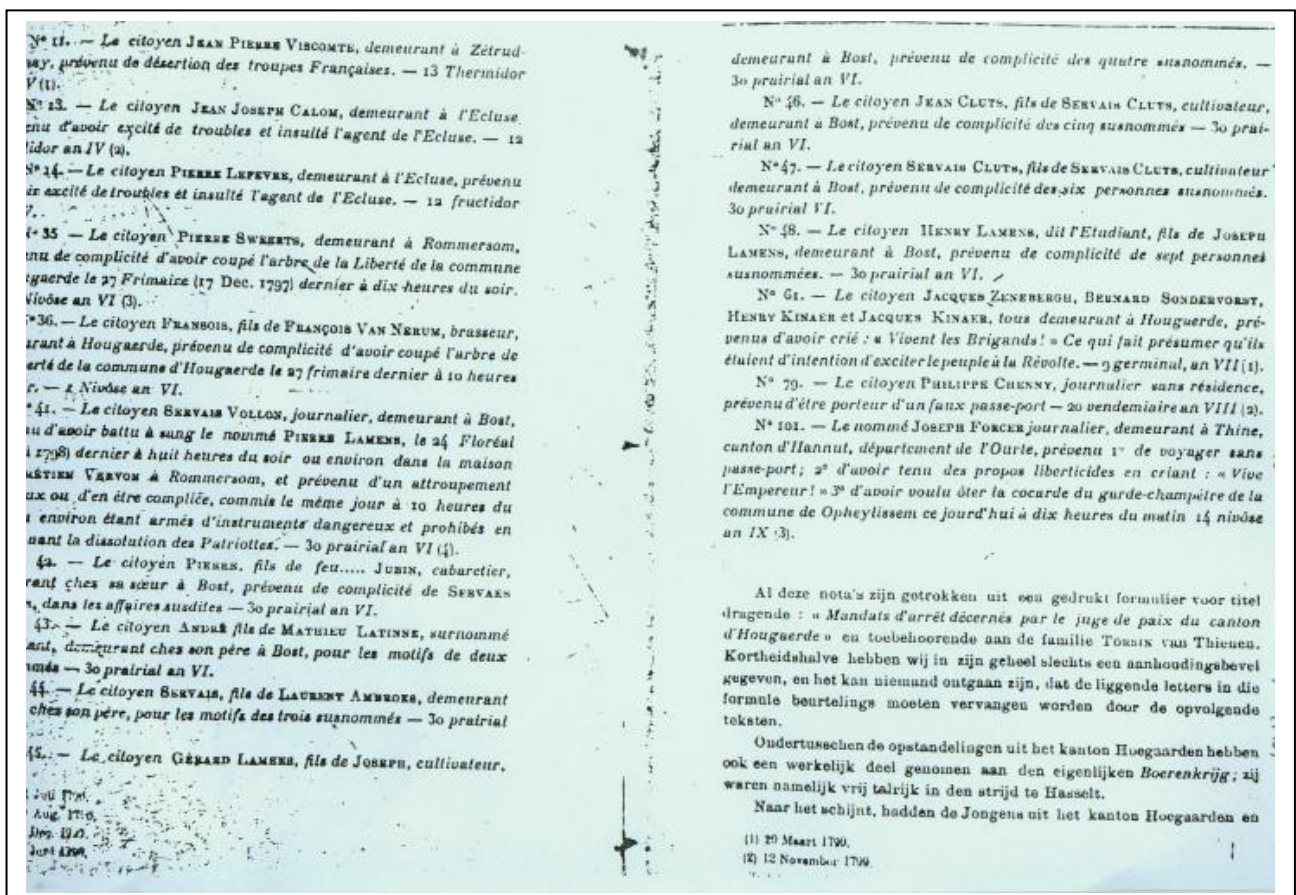
Zij beklommen de triomfwagen, in wiens midden het Franse symbool troonde: “Een en onverdeelbaar” voorgesteld door een maagd (een herbergmeid uit Geldenaken), met in de hand “de Akte van de Staasregeling”.

De leden uit de Kantonale Raad, ten getale van elf, (Van Autgaerden en Hubens niet inbegrepen), verbeelden de Vrijheid, de Gelijkheid en de Broederschap (Les Droits de l'Homme), alsook de vier deugden en de vier standen van de mens.

Vooraan hadden Van Autgaerden, met zijn sabel en zijn sansculottemuts en Hubens, met een groot griffierregister, plaats genomen.

De wagen getrokken door 4 paarden en achter zich het zevenkoppige monster slepend, verliet de hofstede en reed door het dorp naar de Houtmarkt toe.

De Franse vlag ging voorop, gevolgd van enkele muzikanten.

Die dag moest er ten allen kante voortdurend feest worden gevierd, om het geluk van de Republiek te tonen.

Gekomen aan de Tempel van de Vrijheid, beklommen de leden uit de Raad de troon en namen plaats langs weerszijde van de Maagd, gekleed in wit gewaad met blauwe mantel, de akte in de ene hand, een speer in de andere en op het hoofd een rode sansculottemuts met lauwerkroon overdekt.

Zij was de “Godin van de Rede”, het symbolische Opperwezen van de Franse godsdienst.

Na een tijd gaf de Commissaris van het Kanton teken aan een paar van zijn mannen, om het vuur aan de houtstapel te brengen. Het zevenkoppige monster werd bijgesleurd en verbeeldde de zeven vijanden van de Republiek, namelijk:

- het Koningschap,
- de Prinsbisschoppelijke Tirannie,
- de adel,
- de geestelijkheid,
- de oude Regentie,
- de afvalligen en
- de vijanden van de Republiek.

Onder luid gejuich en wilde kreten werd het monster op de brandstapel gelegd en ging in de vlammen op.

Daarna beklom Van Autgaerden het Altaar van de Vrijheid, plaatste zich juist achter de Maagd en richtte zich in een toespraak tot de menigte, die geslagen en verstomd, het vreemde gedoe gade sloeg. Hij kraaide al zijn haat tegen het Koningschap en de geestelijkheid, met de eindkreet “*Vive la République, une et indivisible*”.

Dan trokken zij naar de Vrijheidsboom, waaronder in luidruchtig vermaak gedanst werd.

Het feest “*Les Droits de l’Homme*” werd besloten in “*La Maison Commune*” (’t Nieuwhuys), waar Van Autgaerden zich liet ontsnappen: “*Wacht nog een beetje, vrienden, onze vijanden zullen wel gaan voelen wie we zijn*”.

Enkele dagen later stonden in het dorp, op poorten en muren overal arenden met twee koppen (de Oostenrijkse Arend) getekend, met als onderschrift “*Leve de Keizer*”.

Het gebeuren van 20-07-1798 bleef bewaard dank zij een schrift van J.H. Dewaelheyns.

30. Conscriptie en Boerenkrijg.

Bij decreet van 17 Fructidor An VI (03-09-1798) en aangevuld door de wetten Jourdon-Delbrel van 5 en 24 september voerde het Directoire de “*Conscriptie*” (verplichte krijgsdienst) in.

Hierdoor zouden alle jonge mannen van 20 tot 25 jaar onder de wapens worden geroepen, met een eerste lichting van 22.000 man voor de negen Belgische Departementen, die al eind oktober de ransel zouden moeten aangespen.

Zij die op 22-09-1798 de ouderdom van 20 jaar hadden bereikt, moesten zich binnen de 3 decaden (decade is een periode van 10 dagen) na de bekendmaking bij hun Municipaliteit melden; om deel uit te maken van de 1ste klasse en zo voort van jaar tot jaar.

Dat betekende voor het Kanton Hoegaarden: 28 september (datum van bekendmaking) + 30 dagen = 27 oktober.

Al wie weigerde te gehoorzamen zou als “*deserteur*” worden beschouwd en met 3 maanden gevangenis en een zware geldboete worden gestraft.

Dat stond ook te wachten voor hen die een “*conscrit*” verborgen hielden of steun verleenden.

Met verbijstering werd het decreet vernomen.

Na al die uitzuigingen en plunderingen, terging, vernedering en plagerijen, het afschaffen van de Eredienst, het verbeurd verklaren van de geestelijke en andere goederen, enz...., kwam nu de beroving van de persoonlijke vrijheid van de enkeling.

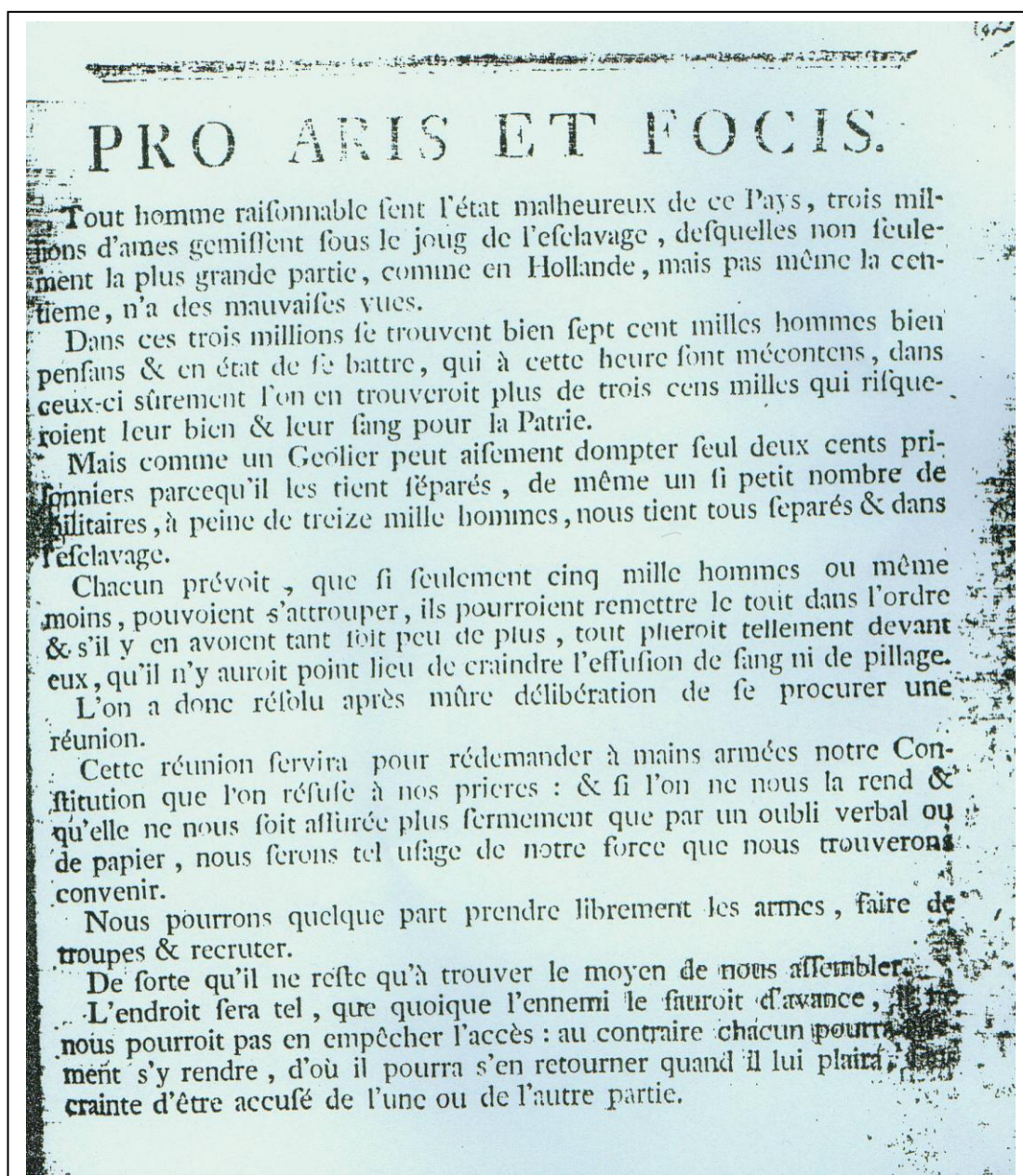
De verplichte krijgsdienst hield in, dat de jonge mannen nu in de rangen van een vreemd leger, op vreemde slagvelden, hun bloed moesten offeren voor een land dat niet het hunne was. Dat ging te ver en de opstand begon te smeulen.

Te Leuven en elders werden aanplakbrieven uitgehangen, die het volk tegen het Frans decreet opzweepten en eindigen met "*Leve de Keizer en zijn bondgenoten*" (de Keizer van Oostenrijk, met Engeland en Rusland).

Te Hoegaarden was een sluikblad "*De Belgische Leeuw*" doorgedrongen, waarin tot gewapend verzet werd aangespoord. Op vele plaatsen werd de Vrijheidsboom uitgehakt en vertrapt en tegen zijn takken, aan de meest natuurlijke behoeften voldaan.

In sommige dorpen werden zelfs de kerkpoorten opengebroken, de pastoors uit hun schuiloord gehaald en een Te Deum gezongen, terwijl in bepaalde gemeentehuizen de conscriptielijsten en geboorteregisters werden weggehaald en menig Municipaalagent aangevallen en mishandeld en zelfs opgehangen.

Geruchten deden zelfs de ronde dat de Oostenrijkse legers langs de Rijn, het land zouden binnen vallen en dat twee Engelse schepen in Vlissingen wapens hadden aan lang gezet, om de Fransen te verdrijven. De woede van het volk steeg ten top. Het zou zijn zonen aan de dwingeland niet afstaan.

Maar te Hoegaarden was het tot nog toe betrekkelijk kalm gebleven.

De Conspiratie had aangemaand, om tot geen gewelddaden over te gaan, maar wel om door alle middelen steun te verlenen aan de dienstweigeraars. Dit was gebeurd op aanraden van Jacobus Van Nerum, die misschien door familiebanden hiertoe gedreven werd.

De samenzweerders stelden hun zolders en schuren ter beschikking, om “*conscits*” te verbergen. Dat vernemen wij uit nagelaten schriften “*Jacques Van Nerum et Antoine Sweerts les conduisaient la nuit chez Dotremont (Cruysblock), d’où ils se prépareraient pour rejoindre les rangs des Brigands.*”

Verskillende jonge mannen, die in de ouderdom van de Conscriptie vielen doken onder. Enkele van deze dienstweigeraars, die door de Samenzwering werden verborgen, zijn ons bekend.

Het waren:

Ondergedoken in de Cruysblock:

Jan Ambroes, Hubert Lintermans Jean Ruttens, Antoine Heine,

Ondergedoken in het Arendsnest:

Servais Hendrickx, Servais Van Diest en Bernard Hoets (Huts?)

Ondergedoken in de Refugie der 11.000 Maagden:

Henry Homblé, Jacques Taverniers, Jean Bapt. Fox, Christiaen
Latinnes en Fr. Peeters

Ondergedoken bij Struys te Houtem:

Jan Van Kelst en Henry Van Diest

Ondergedoken bij Jacobus Van Nerum in de Nieuwstraat:

Lambert Costermans, Jean Vandermolen en P. Vandenbos

Ondergedoken op de hoeve Wahenges te Sluizen:

Jean Baptist Benoit en Fr. Bourguignon

(door Dr. Van Nerum aan zijn nichtje Elisabeth Van Nerum verteld).

De Conspiratie had vlugschriften bekomen, die richtlijnen verstrekten ter inrichting van de opstand en die de mannen tot de strijd opriepen. Eén van de schriften “*Pro Aris et Focis*” berust nog steeds in ons archief.

Van Autgaerden, die ook zijn inlichtingsdienst had en waarvan Rouvroye en Deville deel uitmaakten, voelde het gevaar en liet in twee talen, aanplakbrieven uithangen. Alleen de Franse tekst kregen wij onder ogen:

*“Salut et Fraternité,
Montrez-vous digne d’être libre,
Bons gens d’Hougaerd, soyez français,
C’est par la Ghète, non par le Tibre
Que vous recevrez vos décrets
Vous maudissez vos anciens Maîtres,
Vous ne voulez ni Dieu ni Roi,
Aidez-nous à chasser les prêtres,
Pour être quid de tous les traîtres.”*

En op 14-10-1798 kloeg hij aan de Commissaris van de Dyle Departement, het bestaan van een samenzwering te Hoegaarden aan, want zijn spionnen hadden vlugschriften bemachtigd die de bevestiging brachten. (Briefwisseling van het Dyle Dept...., carton 6583 (3°) en 76). Maar het bleef zonder gevolg want de Franse overheid had al meer dan werk genoeg met de opstand die overal broeide.

En dan op 18-10-1798 stelde hij zijn eigen zoon Jean Baptiste die tot nu schrijver was geweest, als hoofdsecretaris van de Municipale Raad aan. Dat gebeurde ter vervanging van Vandeputte, die zijn ontslag had ingediend.

De nieuw bevorderde legde volgende eed af: *“Je jure fidélité à la République et à la constitution de l’An trois, je jure de m’opposer de tout mon pouvoir au rétablissement de la royauté en France et à celui de toute espèce de tyrannie”*.

De getuigen en mede-ondertekenaars van deze akte waren:

Hamels,	J. Collaert,	Gilsoul,	Nijs,
Minsart,	J. Dotremont (Doertermont),	Putzeys,	
Vanhaegendoren en (onleesbaar).			

Dan sprak Van Autgaerden: *“En nu zullen wij met “la main ferme” optreden tegen al de “insurgés”*. (met de grootste gestrengheid tegen alle opstandigen handelen).

Ondertussen was François Van Nerum door zijn tonnenmaker MACHIEL Dubois, in contact gekomen met de 51 jarige Antoine Constant uit Roux-Miroir (getrouwd met Anne Josephe Dubois (verwant met Machiel Dubois) en broer van de afgezette Notaris Louis Constant uit Roux-Miroir. Had als Lt. Deel genomen aan de Brabantse Omwenteling), die onder de schuilnaam van Constantin in de streek tussen Leuven, Waver, Geldenaken en Tienen, de gewapende opstand voorbereidde. Constant was Municipaal Agent geweest, maar had snel klaar gezien in de *“Republikeinse Vrijheidsgedachte”* en zijn ontslag ingediend. Hij werkte in het geheim voor Charles Jacqmin uit Loupoigne (zoon van de vroegere wijnhandelaar Jacqmin uit de Violettenstraat te Brussel. Hij werd “Cousin Charles”, ook Charlespoigne, of “Loupoigne-Coeurs” genaamd. Deze laatste deknaam (Harten-Loupoigne) omdat hij de gelante gewoonte had, zich de geheime berichten van zijn medewerkers te laten bezorgen, in de borstenhouders van herbergmeiden. Zij stonden hem af te wachten op de deurdrempel en zonder uit het zadel van zijn paard te komen, stak hij zijn hand tussen de sidderende borsten, om er het papiertje uit te halen, waarop de numerieke sterkte van het vijandelijke garnizoen stond vermeld. Hij had als Kapt. Onder de Oostenrijkers gediend), die op zijn beurt in de zone Brussel, Leuven, Waver en Nijvel rondzwierf, om in Waals Brabant de opstand te ontketen.

Overal in het land werden Compagnies opgericht van vrijwilligers, die onder de conscriptiewet vielen, om op het gegeven uur ten strijde te trekken tegen het Franse garnizoen, die als kleine eilandjes temidden van een woeste zee in ons land verspreid lagen.

Na het contact met Constant de Roux-Miroir, besloot de Conspiratieraad, om ook te Hoegaarden een *“Cryghscompagnie”* op te richten, om in actie te treden als het sein tot de algemene opstand zou gegeven worden. De *“Toren”* had echter wel uitdrukkelijk gezegd, geen enkel geweld tegen eigen volk te begaan, alleen helpen om de Fransen te verdrijven.

Jacques Vandermolen, 26 jaar (zoon van Henry en Gertrude Stockmans en neef van de oud-burgemeester Martinus Stockmans) werd aan het hoofd van de clandestiene strijdgroep gesteld, terwijl de *“Refugie”* als verzameloord en bewaarplaats van de vrijwilligers die deel uit maakten van de Hoegaardse Compagnie. De schriften vermelden in elk geval het volgende:

“Plus que cent courageux s’allignèrent sous les ordres de Vandermolen, pour se battre contre les français”.

Rekening houdend met de tijd en middelen, was de clandestiene actie overal te lande goed ingericht. Wachtwoorden werden doorgegeven van dorp tot dorp, wapens van allerlei improvisatie, brood en biertonnen lagen klaar. De orders om in actie te treden waren overal verteld. De compagnies zouden in geval zij zich sterk genoeg achtten, zwerftochten houden in hun streek, om hun

effectief aan te vullen en tot de prikkelloorlog over te gaan (guerrillastrijd), ten einde ten alle kante geïsoleerde en eerder gebrekkige garnizoenen van oudere soldaten aan te vallen en te verdrijven.

In de gezuiverde gebieden moesten de Municipale Raden worden afgezet en vervangen door voorlopige bewindsploegen.

Ook te Hoegaarden stond dit punt op het strijdplan van de Conspiratie.

Bij de zekerheid van de overwinning zou Dr. Henri Van Nerum zich gelasten, om Van Autgaerden en zijn bende te onttrenen en hun te laten vervangen door de nog in leven zijnde leden uit de Oude Regentie terwijl ook de namen van Lintermans, Lowet en Van Nerum in aanmerking kwamen.

Op hoger niveau hadden Oostenrijk en Engeland hun steun toegezegd.

Via Luxemburg had Charles Loupoigne van Wenen, verschillende zaken "Thalers" gekregen, om de opstand aan te wakkeren, terwijl de Keizer zijn troepen langs de Rijn het land zou laten binnen dringen, om de revolutie te steunen.

Engeland van zijn kant, had wapens en proviand gebracht en tijdens maanloze nachten, geweren, pistolen en buskruit aan de kust van Oostende aan land gezet.

Ze zouden ook met Rusland een coalitie aangaan, om in Holland te ontschepen en zo langs het Noorden verbinding te bewerken met de Oostenrijkers, die vanuit het Oosten moesten aanvallen.

En tenslotte kwam er ook munitie vanuit Holland, terwijl de uitgeweken Emigratiecomités van Emerich en Rozendaal, alles in het werk stelden om de opstand aan te wakkeren.

- Terwijl Cousin Charles, bij verstek ter dood veroordeeld, de zaak met Wenen regelde en zijn officieren benoemde in naam van de Keizer, was **Emmanuel Benoit Rolliers** uit Willebroek (*geboren in 1769, vertegenwoordiger van zijn vader die te Sint-Amands, een zouttraffinaderij leidde, Rolliers had factorijen te Oostende en te Willebroek en ook een handelskantoor in Londen. Hij leidde de opstand in Noord-Brabant en in een deel van Oost-Vlaanderen*), de man van Londen. Boekbinder en herbergier Corbeels uit Leuven en later te Turnhout wonende, (schoonbroer van de zuster Rolliers), drukte in het geheim de sluikbladen, vlugschriften, aanplakbrieven en pamfletten en stond aan het hoofd van de groep uit de Noorder Kempen.
- **Jan Van Haezendonck** leidde een compagnie uit de streek van Aarschot.
- **Jan Cornelus Elen** uit Scherpenheuvel was de leider van de boeren uit het Hageland. Hij werd geboren te Meeuwen in 1774, zoon van arts Jan Antoon Elen uit Turnhout en van Cornelia Janssens uit Borgerhout. Hij had in 1795 te Leuven wijsbegeerte gestudeerd.
- **Jozef Van Gansen** stond met zijn mannen klaar te Westerlo. Hij was de zoon van brouwer Jan Baptist Van Gansen en Cath. De Brier. Hij werd geboren te Westerlo in 1766 en woonde er op de Markt (huidige nr 35). Na Kapitein te zijn geweest tijdens de Brabantse Revolutie in 1789 was hij, van november 1792 tot maart 1793, als novice bij de Kapucijnen van Leuven togetreden, doch het kloosterleven beviel hem niet en hij werd grootlandbouwer te Westerlo. Van Gansen overleed in 1842.

Zo zag de toestand er uit op de vooravond van de opstand.

Als alles verliep zoals voorzien, zouden de Fransen voor het einde van het jaar uit het land zijn verdreven en de oude instellingen werd ingevoerd. Maar zover was het nog niet.

De opstand begon eerder slecht. Te Mechelen had een gewapende boerenbende het sein tot de algemene aanval niet afgewacht en al op 02-10-1798 de stad bezet, maar zij werden door Generaal Beguinot terug gedreven. 's Anderdaags vielen de Boeren opnieuw aan, doch een ter hulp geroepen troep uit Antwerpen, onder Mazinpart, verraste de dapperen in de ruig. De Brigands

moesten de vlucht nemen, terwijl 41 van hun mannen werden gevangen genomen en aan de Sint-Romboutskerk gefusilleerd. Hadden zij gewacht, zou de compagnie van Rolliers de kolom uit Antwerpen misschien hebben kunnen afsnijden of minstens ophouden.

De eigenlijke “*Boerencygh*” begon echter te Overmeire op 12-10-1798, maar het wachtwoord om in actie te treden werd pas op zondag 22-10-1798 gegeven.

In de nacht hadden de Brigands zoals de Fransen hen betitelden, overal hun schuilplaatsen verlaten, om zich naar de verzamelpunten te begeven, waar de wapens werden uitgedeeld.

Voor “*Outer en Heerd*” en voor “*God en Vaderland*” zouden zij ten strijde trekken tegen de goddeloze Fransen.

Het is hier nuttig een ruimer beeld van de Boerenkrijg te geven, om beter het aandeel van de Hoegaardse vrijwilligers te begrijpen.

Van bij het eerste signaal was Elen uit Scherpenheuvel met zijn “*Jongens*” (zoals de vrijwilligers in het Vlaamse land genoemd werden) uitgerukt en vermoorden de Kanton Commissaris Bonnardel, om vervolgens in de nacht de Huzaren te Sichem te gaan beschieten. Van Haesdonck was vanuit Langdorp en Wezemaal opgerukt, waar zij de secretaris Daels hadden opgehangen en de Franse Gendarmen uit Aarschot verjaagd.

Ook in Diest toonden de Brigands zich zeer stoutmoedig en plunderden het bureau van de Commissaris en de huizen van de Municipalen.

Overal werden de Vrijheidsbomen uitgerukt.

In de Antwerpse Kempen was Van Gansen vanuit de bossen van Herselt, in de ochtend van 22-10-1798 een zwerftocht begonnen met een 200-tal mannen.

Zij trokken naar Westerlo, waar zij het gemeentearchief vernielden.

Zijn troep groeide zodanig aan, dat hij besloot ze veiligheidshalve in 2 detachementen te splitsen.

- **Het eerste** trok onder Frans Vermijlen naar Tongerlo, liet een bezetting achter op de Abdij en rukte verder naar Geel en Mol, waar het broeide van Brigands. Te mol werden de strijdgroepen ingericht en onder bevel geplaatst van de Limburger Stolman.
- **Het tweede** detachement onder Van Gansen, vergezelt van landmeter Albert Meuleman (47 jarige zoon van een Notaris uit Westerlo), begaf zich naar Lier, waar zij op 24-10-1798 toekwamen. De volgende dag al verschenen zij voor Leuven en vestigde Van Gansen zijn hoofdkwartier op de Abdij van Vlierbeek.

Op 25-10-1798 kwam een kolom jongens uit Diest, de groep van Van Gansen vervoegen en hadden op hun baan de huizen van de Municipalen geplunderd terwijl een andere bende te Herk-de-Stad de Gendarmen had verjaagd.

En ook Elen kwam aan te Leuven en beraamde samen met Van Gansen het plan om de stad te belegeren.

Ondertussen had Rolliers zich in de nacht van 22 op 23-10-1798 vanuit Sint-Magdalenafoort, aan de samenloop van Schelde en Rupel, in beweging gesteld en uitvallen gewaagd op Dendermonde, Zele, Willebroek en Bornem, waar de Kanton-Commissaris Madrea gevangen werd genomen. Inmiddels had Cousin Charles zich op 22-10-1798 met zijn “*Patriotten*” (benaming van de vrijwilligers in het Walenland) uit Waterloo, Genappe en Nijvel in beweging gezet en al de volgende dag Waver bereikt waar Mouchet hem vervoegde. Bij Pietrebais sloot de bende van Constantin uit Roux-Miroir zich met hen aan en samen trokken ze naar Geldenaken, waar ze op 24-10-1798 toekwamen. Van daaruit ondernamen zij zwerftochten naar Bevekom, Boutersem, Neerheyllissem en Tienen, om vrijwilligers te werven.

Op 26-10-1798 stonden te Hoegaarden de “jongens” onder Jacques Vandermolen, met de wapens in de hand klaar, om Constantin te volgen. In de Kluis vervoegden zij de Waalse benden en zijn namen deel aan de zwerftochten. Onder de kreet “*Leve de Brigands*” hadden zij hun streek verlaten om de Fransen te gaan bekampen. Toen dit aan de oren van Van Autgaerden kwam, zwoer hij alle Brigands die in zijn handen vielen te laten fusilleren. Te Boutersem ontmoetten zij een groep “*Conscrits*” die zich naar Leuven begaven en in de rangen van de opstandelingen werd opgenomen.

Te Dongelberg had Pastoor Berger en te Noduwes Pastoor Dubois, een Tienenaar, de jonge mannen opgehitst tegen de Fransen, zodat ook hier talrijke mannen werden geworven. Beide pastoors zouden later aangehouden worden. Op het platte land had het woord van de priester meer invloed dan in de steden, waar de Franse geest dieper was doorgedrongen.

Onder de slogans “*Conscrits strijden tegen God, Brigands voor God*” en ook “*Conscrits worden in de Kerkban geslaan*” werden vele aanhangers voor het boerenleger gewonnen. Te Hoegaarden vreesde Van Autgaerden en zijn bijzonderste volgelingen een uitval van de Brigands en verlieten uit angst voor hun leven, tijdelijk het dorp. Zij durfden niet langer in hun huizen overnachten, uit vrees door de Brigands gehangen te worden, want ondanks het verbod tot geweldpleging tegen eigen volk, door de Conspiratie uitgevaardigd, waren de opgehitste jongens naar de Municipale komen vragen om hen te wurgen.

Uit familiebron weten wij, dat Van Autgaerden zich te Leuven in de “*Roode Poort*” zou verscholen hebben. Hij bevond er zich nog toen Van Gansen en Elen de stad belegerden. In zijn huis en pachthof had hij zijn knechten bewapend en opdracht gegeven te schieten, op elke Brigand die zich durfde vertonen. Maar tijdens de afwezigheid van de Municipalen (tussen 24 en 29 oktober ongeveer) werden in 't Nieuwhuys de Conscriptielijsten en het archief weggehaald, die in een kast op de eerste verdieping in de Raadszaal geborgen lagen. Gemaskerde mannen hadden Dewaelheyns aan een stoel vastgebonden. Was de werkelijkheid of slechts een opgemaakte “*scène*” om Dewaelheyns niet te compromitteren?

En terwijl Charlepoigne en Constantin in alle dorpen tussen Waver, Hannuit en Tienen, vrijwilligers ronselden, vielen Van Gansen en Elen op 28-10-1798 de stad Leuven aan, maar na een hevig gevecht werden zij terug gedreven. Dan ging Van Gansen langs Rotselaar naar Putte en Duffel, trok over Heist o/d Berg en Westerlo en begaf zich naar Geel, waar hij een nieuwe slag voorbereidde.

Elen was tussen Boortmeerbeek en Rijmenam over de Dyle getrokken en volgde de Demer, waar hij ontsnapte Conscrits uit Tongerlo opnam, om zich vervolgens naar het Hageland te begeven. Zij verschenen te Glabbeek waar Kanton-Commissaris Van Rattenborck in zijn deuropening door een geweerschot werd getroffen. Elen liet overal troepen vooraf gaan door een fluitspeler (Jan Heylen uit Scherpenheuvel) en gestadig groeide zijn bende aan, want in elk dorp waren jongelingen die onder de Conscriptiewet vielen en liever “*voor*” dan “*tegen*” het geloof ten strijde trokken.

Langs Oplinter vielen zij op 30-10-1798 Tienen aan, maar de stedelijke verdedigingsmacht en de gendarmen lagen op post. Inmiddels was Van Autgaerden terug te Hoegaarden beland en stuurde dadelijk een 50-tal mannen naar Tienen, waar zij aangevoerd door Postmeester Loyaerts Louis, de stad hielpen beveiligen tegen de Hagelandse Brigands.

Daags na de slag van Leuven, dus 29-10-1798 had ook Rolliers moeten wijken voor het artillerievuur en was er niet in gelukt Baasrode, Lebbeke en St-Amands te bezetten. Op 31-10-1798 ondernamen de Fransen een aanval tegen Rolliers. Zij rukten op naar Bornem, waar ouderlingen, vrouwen en kinderen met

de blote dagen werden neergesabeld. Zij gelukten erin de gevangen genomen Commissaris Madrea terug te bevrijden. De boeren weerden zich dapper en sloegen in de avond de Fransen terug tot Dendermonde en bezetten Baasrode. Op 02-11-1798 ondernamen de Fransen een tegenaanval op Baasrode. De Brigands sloegen de vijand terug. Franse versterkingen kwamen uit Brussel en geraakten slaags met de “jongens” te Londerzeel. Helaas, op 05-11-1798 tijdens een hevig gevecht in Klein Brabant, werden de strijders van Rolliers verslagen.

Diezelfde dag trok Van Gansen, die te Geel zijn troepenmacht had hervormd en tot Generaal was benoemd, via Mol naar Meerhout, waar hij een schitterende overwinning afdwong. Hij had er zelfs Generaal Chabert gevangen genomen, maar de overmacht van de Huzaren was erin gelukt hun bevelhebber te bevrijden.

Toen besloot Van Gansen om op Diest te trekken, waar zich kanonnen bevonden, wat de Boeren te kort hadden. Samen met Elen, die zijn zwerftocht in het Hageland had beëindigd, werd het plan gesmeed om de stad aan te vallen. De soldaten van Chabert hadden zich na de slag van Meerhout te Diest terug getrokken en wachtten er op versterking uit Maastricht.

In tussentijd hadden Cousin Charles en Constantin hun werf- en zwerftocht voortgezet en bevonden zich op 28-10-1798 (de dag van de slag van Leuven), te Lummen, waar 1.200 Brigands geconcentreerd lagen, waaronder de Jongens van Hoegaarden en ook vrijwilligers van boven Tienen.

De Conspiratie stuurde en bode naar Constantin, om hem te verzoeken geen gewelddaden tegen de Hoegaardse Municipalen te plegen, om te vermijden dat leden uit de Samenzwering, waartoe de meeste oud-notabelen behoorden als gijzelaars zouden genomen worden. Constant de Roux-Miroir gaf zijn erewoord.

De volgende dag namen de Waalse benden Geldenaken in en op 30-10-1798 grepen woelige troebelen plaats te Noduwez, Libertange en Orp, die pas na veel moeite konden onderdrukt worden.

Op 2-11-1798 kwam te Tienen de 6de Compagnie van het 19de Regiment Cavalerie uit Eschweiler als versterking aan, want de benden van Charlepoigne en Constantin lokten overal tot aan de poorten van Tienen schermutselingen uit. De ruitery moest het gebied tussen Tienen en Geldenaken van Brigands zuiveren en de verbinding tussen Waals Brabant en het Hageland afsluiten. Geldenaken werd terug door de Fransen ingenomen, terwijl de Brigands langs Noduwez in de richting van het Hageland wilden trekken, met het doel zich bij Van Gansen en Elen aan te sluiten, maar de aanwezigheid van de Franse patrouilles scheidden de verbinding met het Hageland af.

In afwachting van een doorbraak, lagen zij zeer talrijk in de bossen rond Geldenaken verscholen, om zich klaar te maken voor de volgende actie. Op 3-11-1798 had Generaal Colaud, opperbevelhebber van de Franse legers in onze gewesten, de staat van beleg afgekondigd, in alle steden en dorpen, waar de Vrijheidsboom was uitgehakt of waar zich enig teken van oproer voordeed. Dat was niet alleen het geval voor Hoegaarden, maar ook voor vele andere plaatsen in de omstreken.

Te Hoegaarden had Van Autgaerden van de gelegenheid gebruik gemaakt, om aan het Cavalerieregiment te Tienen een gewapend machtsvertoon te vragen, om de opstandelingen die in zijn Kanton te triestig werden, eens duchtig de vrees in te jagen.

Met hun paarden en blanke degen reden de ruiters de huizen binnen, alles vernielend en vertrappend wat op hun baan kwam.

Te Roux-Miroir hadden de Fransen ook tevergeefs getracht om Constantin in huis aan te houden, want op het hoofd van elke leider van de Brigands waren 500 Louis gesteld. Maar op die dag van 03-11-1798 bevond Constantin zich met

zijn “*Patriotten*” in de bossen rond Geldenaken. Daar werd hij door Dom Wilmart en Prévinaire uit Opprebais vervoegd. Gedurende drie weken bleven ze er verscholen met kleine zwerftochten om nog meer vrijwilligers te werven, wachtend om op te rukken, doch de Ruiters uit Tienen hielden de toegangswegen naar het Hageland onder controle.

Ondertussen hadden de Brigands uit de Kempen en het Hageland zich rond Diest verspreid, klaar om de stad aan te vallen. Loupaigne-Coeur en Constantin hadden als opdracht gekregen, door prikacties het garnizoen van Tienen vast te ankeren, opdat deze geen versterking zou kunnen brengen, terwijl de Brigands de stad Diest aanvielen. Er bestond tussen de verschillende Brigands-legers wel een relatief goede coördinatie, maar geen militaire strategie, waardoor elke groep meestal in eigen streek en op eigen initiatief optrad.

Rond Diest in de bossen bevonden zich:

- Generaal Van Gansen,
- Albert Meulemans uit Westerlo,
- Stolman uit Zeerle,
- Corbeels uit Turnhout,
- Cockx uit Diest,
- Crabeels en Goossens uit Sichem,
- Advocaat Heylen uit Herentals,
- Smets uit Rotselaar en
- Elen uit Scherpenheuvel.
- Ook de Onderpastoor Hens uit Duffel die als aalmoezenier fungeerde en
- Van Dijk uit Tongerlo, die betaalmeeester was, waren ter plaatse.

De niets vermoedende Franse Generaal Theodore Chabert en de Generaal Lautour en Jardon (*Bakkerszoon uit Herve, Generaal benoemd onder Robespierre. Verbleef met zijn staf te Leuven op de Abdij van Park. Werd “de zatte Generaal” genoemd. Stierf in Portugal in 1807*), bereidden een grootscheepse zuiveringsactie voor in de driehoek Geel-Meerhout-Mol, hun gesignaleerd als woeligste concentratiezone van de opstandelingen. Maar daar stond Grietens uit Meerhout klaar om de stoot op te vangen.

In de vroege ochtend van 11-11-1798 verlieten de Franse troepen de stad Diest, om de driehoek aan te vallen. Zodoende waren de Brigands erin geslaagd de troepen buiten de vestingsmuren te lokken.

Van Gansen rukte onmiddellijk ter achtervolging uit en sloeg een wig in de vijandelijke kolom. Hij gelukte er zelfs in kanonnen buit te maken, maar zij werden hem terug ontnomen. De slag van Meerhout duurde de ganse dag en eindigde met een onbesliste overwinning van de Fransen.

In de morgen van diezelfde dag had Jardon de dorpen Veerle en Westerlo ingenomen en was opgerukt naar Geel, waar hij in de avond Chabert trof, die na het gevecht bij Meerhout naar Geel was opgetrokken.

Lautour op zijn beurt had vanuit Antwerpen, via Turnhout, Kasterlee en Herentals, waar grijsaards, vrouwen en kinderen werden vermoord, in de dag al Geel veroverd.

De strijd was te ongelijk geweest. Parijs had goed opgeleide troepen op de boerenbenden losgelaten. Doch de prikoorlog was voor de Fransen zeer zenuwslopend. Van overal daagden Brigands op die aanvielen, zodat zij niet wisten, waar eerst te beginnen. Pas waren hier de opstandelingen verdreven of daar vielen er weer anderen aan op een andere plaats.

Op 12-11-1798 gebruik makend van de afwezigheid van de Fransen, drongen Brigands met 3.500 man de stad Diest binnen en verdreven er het achtergebleven garnizoen (50-tal manschappen) die zich met Fransgezinden gingen schuilen.

De oude Magistraten werden terug in functie gesteld, maar zij werden door zijn spionnen gewaarschuwd, kwamen Jardon en Chabert de volgende dag al ijlings naar Diest afgezakt en vielen de stad aan. De eerste aanval was geen succes en de Fransen hijsten de witte vlag. Zij wilden genade schenken aan alle Brigands die ongewapend de stad zouden verlaten, maar hun oversten moesten zich gevangen geven. De boeren weigerden kordaat en de slag ging verder.

In de nacht van 14-11-1798 kwamen 3.500 soldaten uit Sint-Truiden en ook een Bataljon van de 66ste Halve Batterij ter versterking aan. Generaal Colaud had er persoonlijk aan gehouden, om met een halve Compagnie lichte Artillerie en 2 Regimenten Ruitery (20ste en 23ste Jagers) tegenwoordig te zijn, want Diest moest het graf worden van de Brigands.

In de vroege uren van de volgende dag ontketenden de Fransen het offensief in alle hevigheid, doch driemaal werden ze door de Boeren terug verdreven.

Tijdens de derde aanval hadden de Jongens op de Allerheiligenberg kanonnen veroverd, maar Van Gansen werd er ernstig aan de kin gekwetst.

De boeren liepen hun aanvoerder ter hulp en tijdens deze paniek heroverden de Fransen hun zwaar geschut. Dan trokken de Brigands zich met hun gekwetste leider terug, binnen de stadsmuren.

Rond 10 uur van 15-11-1798 bestookten de Fransen de stad met hevig artillerievuur en slaagden erin, na een verbitterde slag, de stad binnen te dringen.

De boeren moesten wijken, maar trokken zich in goede orde achteruit. Van Gansen werd door de Gasthuiszusters verzorgd en wanneer de Fransen hem kwamen opeisen, verklaarden de zusters dat hij dood was en toonden een doods-kist met een ander lijk. Enkele dagen nadien werd hij in een ton buiten de stad gesmokkeld en met een kar naar Testelt gebracht, waar hij zich in de schuur van zijn zwager Meynckens (Dorp 44) verschool en verzorgd werd.

De Brigands werden tot de aftocht verplicht en verlieten de stad langs een holle weg. Zij moesten echter over een water, waar in allerhaast een noodbrug werd geworpen. Helaas, de brug begaf onder het gewicht van een 70-tal ontsnapt, waaronder ook de betaalmeeester Van Dijk. Zij stierven allen aan de verdrinkingsdood. Ook stolman zou er gesneuveld zijn.

Vervolgens splitste het Boerenleger zich in twee delen:

- het eerste met Corbeels en Meulemans begaf zich terug naar de gevreesde driehoek Geel-Meerhout-Mol, waar zij andermaal zouden slaags geraken met de Fransen en waar hun leiders in de bossen van Postel in de nacht op 23 op 24-11-1798 werden gevangen genomen,
- het tweede, waartoe de meerderheid behoorde, had besloten zich in de richting van Hasselt te begeven, maar wilde vooreerst nog in de dorpen van het Hageland werf- en zwerftochten ondernemen om hun effectief aan te vullen.

Op 19-11-1798 hadden een 40-tal vrijwilligers zich vanuit Zoutleeuw in beweging gesteld en vervoegden het Boerenleger te Schulen.

Een aanzienlijke bende opstandelingen concentreerde zich rond St-Joris-Weert (of Winge) en begaf zich naar de verzamelplaats Geetbets.

Ook van rond Mechelen en Tervuren en Brussel kwamen groepjes vrijwilligers de dapperen vervoegen.

Tijdens de slag van Diest hadden de Waalse Brigands zich volledig van hun opdracht gekweten, want door diverse aanvallen, hadden zij het Tiense garnizoen vastgehouden. Maar dan drong zich een nieuwe opdracht op.

Van Gansen had het op Generaal Chabert gemunt, die te Maastricht in garnizoen lag en over zwaar geschut beschikte. Daarom wilde hij al de verspreide groepen onder één enkel bevel verzamelen, om via Hasselt naar Maastricht op te rukken. Ook de Waalse Brigands zouden het “*gros*” van het nationale leger vervoegen, terwijl Cousin Charles terug naar het Zoniënwood zou vertrekken, om door prikacties het garnizoen van Brussel bezig te houden.

Met rode kruisen op hun hoeden, trokken ganse drommen vastberaden en strijdlustige Jongens naar het Hageland op, in de richting van Hasselt, om zich onder Van Gansen te voegen. Ook de Waalse benden maakten zich klaar, maar kregen nog met tal van onvoorziene gebeurtenissen af te rekenen.

Op 16 en 17-11-1798 wierven zij hun laatste vrijwilligers te Melin en hakten er de Vrijheidsboom door. Maar op het ogenblik dat Constantin het bevel tot oprukken wilde geven, werd hem de aankomst van Franse troepen gemeld komende uit Nijvel.

Dadelijk trok hij met een 600-tal "*Patriotten*" de vijand tegemoet en geraakte slaags bij zijn dorp Roux-Miroir. Zij vielen er een peloton voetvolk aan, dat tot bij Geldenaken werd gedreven. Door paniek aangegrepen vluchtten de Franse soldaten door de velden in alle richtingen weg.

Bij het naderen van de Brigands hadden ook de Municipalen uit Geldenaken de stad verlaten.

Constantin trok met zijn mannen Geldenaken binnen, vernielden er het archief en de conscriptielijsten en bevrijdden een dozijn opgesloten en uit de gevangenis. Tevens hielden zij er Lafaye aan, de Commissaris van het Kanton Jauche, die tal van misdaden op zijn geweten had (*Frans pruikenmaker van beroep. Was in 1792 met generaal Dumouriez in België beland en had er de San-Culotten geleid, met wie hij verschillende "brigandages" had gepleegd. Later werd hij tot Commissaris van het Kanton Jauche benoemd, maar door het Gerecht in de gevangenis van Geldenaken geworpen, om zijn gruweldaden (zie Zaak Lafaye in Briefw. Dyle Dept. Carton 50).*

Na zich te Geldenaken te hebben ingericht, gaf Constantin de nodige richtlijnen om naar Hasselt op te rukken. Hij wilde namelijk de gordel van Tienen omzwenken, waar Generaal-Adjunct Lacroix aan het hoofd stond van een sterke troepenmacht en in alle richtingen patrouilles uitzond.

Daarom verdeelde hij zijn bende in drie groepen,

- de eerste groep moest zich langs het NW, via Bevekom en Boutersem naar het Hageland te begeven,
- de tweede groep zou langs het NO de stad Tienen omzwenken en langs de Gete optrekken.
- En tenslotte zou Constantin met de derde groep, een paar dagen later vertrekken om langs Hoegaarden en Boutersom het Hageland te bereiken.

Het trefpunt van de drie groepen was Budingen, vanwaar ze zich verder samen zouden op weg begeven.

De derde groep, waaronder de Hoegaardiërs met Luitenant Vandermolen, zou van die paar dagen gebruik maken, om hun gevangene Lafaye, blootsvoets aan een kar gebonden en onder slagen en mishandelingen, naar Grand-Hallet en Jauche te voeren, waar hij zijn gruweldaden had gepleegd en het volk getart. Zij wilden hem daar terecht stellen, maar uit schrik voor vergeldingsmaatregelen tegen de inwoners, zagen zij van hun plan af.

De eerste groep had ondertussen Bevekom bereikt, terwijl de tweede groep te Opheylissem was aangekomen, waar Brusselse vrijwilligers, door Couvin Charles gestuurd, hun rangen kwamen versterken.

De Fransen, inmiddels ingelicht over de inname van Geldenaken en de concentraties van Brigands in de streek, verdubbelden hun patrouilles vanuit Hoegaarden en Tienen.

Het garnizoen van Hoei zond versterking in de richting van Hannuit.

Namen stuurde een 200 soldaten met een kanon naar Grand-Rosière, terwijl Waver een groep gendarmen naar Geldenaken laat oprukken, versterkt door ruiters aangevoerd door de Commissaris uit Grez. En ook vanuit Leuven had Generaal Jardon een sterke troep Cavalerie en Infanterie naar Hamme-Mille

gezonden, zodat de Waalse Brigands vanuit alle richtingen bedreigd werden. Spionnen hadden de inzichten van Constantin, om zich met het leger van het Hageland aan te sluiten, aan de Fransen gemeld en juist deze aansluiting wilden zij vermijden.

Op 27-11-1798 werd de eerste groep bij “*Les Burettes*” onder Bevekom, door de troepen van Jardon aangevallen. De Brigands verloren 150 man (volgens een andere bron slechts 60 man), terwijl de ontsnapten langs Boutersem het Hageland introkken. De kolom uit Waver bezette opnieuw Geldenaken en geraakte slaags met de tweede groep, die zich in de bossen van Chapeauveau bij Opheylissem had verschanst. De “*Patriotten*” werden tot bij Marilles verjaagd en verloren een 60-tal manschappen en 2 gevangenen.

De derde groep met Constantin had zich in de nacht van 27 op 28-11-1798 vanuit Jauche in beweging gesteld en stelde zich dadelijk op langs de lijn Meldert-Sluizen-Geest, met vooruit geschoven posten in de huizen van Heylissem en Goetsenhoven en een reserve te Noduwez en Marilles.

Bijna de ganse bevolking steunde de Brigands.

De troepen van Lacroix uit Tienen en Hoegaarden vielen de voorposten aan, die moesten wijken en zich terug trekken achter de lijn Melder-Sluizen-Geest, waar Constantin met zijn mannen stand hield en door vrijwilligers uit Meldert en Oorbeek werd vervoegd. De Fransen ontketenden dan een algemene aanval op deze stellingen, doch de Brigands wierpen hun sneller terug, dan ze gekomen waren. In de nacht ondernam Constantin, die zijn Staf had opgericht op de hoeve Wahenges te Sluizen, een uitval naar Hoegaarden, om er een Franse post aan te vallen. De groep werd door Hoegaardse Brigands geleid, die als gidsen waren ingezet, maar hun opzet mislukte door verraad (zie archief van de Dyle Departement, bundel 602).

We weten met zekerheid dat er in november 1798, Franse soldaten op de hoeve Van Autgaerden ingekwartierd waren en dat Generaal-Adjunct Lacroix, tijdens een inspectie van zijn posten te Hoegaarden, door Van Autgaerden in de Mairie van 't Nieuwhuys werd ontvangen, waar ook vaak soldaten kwamen die in hun dronken toestand dikwijls hun mond voorbij praatten.

Was het misschien de Franse post op de hoeve Van Autgaerden, die Constantin had willen aanvallen?

Op 29-11-1798 besloot Constantin eindelijk, om ten allen koste, door de bewaakte zone te dringen en het Hageland te bereiken.

Hij verdeelde zijn mannen in groepjes van 20, 30 en 40 man, elk onder het bevel van een Luitenant geplaatst. Zij stapten op in de nacht, de Franse patrouilles vermijndend en kwamen langs Verrijck en Boutersem op 30-11-1798 in het Hageland aan. Het laatste groepje had voor zijn vertrek te Boutersem de gevangene Lafaye terecht gesteld, na de meest onmenselijke behandelingen.

Al de mannen van Constantin verzamelden zich te Budingen en namen contact met Elen, die het bevel van de Hagelandse Vrijwilligers verzekerde en bijgestaan werd door zijn adjunct Wittevrouwen uit Kapellen.

Op 02-12-1798 lag een sterke macht van het Waals-Hagelands leger tussen Kapellen-Halen-Rummen en Leeuw en overal kwamen nog tal van Jongens deze macht versterken.

Diezelfde dag kwam Generaal Jardon vanuit Leuven naar Sint-Joris-Winge en ondernam een uitval tegen de voorpost van de Brigands te Kapellen.

Hij werd met schande terug geslagen en liet 2 officieren en een 60-tal manschappen in handen van de rebellen. Op 03-12-1798 boden 2 onderhandelaars en een trompetspeler te paard uit het leger van Elen zich bij Jardon te Leuven aan, in het bezit van een brief van één van de Franse officieren, die om de uitwisseling van gevangen verzocht. Jardon werd woedend en dreigde de onderhandelaars te laten fusilleren, maar deze waarschuwden hem, dat indien

zij binnen de 2 uren niet terug bij hun bende zouden zijn, al de Franse gevangenen zouden gedood worden.

Jardon liet de mannen gaan, maar was niet ingegaan op het verzoek.

Bij deze onderhandelingen bevond zich de jonge boer Wouter Van Autgaerden uit Houtem-St.-Margriet, een verre verwant van de Commissaris uit het Kanton Hoegaarden. Hij was drager van een Oostenrijkse cocarde en zou later voor zijn stoutmoedige daad, gevangenisstraf oplopen.

Dan togen enkele Brigands tot aan de poort van Tienen en wierpen er een geldkroon van 6 ponden naar de republikeinse wacht, hun verzoekend te drinken op hun gezondheid. Razend van woede om de nederlaag te Kapellen en de aangedane vernederingen, besloot de Opperbevelhebber Colaud die te Brussel zijn Hoofdkwartier had, om een grootscheepse zuiveringsactie in het Hageland te ondernemen.

Hij duidde hiervoor de troepen van Lacroix uit Tienen en deze van Jardon uit Leuven aan. Vermits de meeste Brigands hun streek hadden verlaten, om zich in het Hageland te concentreren, lieten Lacroix en Jardon te Tienen en Leuven slechts een klein garnizoen achter. De datum van de actie was 4-12-1798.

Ondertussen had Elen met zijn manschappen op 3-12-1798 Alken bereikt. Vrijwilligers uit Antwerpen waren hem via Halen en Herck komen vervoegen, terwijl ook de Patriotten van Constantin, die te Geetbets, Budingen en Rummen gelegerd lagen, zich derwaarts begaven. Onder luidruchtige vreugde kwamen te Alken ook de vrijwilligers uit de Antwerpse Kempen aan, met aan het hoofd hun Commandant Van Gansen, die na zijn herstel te Testelt, terug de wapens had opgenomen.

Onder groot gejuich werd hij door allen tot hun algemene Opperbevelhouder genoemd.

Een klein groepje was nog even naar Sint-Lambrechts-Herck getrokken, waar zij de belastingontvanger J. Flabba aanhielden en beslag legden op de geldkas en enkele wapens.

Het krijgsplan van Van Gansen bestond erin, zich te Hasselt te organiseren en dan naar Maastricht op te rukken, waar op 15-11-1798 de opstand moest losbarsten, om de Citadel en het Arsenaal te veroveren. De Orangisten vanuit Venlo gekomen en door Pruisen gesteund, zouden de stad langs het Noorden belegeren, terwijl de Brigands uit Luxemburg die vanuit Verviers moesten oprukken, langs het Oosten zouden aanvallen. De inname van de belangrijke vesting aan de Maas, zou de buitenlandse hulp bevorderen, want wie Maastricht bezat, beheerste de Nederlanden.

Op dinsdag 4-12-1798 was er markt te Hasselt en niemand kon voorzien dat er die dag zoveel bloed zou vloeien. In de morgen toen Lacroix en Jardon hun garnizoen verlieten, stonden de Brigands klaar om Hasselt binnen te trekken. De overheid was al enkele dagen gewaarschuwd over naderende benden. Commissaris Baerts had de nodige maatregelen tot verweer genomen, maar beschikte slechts over een tiental Franse Gendarmen en enkele revolutionaire burgers en ambtenaren, die allen naar de wallen liepen. De "*Jongens*" hadden geen moeite om deze handvol verdedigers te verdrijven en een Franse gendarm met name Vannier (of Warnier) te doden.

Om halfelf trokken de opstandelingen al zingend Hasselt binnen, maar het volk was hun niet gunstig gezind. Hun tegenwoordigheid zou immers de Fransen kunnen lokken, die tot vergelding zouden overgaan.

Volgorde:

- De Compagnies van Van Gansen gingen op kop. Hun bevelhebber had plaats genomen op een kar, met naast hem de oude aalmoezenier Pastoor Huveneers uit Natten-Haasdonck.

- Dan volgden de benden uit het Hageland onder Elen, die nog steeds zijn gevangenen uit Kapellen bij zich had, alsook Commissaris Palmers uit Alken en ontvanger Flabba.
- De Waalse Patriotten van Constantin, die de beste militair afgericht waren en waaronder de Hoegaardiers met Luitenant Vandermolen volgden.
- Na hun kwamen de mannen van Aarschot onder bevel van Haesdonck, evenals de verslagen Brigands van Rolliers uit Klein-Brabant, versterkt door vrijwilligers uit Mechelen en Lier.
- Ook een groep Brusselaars, geleid door Kanunnik Melin uit Etterbeek trok Hasselt binnen.
- De lange kolom werd besloten met een compagnie strijders uit de omgeving van Tienen en Leeuw, aangevoerd door Pluymers uit Budingen, terwijl ook de Limburgse- en Luikse Kempen niet ontbraken.

Het gezamenlijk effectief werd op een 4.000-tal manschappen geschat, onderverdeelt in een 60-tal compagnies.

Een gedeelte van het stadsarchief werd vernield, maar de Brigands zochten de voortvluchtige Franse agenten niet op, dat hun duur zou te staan komen. De gevangenen werden naar het stadscentrum gebracht, doch niet onmiddellijk gefusilleerd, men wilde ze eerst laten biechten. Niemand mocht nog buiten de muren en in de avond werd elke circulatie in de stad verboden, zonder toelating van Van Gansen.

Drie van de vier Stadspoorten werden gebarricadeerd en onder sterke verdediging gesteld.

- Constantin werd met Kempische Poort belast,
- Elen kreeg de Kuringerpoort en
- Van Haezendonck de Maastrichterpoort.
- Alleen de Luiker- of Truiderpoort bleef open voor een eventuele uitgang te behouden in geval van nood, want Van Gansen wist wel dat de wallen niet lang zouden bestand zijn tegen het Franse veldgeschut.

In de avond van 4-12-1798 onder het licht van de toortsen, werd op de plaats aan de Onze-Lieve-Vrouw-kerk een plechtig zegemis opgedragen voor hen die sterven gingen.

In gans het land was het ondertussen tot een opstand gekomen en alles stond in rep en roer:

- Te Edingen waren de boeren de stad binnengedrongen en hadden er de Cavalerie bekampt, die vanuit Bergen was opgeroepen.
- Te Izegem hadden de Fransen uit wraak voor de geleden verliezen, onschuldigen met de sabel gedood.
- In Namen was de muiterij eveneens losgebarsten.
- In Durbuy en Evrehaille was het tot openbare rebellie gekomen.
- En in Luxemburg eindelijk, waren de steden Bastogne, Neufchateau en Arlon door de Brigands bezet.

Ze hadden overal de kerken geopend en de schatkist geplunderd, om de opstand te bekostigen en de Brigands uit te betalen. Er werd ook zwaar gevochten te Clerf. De wouden van de Ardennen leenden zich veel beter dan het Vlaamse land, om een guerrillaoorlog te voeren.

Op zeker ogenblik leek het wel, dat de Luxemburgers de overwinning zouden behalen.

Zij rukten zelfs op tot Verviers, terwijl ook Luik in de gisting kwam en samenscholingen plaats grepen te Fléron, Hodimont, Daelhen en in de Voer. Maar hun pogingen om naar Maastricht op te rukken werden steeds door Generaal Girard verijdeld.

Cousin Charles deed ondertussen ook van zich spreken in zijn geliefkoosde zone ten Zuiden van Brussel in het Zoniënwoud. Hij dook op als een schim en verdween weer even snel, om elders toe te slaan. Hij viel de Franse posten aan, ontwapende gendarmen en liet ten allen kante de noodklok luiden, terwijl hij voortdurend vrijwilligers ronselde, om willens of niet zijn zaak te dienen.

In de nacht van 4 op 5-12-1798 waren Jardon vanuit Leuven en Lacroix vanuit Tienen, te Diest aangekomen met hun 20ste Jagers te Paard, de 66ste Halve Infanterie Brigade, Cavalerie van het 19de Regt. En artillerie van de 48ste Halve Brig. Zij hadden op hun weg weinig of geen Brigands gezien, maar vernamen dat het gros van het opstandige leger zich naar Hasselt had begeven. De Franse Generaals stelden hun operatieplan op.

Tijdens zijn opmars van Leuven naar Diest, had Jardon te Waanrode, de oude Graaf Thomas Philippe d'Aerschot-Schoonhoven laten aanhouden en naar Diest meegevoerd, maar toch eindelijk wegens zijn ouderdom weer vrijgelaten. Deze had van loslippige officieren het plan van Jardon vernomen en stuurde onmiddellijk een bode naar Hasselt, om de Brigands van de komst van de Fransen te verwittigen.

In de vroege ochtend van 5-12-1798 verscheen Lacroix met 250 man voor de Kuringerpoort, maar werd terug gedreven, zodat hij op de komst van Jardon moest wachten. Deze kwam rond 10:00 uur toe en stelde samen met Lacroix, hun troepen op voor de Kuringer- en de Kempische poort.

Chabert, bevelhebber van het detachement van de Nedermaas had op zijn beurt vanuit Maastricht een vliegende kolom van de 3de Huzaren en de 10de Jagers te Paard, onder Generaal Gancy vanuit Maastricht naar Hasselt laten oprukken, evenals de troepen die te Bilzen en in de Noorderkempen gelegerd waren onder het bevel van Generaal Piston stonden.

Deze legermacht nam stelling voor de Maastrichterpoort, terwijl Piston zich eerder met een zwak effectief aan de Luikerpoort gang plaatsen.

Om 11:00 uur hadden de Fransen de stad volledig omsingeld en zij maakten zich klaar voor de belegering. De eerste aanval aan de Maastrichterpoort was zo hevig dat de voorposten van het Boerenleger moesten wijken en zich binnen de muren van de stad terug trekken. De Franse kanonniers kregen hierdoor het terrein vrij, om hun veldgeschut vooruit te sleuren en weldra begonnen de kanonnen te bulderen.

De Franse Infanteristen voerden hun eerste stormloop uit. Zij ondervonden echter een krachtige tegenstand aan de Kempische Poort, waar Constantin met zijn Waalse en Hoegaardse Compagnie stond opgesteld.

Ook de tweede en derde charge van de Fransen aan de Kuringer- en de Kempische poort gezamenlijk ondernomen, mislukten. De strijd die met onstuimigheid was begonnen, werd met een weergaloze verbetering door beide legers voortgezet.

Boerenkrijgskapel van Hilst. Deze Kapel werd gebouwd op de plaats waar in 1798 honderden Boerenkrijgers die de stad uitvluchtten, door Franse Troepen werden afgeslacht.

De verdedigers konden tot 16:00 uur weestand bieden, aan de onafgebroken aanvallen van de Fransen. Maar op dat ogenblik waren twee poorten, de Maastrichterpoort en de Kuringerpoort in stukken geschoten en gaapten diepe bressen in de stadswallen. Alleen de Kempische poort hield stand. Daar ondernamen de ruiters van Lacroix een vierde stormloop en moeizaam wrongen zij zich de vesting binnen. Gancy dreef de Brigands in westelijke richting naar het centrum van de stad, terwijl Jardon voet voor voet in de oostelijke richting veld won. In de straten van Hasselt grepen vreselijke lijf aan lijf gevechten plaats, maar de Compagnies van Constantin dreigden door deze beweging omsingeld en afgesloten te worden.

Het lot van de Boerenkrijgers was bezegeld. De leiders beseften dat de toestand onhoudbaar werd en organiseerden de aftocht. Aan de kant van de Maastrichterpoort, die het eerst bezwaken was, en langswaar de Fransen wild en woest binnen stormden, heerste verwarring.

De Jongens namen de vlucht, op de voet gevolgd door de Franse artillerie.

De aftocht geschiedde langs de Nieuwstraat in de richting van de Luikerpoort.

Slechts ten koste van de bloedige offers werd het terrein prijs gegeven. De gevangenen voor zich uitdrijvend, trachtten de Brigands dan in de avond de stad te verlaten en konden de zwakke verdediging van Generaal Piston aan de Luikerpoort verbreken.

Volgens een volksverhaal, maar dit is niet bewezen, zou een zekere Fransgezinde Claes aan Gancy een zijstraat, de Beekstraat, hebben aangeduid, langswaar deze de terugtrekkende Brigands rechtstreeks kon bereiken, zonder door de middenstad te moeten gaan. De Franse Cavalerie verplaatsten onmiddellijk zich naar deze weg en bereikte het uitgangspunt, waar zij de aftochtkolom in twee

konden hakken. Van het geharrewar gebruik makend, gelukten de gevangenen erin zich te redden.

De Brigands die zich nog binnen de stad bevonden, en dat was het geval voor de troepen van Constantin, kwamen nu onder twee vuren te staan. Zij werden in grote getallen gedood of gevangen genomen, na hevige gevechten “*ne faisant grâce à aucun brigand qui se trouvait dans les rues*”.

De jongens die buiten de poorten waren ontsnapt, begaven zich in de richting van Alken. Maar Generaal Jardon zond bliksemsnel zijn Huzaren op hen af langs een zijweg, de Boomkensstraat en haalden de vluchtelingen in bij het Klein Lindeke. De boeren boden nog hardnekkig weerstand, maar tegen de beweeglijkheid en de tactische bedrevenheid van de Fransen waren zij niet opgewassen.

Herhaaldelijk reden de Huzaren op de Brigands in en dreven hun gelederen uit elkaar. Het werd een gruwelijke slachting onder de kreet “*Tuez les Tous*”.

Constantin de Roux-Miroir, die de achterhoede vormde, werd met een 100-tal van zijn manen aan de Luikerpoort gevangen genomen. Van Gansen echter was er nog in geslaagd te ontsnappen en bood momenteel stand aan de Grote en Kleine Hilst, waar een 60-tal jongens sneuvelden. Tot op 5 km. in de richting van Kortessem en Alken werden de vluchtelingen achtervolgd en neergeveld. Men telde er meer dan 300 lijken. Bij Klein Lindeke was de kar van de Aalmoezenier gekanteld en onder bajonetsteken viel de ongelukkige dodelijk gekwetst op de grond. Volgens de ene bron zou het Kanunnik Melin en volgens de andere Pastoor Huveneers geweest zijn. Het feit dat de Fransen hem met spelden de ogen zouden uitgestoken hebben is ook niet bewezen.

De Brigands waren verslagen, de Fransen hadden de slag gewonnen.

Het nieuws van hun overwinning werd onmiddellijk kenbaar gemaakt.

Lacroix meldde: “*Je vous préviens que les Brigands à Hasselt ont été complètement battus, leur perte est innombrable*”. Colaud gaf order het bericht te Brussel en te Antwerpen uit te plakken onder de titel “*Défaite des Brigands*”. Hij meldde aan Parijs dat er meer dan 600 Brigands gedood waren, sommige bronnen gewagen van 1.000, andere van minder.

Hij schreef ook dat er 800 gewonden en 100 krijgsgevangenen werden gemaakt (juist geteld waren er 107 waaronder Constantin).

De Fransen hadden ook:

- de witte vlag met rood kruis van de Waalse benden,
- de geldkoffer,
- munitievoorraden en
- levensmiddelen buit gemaakt, evenals
- lijsten van de vrijwilligers en vooral deze van het
 - Hageland,
 - van Hoegaarden en
 - van Kapellen.
- Insgelijks de briefwisseling van de Staf van Van Gansen was in de handen van Jardon gevallen, terwijl deze er fier op ging door te verklaren dat hij met eigen handen verschillende priesters had gedood,
 - waaronder Pastoor Hens uit Duffel,
 - Pastoor Danis uit St-Pieters Rode en
 - Rector Daneels uit Zonhoven.

Generaal Colaud roemde zich “*Les Coquins sacerdotaux* “ te hebben verpletterd.

Op 07-12-1798 's avonds werd te Brussel de overwinning plechtig gevierd, door het uitgaan van een stoet. Doch die overwinning was niet zo gemakkelijk geweest, want in de officiële rapporten stond vermeld, dat de Brigands zich verdedigd hadden “*avec un acharnement sans exemple*” en dat de gevangenen “*horriblement*” gekwetst waren. Langs Franse zijde hadden zij ook grote

verliezen geleden, zeven karren met zware gekwetsten werden op 0ç december naar Leuven gebracht.

Uit de lijst die door Colaud op 09-12-1798 naar Duval, Minister van Politie werd gezonden, kennen we enkele namen van Jongens uit Hoegaarden of die tot de Hoegaardse Compagnie behoorden en te Hasselt sneuvelden of gevangen werden genomen. Wij laten de Franse schrijfwijze van de namen ongewijzigd. Het waren:

Ghislain Bullens uit Houtem	P. Borseleer de Bus
H. Bienol	F. Boeriën (Bourieu of Boerier)
Biennoy (Benoit) uit Hoksem	J. Beelen
J. Buysmans	P. Deltun(of Detien,Deltien,Detieu)
J.de Moes	H. Demal (Demol of Vanmol)
Diertoe (Distol ?)	Anr. Frans en Henry Denys uit Hoksem
J.Bt Fox uit Hoksem	A. Godefridus (Godfroid)
H. Hansen	G. Hnedrickx
G. Leemans	J. Lombaerts
P. Mathe	P. Pans
Jan Nijssens	P. Plumpmans(?)
Ghislain Swinnen	J. Strouwen (Struiven ?)
H. Thijs uit Meldert	L. Vanmol
P. Vandenbosch	Jacques Vandermolen
J. Vanderlinden	C. Van Henter
G. Van Loen	J. Van Munster uit Hautem
G. Vesteraes (Festraets of Verstraeren)	P. Wouters

Constant de Roux-Miroir, onder zijn vlag de Hoegaardiërs hebben gestreden en zich op dappere wijze verdedigden, werd op 08-12-1798 's avonds met 106 andere gevangenen te Leuven binnen gebracht. Op 09-12-1798 werden ze naar Brussel gevoerd en daar opgesloten in de Hallepoort, in afwachting van het proces.

Op 4 Pluviose An VII (23-01-1799) werd Constantin door de Krijgsraad van de 24ste Militaire Divisie ter dood veroordeeld en in februari 1799 (op 3de , 9de of de 18de) te Doornik gefusilleerd. Andere leiders van de Brigands, zoals Corbeels en Meulemans werden op 21 juni of 2 juli 1799 terecht gesteld, na te Rijsel te zijn opgesloten geweest. En overal, te Brussel, Gent, Doornik en Rijsel werden de gevangen Brigands met honderden ter dood gebracht.

31. In de greep van de Conspiratie (1799)

Toen de nederlaag van de Brigands bekend geraakte, voerden de Kanton-Commissarissen en hun aanhangers te Hoegaarden en elders, weer het hoge woord en dronken op de dood van "*la canaille*".

Maar heimelijk koesterden ze een panische vrees voor de ontsnapte en op wraak beluste rebellen, die door alle middelen de heropflakking van een nieuwe revolte nastreefden, want het vuur was nog smeulend en de laatste Brigands nog lang niet dood.

Na de slag van Hasselt waren de uiteengedreven en ontsnapte *Jongens* in alle richtingen gevlucht. De meesten keerden terug naar huis en doken onder bij betrouwbare vrienden, uit angst voor uitleveringen en terechtstelling.

De moedigsten gaven echter de strijd niet op en gingen in de bossen schuilen om zich opnieuw te organiseren. Bij dag bleven zij zoveel mogelijk verborgen maar 's nachts zochten zij naar eten om in leven te blijven. Gespuis en dieven mengden zich helaas tussen de Brigands, die onder een dekmantel van "*Outer en Heerd*"

hun persoonlijke zaak dienden en hun gang gingen, zodat de nachten onveilig werden en de goede naam van de Brigands besmeurd werd.

De Fransen hadden mobiele kolommen en spionnen ingezet, om de opstandige benden te vangen, doch deze verplaatsten zich voortdurend, zodat zij nergens en overal waren. Ten alle kante in het Hageland, de Kempen, Waals-Brabant, Vlaanderen, Luxemburg en rond Brussel, lagen zij verspreid, waar nieuwe dienstweigeraars hun vervoegden.

- Elen was naar Noord-Limburg getrokken,
- Van Gansen naar Geel,
- Van Haezendonck naar de streek van Aarschot. Laatstgenoemde zou echter op 12 december al samen met Rosaer, Broers, Thijs en Janssens worden aangehouden. Maar wij zullen ons hier terug beperken tot eigen streek en tot eigen volk en alleen de benden volgen, waaronder zich Hoegaardiërs bevinden.

Mouchet die de plaats van Constantin de Roux-Miroir had ingenomen en de strijd niet wilde opgeven, had zich met zijn ontsnapte Walen, Hoegaardiërs en de andere volgelingen, rond Geetbets verzameld. Dar verdeelde hij zijn bende in twee groepen:

- **de eerste** groep onder zijn bevel, trok op 8 december in de richting van Kapellen en waagde uitvallen naar Glabbeek en Wersbeek. Op 10 december werden zij door een patrouille uit Tienen aangevallen, maar sloegen de vijand terug. Te Kersbeek werd op 12 december een Frans soldaat gedood en één gevangen gemaakt. In Binkom en Lubbeek moesten de Fransgezinden boswachters het met hun leven bekopen en trokken het Meerdalbos binnen, waar zij op 22 december drie Municipalen fusilleerden. Zij werden er vervoegd door een 60-tal vrijwilligers uit Piétrebais en wachtten er op de komst van de tweede groep, om naar Geldenaken op te rukken.
- **de tweede** groep werd echter te Budingen op 15 december door een sterke patrouille uit Tienen aangevallen, doch de Fransen werden ook hier verdreven. De mobiele kolommen doorkruisten onophoudelijk de streek, zodat de Jongens veiligheidshalve besloten om nog enkele dagen ter plaatse verborgen te blijven, vooraleer de eerste groep in het Meerdalbos te gaan vervoegen. Gedurende die tijd werd hun bende aanzienlijk versterkt, zodat het effectief tot bij de 400 manschappen opliep. Helaas op 30 december, in de bijtende kou en een ijzige Noordenwind, hielden de Fransen een grote klopjacht in de streek van Budingen en Rummen en dreven de Brigands bloedig uiteen. Het was de laatste slag van de Jongens in het Hageland.

Mouchet die deze nederlaag vernam, zwoer wraak en stuurde aan de Municipalen uit de streek, dreigbrieven waarin hun leven werd bedreigd. Ook Van Autgaerden van het Kanton Hoegaarden, ontving dergelijke brieven. En andermaal werd Van Autgaerden door angst bevangen. Hij smeekte aan de Plaatscommandant van Tienen, om een gewapende troep in Hoegaarden te legeren, maar het werd hem geweigerd, wegens de vele patrouilles die moesten uitgestuurd worden.

Toen ging Van Autgaerden bij zijn schoonbroer Jacobus Van Nerum overnachten en hij liet in zijn pachthof, zijn knechten achter die hij sterk bewapende.

De bende van Mouchet verliet het bos van Meerdalen ontwapende op 07-01-1799 een Franse post te Jauche. Als vergeldingsmaatregel hielden de Fransen de Pastoor als gijzelaar aan, doch dit lokte, onder Seha van Autre-Eglise, een nieuwe opstand uit. Zij trokken naar het huis van Commissaris Lafaille en sleepten hem gevangelijk mede, om hem aan *La Tour Gollard* tussen Marilles en Noduwez te doden. Mouchet had zijn troepen zich verscholen in de bossen tussen Marilels, Piétrebais en Tourinne. Zij waren gevaarlijk en op wraak belust. Van daaruit ondernamen zij allerlei uitvallen.

Te Bossut plunderden zij de hoeve Malhaise, terwijl ook het pachthof “Crécourt” Te Piétrebais het moest ontgelden. Twee Brigands werden door de Gendarmen gedood. Te Tourinnes bestormden zij de hoeve Dupuis en de huizen van de Fransgezinden.

Op 10-01-1799 had een bende rebellen Piétrebais ingenomen, maar zij werden door de Fransen verdreven. Een gevangen Brigand werd te Geldenaken terechtgesteld. Op 09-02-1799 werd te Boutersem in de herbergen geworven voor een nieuw leger en al 250 mannen stonden klaar, onder leiding van de molenaarszoon uit Oplinter, die in contact stond met Mouchet.

En terwijl in het Hageland en elders andermaal de opstand terug begon te broeien, kwam een bende Brigands op 09-03-1799 naar Hoegaarden. De rebellen wilden er de Sansculotten treffen en Van Autgaerden in de nacht op zijn bed vangen. Maar Van Autgaerden verbleef nog steeds met zijn gezin bij Jacobus Van Nerum in de Nieuwstraat. Toen wilden de rebellen de hoeve plunderen, maar de knechten smeekten het pachthof te sparen, opdat zij door hun meester niet zouden verantwoordelijk worden gesteld voor het gebeuren. De opstandelingen schonken gehoor aan de smeekbede en trokken vervolgens naar ’t Nieuwhuys, dat zij ten gronde wilde afbreken.

Dewaelheyns verzekerde dat de Municipalen allen het dorp hadden verlaten en onthaalden hun zo gul met bier, dat zij verder van het plan afzagen.

De houding van Van Nerum is uit te leggen door de nauwe familiebanden die hij met Van Autgaerden had. En bovendien door Van Autgaerden in zijn macht te krijgen, diende hij de Conspiratie. De Samenzweerders, die geen enkel geweld tegen eigen volk wenste en slechts de herovering van de macht beoogde, ging akkoord met de handelwijze van Van Nerum.

Aanvankelijk hadden de Sweertsen zich hier wel tegen verzet, maar de noodzaak eiste het. En tenslotte was de strijd van de opstandelingen stilaan tot een openbare “brigandage” omgeslagen, wat niet strookte met de doelen van de Conspiratie.

Nochtans bleven zij de Jongens die moesten schuilen, verder steunen en zo deed de Samenzwering ook met de dienstweigeraars, die aan de Krijgsdienst wilden ontsnappen.

Ondertussen bleven de naweeën duren. Op 29-03-1799 werden 4 Hoegaardiërs door het gerecht veroordeeld, omdat zij in oktober en november “*Leve de Brigands*” hadden geroepen. Het waren:

- Jacques Zeneberg (22 jaar, zoon van Guillaume en Charlinne Vanmol),
- Bernard Sondervorst (16 jaar, zoon van Charles en Françoise Lamens),
- Henry Kinnaer (21 jaar, zoon van Jean) en
- Jacques Kinnaer (36 jaar, man van Elisabeth Nelis).

Van Autgaerden had aan de Vrederechter Putzeys wel gevraagd, niet de strengste straf uit te spreken. Had de schoonbroer Van Nerum hem dit ingefluisterd?

Op 04-04-1799 kwam een nieuw onheil opdagen. De Conscriptiewet had slechts de helft van het vereiste contingent geleverd, terwijl de Fransen voor zware oorlogen stonden tegen Oostenrijk, Rusland en Engeland.

Om hieraan te verhelpen werd door Parijs de “*Krijgsloting*” afgekondigd (Bloedwet genaamd). Alwie een wit bolleke uit de trommel trok, was vrijgesteld, maar wie een zwart had, moest opstappen voor legerdienst of een plaatsvervanger vinden, die onder de Conscriptiewet viel.

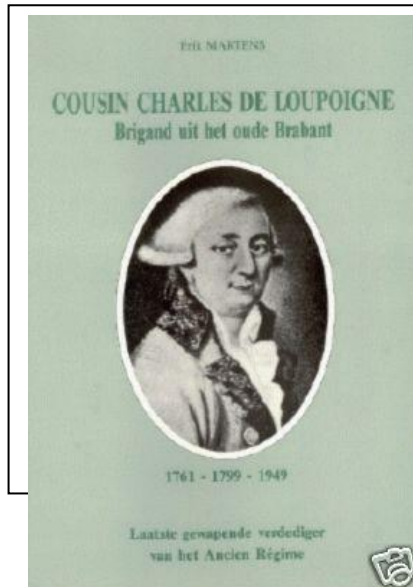
Dat besluit lokte andermaal een grote misnoegdheid uit en nieuwe samenscholingen werden gemeld rond Hasselt, Kortenaken en Geetbets.

Ook in het Walenland bij Geldenaken schoolden een aanzienlijk aantal voortvluchtige dienstweigeraars samen en zij mengden zich met de Brigands.

Te Tienen was een Infanterie Regiment ter versterking aangekomen, dat ingezet werd om overal in het gewest de patrouilles te verdubbelen, opstandelingen op te sporen en aanhoudingen te verrichten.

Grote klopjachten grepen plaats ten allen kanten, terwijl in het Dyle Departement de vier kolommen actief bleven optreden. Spionnen speurden ondertussen duchtig de schuilplaatsen van de rebellen op.

Vaak kwamen zij Dewaelheyns in 't Nieuwhuys om inlichtingen te vragen. Dan trachtte deze tijd te winnen, door hun drank aan te bieden, terwijl hij ondertussen door zijn meid de Conspiratie en de familie van de betrokkenen liet verwittigen.

Standbeeld te Hasselt
Boerenkrijg
Brigands

Op 01-05-1799 werd Zoutleeuw bezet door benden die vanuit Boutersem, Glabbeek, Diest en Scherpenheuvel waren gekomen. Ook ten zuiden van de baan Tienen-Leuven werd het weer onrustiger.

Verschillende deserteurs werden aangehouden. Op 23-05-1799 moesten 10 gevangenen vanuit Geldenaken naar Tienen worden gebracht. Voorbij Hoegaarden viel een bende Brigands de soldaten aan en 7 gevangenen konden ontsnappen.

Franse Jagers werden naar de bossen van Marilles gestuurd, waar een 400-tal Brigands zich verscholen. Wild sloegen de ruiters op de Jongens in, waarvan een groot aantal sneuvelden. Dat was ook de laatste slag in Waals-Brabant. Verschillende opstandelingen, waaronder ook Hoegaardiërs, staakten dan de hopeloze strijd en doken onder, andere bleven in de bossen zich verscholen en roofden uit noodzaak.

Mouchet werd samen met negen van zijn volgelingen gevat en op 10 Frimaire An VIII (01-12-1799) te Brussel gefusilleerd.

Nochtans bleef de toestand onrustig. Op 15 juni werden in dezelfde nacht te Kuntich, Boutersem en Winghe, de Vrijheidsboom doorgehakt en te Kersbeek 2 soldaten gedood.

Twaalf dagen later grepen nieuwe verzamelingen plaats te Bevekom, van waaruit de Brigands uitvallen ondernamen.

De Municipalen durfden zich bijna niet meer in het openbaar tonen, want het gerucht deed de ronde, dat "*Charlepoigne*" terug was verschenen en aan het hoofd van een nieuw leger stond.

De Fransgezinden beseften maar al te goed, dat de toestand in hun nadeel ten zeerste was verslecht en dat de Fransen niet bij machte waren, om het vuur van de rebellie volledig te doven.

Op 14-07-1799 moest overal ook te Hoegaarden, de verjaring gevierd worden van de inname van de Bastille, een feest dat in het Kanton van Van Autgaerden steeds met grote luister en onder de Vrijheidsboom was doorgegaan. Maar Van Nerum had zijn schoonbroer er van gewaarschuwd, dat rond Hoegaarden Brigands gereed lagen, om alle Municipalen aan de Vrijheidsboom op te hangen, zo zij zich durfden in het openbaar vertonen. Van Autgaerden schonk geloof aan deze woorden en zonder pracht noch praal, greep de viering plaats binnen de muren van 't Nieuwhuys.

Op iedereen's lippen lag de naam van "*Loupoigne-Coeur*", een naam die hem behekste.

Op 26 juli verscheen Cousin Charles, inderdaad onder de nieuwe schuilnaam "*Wallis*" in het Meerdalbos en lokte de Gendarmen van Hamme-Mille in de val. Hij nam hun wapens af en ging vervolgens in de Abdij van "Val Duc" de garnizoenkazerne plunderen.

In het geheim onderhield hij zich met zijn vrienden uit Hoegaarden en het Hageland (P.V. van de Municipaliteit van Hoegaarden van 13 Thermidor An VII) die hij overhaalde om hem naar het Zoniënwoud te volgen en daar de strijd, heviger dan ooit voort te zetten.

Hij deed er nog enkele uitvallen, maar op 30-07-1799 viel hij door een verraad in het Kapucijnenbos tussen Overijse en Tervuren, in een hinderlaag. Na al zijn patronen te hebben verschoten, sneuvelde Cousin Charles door een kogel in de borst. Een dragonder hakte zijn hoofd af en bracht het triomfantelijk naar Brussel. Daar liet de Fransgezinde Commissaris Rouppe (die Mallarmé had opgevolgd en van 1831 tot 1839 burgemeester van Brussel werd) op de Grote Markt een schavot optimmeren en legde er het hoofd van Charles de Loupoigne op, met het opschrift "*Le chef des Brigands*". De Municipalen herademden.

Toen gebeurde te Hoegaarden een voorval dat wel op een wonder leek. Op 04-11-1799 moesten overal de lijsten worden ingediend van de onbeëdigde priesters, die geweigerd hadden de eed aan de republiek van 19 Fructidor V af te leggen. Voor het Dyle Departement stonden 1501 namen op de lijst. Zo de priester binnen de 3 decaden niet werden gevonden, moesten er gijzelaars worden genomen tussen de meest vooraanstaanden van de streek. Hieromtrent zou Van Autgaerden aan zijn schoonbroer Van Nerum hebben laten verstaan, dat hij wel goed wist waar Deken Sweerts zich had verborgen, met de woorden "*de la maison commune, un caqueur suffit pour le pêcher*". M.a.w. "*vanuit het gemeentehuis ('t Nieuwhuys) volstaat een vishaak om hem op te pikken*". En vermits Sweerts zich toen in de overliggende Cruysblock schuilhield, was zijn uitlating zeer betekenisvol.

Vanaf dat ogenblik verdween Sweerts uit Hoegaarden en zou zich naar Dion-le-Val bij Godfriaux hebben begeven.

Na 3 Decaden, hetzij begin december 1799, was Sweerts nog niet gevonden en bood Jacobus Van Nerum zich vrijwillig als gijzelaar aan.

Doch Van Autgaerden durfde zijn schoonbroer, die hem meermaals al zijn leven en zijn goederen had gered, niet laten aanhouden en vroeg aan de overheid opnieuw een uitstel met de belofte Sweerts wel op het spoor te zullen komen.

Van Autgaerden had ondertussen ook wel iets over het bestaan van de Conspiratie vernomen, die hij als "*une conjuration détestable*" betitelde. Hij had aan Van Nerum gezegd "*Ik weet dat er tegen de Municipaliteit wordt gecomplotteerd, maar ik zal de ogen en de oren sluiten, zolang de fanatickers kalm blijven*".

Inmiddels had hij echter aan de overheid laten weten "*qu'à Hougaerde l'aristocratie et le fanatisme dominant toujours*".

Dit vernemende zou Van Nerum hem aangeraden hebben van zelf zeer bedaard te blijven en aan zijn leven te denken, want dank zij de aristocratie en het fanatisme

was hij te Hoegaarden tot nu toe gespaard gebleven van elk brigandage. Toen zouden Van Autgaerden en Van Nerum een compromis hebben aangegaan, namelijk een huwelijk tussen hun kinderen, op voorwaarde dat geen nieuwe vete zouden worden uitgelokt.

Had de Conspiratie Van Autgaerden in de greep?

32. De Spotvogel “Pierlala”.

Tijdens de ganse Sansculottetijd, maar bijzonderlijk gedurende de angstige dagen van de Boerenkrijg en ook later, toen onze jongens op vreemde slagvelden vochten, was de oude spotvogel “*Pierlala*”, een onzichtbaar legendarisch figuur uit het bijgeloof en de volkskunde, de vriend van allen die het tegen de Fransen had opgenomen.

Hij kon zowat vergeleken worden met de geest van de sprekende tafel, die in de verbeelding van de mensen, op gestelde vragen antwoordde, of ook nog met de Engelse “*Spirit*”, gekend onder de naam van “*Skiboo*” (door de G.I. ’s Kilroy geheten) die tijdens de laatste oorlog, overal ongezien opdook, alles wist en alles zag.

De mensen verstoken van alle nieuwsberichten, hechtten er heimelijk een zeker troostend geloof aan en riepen in ’t geniep “*Pierlala*” op. In samenspraak met zijn geest, vroegen zij wat nieuw over een voortvluchtige broeder, een vader die in gevangenschap verkeerde, of een zoon die misschien op een ver slagveld te sterven lag. Zij wilden weten hoe het de Fransen verliep, als er aanhoudingen op til waren, nieuwe decreten of verse wetten in het verschiep waren, enzomeer.

Enkele mensen kwamen bijeen en grendelden vensters en deuren af, alvorens Pierlala op te roepen, gewoonlijk met de woorden:

*“Kom Pierlala, wek uit uw slaap,
En houdt ons toch niet voor de aap.
Zeg ons wat ge weet,
Al is ’t slecht en wreed,
We zitten hier bij mekaar,
En houden ons voor U klaar.”*

Dan beleef het een tijdje muisstil in de plaats, tot wanner ere stem opsteeg, uit een letterzieke slaap en geestelijk ongevoelig. Het was de geest van Pierlala die sprak.

*“Hier is Pierlala sa sa,
Zeg me wat ge weten wilt,
Maar blijf allen kalm en stil,
Doch maak hiervan weinig praat.”*

Daarom werden enkele vragen gesteld, waarop de geest van Pierlala antwoord gaf, tot wanneer hij de samenspraak besloot:

*“Genoeg, het is gedaan,
Brave mensen altemaal,
Tot op ’n andere tijd,
En leef in eerbaarheid,
Zo zegt U Pierlala, sa sa.”*

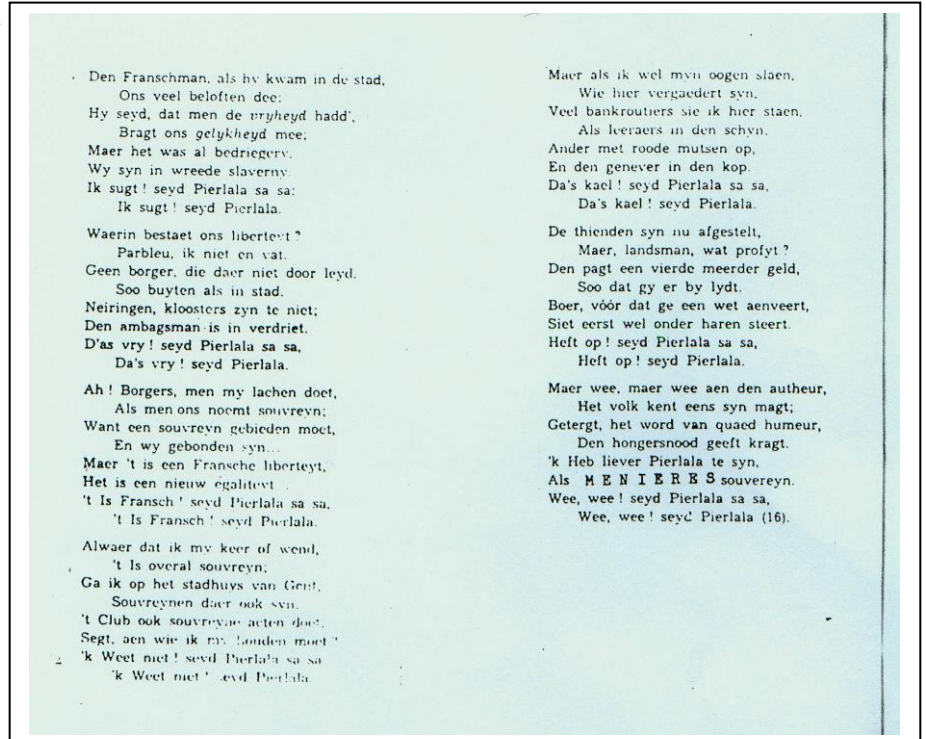
Van de Hoegaardse Pierlala is weinig bekend, alleen dat hij hier zoals elders opgeroepen werd om wat nieuws te brengen.

In de kelder van t’ Nieuwhuys werd ter herinnering aan dit bijgeloof uit de Revolutietijd, in de scheidingsmuur bij de waterput en de doopvontsteen, het oog van Pierlala aangebracht.

Door dit oog kan men het voormalig “*cachot*” zien, waar aangehouden en hebben vastgezeten, alvorens naar Tienen, Leuven of Brussel te worden gebracht.

Ook bleef in het archief van de V-Geslachten (Conspiratiebundel), een schets van Pierlala bewaard.

Maar buiten de spotvogel Pierlala, werden er ook spotliederen en spotschriften tegen de Fransen en hun knechten uitgegeven, alsook spottekeningen (meestal karikaturen van Municipalen). Hieronder vindt u een liedje van Pierlala, dat te Gent is uitgegeven, maar in alle streken gezongen werd, door het toepasselijk te maken op hun eigen Municipale agenten, mits lichte afwijkingen.

Dergelijke liederen zullen er meer in omloop geweest zijn, want veel stedelijke en gemeentelijke mandatarissen van de nieuwe orde beklagen zich over spotliederen en spotschriften. Ook deze liederen tekenen de algemene toestand, de algemene atmosfeer van die jaren.

Besluit:

Sinds het doopsel van Jean Baptist Van Nerum in 1782, was er te Hoegaarden al veel gebeurd. Eerst de revolutionaire troebelen van 1789 door Van Autgaerden uitgelokt, om zich zelf aan de macht te brengen, dan de opstand van zijn Patriotten die de oude Regentie twisten te onttrenen en vervolgens de komst van de Fransen in 1794, die volledig afschaffing van het Oud-Regiem ten gevolge had.

De tweede periode werd gekenmerkt door de gevreesde Conventie en de hatelijke Directoire, die het Schrikbewind hadden ingeluid en niets anders dan plagerijen en onheil over het volk hadden gebracht. De goddeloze jacobijnen hadden zich onder de Sansculottetijd in hun ware gedaante getoond en alles ondergeschikt gemaakt aan de Republiek, wat niets dan tweedracht, haat en nijd had veroorzaakt.

In 1796 was de Conspiratie tot stand gekomen, die met passieve middelen tot actieve daden moesten overgaan, om zich tijdens de Besloten Tijd te kunnen weren tegen de Godvervolging en zich niet mocht verbranden bij het uitbreken van de Boerenkrijg. Zeer geduldig moesten zij te werk gaan om het doel dat zij zich hadden gesteld, te kunnen verwezenlijken. En dat doel, was niets minder dan de verovering van de macht, eender onder welke vorm, eender onder welk bewind en eender door welke middelen.

Maar in 1799, toen alles verloren scheen en de ganse boel overal op stelten stond, viel Van Autgaerden, die te Hoegaarden het opperste gezag vertegenwoordigde, zonder het zelf te beseffen, in de greep en de macht van de Samenzwering, die haar werking volhardde en stilaan veld won.

Te Hoegaarden ging het hard om hard, maar als het er werkelijk op aan kwam, verraadden zij tot zelfs in de hogere kringen, hun aartsvijanden niet en bestopten desnoods hun zwakte, door grootse toespraken en nog grotere gebaren. Blaffende honden uit eenzelfde nest, bijten elkaar immers nooit. Of misschien stak er wat anders achter.

V. Onder het Consulaat.

33. Napoleon verschijnt (09-11-1799)

Op het ogenblik dat het gehate schrikbewind in al zijn hevigheid op het volk drukte en alle hoop verloren scheen, gebeurde plots zo iets als een wonder.

Generaal Napoleon Bonaparte (*geboren te Ajaccio-Corsica in 1769. Liep Militaire School te Brienne en Parijs van 1779 tot 1785. Benoemd tot 1ste Luitenant in 1785 en tot 2de Luitenant in 1792. Kort daarop Kapitein. In 1793 heroverde hij als Artillerie-Commandant de havenstad Toulon op de opstandige Koningsgezinden, liet te Parijs in 1795 als Brigade Generaal het oproerige volk beschieten en herstelde hierdoor de orde. Verdreef in 1796 de Oostenrijkers uit Italië en veroverde in 1798 de stad Caïro op de Engelsen*), was ijlings uit Egypte teruggekeerd, omdat in Frankrijk een samenzwering broeide.

Hij lande op 09-10-1799 tussen Saint-Raphaël en Fréjus en trok naar Parijs, waar op 09-11-1799 de staatsgreep losbrak door Siéyès voorbereid. Napoleon was vastbesloten het Directoire ten val te brengen en verdreef met de macht “*de Raad van de 500*”.

Het zichzelf overtreffend Directoire, dat in 1794 de Conventie had opgevolgd om de aangerichte chaos weer goed te maken na de bloedige Revolutie en de onthoofding van de Koning, was evenmin in zijn opzet geslaagd en had het land aan de rand van de afgrond gebracht.

Door de staatsgreep van 18 Brumaire An VIII, werd het Directoire op zijn beurt omver geworpen en vervangen door een “*Consulaat*” waarvan Bonaparte als “*Eerste Consul*” aan het hoofd werd gesteld en alle macht in handen kreeg.

Dan ging hij terug naar Italië, waaruit de Fransen ondertussen waren verjaagd en bracht de Oostenrijkers in 1800 bij Montebello en Marengo een verpletterende nederlaag toe. Het prestige van Frankrijk was gered. Napoleon kwam opnieuw naar Parijs en begon het land in te richten. Door velen werd hij als “*Liberateur*” en “*Sauveur*” beschouwd, doch de verstokte republikeinen waren misnoegd, omdat zij de opperste steun van het Directoire verloren, want Napoleon eigende zich het benoemingsrecht toe van Prefecten, Commissarissen, Rechters en andere ambtenaren.

De al te weepzuchtige Kanton-Commissaris werden door meer bedaarde en gematigde mannen vervangen, zoals Pontécoulant die als nieuwe Prefect van Dyle Departement werd benoemd.

Te Hoegaarden bleef Van Autgaerden echter als “*Citoyen-Commissaire*” aan het hoofd van zijn kanton, want hij had de laatste tijd veel meer tekens van bedaardheid getoond en op aanraden van Jacobus Van Nerum, zijn heethoofdigheid wat getemperd.

Het Consulaat bracht inderdaad een merkelijke kentering en verzachting met zich en herstelde de orde in het geldwezen die de inschrijvers van de verplichte leningen failliet hadden gemaakt.

Ook nieuwe rechtsbegrippen (Burgerlijk Rechtboek) werden ingesteld en moderne vrijheden toegekend, gebaseerd op de oude wetten en gebruiken, waaraan het volk zo verkleefd was. Later zouden ook het onderwijs en de welvaart worden bevorderd, openbare werken uitgevoerd en industrieën opgericht.

Napoleon was sympathiek om reden dat hij “*eenigen scheyn van daeden en menschlievendheid gaf*”, maar hij haalde de voormalige Jacobijnen en Sansculotten op de nek, terwijl verschillende aanslagen op zijn leven werden beraamd.

En ook te Hoegaarden was er wat veranderd. De vroegere heersers waren, buiten een paar uitzonderingen, meteen veel schikkelijker geworden, niet meer zo bitsig en dweeppzuchtig als voorheen. De vurige Republikeinse toespraken en de vernederingen verdwenen. Was het uit angst voor een nieuwe oproerigheid of uit vrees voor het “*Consulaat*”, dat wantrouwig stond tegenover de oude dienaars van het Directoire.

In elk geval had Van Autgaerden, zijn ontgoocheling over de Staatsgreep achter geen stoelen of banken gestoken en verklaarde op een zitting van de Municipale Raad dat de schone tijd van het Sans-Culottisme voorbij was en dat “*un autre façon d’agir*” moest worden toegepast, wilden zij zich aan de macht houden.

Maar de Conspiratie van haar kant paste ook een “*autre façon*” toe, doch met het doel de macht te heroveren en eveneens uit voorzorgsmaatregel, gezien Van Autgaerden iets over het bestaan van de Samenzweerders had vernomen en de geheime werking van de vrome Broederschappen scheen te doorzien. Bovendien had de Boerenkrijg voldoende bewezen, dat de Fransen nog niet zo snel zouden verdreven zijn en dat van de Immigratie-Comités en de buitenlandse Coalitie weinig te verwachten viel.

Daarom besloten zij, om vanaf nu alles in het werk te stellen, om zich onder het Consulaat aan de macht te brengen, doch optredend met “*agilité et persévérance*” om niet te mislukken. Dat was voornamelijk het plan van Dr. Henri Van Nerum.

Zij werden gediend door de tijdsomstandigheden. Nooit werd er meer kaart gespeeld, gekegeld en andere volksspelen beoefend dan onder de Revolutietijd en daarvan zou de Conspiratie duchtig gebruik maken.

De vijf Broederschappen die stilaan aan het verflauwen waren, werden zagezegd ontbonden en vervangen door drie gezelschappen voor volksvermaak en waarvoor de officiële toelating gevraagd en bekomen werd, maar onder dekmantel van hun onschuldig volksvermaak schuilde de voortzetting van de samenzwering.

Zo ontstonden in januari 1800 volgende verenigingen:

- “*De Waere Vrienden*” in ’t Nieuwhuys (Mairie), onder voorzitterschap van Dr. Henri Van Nerum, die zich vermaakten met kegelen en kaartspelen, doch heimelijk “*la reprise due pouvoir*” voorbereidden. Het was de omvorming van de Sint-Cornelius-Broederschap.
- “*Vermaek na Taek*” in de Geuze Capelle (heden Don Camillo), voorgezeten door Jacques Dotremont uit de Cruysblock, die het paletwerpen (schijfwerpen) en kaartspel beoefenden, om hun hulp en onderstand aan Brigands, deserteurs en opgezochte priesters te verstoppem. “*Veramek na Taek*” was de omgevormde Sint-Hubertus-Broederschap.
- “*De Lustige Luyden*” in ’t Cleyn Paradis, onder leiding van Jean François Vandermolten, die op een goed van Joseph Van Dormael (vroeger bezit van de Sint-Sebastiansgilde) het doelschieten als vermak hadden gekozen en in hun lokaal van ’t Cleyn Paradis, duchtig kaart kaart speelden. Zij hadden als geheime opdracht “*de algemeene*

Vigilentië” gekregen. Het waren grotendeels de oude samenzweers uit de Sint-Henricus-Broederschap.

Nopens de voormalige Sint-Gorgonius- en Sint-Odwinus-Broederschap is niets geweten, vermoedelijk sloten zij zich met één van de drie nieuwe gezelschappen aan. Maar deze vermaakvereniging stond ook open voor buitenstaanders, die niet tot de Samenzwering behoorden, doch zij maakten geen deel uit van het “*Bestuer*”. En het was juist bij het kaartspel dat het bestuur zijn plannen besprak.

Zo telde het gezelschap van de “*Waere Vrienden*” onder zijn leden de zoon van Notaris Van Autgaerden, terwijl de Municipaal-Agent Berwouts tot de paletwerpers behoorden en Vrederechter Putzeys bij de “*Lustige Luyden*” aangesloten was.

Door de verkregen toelating ontsnapten zij aan het samenscholingsverbod en aan elke verdenking, want in hun rangen waren betrouwbare Municipalen.

Deze drie gezelschappen vormden de “*Triniteyt*” (voormalig Conspiratie-Huys) en stond onder een geheime Raad van Drie (Conseil de Trois), de oude staf van de Samenzwering, samengesteld uit Servais Coenegras, ex-griffier Sweerts en ex-kapucijn Sweerts, deze laatste ter vervanging van de nog steeds te Dion-le-Val schuilende Deken Sweerts. Zij vergaderden in het huis van de ex-kanunnik de Retenisse, die buiten elke verdenking stond, omdat hij zijn geldbon gewillig had aanvaard en gedwee het Kapittel had verlaten, terwijl hij zich nooit als voor- of tegenstander had laten kennen. Zijn gouvernante Elisabeth Tritsmans trad als “*Massagère*” (berichtendraagster) op.

Te Hoegaarden liep ondertussen veel uit de hand van de Municipalen, die ontmoedigd en verbitterd waren tegen de opkomst van het Consulaat.

Te Rommersom hadden o.a. de inwoners bij Kerstmis de poort van hun Kapel opengebroken om er te gaan bidden. Enkele Fransgezinden wilden dit verijdelen en het kwam tot een ernstig en bloedig gevecht, waar ijzeren staven, stokken en messen bij te pas kwamen.

Godfroid Delatinne uit Outgaerden (31 jaar) en Mivis Jean uit Hoegaarden (18 jaar) liepen tijdens het handgemeen dodelijke kwetsuren op, waaraan in januari 1800 zij overleden. Vrederechter Putzeys en Gezondheidsofficier Hermans deden de lijkschouwing. Het is echter niet geweten langs welke kant de slachtoffers stonden.

Op 21-01-1800 rond het tijdstip van de omvorming van de Conspiratie greep in 't Nieuwhuys een woelige Raadszitting plaats.

Vanhelmont, voorzitter van de Kantonale Raad en verknocht gebleven Jacobijn, ging lelijk te keer tegen de daders van Rommersom, die het aangedurfd hadden de kapelpoort te openen.

Hij bracht een strenge klacht uit tegen de slechte inlevering van levensmiddelen en tegen de diefstallen, door de aangestelde beheerders gepleegd.

In zijn brief aan de overheid van het Dyle Departement van 6 Pluiose VIII (26-01-1800) drukte hij zich als volgt uit:

“La bande, la horde, n’a pas versée aux magasins la moitié de ce qu’elle devait recevoir, les commissaires des vivres ont volé un septième de ce qui était du, le reste de la valeur détournée à été payé en numéraire par les germiers”.

En tenslotte beklom hij zich dat er te Hoegaarden slechts 8 verdedigers van het Vaderland waren op een bevolking van 448 mannen (tegenover 479 vrouwen en 1.479 kinderen).

Mannen	448
Vrouwen	479
Kinderen	1.479
Samen	2.406

Van Autgaerden beloofde het nodige te doen, maar het bleef bij woorden. De afschaffing van het Directoire had hem geknakt, zijn ideaal ondermijnd en zijn Sansculottebloed geblust.

Het jonge Consulaat had in januari 1800 ook al sommige kerken terug geopend, waar beëdigde priesters waren, doch dat was niet het geval voor Hoegaarden, waar de poorten van de Sint-Gorgoniuskerk gesloten bleven.

Betreffende Conscriptie had de wet van april 1799, na een jaar weinig resultaat opgeleverd, terwijl het jaar IX geen enkele en voor 1802 zich slechts vier Conscrits aanmeldde.

Vele jongens die onder de oproeping vielen, onttrokken zich aan de bloedwet en gingen vanaf april 1800 opnieuw in de bossen van het Hageland en Waals-Brabant schuilen, wat een nieuw gevaar kon opleveren.

De loting bracht tal van moeilijkheden teweeg. Zij die een slecht nummer trokken en geld hadden zochten een plaatsvervanger, de andere doken onder.

De plaatsvervangers (suppéants genaamd) ontvingen het bloedgeld en meldde zich aan, maar deserteerden uit hun eenheid.

Anderen moesten dan in hun plaats optrekken en zo ging het maar steeds verder.

Notaris Van Autgaerden die het vereiste contingent moest leveren, wist geen raad meer en liet de dienstweigeraars opsporen. Zo meldde hij in augustus 1803 aan de overheid, de voortvluchtige Anselmus Elshaut en Louis Verbelen uit Nerm, die zich te Brussel verschuilden. Ook Jean Hendrickx wiens vader tot de Conspiratie had behoord, kon in zijn huis door de Gendarmen van Geldenaken aangehouden worden.

Maar Gerard Vandenbempt liet hij vrijkomen omdat zijn vader onlangs overleden en hij als steun stond (*Nopens de loting van een typisch Hoegaards geval van plantrekkerij – zie Alpaidis nr 50 en 51*).

Ten allen kante wemelde het van voortvluchtige dienstplichtigen, waaronder zich ook anderen hadden gemengd.

Te Hoegaarden was de Municipale Raad er wel in gelukt de vreemde leurdere en bedelaars te weren, maar zij wisten geen uitweg met de misdadige jeugd (la jeunesse délinquante), terwijl ook een dievenbende op de zolders het graan kwamen stelen en waartegen Van Autgaerden spionnen liet inzetten, om in hun rangen binnen te dringen en hun te ontmaskeren.

Tussen deze dieven bevonden zich ongetwijfeld verdoken dienstweigeraars (réfractaires genoemd), die moesten stelen om in leven te blijven.

De mannen die rond 1800/1801 te Hoegaarden aan het hoofd van de gemeente stonden en met al deze moeilijkheden te kampen hadden waren:

- Notaris Van Autgaerden (maire en Regent)
- Henri Lowet (voorzitter van de Gemeenteraad sinds 1799 en lid van de Triniteyt)
- Henri Nijs
- Arnold Adams
- Georges Vanderstraeten
- Jacques Beetens (gestorven in mei 1801) en vervangen door Ant. Le Brasseur, die tot de Triniteyt behoorde),
- François Berwouts
- Guillaume Schoensetters
- Notaris Jean Henri Lintermans (sinds 1799 in de Raad en lid van de Triniteyt)
- Jean Baptist Dumont (gaf in november 1801 ontslag en vervangen door Jef Schoensetters),
- Jean Sweerts uit Rommersom (behorend tot de Triniteyt),

- Jean Henri Dewaelheyns uit 't Nieuwhuys en lokaalhouder van de “Ware vrienden” (gaf in november 1801 eveneens zijn ontslag en werd vervangen door Dominique Gentil).
- Verder had men nog de vrederechter Trudo Hubert Putzeys, wiens broer Jean Philippe die als gemeenteontvanger fungeerde, feitelijk was hij Ontvanger der Directe Belastingen (ofschoon hij wegens geldafpersing een gevangenisstraf te Brussel en Leuven had uitgezeten),
- de gemeentesecretaris Jean Baptist Van Autgaerden, de jonge,
- terwijl Bartholomeus Stryckwant (die in 1797 eveneens een gevangenisstraf had uitgezeten, om niet bekende rede) veldwachter werd en
- Everaerts de landmeter van de gemeente.

Al deze “*Citoyens*” moesten nu voor God zweren, al wat in de raad gezegd werd geheim te houden.

Merk hier het woord “**GOD**” op, wat ten tijde van de Sansculotten zeker het geval niet zou geweest zijn en nu sinds de instelling van de Concordaat wel toepasselijk was geworden.

Het is ook opvallend hoe Van Autgaerden zich in de lurven liet doen, want niet minder dan 5 personen uit de Samenzwering, maakten al deel uit van de Gemeenteraad.

34. Mariage de Raison (20-03-1800)

(zie Familieschoon nr 142 van 1981 blz 1496)

In mei 1799 was Bernard de Hennin, molenaar op de molen van Steenberghen (Grote Molen aan de Brug) en man van Françoise Van Nerum (dochter van Brouwer Jacobus Van Nerum) gestorven. Zijn mooie 28-jarige weduwe kwam met haar 3-jarige dochttertje terug in het ouderlijke huis in de Nieuwstraat wonen (verdwenen herenhuis Evrard). Daar ontving zij vaak het bezoek van haar rechtstreekse kozijn, de 22 jarige Jean Baptist Van Autgaerden (oudste zoon van de Kanton-Commissaris).

Hij was een knappe jonge man, 5 voet en 5 duim groot, blonde haren, blauwe ogen, middelmatig voorhoofd, neus in verhouding, middelmatige mond, korte kin (kenmerk van zijn geslacht) en gevulde aangezicht (SGL/Hoeg. Reg. 4244 nr. 135).

Jean Baptist Van Autgaerden, de jonge, had zich snel weten op te werken, dank zij het Nieuw-Regiem.

In 1796 toen zijn vader 1ste Nationaal Agent en Kanton-Commissaris was van de Uitvoerende Macht, werd hij diens privaat-schrijver.

Twee jaar later vervulde hij de functie van griffier bij de Vrederechter van het Kanton en klom in oktober 1799 tot gemeentesecretaris op.

Voor niemand was het een geheim, dat deze man het nog ver zou brengen. Notaris Van Autgaerden had overigens aan zijn schoonbroer Jacobus Van Nerum toevertrouwd, dat hij er wel zou voor zorgen, dat zijn zoon hem eens in zijn hoge functie zou opvolgen. Maar dat was in geen dovemans oren gevallen en Jacobus Van Nerum, die de intieme betrekkingen van zijn dochter met de zoon Van Autgaerden had opgemerkt, beraamde dadelijk een plan en wakkerde de stille idylle aan.

Françoise was goed met haar kozijn aangespannen en deelde zelfs in vele oogpunten zijn ideeën, zodat de idylle vaste vormen kreeg, die wel eens naar een huwelijk kon leiden. Van Nerum zag in deze eventuele verbintenis niet alleenlijk twee fortuinen die bij elkaar zouden gevoegd worden, maar ook het niet te versmaden feit, dat de zoon van Van Autgaerden, die al zijn neef was, ook zijn

zwager zou kunnen worden en uit dien hoofde bij de V-Geslachten zou opgenomen worden. Eenmaal zover zou Van Nerum zijn invloed wel op zijn schoonzoon laten gelden; waardoor de oude Schepenfamilies via dit huwelijk opnieuw het overwicht in de Hoegaardse politiekvoering zouden kunnen verwerven.

Françoise Van Nerum, door haar vader gesteund en begrepen, spande haar netten om Jean Baptist te winnen. Ook Dr. Henri Van Nerum, voorzitter van de “*Ware Vrienden*”, noemde de berekening een “*Wyse gedagte*”, want zijn plan voor “*la reprise du pouvoir*” zou er aanzienlijk door gediend worden.

Doch er waren ook tegenkantingen.

Notaris Van Autgaerden, die eveneens de idylle had opgemerkt, verzette zich aanvankelijk tegen de verbintenis, om rede van de dichte bloedverwantschap, het verschil in ouderdom en de staat van weduwe van Françoise Van Nerum. Bovendien koesterde hij heimelijk de vrees, dat zijn zoon te fel onder invloed zou geraken van de V-Geslachten en dat hij zijn principes zou prijs geven en hij zou besmet worden door de conservatieve opvattingen van de oude Schepenfamilies, want ondanks alles had Van Autgaerden nog steeds de Republikeinse worm in het bloed.

En ook in de “*Raad van Drie*” was er verzet gerezen tegen het berekende huwelijksplan. Ex-Griffier Sweerts beoordeelde het als “*illicite et dégénéré*”, dat een dochter uit de notabele families zich zou binden met de zoon van een Jacobijn die diezelfde families had ten val gebracht.

Ex-Kapucijn Sweerts op zijn beurt noemde het “*une erreur monstrueuse*”.

Dr. Henri Van Nerum trachtte hem wel te overtuigen, dat het huwelijk de zaak van de Triniteyt zou dienen en haar vruchten afwerpen, maar hij werd in het ongelijk gesteld en als huwelijksmakelaar bestempeld, zodat er tussen de Raad van Drie en Dr. Van Nerum een koude intrad, die zelfs door Dorothée Van Nerum (zuster van de dokter en vrouw van ex-griffier Sweerts niet kon verholpen worden. Haar tussenkomst was tevergeefs.

Doch de huwelijksvooruitzichten waren intussen al zover gevorderd, dat geen enkele kracht ter wereld, nog de zinnen van de liefde kon bedwingen, waarin Françoise de grootste rol speelde, door berekening en liefde aan elkaar te koppelen.

In februari 1800 (dus 8 maanden na de dood van haar eerste echtgenoot) was Françoise zwanger geworden en op 20-03-1800 traden zij, met of tegen zin, zonder speciale dispensatie (de Godsdienst lag immers nog aan banden) in het huwelijk voor de wet, later in 1804 kerkelijk geregulariseerd door Deken Sweerts (hun kind Philippe kwam ter wereld op 02-11-1800 en werd de grootvader van Alice Van Autgaerden, getrouwd met Marain Evrard).

Vader Van Autgaerden, eindelijk instemmend, had er nochtans aan gehouden dat een huwelijk “*suivant le nouveau style*” zou worden en Jacobus Van Nerum ging akkoord. Het jonge paar begaf zich naar de “*Mairie*” (’t Nieuwhuys), waar de plechtigheid doorging.

De Voorzitter van de Municipale Raad, Henri Lowet verbond hen in de echt, in bijzijn van de getuigen:

- Jacques Minsart (Municipaal Agent uit Opheyliissem),
- Jacques Gregoire Gilsoul (Adjunct Meier uit Outgaerden),
- Frederic Claes (Municipaal Agent uit Goetsenhoven),
- Jean Henri Dewaelheyns (Municipaal Agent uit Hoegaarden en schoonbroer van de bruid) (zie Familieschoon nr 48 van 1964)

Het leek wel op een Kantonaal huwelijk en die dag hing aan ’t Nieuwhuys de Franse vlag uit, want het was de zoon van de “*Citoyen Commissaire*” die trouwde. De ganse Municipale- en Kantonale Raad en nog vele andere

genodigden waren tegenwoordig, tot zelfs de Onder-Prefect van het Dyle Departement.

Notaris Van Autgaerden bestempelde die dag, “*un jour heureux et très fertile*” en in zijn toespraak noemde hij zijn zoon “*futur Commissaire du Canton d’Hougaerde*”.

Beseftte hij toen wel de draagwijdte van zijn woorden, want het berekende huwelijk van zijn zoon, zou later de ganse politiekvoering te Hoegaarden bepalen.

De crisis, als gevolg van het huwelijk, in de rangen van de Triniteyt was ontstaan, zou de samenzwering in zekere maten verlammen.

Servais Coenegras moest al zijn diplomatie aanwenden om de zaak tot geen openbare breuk te laten komen, terwijl door bemiddeling van Dorothée Van Nerum een conflict met zware gevolgen kon vermeden worden (*un conflit aux conséquences incalculables*), zonder meer bekende bijzonderheden.

Maar er bleef ondanks alles een vete bestaan ten opzichte van het huwelijk, waarover ex-kapucijn Sweerts zelfs een banvloek had uitgesproken en als “*un calcul diabolique*” had betiteld.

Men diende te wachten tot in de helft van het jaar 1800, toen Deken Sweerts uit Dion-le-Val terugkeerde en opnieuw zijn plaats in de Raad van Drie innam terwijl ex-kapucijn Sweerts zijn discipel werd.

Deken Sweerts gelukte erin de verzoening gedeeltelijk te bewerken en het voortbestaan van de Triniteyt te redden.

Deken Sweerts die op gebied van doorzicht niet moest onderdoen voor een Talleyrand, had de listige berekening dadelijk begrepen en noemde het huwelijk “*une ruse purgative pour séduire le diable*”.

Deen Sweerts had in elk geval de Conspiratie van verval en verraad gered en alleen de tijd zou uitwijzen wie in de zaak van de berekening zou gelijk hebben.

35. Einde van de Besloten tijd (06-02-1804)

Notaris Van Autgaerden had maar al te best begrepen dat de woelige tijd van het Directoire voorbij was en zich nu aan de normen van het Consulaat moest aanpassen, zo hij zich zichzelf wilde blijven.

Hij had overigens zijn doel grotendeels bereikt, namelijk, het Oud-Regiem omvergeworpen, zich op zijn vijanden gewroken, de hoogste functie veroverd en zijn bezittingen aanzienlijk verrijkt. Er bleef hem nog één enkele betrachting in zijn leven en dat was om zijn opvolging verzekeren.

Daarop besloot hij om vanaf nu zijn zoon op te leiden, opdat deze hem eens te Hoegaarden zou kunnen opvolgen en vervangen, teneinde te beletten dat de Schepenfamilies opnieuw zouden opduiken en weer hun oude praktijken invoeren want ondanks alles was Van Autgaerden, Van Autgaerden gebleven.

Op 04-02-1801 liet hij Vrederechter Putzeys in cumul tot gemeentesecretaris benoemen, ter vervanging van zijn zoon die tot Maire-Adjoint opklom en die hij overal meetroonde, om hem in verbinding te stellen met de overheid en in de bestuurszaken in te wijden, ter vervolmaking van zijn politieke vorming.

Op 21-04-1801 kondigde Napoleon de algemene amnestiewet af, waardoor de opgezochte priesters en Brigands (niet verwarren met de Conscripts van de Bloedwet) vrij kwamen. Maar velen geloofden er aanvankelijk niet in en bleven nog een tijd zich verscholen zoals Deken Sweerts.

En dan, op 15-07-1801 sloot Napoleon een Concordaat met Paus Pius VII, waardoor de vrede met de kerk werd getekend en een versoepeling van de

Godsdienst met zich bracht. De erediensten werden hersteld en de kruisen, heiligbeelden en andere verboden tekens, kwamen terug te voorschijn. Maar dat was nog niet het geval te Hoegaarden. Daar had Van Autgaerden plechtig uitgeroepen: “*Zolang Sweerts(Deken) zijn ruiten zelf niet komt inzetten (m.a.w. zijn kerk herstellen), blijft alles zoals het is*”.

Hij beweerde er niets tegen te hebben dat Sweerts uit zijn schuilplaats zou komen, maar de Conspiratie had hem aangeraden zich nog een tijdje schuil te houden, want ondanks de Amnestiewet kon men nooit weten wat Van Autgaerden zinnens was. Zij wantrouwden hem.

En dat is de oorzaak waarom te Hoegaarden de Besloten tijd bleef duren.

Op 15-09-1801 was betreffende het gesloten blijven van de kerk, een hevige ruzie ontstaan tussen Jean Christiaens uit Rommersom (36 jaar oud en de man van Gertrude Geenis) en de 50 jarige Jan Damsin. Deze laatste trok aan het zeel van Van Autgaerden en werd door Christiaens de schedel gekloven.

Vrederechter Putzeys en de officier van Gezondheid stelden de dood vast en boorden de schedel open om zich te vergewissen. Christiaens werd tot 20 jaar “*Ijzers*” veroordeeld.

In 1801 moest ook tot een nieuwe volkstelling worden overgegaan. Het was geleden sedert 1796, lijst die toen door de Nieuwe Bewindsploeg betrekkelijk goed was opgesteld. Maar deze van 1801 was nog erger, effenaf onbetrouwbaar. Was Van Autgaerden weer bedrogen geworden.

Om nu aan de overheid van het Dyle Departement toch zijn goede bedoelingen inzake het heropenstellen van de kerk te tonen, liet Van Autgaerden op 25-01-1802 de lijst opmaken van de kerken en kapellen uit Hoegaarden met hun aantal gelovigen, die er toe behoorden:

- St.-Gorgonius 1600,
- Houtem 200,
- Hoxem 400,
- Sluizen 50
- (de kerk en kapel van Overlaar, Bost en Rommersom lagen niet onder zijn bevoegdheid).

Hij voegde er in zijn rapport echter aan toe, dat zij allen eerst grote en grondige herstellingen nodig hadden, alvorens ze terug kunnen opengesteld worden, zulks om de ongevallen van instortingen te vermijden.

Vermits er geen geld was om de herstellingen uit te voeren, bleven kerk en kapellen voorlopig dicht. De mensen gingen verder met blinde missen bij te wonen, waar Sweerts van in een aanpalende plaats de erediensten voorlas.

Op 08-04-1802 werd bij hogere beslissing

- de “*eed van haat*” (tegen de Koning en de geestelijkheid) vervangen door de
- “*belofte van trouw*” (aan de Republiek).

Deze moest door de priesters die amnestie hadden bekomen uitgesproken worden om terug hun officie te krijgen en betaald te worden. Maar bovendien moesten zij ook de nieuwe ingestelde Keizerlijke Kathechismus verkondigen, die de oude verving.

Maar ook deze belofte weigerde Deken Sweerts af te leggen en hij wilde van geen amnestie weten. Hij twijfelde aan de oprechtheid van de Consul, die wel de Godienst terug had toegelaten, maar hem tevens nauw liet bewaken;

Evenwel was er in 1802 geen sprake meer in de Hoegaardse administratie van “*Egalité, Fraternité, Liberté*”, noch van “*Une et indivisible*”, zodat er toch verandering was ingetreden.

En op 4-06-1802 sloeg te Hoegaarden voor de Municipalen de bom in. Het kanton Hoegaarden werd afgeschaft en de gemeente bij het kanton Tienen gevoegd. Dat betekende dat Van Autgaerden geen Kanton-Commissaris meer

was, en dat zijn zoon het ook nooit worden zou, dat de Kantonale Raad niet meer bestond en dat Van Autgaerden nog alleen burgemeester bleef van Hoegaarden en zijn gehuchten (niet Rommersom, Bost en Overlaar, die in het jaar 1795 al bij vergissing van Hoegaarden waren afgescheurd). Van Autgaerden zetelde zelfs niet als afgevaardigde van Hoegaarden in de Kantonale Raad van Tienen. En ook zijn jaarwedde verminderde hierdoor aanzienlijk, hij bekwam nog amper 200 fr. als Burgemeester.

Maar dat betekende ook dat Putzeys geen Vrederechter meer was, gezien Hoegaarden geen recht had op een Vredegerecht. Hij sloot deemoedig zijn repertorium en registers, maar kon zich toch roemen tijdens zijn ambtstermijn van 11-02-1796 tot 04-06-1802, niet minder dan 649 rechtspraken te hebben uitgesproken.

Voortaan moest hij zich troosten met de functie van gemeentesecretaris alleen. Het betekende een zware klopp voor de oude Sansculotten, die hierdoor veel van hun macht en pluimen verloren. Toen Van Autgaerden deze beslissing vertaalde omdat verschillende van zijn mannen geen Frans verstonden, heerste er in 't Nieuwhuys een doodse stilte. Op deze zitting waren alleen tegenwoordig:

- Fr. Berwouts (ondertussen Voorzitter geworden),
- H. Nijs,
- G. Vanderstraeten,
- D. Gentil,
- Guillaume en Jef Schoenssetters,
- A. Adams en
- secretaris Putzeys.

Op 14-04-1803 (24 Germinal An IX) werd er te Hoegaarden een wrede kindermoord ontdekt. Rond 11 uur was Claire Cherbois, vrouw van de handelaar Guillaume Vanmol uit Hoegaarde, ijlings in panische angst naar de Mairie gelopen, waar zij voor Notaris Van Autgaerden verklaarde, door het veld te zijn gegaan van Hoegaarden naar Schoor en tussen Houtem en de Cuype, in een zandkuil naast de weg en de grond van secretaris Trudo Hubert Putzeys, een dood kindje te hebben aangetroffen.

Van Autgaerden vergezeld van de gezondheidsofficier en chirurg Antoine Hermans en de veldwachter Bartholemeus Stryckwant, begaven zich ter plaatse en troffen er een pasgeboren meisje aan, met doorkliefd voorhoofd, ongeveer 24 uur oud, waarvan de ouders onbekend waren en de geboorte niet was aangegeven. De Mairie liet door zijn wetdienaars in het ganse dorp en de gehuchten een streng onderzoek instellen, bij alle vrouwen die de laatste dagen waren bevallen en eisten hun pas geboren wichtje te zien. Het onderzoek bracht geen resultaat op, zodat verondersteld werd dat het slachtoffer uit een andere gemeente afkomstig was.

In deze zin werd een verslag naar de overheid gestuurd. Maar Van Autgaerden kreeg de schimpnaam van "*sage-homme*" in tegenstelling tot "*sage-femme*" (vroedvrouw).

In juni 1803 werd vernomen dat de 1ste Consul een bezoek zou brengen aan de Dyle Departement en ook naar Tienen zou komen. Alle gemeenten moesten hierin hun aandeel storten, in totaal 80.000 fr. voor het oprichten van de plechtigheden; Hoegaarden betaalde zijn deel: 425,05 fr.

Op 12-06-1803 riep Van Autgaerden de Raad samen om een gewichtige mededeling te doen. Hij kondigde aan dat hij bij het bezoek van Napoleon niet naar Tienen zou gaan, maar wel zijn zoon sturen in zijn plaats en benoemde hem vanaf dat ogenblik "*Maire Provisoire*". De zoon legde als dusdanig de gebruikelijke eed af en beloofde zich met hart en ziel in te spannen, om Hoegaarden op de beste wijze te dienen. Na de zitting was Notaris Van

Autgaerden dadelijk naar huis gekeerd en hij stopte zijn rode Sansculottemuts voorgoed in een kast.

Toen Dr. Van Nerum aan de “*Raad van Drie*” de beslissing van Van Autgaerden meedeelde, noemde Sweerts het “*Le début de la Sagesse*”.

Op 31-07-1803 kwam Napoleon naar Tienen.

G. Van Dormael, Servais Coenegras, Wed. Van Nerum (moeder van Dr. Henri Van Nerum) en Wed. H. Janssens, hadden elk een paard naar Tienen moeten sturen, om ter beschikking van de 1ste Consul te worden gesteld. Zo stonden er die dag te Tienen 80 paarden te wachten, maar de Consul had ze niet nodig. De Municipale delegatie uit Hoegaarden bestond uit:

- de zoon Van Autgaerden,
- vergezeld van de ganse gemeenteraad,
- met uitzondering van Putzeys en Nijs.

Ook vele inwoners uit het dorp waren die dag naar Tienen getogen, want iedereen wilde de Generaal zien. Alle straten waren versierd en overal hingen voorschriften “*Vive le Sauveur de la République*” en “*Vive 1e Premier Consul*”, want ondanks de doorstane periode van het Schrikbewind, was men opgetogen met het hoog bezoek.

Om 10 uur kwam aan de Leuvense Poort d staatskoets met Napoleon en zijn vrouw Joséphine de Beauharnais aan. Maire Swinnen uit Tienen hield er een klinkende toespraak en schonk aan de 1ste Consul de sleutel van de stad, terwijl Joséphine een prachtige ruiker kreeg.

Onder luidruchtige kreten “*Vive le Premier Consul, vive Madame Bonaparte*” trok de stoet naar de Markt, waar de Notabelen uit het ganse Kanton en de nieuwe geestelijken opgesteld stonden.

Een verzoekschrift werd hem overhandigd en dan ging het verder langs de Nieuwstraat naar de Maastrichter Poort. De klokken luidden en de beiaard speelde, terwijl het kanon bulderde.

Maire Swinnen wenste aan de “*Citoyen-Premier Consul*” een verder goede reis en het was gedaan. De mensen hadden Napoleon gezien, terwijl de zoon Van Autgaerden in nagelaten schriften nopens het bezoek, volgende melding schreef “*Joséphine est une très belle femme, mais Napoleon je le Croyait plus grand*”.

Op wat zinspeelde hij?

De eerste moeilijkheden die de “*Maire Provisoire*” op te lossen kreeg was een conflict met Overlaar. In mei al hadden de mannen van dit gehucht zich weerspannig getoond tegen Van Autgaerden, de jonge, betreffende de bareelrechten. Zij weigerden de voorgeschreven taks te betalen en gingen zich beklagen bij de O/Prefect. Maar de zoon Van Autgaerden zou zich weten te wreken.

Hij klaagde om 27 augustus de Maire van Overlaar Guillaume Delré aan, om zonder toelating een muur rond het kerkhof te hebben gebouwd, de registers van de burgerlijke stand met valse data in te vullen, bomen op Hoegaardse grondgebied te laten snoeien, verboden grondbelastingen te hebben geïnd en op elk gebied onbekwaam te zijn.

Doch nopens de bareelrechten kreeg Van Autgaerden het ook aan de stok met de inwoners uit Hoegaarden zelf. Er bestonden namelijk twee barelen: één te Groot Overlaar aan de grens van Tienen en één te Klein Overlaar aan de grens van Hoegaarden. Ze waren ingesteld om geld te slaan uit het gebruik van de grote Steenweg. Het tarief om op deze baan te komen, zag er uit als volgt:

- voor 100 schapen	: 1 fr. of 1 centiem per schaap
- per kalf of varken	: 2,5 centiem
- voor een koe, stier of paard	: 7,5 centiem
- voor een tweespan	: 25 centiem
- voor een driespan	: 35 centiem

- voor een vierspan : 1 fr.

Waren van deze bareeltaks vrijgesteld:

- boeren die naar hun veld gingen
- pachters die hun beesten naar de weiden deden
- militairen en gendarmen
- notabelen in uitvoering van hun opdracht (zeer elastisch gezien)
- inwoners uit de toenmalige zelfstandige gemeente Overlaar, die over de bareel moesten (doch zij dienden wel te betalen bij hun terugkeer, hetgeen op hetzelfde neerkwam en de weerspanningheid had uitgelokt).

Maar de Hoegaardiërs hadden er snel iets op gevonden. Zij vermeden de barelen en de Steenweg en gebruikten de veldwegen langs Rommersom, Bost en Oorbeek, terwijl zij voor het vervoer van zware vrachten, 2 tweespannen in plaats van vierspan inzetten, zodat zij slechts de helft betaalden. De Maire-Provisoire stelde dan een taks van 25 centiem per paard vast en verbood de doorgang van dieren langs de binnenwegen, wat bij de betrokkenen misnoegdheid verwekte.

Ook op honden werd te Hoegaarden een taks geïnd, want er liepen er te veel rond, wat een gevaar voor hondenbeten opleverde. De eigenaars van meerdere honden gaven dan slechts één enkel dier aan en verklaarden dat de anderen vreemde en onbekende honden waren, die over hun erf liepen.

En weer vond Van Autgaerden een onsympathieke oplossing. Hij deed de aangegeven honden muilbanden en speciaal tekenen en al de andere doden.

En ten slotte werden de grondbelastingen op de huizen bepaald door het aantal vensters.

- Kleine woningen hadden één of twee vensters,
- middelmatige twee à drie en
- grote huizen hadden vier of meer.

Om aan deze taks te ontsnappen, metsten de mensen één of meer vensters dicht. De Maire-Provisoire was beetgenomen, maar de huizen hadden ook minder licht. Overblijfselen hiervan zijn in het dorp nog steeds te zien.

Al deze maatregelen schaadden in het begin al ten zeerste zijn populariteit.

Een andere moeilijkheid rees op met de Conscriptie en net zoals zijn vader, moest hij ook de voorschriften van de loting uitvoeren en het voorziene contingent leveren, want weinige boden zich aan op het rekruteringsdepot, terwijl velen opnieuw de wouden hadden verhoogd. Te Chaumont-Gistoux was het zelfs terug tot een openbaar gevecht gekomen, terwijl in de bossen van Tourinnes, de dienstweigeraars verscholen lagen, die overal de Gendarmen en mobiele kolommen aanvielen.

Doch Van Autgaerden, de jonge, trachtte de gulden middenweg te zoeken voor de lotingen. Hij schonk voldoening waar hij kon en trachtte de vrijstellingen te bekomen, waar het mogelijk was. Natuurlijk ontstonden hierdoor bevooroordeelden en benadeelden, tevreden en misnoegden, maar in geen enkel geval, op een paar uitzonderingen na, kloeg de Municipale Raad onder de zoon Van Autgaerden, een dienstweigeraar aan. (Zie Alpaidis nr 51 art. over de lotelingen).

Hij paste de doctrine van het minste kwaad toe.

In november 1803 werd de oude Notaris ziek, maar woonde nog een zitting bij. Daar werd besloten om 7 gemeentegronden (11 ha. 31 ca.) te verkopen, teneinde aan Charles en Theodore d'Oultremont de Warfusée, de geleende som van 35.521 fr. te kunnen betalen, die gediend had voor de aanleg van de nieuwe Steenweg naar Tienen.

Dat was de laatste openbare verschijning van de oude Jacobijn, want op 06-02-1804 gaf hij de geest.

Op zijn sterfbed had hij nog een priester gevraagd.

Zijn zoon was naar zijn schoonvader Jacobus Van Nerum gelopen en deze spoedde zich onmiddellijk naar de schuilplaats van Deken Sweerts, die zich toen

in het Pastoraal Huis zelf bevond, waar immers niemand hem zou verdenken. (La Dernière cachette du Doyen Sweerts fut la maison pastorale même, où personne ne croyait être –sic-).

Na beraad trok Sweerts zijn gewaad aan en vergezelde Van Nerum naar zijn aartsvijand.

Hij diende hem de laatste Sacramenten der Stervenden toe en schonk hem vergiffenis (Notre Doyen pardonna le Maire pour tous le mal qu'il lui avait fait).

Het gebaar van Sweerts, die zichzelf vanaf toen terug tussen het volk vertoonde, deed te Hoegaarden een ganse ommekeer ontstaan.

De volgende dag opende de Maire-Provisoire de Sint-Gorgoniuskerk en liet deze grondig kuisen. Meteen waren alle veten vergeven en vergeten. De oude Conspiratie had haar taak bereikt.

Nochtans op de dag van de begrafenis, moest het lijk voorbij de woonst van ex-griffier Sweerts op de Houtmarkt, die 's morgens alle vensters en luiken had laten sluiten. Toen het stoffelijke overschot de kerk werd binnengedragen (Notaris Van Autgaerden was de eerste die terug in Sint-Gorgonius zijn lijkdienst kreeg), bleef Sweerts een tijdje stil, maakte vervolgens een kruis en sprak "*het varken is dood, dat God hem de eeuwige rust schenke*".

De Besloten tijd was te Hoegaarden ten einde. Hij had er twee jaren later geduurd dan elders.

Een woelige periode werd afgesloten en was voorbij.

Tijdens de lijkrede op het oude kerkhof sprak Fr. Berwouts volgende woorden uit: "*Le Défunt a rendu des grands devoirs (les services) à cette commune qu'il repose maintenant en paix*".

Na de plechtige lijkdienst werden nog acht andere missen voor zijn Zielenrust gecelebreerd.

36. Petitie aan de Keizer (1 september 1804)

De dood van Notaris Van Autgaerden en het Concordaat van Napoleon hadden te Hoegaarden veel goedgeemaakt, want nu stond zijn jonge en minder ervaren zoon als "*Maire Provisoire*" aan het hoofd van de gemeente. De oude Sansculotten, die een eeuwige haat koesterden tegenover alles wat naar het Oud-Regiem rook en blind gebleven Jacobijnen, stonden eerder wat wantrouwig ten opzichte van de zoon van hun oude leider, die alles in een enkele oogwenk had omgegooid en toenadering scheen te zoeken met de oude vijanden.

Maar Van Autgaerden kon nu toch rekenen op de steun van de gewezen Conspirateurs uit de Geslachten, ofschoon deze nog een laatste betrachting koesterden, namelijk "*de opeenvolging van hun macht in eigen kring verzekeren*" (la succession du Pouvoir dans leur propre entourage).

Zij die door alle middelen de Republiek hadden bestreden, beschouwden Napoleon als "*Verlosser*", terwijl de getrouwen van het eerste uur en vrienden van de oude Kanton-Commissaris, hem als een "*Pauvre arrivist*" betitelden. De rollen waren omgekeerd.

Maar eender wat, door de persoon van Van Autgaerden waren de oude Schepenfamilies terug aan het bewind gekomen en dit bewind zouden zij nu angstvallig weten te bewaren. Het plan van "*la Reprise du Pouvoir*" door Dr. Henri Van Nerum en Jacobus Van Nerum ontworpen, was volledig gelukt. Zij hadden de zoon van Van Autgaerden in hun macht. De Samenzwering zegevierde, niettegenstaande ex-griffier Sweerts en oud-kapucijn Sweerts deze mening niet deelden en eerder een afwachtende houding aannamen. De Conspiratie werd in elk geval einde 1804 ontbonden met de eindwoorden van Deken Sweerts "*La sagesse ordonne la disjonction de nos rangs qui ont semés le desordre parmi nos adversaires*".

Zij schonken gratie aan de oude Municipalen, maar bleven hen met de vinger nawijzen als "*Vuile Sansculotten*". Een nieuw tijdperk brak echter aan, want nu moest Van Autgaerden zijn taak opnemen en het bewijs leveren van bekwaamheid, goede wil en uitvoering van het minste kwaad.

Op 9 februari benoemde hij zijn vriend Arnold Adams als Maire-Adjoint en liet dadelijk een nieuwe inventaris opstellen van het gemeentearchief, want de Kantonale Raadsregisters waren aan Tienen afgestaan. Nopens de gemeenteregisters schreef hij nochtans op 15 februari het volgende : "*La Commune è prouvée par l'inventaire des archives trouvées au greffe de l'Ancien Régime que des pièces dans les dits registres n'existent point*" (1). Hij zinspeelde op de in 1795 door ex-griffier Sweerts achtergehouden archiefstukken, maar ging niet verder op de zaak in en trok een lijn achter het verleden, ofschoon tussen Sweerts en Van Autgaerden, een vlek van de oude vete was blijven bestaan.

Op 20 februari (30 Pluvisse An XII) legde hij een voorstel van juni 1803 terug op tafel, om op de kosten van de gemeente de kerk volledig te laten herstellen. Het voorstel werd goedgekeurd tot grote voldoening van de parochianen. En dan kwam het geval van de Pastoor en de Onderpastoor ter sprake. Van Autgaerden wilde hun terug in bediening stellen en door de overheid laten benoemen en betalen.

Maar Deken Sweerts bleef weigeren om de "belofte van trouw" uit te spreken. "*Ik beloof alleen trouw aan God*" was zijn antwoord. Doch Van Autgaerden had het gebaar van Sweerts niet vergeten tegenover zijn vader en wilde hem erkentelijk zijn. Hij liet de overheid weten, dat de Pastoor voldaan had aan de vereiste verplichtingen "*satisfait aux prescriptions*". De Aartsbisschop bekrachtigde de wederaanstelling. Deken Sweerts en zijn Onderpastoor namen dan hun "officie" terug op en ontvingen een jaarwedde van 700 fr. voor de Pastoor, 300 fr. voor de Onderpastoor en een huurgeld van 300 fr. voor de Pastorij, te storten aan de toenmalige eigenaar Paillet uit de Geslachten (de gemeentesecretaris trok toen slechts 380 fr.)

Tot kerkmeesters werden benoemd: Henri Norbert Nijs (oud bijzitter van de Vrederechter en ex-geheimschrijver van de Samenzwering), Henri Lowet (gewezen immigrant, afstammeling uit de Geslachten, lid van de vroegere Conspiratie en deel uitmakend van de Gemeenteraad), en Jean Baptist Van Autgaerden zelf (Maire-Provisoire).

(1) Al deze aanhalingen staan vermeld in het nagelaten archief van de oude conspiratie

Jean Joseph Minten uit Kerkom kreeg de plaats van organist en onderwijzer, maar hij kon geen Frans en kreeg Jean Francois Vandegaer als adjunct, met wie hij zijn jaarwedde moest delen. En tenslotte was het Henri Cilis die grafdelver werd.

De plechtige heropening van de St. Gorgoniuskerk ging door de eerste zondag van maart 1804, onder grote volkstoeeloop. Die dag hadden echter enkele Fransgezinden zich op de Plaats verzameld en onlusten trachten uit te lokken met gelovigen die zich naar de kerk begaven. Zij schreeuwden "*weg met de kerkuilen, vivat de Sansculotten*".

Pierre Peeters uit Houtem, vader van vijf kinderen, die een vuurwapen bij zich had, werd aangehouden, maar Van Autgaerden kwam tussen om hem te redden, ofschoon hij geen al te goede reputatie had.

In april 1804 kreeg de Municipale Raad de handen vol met politiezaken. De gardes van Hoegaarden hadden de dievenbende ontmaskerd, die van stelen leefde. Het waren vader Duward met drie zonen uit Vilvoorde, die juist te Houtem bezig waren zeven hennen uit de stal van Finoulst te halen, toen zij geklist werden.

Op 21 april waren de gardes Bartholemeus Stryckwant en Mare Laurent er in gelukt te Outgaarden een deserteur aan te houden, die drager was van valse papieren. Van Autgaerden vroeg aan de overheid een beloning voor de ijver van zijn wetdienaars, maar hij kreeg ten antwoord, dat het geen deserteur was, ondanks deze toch gevangen bleef.

En dan op 27 april vernamen zij dat de 38-jarige Jan Christiaens zich te Rommersom verschool. Deze had op 15 september 1801 de 50-jarige Jan Damsin de schedel ingeklopt en gedood en was hiervoor op 24 Ventose An XII tot 20 jaar "Ijzers" veroordeeld geworden, maar dan uit de gevangenis van Brussel kunnen ontsnappen.

De gardes spoedden zich ter plaatse en naderden omzichtig de woonst van Christiaens. Hij verschool zich in de schuur en wilde langs een muuropening ontsnappen; maar hij werd gevat.

De volgende dag op 8 Floréal XII (28 april 1804) verschenen Gendarmen op de Mairie te Hoegaarden.

Zij kwamen de Conscriptiemoeilijkheden beteugelen, huiszoekingen uitvoeren, ouders van dienstweigeraars straffen, enzomeer. Dadelijk liet Dewaelheyne de Maire-Provisoire ontbieden. Deze verklaarde dat er zich in zijn gemeente geen moeilijkheden voordeden, maar wel te Outgaarden naar waar hij de Gendarmen verwees. Hij kloeg tevens de Maire van Outgaarden, Mathias Kinnaer, een oude Jacobijn, aan die zijn plicht niet deed tegenover het Consulaat en een vriendjespolitiek toepaste bij de loting. De Gendarmen verteerden in 't Nieuwhuys een aardige duit en begaven zich vervolgens naar Outgaarden.

In mei had een zekere Rosin uit Heuret bij Neuville-le-Bois, die bij zijn oom te Folx-les-Caves verbleef, verwondingen toegebracht aan F.J. Flamand uit Hoegaarden, omdat deze hem als "*sale wal Ion*" en "*vuile franskiljon*" had verweten. Van Autgaerden stuurde klacht naar de overheid.

Op 26 Floréal An XII (16 mei 1804) liet Van Autgaerden door zijn secretaris in de registers der Beraadslagingen van de Municipaliteit noteren, dat de Meier van Rotselaar, Francois Wouters, het dorp en de gehuchten van Hoegaarden afliep, bewarend vrijwillige plaatsvervangers (*suppléants*) te hebben voor de legerdienst, mits betaling van een premie die persoonlijk aan hem moest overhandigd worden. Verschillende ouders van lotelingen liepen in de val en gaven geld aan Wouters, in het belang van hun zonen. Doch wanneer de lotelingen opgeroepen werden, waren er geen "*suppléants*" te bespeuren. Van Autgaerden legde klacht neer en de overheid stelde een onderzoek in. Maar wanneer de wetdienaars ten huize van Wouters verschenen, was hij afwezig en zijn vrouw wist niet waar haar man vertoefde.

Te Hoegaarden ging het nochtans niet naar wens. De benoeming van Van Autgaerden tot "*Maire*" bleef bedenkelijk lang uit. Haperde er iets bij de hogere overheid, waar onbekenden hem hadden aangeklaagd, of scheelde er wat in de gemeente zelf? Van Autgaerden ging te rade bij zijn kozijn Dr. Henri Van Nerum, in wie hij een groot vertrouwen stelde. Samen besloten zij een petitie op te stellen.

Meer dan 200 handtekeningen en kruisjes (voor hen die niet konden schrijven) werden vergaard. Dat was wel minder dan bij de Revocatieakte van zijn vader in 1789, maar toch voldoende om te handelen.

Einde augustus 1804 was de petitie klaar en ging gepaard met een gelukkig toeval. Napoleon, hoewel nog niet gekroond, doch al tot Keizer uitgeroepen, werd voor de tweede maal te Tienen verwacht.

Hij zou de nacht doorbrengen in de "Tinnen Schotel" (voormalig Hotel der Vier Natiën, waar zich in juni 1790 gruweldaden hadden voorgedaan), nu gehouden door Petrus Janssens, waar steeds officieren en functionarissen vertoefden. Napoleon kwam op 1 september 1804 rond middernacht toe en zou al

de volgende morgen om 7 uur naar Aken doorreizen. In de nacht zou Dr. Van Nerum de petitie aan Napoleon hebben laten geworden, maar we weten niet op welke wijze, wellicht door een Keizerlijke bode. (*Une pétition contenant plus de deux cents signatures, demandant la nomination du nouveau Maire, fut introduite par le Docteur Van Nerum auprès de l'Empereur, lors de son passage à Tirlemont*).

Twee maanden later nochtans, op 15 Brumaire An XIII (6 november 1804) werd Jean Bapt. Van Autgaerden, als gevolg van een "missive" van Legras, Generaal-Secretaris van de Prefectuur, officieel tot "Maire" ingesteld en legde de eed af.

De Keizer scheen wel degelijk de petitie te hebben gekregen en er dadelijk een gunstig gevolg aan gegeven. Die dag werd er uitbundig in de Mairie van Hoegaarden gevierd en zal brouwer Van Nerum wel zijn beste bieren hebben aangevoerd, want zijn dochter Francoise was nu immers "*Eerste Dame*" van Hoegaarden geworden.

En ook op 11 Primaire XIII (2 december 1804) zal er in 't Nieuwhuys wel gevierd en gedronken zijn geweest op de gezondheid van Napoleon, die in de Notre Dame te Parijs, tot Keizer was gekroond, want Van Autgaerden was "*par la force des choses*" Napoleongezind geworden. Hij voelde zich Fransman "**à la mode d'Hougaerde**" maar geen "*Sansculot-inconditionné*" (een veelbetekende uitdrukking).

En weldra zag Van Autgaerden groot. Hij wilde de gehuchten Overlaar, Rommersom en Bost, die bij vergissing van "*Le Comité du Salut Public*" in 1795 van het moederdorp waren afgescheiden, terug bij Hoegaarden krijgen. In 1801 had zijn vader hiertoe al een eerste poging gedaan. En bovendien wilde hij zijn gemeente ook tot stad verheffen, onder voorwendsel dat de ingezetenen er meer rechtstreekse en onrechtstreekse belastingen betaalden dan deze van de steden Waver en Geldenaken. Het eerste punt werd op de lange administratieve wachtlijst gesteld, terwijl het tweede verworpen werd, wegens het ongunstige advies van het Kanton Tienen.

In 1805 vroeg hij ook de toelating om de graan- en houtmarkt, die in 1801 door zijn vader waren ingesteld, opnieuw op de woensdag te mogen houden (i.p.v. op de zondag) zoals onder het Oud-Regiem en om de jaarlijkse foer te mogen laten doorgaan op de maandag van de grote kermis van Hoegaarden.

Dan ging de Maire over tot de inrichting van zijn stal. In maart 1805 vroeg hij twee nieuwe Raadsleden te mogen benoemen, ter vervanging van de overleden Henri Lowet (+ 9 november 1804) en Antoine Brasseur (al sinds 3 mei 1802 gestorven, maar nooit vervangen). De nieuwe Raadsleden waren Dr. Henri Van Nerum en Libert Geerts, beide uit de Geslachten en oude conspirateurs.

Laatstgenoemde had in samenwerking met de Samenzwering, de terugkoop van het Klooster helpen verwezenlijken.

Hierdoor zag de gemeenteraad er op dat ogenblik als volgt uit:

- Maire Jean Bt. Van Autgaerden,
- Secretaris T.H. Putzeys,
- Voorzitter Fr. Berwouts.
- Raadsleden:
 - Henri Nijs,
 - Dominique Gentil,
 - Joseph Schoenssetters,
 - Not. Jean Henri Lintermans,
 - Henri Van Nerum en
 - Libert Geerts.

Dat maakte 4 man op de 9 uit de Geslachten, genoeg maar niet voldoende om alles voor het zeggen te hebben.

Als nieuwe kerkmeesters werden in september aangesteld: Jacobus Van Nerum (ter vervanging van Van Autgaerden), Fr. Berwouts (in de plaats van Norbert Nijs die met de Maire op geen goede voet leefde) en Jean Stockmans (ter opvolging van Lowet). Weduwe Janssens weigerde hun echter de registers van de kapel van Houtem die zij in 't bezit hield, af te staan, maar onder bedreiging van Van Autgaerden bezweek zij.

De doctrine van "*het minste kwaad*" zoals de politiekvoering van Van Autgaerden werd genoemd, paste hij op zijn "*Hoegaardse manier*" toe tzt. "met dubbel *mes*" en zeer omzichtig, om zich zelf niet te verbranden. Langs de ene kant wilde hij het Consulaat trouw dienen, om zijn machtspositie niet in gevaar te brengen, maar langs de andere kant trachtte hij zich bij zijn volk geliefd te maken. In het diepste van zijn hart was hij nochtans Revolutionair gebleven en had iets van die koppige aard van zijn vader overgeërfd, wat hij wilde verbergen, maar dat toch soms de bovenhand nam.

En anderzijds trad hij in zekere gevallen spontaan en rechtstreeks tegen de "*Constitutie*" op.

Deze dubbelzinnige houding blijkt duidelijk uit een brief die hij op 11 september 1805 naar zijn vriend, de Maire van Gent, stuurde (en niet naar de Overheid van het Departement zoals het gebruikelijk was). In dit schrijven meldde hij dat de genaamde Everard Bonjan uit Hoegaarden, voortvluchtige Conscrit van het jaar IX, zich in 't bezit van een vals paspoort, in de stad Gent .verschool. Hij verzocht aan de Maire om belanghebbende te laten aanhouden en naar Brussel te brengen bij de Rekruteringsofficier aan deze laatste verklarend dat Bonjan zich vrijwillig had aangemeld (teneinde diens straf te verzachten en hem te sparen van de "*Ijzers*" of "*la peine du boulet*").

In 1805 trok ook zijn jongste schoonbroer Francis Van Nerum (zoon van Jacobus) een slecht nummer bij de loting uit.

Van Autgaerden kon hem bij de militaire dokter Colas laten afkeuren, omdat hij te klein was (1,64 m.), ofschoon mannen van kleine gestalte als Voltigeurs werden opgeleid. En ook Henri De Hennin, die aangehouden werd, kwam vrij door tussenkomst van de Maire.

Dezelfde vriendjespolitiek als deze die hij aan de Maire van Outgaerden had verweten.

37. HET NOODZAKELIJK KWAAD (oktober 1805)

Op 15 oktober 1805 was Deken Jan Hubert Sweerts, in de ouderdom van 53 jaar, na een lange ziekte overleden.

Het volk treurde, want met het heengaan van hun geliefde herder, vreesden de mensen dat ook de Eredienst weer zou afgeschaft worden te Hoegaarden. Maar vier dagen later kwam al de nieuwe Pastoor toe, namelijk Guillaume Joseph Vandenputte, Onderpastoor in St. Germanus te Tienen, zodat het geloof er niet onder leed.

Wegens de slepende ziekte van Sweerts, had de Aartsbisschop zijn plaatsvervanger al een tijdje voorzien, want Hoegaarden was te belangrijk als parochie om zonder bediening te blijven.

Doch in september, ziek te bed liggend, had Sweerts als laatste betrachting, tot de heroprichting van de Confrérie der V Geslachten verzocht. Zijn wens, die de verdere politiekvoering te Hoegaarden nog lange jaren zou beïnvloeden, werd ingewilligd.

De V-Geslachten kwamen samen en verkozen

- Jacobus Van Nerum tot hun Hoofddeken,

- Oud-Kapucijn Jacobus Sweerts als Onderdeken en
- Jean Henri Lintermans als Raadsheer.

Na 10 jaar onderbreking omwille van de Franse Revolutie, hernam het Gildeleven al zijn vroegere luister.

Maar in de schoot van de Confrérie ontstond, voor de eerste maal sinds haar bestaan, een Privaat-Raad, een soort van autonome geheime Raad, om achter de schermen de politieke touwen in handen te houden.

Tot deze Raad behoorden:

- Jacobus Van Nerum (Hoofddeken der Geslachten*en schoonvader van Van Autgaerden)
- Servais Coenegras (Bijzittend Eredeken van de Confrérie en een der rijkste grondbezitters van het dorp)
- Oud-Pastoor Henricus Van Nerum (dienstdoende Mombaarvader der Geslachten, broeder van Hoofddeken en aanverwante oom van Van Autgaerden)
- Dr. Henri Van Nerum (kozijn en vertrouwensman van Van Autgaerden en lid van de gemeenteraad)
- Not. Jean Henri Lintermans (Raadsheer in de Confrérie, aanverwante kozijn van Van Autgaerden en lid van de gemeenteraad).

Alleen de Sweertsen ontbraken, om rede dat er tussen Van Nerum en Sweerts,...nopens de benoeming van Vandeputte tot Pastoor van Hoegaarden, geschillen waren gerezen in de Confrérie (zie Familieschoon nr. 146 van 1982 blz. 1555).

Dat waren de "grijze Eminenties" waar de Maire kon ten rade gaan, als hij problemen had, zodat men zich kan afvragen, of het niet deze vijf waren die over Hoegaarden regeerden, in plaats van de "Municipale Raad".

De Privaat-Raad had zich volgende hoofddoelen gesteld:

- Van Autgaerden naar hun wetten doen dansen, want ofschoon niet zo hardnekkig als zijn vader, toch liep Van Autgaerden nog te fel in het spoor van de Republikeinse leer en handelde nog te zeer naar eigen goeddunken zodat hij nog niet was, wat de Geslachten van hem hadden verwacht.
- De vijfjaarlijkse verkiezingen in hun voordeel regelen, om de meerderheid in de gemeenteraad te behalen, door infiltratie van eigen mannen.
- De opvolging van de Macht verzekeren, om het Burgemeesterschap van Hoegaarden door alle middelen, zolang mogelijk in eigen kring te houden en op voorhand de toekomstige "*Maire*" te bepalen.

Zij noemden hun plan zelf "*een noodzakelijk kwaad*", zodat zij wel goed beseften hoever zij het dreven.

En Van Autgaerden, zonder goed te beseffen wat de Raad beoogde, schonk vertrouwen aan deze Raadgevers en viel volledig in de greep van de V-Geslachten, die opnieuw te Hoegaarden, het goede en slechte weer begonnen te bepalen, alles natuurlijk buiten de weet van de buitenstaanders.

De ziel van deze Privaat-Raad was vooral Dr. Van Nerum, in wie Van Autgaerden nog een groter vertrouwen stelde en die hij als "*un appui solide*" bestempelde, om zijn machtspositie te handhaven.

Wat vader Van Autgaerden had bekampt en geweerd, werd door zijn zoon terug ingevoerd en gewild, namelijk het "*Machtsmonopolium*".

Het onverklaarbare vertrouwen in Dr. Van Nerum vindt zijn antwoord in het feit, dat de dokter 17 jaar ouder en dus meer ervaren was dan zijn jonge kozijn, maar bijzonderlijk omdat de 44-jarige dokter intieme betrekkingen onderhield met zijn jonge en knappe 22-jarige nicht Marie Van Autgaerden, zuster van de Maire.

Deze verhouding was begonnen rond 1805 en zou pas 25 jaar later door een berekend geldhuwelijk worden besloten. Maar de invloed die Dr. Van Nerum op Van Autgaerden uitoefende, was zeer groot.

Op 28 Primaire An XIII (18 december 1805) werd voor de laatste maal in de registers der Beraadslagingen van de Municipaliteit, de Republikeinse kalender gebruikt, en alle gewoonten uit de tijd van de Directoire verbannen, om voortaan een grote aandacht te besteden aan de Keizer.

De Maire liet deze door zijn secretaris als volgt beschrijven : "*la personne Sacrée de son Empereur, qui ne veut que le bonheur de ses Peuples*" en ook als "*Redder van 't Menschdom*".

Van Autgaerden had aan Napoleon immers zijn benoeming te danken.

Begin van het jaar 1806 en naar het voorbeeld van de Confrérie der V-Geslachten, werd ook het Genootschap der XII Apostelen terug in het leven geroepen. Tot Mombaarvader kozen zij Henri Norbert Nijs (oud bijzitter van de Vrederechter, gewezen gemeenteraadslid en geheimschrijver van de Conspiratie). Opvallend is hier ook het feit dat Henri Rouvroye terug bij de Apostelen werd opgenomen. Hij was immers de man geweest van Not. Van Autgaerden die al zijn haat tegen God en kerk had gespuwd. Heeft hij misschien spijt gehad van wat gebeurd was?

Nijs had zijn geheimschriften beëindigd met een overzichtelijke synthese van 17 jaren "*swaeren tyd*" (1789-1806).

Een exemplaar hiervan werd aan de Geslachten overhandigd en het andere bij het archief der Apostelen gevoegd.

Dankzij deze en andere memories, bleven vele bijzonderheden over de Franse tijd bewaard. In zijn synthese schreef Nijs de onderlinge haat en het verraad tussen de mensen, de achtervolgingen, de oorlogsellende, de armoede, de plagerijen, de afschaffing en het verbeurt verklaren van geestelijk goed, de verbanning en terechtstelling, de kerkvervolging en de onderduiking, het bestaansverbod van gilden en broederschappen en de opkomende macht van Napoleon

(Kopij van deze synthese verscheen in ALPAIDIS nr. 43 van 1976, blz. 12 & 13).

Doch de moeilijkheden waren niet gedaan.

In juli 1806 kreeg Van Autgaerden het aan de stok met Pastoor Damsin, die als opvolger van Pastoor Van Billioen, de dorpen Hoxem en Oorbeek bediende.

Damsin ontbood de inwoners van beide dorpen en kwam met hen overeen, dat hij zijn "*officie*" zou uitoefenen voor 800 fr. per jaar, som die gezamenlijk door de inwoners van beide dorpen zou betaald worden, hetzij 500 fr. door Hoxem en 300 fr. door Oorbeek. Na enkele tijd weigerde hij echter zijn bediening te Hoxem verder te zetten, waarvoor hij nochtans betaald was geworden.

Als voorwendsel bracht hij in, dat de Pastoor van Hoegaarden voor de bediening van een enkele kerk 700 fr. kreeg, geld dat niet uit de zak van de inwoners kwam, terwijl hij slechts 800 fr. had voor twee kerken. Hij hield echter geen rekening met het aantal parochianen en vroeg aan Van Autgaerden een supplement van 300 fr. dat hem werd geweigerd.

Daarom nam Damsin zich stellig voor, Hoxem doodeenvoudig te laten vallen, waarop de ingezetenen zich tot de Aartsbisschop richtten en een plaatsvervanger vroegen voor hun kerk en die zij zelf uit eigen zak wilden betalen. De

Aartsbisschop gaf hierop geen gevolg en dreigde zelfs de kerk voor goed te sluiten.

Hierdoor voelde Damsin zich sterk en verbood er alle erediensten, zodat te Hoxem geen enkele bediening meer doorging. En bovendien liet hij het volk van Hoxem ophitsen tegen Van Autgaerden, door hem als "*Antichrist*" te bestempelen en het gerucht te laten verspreiden, dat de doden van Hoxem, zonder Sacramenten, met een haak in de kuil zouden geworpen worden.

Van Autgaerden gaf aan Damsin het bevel om Hoxem terug te bedienen, een vervanger aan te stellen of de ontvangen 500 fr. weer te schenken en dreigde hem aan te klagen bij de wet. Damsin bezweek en in december kwam het tot een verzoening tussen de Pastoor en de inwoners van Hoxem. De kerk werd opnieuw open gesteld en de erediensten hernomen.

Rond diezelfde tijd schreven de bierhandelaars van Hoegaarden, waaronder -Jacobus Van Nerum, de klerkontvanger Hocquart, die te veel taks inde en deze niet in zijn registers schreef, maar in eigen zak liet verdwijnen. Van Autgaerden liet een onderzoek instellen en daagde op 28 augustus 1806 Hocquart voor het Gerecht. Achter alles stak de Privaat-Raad, die in 1806 er in gelukt was, Servais Coenegras en Servais Sweerts bij de gemeenteraad te laten binnendringen, zodat zij nu met 6 tegen 5 in de meerderheid stonden.

Op 1 maart 1807 werd de organist en onderwijzer Minten ziek en stierf te Langdorp, zodat de lagere Gemeenteschool, waar een honderdtal kinderen waren, moest gesloten worden. Op dat ogenblik bestonden de Broederschool en het Kloosteronderwijs nog niet te Hoegaarden.

Van Autgaerden deed onmiddellijk het nodige, zodat Minten vervangen werd door Ant. Joseph Jacops, die in het pensionaat van Oorbeek onderwijs gaf. Anderzijds kweet de gemeentebode zich niet meer van zijn taak en liet deze door anderen uitvoeren, maar bleef de wedde opstrijken. Hij werd door Vandendaelen vervangen.

Van Autgaerden was fier op zijn dorp, want in een schrijven aan de Minister voor het Binnenland van 20 februari 1806 had hij Hoegaarden beschreven als "*si interessant par sa beauté, sa population, son commerce de bierre et l'industrie de ses habitants*" en op 28 oktober 1807 noemde hij de kerk "*une des plus belles du Departement de la Dyle*".

Einde 1807 kreeg hij nog een paar moeilijke gevallen op te lossen, die hem echter fataal zouden worden. Napoleon was sinds 1805 terug ten strijde getrokken. Op 2 december 1805 won hij de bloedige slag van Austerlitz, bezette Wenen, versloeg de Oostenrijkers en verdreef de Russen.

In 1806 vocht hij te Schleitzen, Saalfeld, Jena en Auerstadt, dreef de Pruisen uiteen en trok Berlijn binnen. In 1807 streed hij te Eylau en Friedland en bezette Dantzig en Königsberg, waardoor hij de Pruisen tot een verdrag dwong. Maar zijn oorlogen vergden een grote hoeveelheid soldaten, zodat de druk op de Conscriptie fel toenam en de Burgemeesters, die hun plicht niet deden met aanhouding werden bedreigd.

Al 7 Hoegaardiërs waren op vreemde slagvelden of in Militaire Hospitalen gestorven, zodat een groot aantal Conscripten (lotelingen) onderdoken en de desertie toenam. De Overheid vaardigde het bevel uit, om de eigendommen en goederen van de ondergedoken en voortvluchtige soldaten en ook deze van hun ouders te onteigenen, want Napoleon was bezig met de bezetting van Portugal en bedreigde Spanje, waardoor hij steeds meer en meer manschappen opeiste.

Te Hoegaarden wist de Municipaliteit geen weet meer met de Conscripten, die zich door alle mogelijke middelen aan de bloedwet trachtten te onttrekken, waardoor Van Autgaerden aan een aanhouding bloot gesteld werd.

Op 7 november stuurde hij 14 namen van "*refractaires*" en "*deserteurs*" naar het Prefecture, waarvoor hij de onteigening van hun goederen vroeg (zie

ALPAIDIS nr. 51 blz. 25). Dit lokte vanwege de inwoners een grote misnoegdheid uit, wat zijn populariteit aanzienlijk deed dalen, temeer dat hij Pierre Uyttebroeck (conscrit van het jaar 1807) en de zoon van Municipale Agent Henri Nijs, die Conscrit was voor het jaar 1808, had laten reformeren. Deze vriendjespolitiek compromitteerde aanzienlijk zijn volgende mandaat en hiertegen vermocht zelfs de Privaat-Raad niet het minste, of heeft deze doodgewoon laten begaan.

In februari 1808 kreeg Van Autgaerden nog een laatste netelige zaak op te lossen. Een natuurlijke zoon bood zich op de Mairie aan om te trouwen. Zijn geboorteakte luidde: "*Anno 1765, 27 majus bap. est Carolus, filius naturalis uti declarat abstetrie Caroli Damsin et Anna Gertrudis Taelemans, Solitorum*".

De vader, rechtstreeks kozijn van Gertrude Taelemans, had in zijn leven nooit zijn natuurlijke zoon willen erkennen, maar de zoon eiste met aan drang de naam Damsin te dragen. De familie Damsin verzette zich met kracht tegen deze eis, terwijl zij zelfs de geboorteakte in twijfel trok, omdat deze tegenstrijdig was met zowel de oude als de nieuwe gebruiken, namelijk "*dat de naam van de vader nooit in een akte mag voorkomen, als hij zijn natuurlijk kind niet erkent*".

Er was zelfs sprake van valsheid in geschriften in 1765 in de Parochieregisters begaan door de toenmalige Pastoor Henricus Sweerts. De familie Damsin, onder impuls van Pastoor Damsin uit Oorbeek vroeg zelfs rechtzetting van de akte.

Van Autgaerden en zijn ploeg weigerden op de eis van de natuurlijke zoon in te gaan, maar liet de geboorteakte niet wijzigen, ofschoon deze wel degelijk vals was, want toen Anne Gertrude Taelemans in 1771 een tweede natuurlijke zoon baarde, werd deze onder de naam Henri Taelemans als "*fil s illégitime*" van Gertrude Taelemans in de registers geschreven (f° 809).

Het resultaat was dat Carolus weigerde te trouwen, omdat hij de naam van "*Damsin*" niet mocht dragen, niettegenstaande hij in de volkstelling van 1796 onder deze naam ingeschreven stond. De familie Damsin zegevierde, maar het werd bijna een schandaal in het dorp, omdat de Maire een huwelijk had geweigerd.

Waarom heeft Van Autgaerden op dergelijke wijze gehandeld? Wilde hij op het einde van zijn mandaat, waarvan hij toch wist dat alles verloren was, zich nog een laatste maal wreken op de Sweertsen, die uiteraard toch de aartsvijanden waren geweest? Of heeft hij door deze handeling zich met de familie Damsin willen verzoenen?

Een zaak is zeker, namelijk dat Van Autgaerden, voldoende wist dat de naam van zijn geslacht meer dan lang genoeg te Hoegaarden had weerklonken (van 1789 tot 1808) en dat zijn populariteit een einde had genomen. Dat fenomeen was ook aan de Geslachten niet ontgaan, die in het kader van het "*successieplan*" een nieuwe kandidaat op de voorgrond hadden gebracht, namelijk Dr. Henri Van Nerum, die zij overigens al lang tot het Burgemeesterschap hadden voorbestemd.

En het was inderdaad Henri Van Nerum die bij de verkiezingen van december 1807 de meeste stemmen had.

De Geslachten, zeker niet benauwd voor intriges, hadden uiteindelijk hun doel bereikt, want één van hun afstammelingen kwam nu aan de macht.

38. De successie (Opvolging) (1808 - 1814)

Chaban, Prefect van het Dyle Departement had op 25 maart 1808 Dr. Henri Van Nerum tot Meier van Hoegaarden benoemd en in april legde hij de eed af "*Je jure obéissance aux Constitutions de l'Empire et fidélité a l'Empereur*". Zijn plechtige instelling ging gepaard met een grote feestviering in het Nieuwhuys,

die door zijn nichtje Elisabeth Van Nerum (getrouwd met Constant Vandertaelen) beschreven werd als "*une orgie de joie*".

Zijn voorganger Van Autgaerden die als "*homme de paille*" gediend had om de overgang te bewerken tussen de terreur-periode en de normale tijd, legde zich nederig neer bij de wil van het volk.

Hij trok zich terug uit het politieke leven en liet de gemeentezaken in handen van zijn kozijn.

Hij was de schakel geweest tussen de slechte en de betere tijd. Onder zijn doctrine van "*het minste kwaad*" was de Sansculottegeest wat afgekoeld, maar zeker niet verbannen, want in de streek van Hoegaarden waren vele Fransgezinden gebleven, of beter gezegd "*haters tegen het oud bevoorrecht stelsel*".

Maar langs de andere kant, waren er nog meer, die het aan den lijve ondervonden hadden en zich tegen het Franse Regiem hadden gekeerd. En het was juist deze massa die door de Geslachten werd bewerkt, om opnieuw de macht in handen te krijgen.

En niet alleen hun "*Faconnage des Elections*" maar ook hun successieplan was gelukt, spontaan of bedenkelijk, gewild of listig voorbereid, maar in alle opzichten geslaagd, ten voordele van Dr. Van Nerum, die nu echter moest tonen wie hij was en wat hij kon, ten einde zijn aanhangers niet te verliezen en zijn tegenstrevers te winnen.

Hij moest rechtzetten wat krom was en vele wantoestanden, van vroeger geschonden wetten, in hun recht herstellen, zonder nochtans zich zelf te verbranden. Hiervoor besloot hij "*une prudence de redressement et de limitation de dégât*", (rechtzetting en schadebeperking) toe te passen.

Zijn eerste werk echter was de Confrérie der V Geslachten terug onder de officiële bescherming van de gemeente te stellen en hij nodigde de gildenaafgevaardigden op de Mairie uit, om dit te bekrachtigen.

Dan wilde hij het verstokte "*Jacobisme*" uit zijn omgeving weren en lokte vrijwillig het ontslag uit Van secretaris Trudo Hubert Putzeys (voormalig Vrederechter.), die Hoegaarden verliet en op 25 april al vervangen werd door de 30-jarige Philippe de Zangré. Dit was een intieme vriend van Van Nerum, die als rentenier op het Kasteel van Lummen bij de Graaf d'Astier verbleef. Het was een wijze man, met mooi schrift, grote orde en een helder administratief doorzicht.

Tot Adjunct Meier benoemde hij op 12 oktober 1808 Henri Groetaers, een andere zeer betrouwbare vriend, 42 jaar oud en schoonbroeder van Henri Van Nerum, die in 1797 de bijl had verschaft om de vrijheidsboom door te hakken en kozijn was van de Maire.

Verder bleven Lintermans, Coenegras, Geerts en Sweerts tot de gemeenteraad behoren, waaruit echter Gentil was verdwenen, zodat zij nu met 7 tegen 3 in de meerderheid waren. De zogezegde oppositie bestond uit H. Nijs, Fr. Berwouts en J. Schoensetters, hoewel deze zeer gematigd waren geworden.

En in november 1806 versterkte Dr. Van Nerum zijn Raad nog met Martin Stockmans (oud Conspirateur), om wiens persoon de troebelen van 1789 waren uitgebroken en Notaris Jean Robert de Hennin (de man die in 1795 achter ex-griffier Sweerts had gestaan, bij de opeising van het Regentie-archief). Dat maakte 9 tegen 3.

Verder werden Hughes Loyaerts als "*receveur-percepteur*" (ter vervanging van Jean Philippe Putzeys) en Lints als "*receveur-particulier*" aanvaard. De wetdienaars Francois Vandenbempt (chef van Politie en Patrouilles) Bartholomeus Strijckwant en Laurent Mare (gardes) bleven in dienst. Ook Jacops werd als onderwijzer in dienst gehouden, Vandendaele als gemeentebode en Henri Gilis als grafdelver, doch met de bijkomende taak van "*uurwerk opwinder*" belast.

Omringd van deze groep medewerkers en personeel, oefende Van Nerum zijn mandaat en rechtzettingbeleid uit. Hij was onverbiddelijk, handelde volgens eigen zin en botste vaak met zijn Raadsleden. Doch hij bereikte wat hij zich ten doel had gesteld en aan het volk had beloofd, namelijk recht zetten wat krom was en schade beperken waar het kon. Het verbeterde menige fout. De Privaat Raad stierf na 3 jaar bestaan al uit. Het had overigens nog weinig zin. De drie hoofddoelen waren bereikt, terwijl drie van zijn leden in de Gemeenteraad zetelden (Van Nerum, Coenegras en Lintermans), deze moesten nu maar zelf voor de voortzetting van het "*successieplan*" zorgen, want de Geslachten hadden ondertussen, met andere gerezen geschillen de handen vol.

Op 20 november 1808 was ex-griffier Sweerts overleden en werd onder grote volkstoeloop ten grave gedragen. Alleen Van Autgaerden ontbrak, hij was juist die dag op reis voor zaken. Maar een erger geval deed zich voor. Ex-Kapucijn Sweerts had moeten onderduiken. Hij was naar Walsbergen getogen, om zich in 't Kasteel van 't Serclaes te verschuilen. Een nieuwe samenzwering was rond 1807 ontstaan, door ex-kapucijnen geleid, die overal schriften uitgaven gericht tegen het Concordaat in betrekking met de nieuwe Keizerlijke Catechismus en waarin ook de oorlogszuchtige Napoleon als "*Tyran*" aangeklaagd werd. Bijzonder rond Tienen waren deze geheime schriften talrijk, zodat ook daar de meeste huiszoekingen bij geestelijken en in postburelen plaats greep. De priesters door angst aangegrepen doken terug onder zoals in de Besloten Tijd. Bovendien waren voortvluchtige Conscrits andermaal naar de bossen getogen en vielen opnieuw de posten van gendarmen aan. In de nacht beslopen zij de dorpen om de Fransgezinden te terroriseren en waren ook op Hoegaarden afgezakt, waar de huizen van Van Autgaerden, Nijs e.a. besmeurd werden.

Deze oproerlingen zouden in verbinding hebben gestaan met de leiders-Kapucijnen, waarvan Bacquevort uit Gembloux en Michiels uit Leuven, die sermoenen tegen de nieuwe Godsdienst hadden gehouden, al van in 1807 waren aangehouden. Doch op 11 juni 1808 werd ook ex-kapucijn Steenacker uit Tienen gearresteerd, die enkele dagen later in zijn cachot overleed. Sweerts stond met deze laatste in contact en vreesde dat hij voor zijn dood zou gesproken hebben, zodat hij uit vrees en voorzorgsmaatregelen was ondergedoken.

Anderzijds bleven te Hoegaarden Pastoor Vandenputte en zijn Onderpastoor Stasseyne hun bediening ongestoord voortzetten. Hadden zij de belofte van trouw aan de Keizerlijke Catechismus afgelegd? Allerlei vragen rezen op, waardoor een wantrouwen oprees tegen Vandenputte.

Dit wantrouwen was echter fel opgeblazen geworden door de Geslachten, want van in 1805, bij zijn benoeming tot Pastoor van Hoegaarden door de Aartsbisschop was Vandenputte niet in de smaak der oude Schepenfamilies gevallen, en wel om volgende redenen:

- de pogingen om Jacobus Sweerts tot Pastoor te laten benoemen, waren mislukt;
- het Pastoorschap van Hoegaarden, was na 70 jaar, aan de Schepenfamilies ontglipt;
- Vandenputte was niet "*docile*" (volgzaam) genoeg om zich aan de wil der Geslachten te onderwerpen;
- hij was ook niet "*subtil*" (scherpzinnig) genoeg, om aan hun politiekvoering te beantwoorden;
- hij was te "*obstiné*" (koppig) om de gedragslijn van de Confrérie te volgen.

Van bij zijn aankomst te Hoegaarden al, was een wantrouwen tegenover hem opgerezen. Nochtans had deze Tiense Priester tijdens het Schrikbewind in het versteek geleefd, maar werd in 1801 aangehouden en naar Maubeuge

gevoerd. Doch in tegenstelling met de andere priesters, keerde hij na enkele weken al weer vrij gelaten onder druk van het openbare gevoelen tegen de godsdiensthaters, werd beweerd.

Kort na zijn vrijlating was hij bovendien op 11 juni 1801 al officieel tot coadjutor in de St. Germanuskerk benoemt en op 17 december 1803 tot Onderpastoor daar aangesteld. Om promoties te bekomen en een "*officie*" te mogen uitoefenen moesten de priesters, ondanks het concordaat, toch de belofte van trouw hebben uitgesproken en de nieuwe Catechismus verkondigen, want niet overal was het gebeurd zoals te Hoegaarden tussen een Sweerts en een Van Autgaerden. Dat alles had achterdocht gebaard en was de oorzaak dat er een zeker wantrouwen was ontstaan.

De V-Geslachten hadden zich in elk geval voorgenomen, Vandeputte te kelderen. In 1810 zou Dr. Van Nerum, onder druk der Geslachten, zich naar het Bisdom van Mechelen en ook naar de Prefectuur hebben begeven, waar hij op diplomatische wijze de verplaatsing van Vandeputte bekwam. Op aanraden van het Bisdom bedankte Vandeputte op 11 september 1810 voor het pastoraat van Hoegaarden en hij vroeg zijn overplaatsing naar Orsmaal aan. Jacobus Sweerts, die een paar maanden geleden zijn schuiloord had verlaten, werd ter zijner vervanging tot Pastoor van Hoegaarden aangeduid. Zeer bedenkelijk geval, temeer dat zijn benoeming nergens vermeld staat en hij in het Bisdom op geen enkele lijst voorkomt. En toch werd hij als Pastoor van Hoegaarden betaald.

Door deze nieuwe overwinning hadden de Schepenfamilies terug de politieke en ook de kerkelijke teugels opnieuw in handen (zie Familieschoon n° 146 van 1982 blz. 1555).

Tijdens zijn Burgemeesterschap loste Van Nerum ook gedeeltelijk de meeste schulden en achterstallige betalingen af en beoogde hiermede de financiële gezondmaking van de gemeentekas. De geldschietters, die sinds 1790-1791 geen renten of terugbetalingen voor ingezette kapitalen hadden bekomen, noemden hem dan ook "*un homme droit et résolu*".

De grootste geldschietters uit die tijd waren:

- Oud-Pastoor Henricus Van Nerum en zijn zuster Clara en Catharina (beide uitgedreven geestelijken), die een kapitaal van 2.116,40 fr. hadden ingezet voor de reconstructie van de St. Gorgoniuskerk in 1758
- Weduwe Henri Rega en erfgenamen, voor een geleende som van 5.070,29 fr. eveneens voor de ombouw van de kerk
- Theodore en Charles d'Oultremont de Warfusée, voor de ingestelde kapitalen van 23.703,70 en 9.481,48 fr. aangewend voor de aanleg van de baan naar Tienen in 1772
- Marie Schepers uit Bossut (Wed. van Gregoire Van Dormael uit Beausart), in naam van Anna Van Osmael (Wed. van griffier Servais Sweerts, vader van Antoon Balthazaar en hertrouwde met een andere Gregoire Van Dormael die 5.000 florijnen (9.070,29 fr.) aan de gemeente had voorgesloten, voor de baan naar Tienen (akte verleden in 1779 voor Not. Lintermans, de oude).

Dr. Van Nerum zuiverde ook achterstallige wedden aan, waaronder deze van 387 florins, 4 sous 1 liard (1.061,78 fr.) aan zijn oom Jacobus Van Nerum voor diens burgermeesterschap van de jaren 1780 tot en met 1782. In dit kader beweerde ook oud-vrederechter en Secretaris Putzeys nog gelden te goed te hebben maar Van Nerum zegde dat het vals was en zij kregen niets. In 1810 paste de Maire de jaarwedde van zijn personeel aan. De Secretaris ontving 500 fr. (in 1812 tot 600 fr. verhoogt), de bode 172 fr., de garde 130 fr., de onderwijzer 50 fr., de uurwerkopwinder 70 fr., enz...

Anderzijds trad Van Nerum zeer beslissend op tegen wat hij noemde: "les indignes" t.t.z. deze die de wapens hadden gedragen tegen de Keizer (dus tegen het Consulaat en niet tegen het Directoire), tegen de geestelijke instellingen (en dat waren vooral de oude Sansculotten geweest), of zij die in dienst waren gebleven van een vreemde mogendheid (dat na de staatsgreep van 1799).

Hij schafte gewoon hun renten en achterstallen af.

Het bilari voor het jaar 1808 werd afgesloten met 459,55 fr. boni, 1809 met 113,63 fr., 1810 met 103,50 fr., 1811 met 38,32 fr. en 1812 met 0 fr.

Ook heeft Dr. Van Nerum getracht, om de gehuchten Rommersom, Overlaar en Bost terug bij Hoegaarden te krijgen, poging die al door zijn voorgangers was ondernomen. Hij richtte zich rechtstreeks tot de Prefect die in een Besluit van 15 juni 1809 aan de gemeenteraad de toelating gaf, hiervoor te beraadslagen. Een bijzondere zitting greep hieromtrent plaats in de Mairie, bijgewoond door de voltallige Raad en een afvaardiging uit elk der drie gehuchten.

Voor Bost was het zijn maire Servais Cluts, bijgestaan door een Raadslid, - voor Rommersom kwam maire Jean Bapt. Hubens (oud-griffier uit de Kantonale Raad en Notaris ten tijde van de Revocatieakte van 1790), met de Raadsleden Henri Vandermolen en Ant. Joseph Collaert, terwijl Overlaar zijn maire Guillaume Delré en de Raadsleden Jan Van Elderen en Jean Bapt. Decoster had gestuurd. Zij kwamen overeen om de hereniging der drie gehuchten met het moederdorp terug aan te vragen en maakten een gedetailleerd rapport op. Helaas, het zou nog tot in 1820 aanslepen alvorens de zaak geregeld werd.

Burgemeester Van Nerum wist ook zijn trouwste medewerkers te belonen. Notaris Lintermans Jean Henri werd in 1810 tot voorzitter van de Gemeenteraad benoemd, in 1811 was het notaris Jean Robert de Hennen en in 1812 kwam de eer toe aan Servais Sweerts, dus elk op hun beurt, terwijl hij in 1810 zijn vriend uit de oude Samenzwering Norbert Nijs tot voorzitter van de Kerkfabriek liet benoemen.

Net zoals Van Nerum de vertrouwensman en opvolger van Van Autgaerden was geweest, zo werd nu de Zangré de kandidaat nummer één, die hem eens als Maire van Hoegaarden zou opvolgen. Hij had immers door een berekend huwelijk zijn secretaris aan zijn zuster Dorothée Van Nerum ((Wed. van ex-griffier Sweerts) gekoppeld door hem het Burgemeesterschap te beloven, zo hij Dorothée trouwde en dat geschiedde in 1810, waardoor hij tezelfdertijd bij de Geslachten opgenomen werd (zie Familieschoon nr. 142 van 1981 blz. 1499).

De Zangré was sinds 1808 ook lid van de Provinciale Landbouwcommissie van Brabant en opziener van Wegen en Bruggen. Hiervan maakte de Maire duchtig gebruik om te Hoegaarden, de bruggen en wegen te laten herstellen. Meester steenkapper Nitelet en kasseilegger Vandenbos bekwamen de adjudicatie der wegen en Antoine Geenis werd met het onderschutten der bruggen en overgangen belast.

Onder Van Nerum werd ook de viering van de Feestdag van Napoleon, die sinds diens kroning tot Keizer, jaarlijks rond 16 augustus moest doorgaan, tot grotere luister gebracht. Een Te Deum met klokkengeluid, een ontvangst met wijn op de Mairie voor de Notabelen en genodigden en de afschaffing van het sluitingsuur (22 uur) op die dag, stonden op het programma. In 1810 had de Maire bovendien, als gevolg van een omzendbrief van Inspecteur-generaal Cachard, te Parijs een borstbeeld van de Keizer besteld, dat hij uit eigen zak zou betalen. Drie maanden later kwam het beeld te Hoegaarden aan en op 16 augustus 1810 greep de plechtige inhuldiging plaats in 't Nieuwhuys, waar het borstbeeld van Napoleon Bonaparte in de Raadszaal prijkte.

Na de inhuldiging weerklonken de kreten "*Vive l'Empereur, Vive le Roi de Rome*" (dit was Aiglon, de zoon van de Keizer).

Doch buiten stegen vijandige uitroepingen op, gericht tegen de Conscriptie en de Tyran.

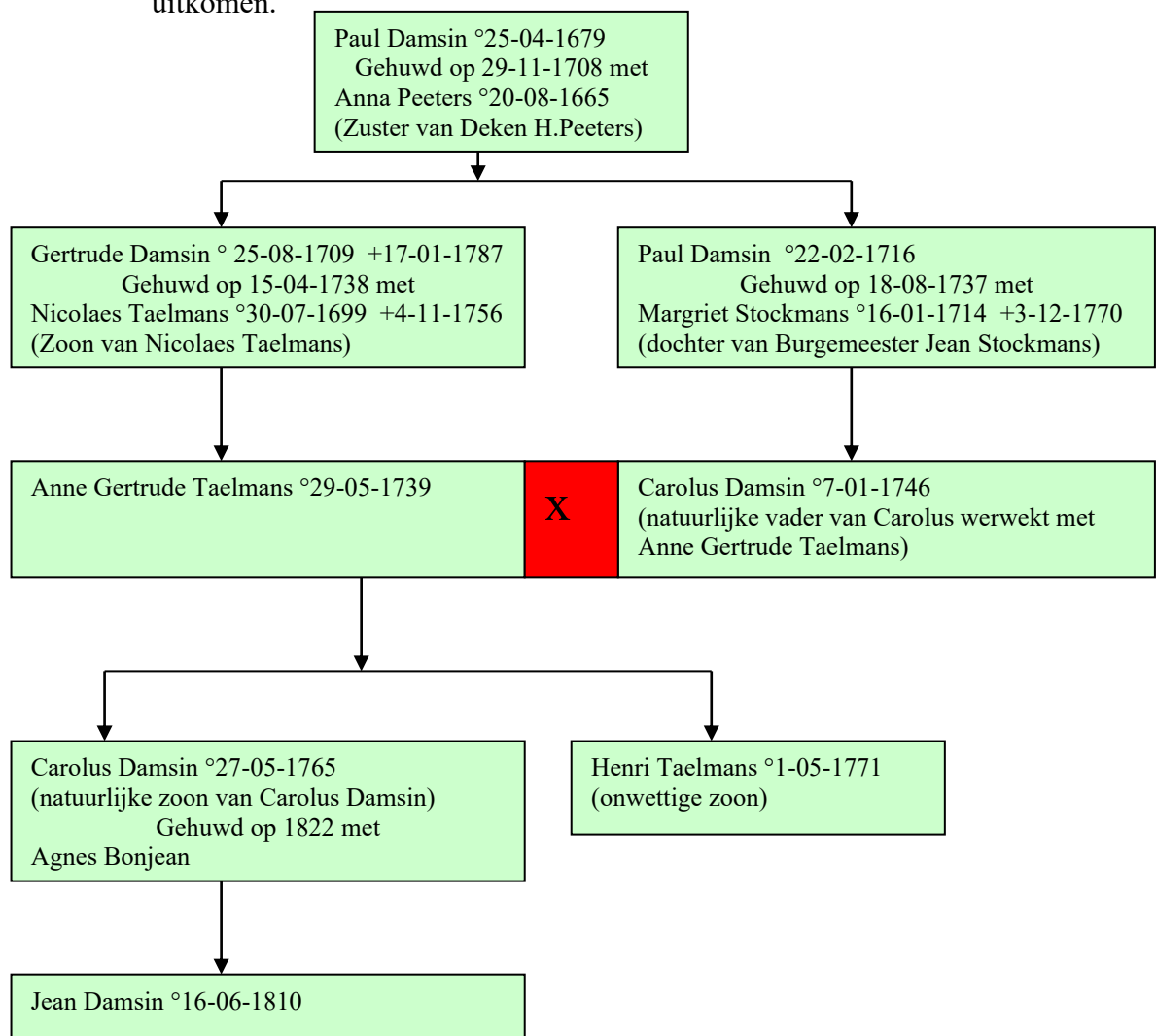
Datzelfde jaar dook ook weer de schim van de familie Damsin op. De natuurlijke zoon Carolus, die in 1808 geweigerd had te trouwen, omdat hij de naam "*Damsin*" niet mocht dragen, omdat zijn vader hem niet erkend had, kwam op zijn beurt een natuurlijke zoon aangeven, die op 16 juni 1810 was geboren uit Marie Agnes Bonjean, met wie hij sedert 1808 samenleefde. Hij wilde aan zijn zoon de naam Jacques Damsin geven, waarvan hij echter wel het vaderschap opeiste.

En net zoals in 1808 verzette het geslacht Damsin zich weer tegen de naamgeving. Dr. Van Nerum wilde eens en voor altijd gedaan maken met wat hij noemde "*la comédie d'une stupide folie*" en schreef het kind in als "*filis légitime*" van Carolus Damsin en Marie Agnes Bonjean.

Hiermede erkende hij niet alleen Carolus als een "*Damsin*" en natuurlijke zoon van Carolus Damsin, de oude, maar bracht ook de geboorte-akte van 1765, door zijn oom Henricus Sweerts (Pastoor) opgesteld, tot haar volledig recht.

De familie Damsin barstte van woede en eiste nu onmiddellijk het huwelijk van Carolus Damsin met Agnes Bonjean te zien voltrekken. Maar Carolus weigerde opnieuw, met de woorden "*het werd mij twee jaar geleden geweigerd en nu weiger ik*". Pas twaalf jaar later, in 1822 zou hij erin toestemmen en toen werd Jacques Damsin, officieel en wettelijk erkend. Het geval Damsin was opgelost maar niet ten einde?

Nopens deze historie bleef een stamboekfragment bestaan, dat wij hier lichtjes aangepast en bijgevuld laten volgen, om het verwantschap beter te doen uitkomen.

Merk op dat de twee gebroeders, alle twee natuurlijke zonen, geboren uit Anne Gertrude Taelemans, een verschillende naam dragen.

Ondertussen had Napoleon Madrid bezet (1808), maar moest tot 1813 in Spanje afrekenen met een gruwelijke geurrilla-oorlog, die vele slachtoffers vergde. In 1809 behaalde de Keizer ten koste van bloedige offers, de overwinning bij Wagram en Essling op de Oostenrijkers en bezette de steden Regensburg, Munchen, Ratisbon en Wenen. En tenslotte na moeizame gevechten Smolensk, trokken de Fransen op 14 september 1812 Moscou binnen. Dat was de dood van de Keizer, want kort nadien begon de aftocht en Bonaparte verloor zijn sympathie even snel als dat hij ze gewonnen had. Iedereen keerde zich nu tegen de Tyran, aangehitst door de schriften van de ex-Kapucijnen.

Tussen 1808 en 1812 waren 11 Hoegaardiërs gesneuveld of wegens kwetsuren of koorts in militaire hospitalen overleden. De families van al deze en vroegere gesneuvelden, verzamelden zich in 1812 in een verbond. Daarbij hadden zich ook de families van de dienstweigeraars en vaandervluchtigen gevoegd, want sommige van hun zonen of verwanten waren tot de "Ijzers" of de "*peine du boulet*" en hoge geldboeten veroordeeld. Enkele van deze families zijn ons bekend :

Geenis, Gilis, Goossens, Hardiquet, Huts, Jacobs, Mareels, Meeuwis, Vandenberg, Vanex, Vanhamme en ook waarschijnlijk Vandermolén, Stockmans en Stapel.

En dit verbond werd heimelijk gesteund door oude Jacobijnen, die zich op de huidige gezagvoerders wilden wreken, omdat deze hun de macht uit de handen hadden gehaald. Doch tussen de volksmenners bevond zich een zekere Jean Damsin. uit Rommersom, die lelijk te keer ging tegen wat hij noemde "de bende huigelaars" en waarmede hij Dr. Van Nerum en zijn voorganger Van Autgaerden bedoelde.

Het volk verweet aan de Notabelen dat deze hun eigen zonen vrijstelden en met grof geld "suppléants" de dood injoegen.

De menigte schoolde bij de verkiezingen van 1812 samen voor de Mairie en eiste haar zonen terug, die in een vreemd leger voor een dwingeland stierven.

Het dreigde zelf tot een oproer te komen, want enkele heethoofden trokkende Mairie binnen en sloegen het borstbeeld van de Keizer aan stukken.

Burgemeester Van Nerum riep de Gendarmen op en liet het volk uiteendrijven. Een speciaal memorieblad, getiteld "*l'ingratitude de la Populace*" werd door Elisabeth Van Nerum (nichtje van Dr. Van Nerum) aan deze evenementen gewijd. Maar dat zou hem duur te staan komen, want net zoals zijn voorganger over de Conscriptie was gestruikeld, zo zou ook de Loting en de oorlogen van Napoleon aan Van Nerum noodlottig worden. Het volk stond vijandig tegenover de bevoorrechte standen die terug de scepter zwaaiden en eiste inspraak in het bestuur.

Van Nerum had zijn beleid, hoe goed hij het ook voorhad, te snel en te zeer op eigen goeddunken doorgevoerd.

Hij verloor de verkiezingen, ten voordele van zijn schoonbroeder De Zangré," die de meeste stemmen behaalde en tot nieuw Burgemeester werd gekozen. Maar lag dat niet in de lijn van het "Successieplan" der Geslachten, waartoe ook De Zangré behoorde?

Ondertussen had Napoleon Madrid bezet (1808), maar moest tot 1813 in Spanje afrekenen met een gruwelijke geurrilla-oorlog, die vele slachtoffers vergde. In 1809 behaalde de Keizer ten koste van bloedige offers, de overwinning bij Wagram en Essling op de Oostenrijkers en bezette de steden Regensburg, Munchen, Ratisbon en Wenen. En tenslotte na moeizame gevechten Smolensk, trokken de Fransen op 14 september 1812 Moscou binnen. Dat was de dood van de Keizer, want kort nadien begon de aftocht en Bonaparte verloor zijn

sympathie even snel als dat hij ze gewonnen had. Iedereen keerde zich nu tegen de Tyran, aangehitst door de schriften van de ex-Kapucijnen.

Tussen 1808 en 1812 waren 11 Hoegaardiërs gesneuveld of wegens kwetsuren of koorts in militaire hospitalen overleden. De families van al deze en vroegere gesneuvelden, verzamelden zich in 1812 in een verbond. Daarbij hadden zich ook de families van de dienstweigeraars en vaandelvluchtigen gevoegd, want sommige van hun zonen of verwanten waren tot de "Ijzers" of de "peine du boulet" en hoge geldboeten veroordeeld. Enkele van deze families zijn ons bekend :

Geenis, Gil is, Goossens, Hardiquet, Huts, Jacobs, Mareels, Meeuwis, Vandenberg, Vanex, Vanhamme en ook waarschijnlijk Vandermolén, Stockmans en Stapel.

En dit verbond werd heimelijk gesteund door oude Jacobijnen, die zich op de huidige gezagvoerders wilden wreken, omdat deze hun de macht uit de handen hadden gehaald. Doch tussen de volksmenners bevond zich een zekere Jean Damsin uit Rommersom, die lelijk te keer ging tegen wat hij noemde "de bende huigelaars" en waarmede hij Dr. Van Nerum en zijn voorganger Van Autgaerden bedoelde.

Het volk verweet aan de Notabelen dat deze hun eigen zonen vrijstelden en met grof geld "*suppléants*" de dood injoegen.

De menigte schoorde bij de verkiezingen van 1812 samen voor de Mairie en eiste haar zonen terug, die in een vreemd leger voor een dwingeland stierven.

Het dreigde zelf tot een oproer te komen, want enkele heethoofden trokken de Mairie binnen en sloegen het borstbeeld van de Keizer aan stukken.

Burgemeester Van Nerum riep de Gendarmen op en liet het volk uiteendrijven. Een speciaal memorieblad, getiteld "*l'ingratitude de la Populace*" werd door Elisabeth Van Nerum (nichtje van Dr. Van Nerum) aan deze evenementen gewijd. Maar dat zou hem duur te staan komen, want net zoals zijn voorganger over de Conscriptie was gestruikeld, zo zou ook de Loting en de oorlogen van Napoleon aan Van Nerum noodlottig worden. Het volk stond vijandig tegenover de bevoorrechte standen die terug de scepter zwaaiden en eiste inspraak in het bestuur.

Van Nerum had zijn beleid, hoe goed hij het ook voorhad, te snel en te zeer op eigen goëddunken doorgevoerd.

Hij verloor de verkiezingen, ten voordele van zijn schoonbroeder De Zangré," die de meeste stemmen behaalde en tot nieuw Burgemeester werd gekozen. Maar lag dat niet in de lijn van het "*Successieplan*" der Geslachten, waartoe ook De Zangré behoorde?

Op 10 januari 1813 legde Philippe De Zangré de eed af. De benoëming werd bekrachtigd door Latour-Dépin, Prefect van het Dyle Departement, Baron van het Keizerrijk en lid van "La Légion d'Honneur".

Groetaers bleef adjunct-Meier en er veranderde niets aan de Raad, met de uitzondering dat Lintermans schrijver secretaris werd en 'Van Nerum uitviel. De Zangré zou een gematigde politiek voeren "*une ligne de conduite modérée*" zonder de ene, noch de andere te bevoordeelen of te benadelen en te handelen in het algemeen belang der gemeente. Het volk dacht in hem de man gevonden te hebben, die los stond van de oude Schepenfamilies, waarrond steeds de geest der Sweertsen zweefde.

Doch De Zangré was getrouwd met de voormalige weduwe van ex-griffier Sweerts, had Dr. Van Nerum als schoonbroeder en behoorde tot de Geslachten, die hem hun steun hadden toegezegd.

In het begin van zijn mandaat kreeg hij echter weinig tijd om aan gemeentezaken te denken, want allerlei evenementen speelden zich af.

In de kerk van Hoegaarden was een begin van brand ontstaan. Wraak van de oude Jacobijnen werd beweerd. Maar ook te Nerm gingen een zestal huizen in de vlammen op. Toeval zegden de anderen. De schade werd hersteld en de geruchten stopten.

Dan werden, vooral van in het jaar 1813, andermaal benden dienstweigeraars in de bossen van het Hageland gemeld, waartegen de mobiele kolommen optraden. In april waren zelfs bij Boutersem en te Kortenaak gevechten met soldaten losgebroken, doch de opstandelingen hadden kunnen ontsnappen.

Toen kwamen 100 man en 110 ruiters, onder bevel van Generaal Henry uit het Saarland toe, om de nieuwe Brigands te bedwingen. Na 10 dagen waren zij er nochtans niet in gelukt, zodat zij versterking vroegen. Tussen deze benden bevonden zich ook Hoegaardiërs, waaronder slechts volgende namen bekend zijn : Jean Bapt. Ruttens, Jean Saelmaeckers, Henry Gillis, Bernard Vanderauwere (Ref. Listes des Réfractaires de la Dyle).

Het duurde niét lang alvorens de 1.200 man onder Generaal Saunier uit Luxemburg als versterking aankwamen. Zij herstelden de orde en de rust keerde terug. Maar de rust was van korte duur, want vanaf mei 1813 deden valse geruchten de ronde, dat de uit Rusland aftrekkende Franse troepen in Duitsland, door een sterke coalitie van Zweden, Pruisen, Russen en Oostenrijkers, waren verslagen en dat de Russen zelfs de Rijn hadden bereikt. Maar in werkelijkheid had Napoleon, na de gevechten bij Lutzen, Bautzen en Dresden, op 18 oktober 1813 bij Leipzig een onbesliste slag geleverd, die hun echter wel dwong, zijn aftocht voort te zetten. Datzelfde jaar waren de laatste Fransen ook uit Spanje verdreven. Vanaf december 1813 was de nederlaag van Bonaparte een voldongen feit geworden. Te Tienen had de Franse overheid op 17 december de stad verlaten en overal maakten zij hun pakken, gevolgd door enkele verstokte aanhangers.

Alles stond nu klaar om de bevrijders goed te ontvangen. In de steden en ook te Hoegaarden werden wachten ingesteld, om baldadigheden en plunderingen te vermijden, want het gepeupel had het voornamelijk tegen de opkopers van zwart goed, taksinnërs en fanatiek gebleven Fransgezinden, waarvan er een paar uit het dorp waren gejaagd.

Voor het huis van De Zangré op de Houtmarkt (Arendsneest) werd door diens vrouw Dorothée van Nerum een vreugdevuur ontstoken, waarop zij een rode 'Sansculotten-muts in de vlammen liet opgaan (zie Familieschoon nr. 44 van 1963 blz. 246).

Doch de volgende dag werden de huizen van "*Franskiljons*" met pek besmeurd en als tegenaktie, deze der Monarchisten wit gekalkt. Aan de mairie had De Zangré de Franse vlag laten verdwijnen en alle sporen van het Franse Regiem uitgewist.

En toen brak eindelijk het zolang verhoopte uur der bevrijding aan.

Kozakken, Huzaren en jagers uit het Pruisische leger rukten op tot in 't zicht van Tienen en Diest, maar wijzigden hun richting en trokken de Kempen in. Pas op 28 januari 1814 werd Tienen door de Kozakken van de

Pruisische Majoor Hellwig (of Helling) bevrijd. Drie dagen later kwam de Russische Generaal Marischkin met drie regimenten Kozakken aan in Tienen.

De Zangré had in zijn huis enkele Kozakken uitgenodigd, maar deze waren zodanig dronken dat zij aan 't muiten sloegen en zelfs de burgemeester met de wapens bedreigden, zo hij hun geen drank meer wilde geven.

Was er niets anders gebeurd, want zijn vrouw liep een zodanige angst op, dat zij er enkele dagen later, op 14 februari aan overleed.

Onder de overmachtige druk van de geallieerde legers werd ons land volledig bevrijd en de Fransen tot over hun grenzen verjaagd. Op 5 april 1814 leverde Generaal Marmont de stad Parijs over in de handen van de invallers.

Napoleons glorie was teneinde. Iedereen met uitzondering van zijn Vieille Garde had hem nu verlaten en op 20 april 1814 werd de Keizer naar het eiland Elba verbannen. De Bourbons keerden terug met Louis XVIII terug op de troon, terwijl ons land, in afwachting van een beslissing, door Engelsen, Hollanders, Saksen, Pruisen, Russen en Bruinswijkers werd bezet.

Weldra werd de voedselvoorziening voor al deze soldaten en hun paarden een waar probleem voor de bevolking. Over de Engelsen en de Zweden viel niet te klagen, maar de Duitsers en de Russen waren echte rovers. Zij steelden en plunderden al wat ze konden en in zekere dorpen werden de inwoners zodanig achtervolgd, dat zij zich in de bossen gingen verschuilen. Van overal stroomden klachten binnen, burgemeesters gaven hun ontslag omdat zij door de bezettende troepen afgeranseld werden, omdat zij onvoldoende proviand leverden, meisjes werden verkracht, mensen vervolgd. De Fransen hadden een slechte indruk gelaten, maar de bevrijders waren niet beter, zodat de bevolking niet meer wist wat het beste of het slechtste was.

Te Hoegaarden was op dat gebied, alles redelijk kalm gebleven, omdat De Zangré aan de militaire overheid schonk wat gevraagd werd. En het volk vergat snel zijn vete tegen de oude vijand, want nu had iedereen elkaar nodig om het hoofd te bieden aan nieuwe gevaren, en men begon zich stilaan af te vragen, als de tijd onder Napoleon, met uitzondering van de Bloedwet, niet draaglijker was dan deze van nu. Op 23 september 1814 werd de Prins van Orange op het stadhuis van Tienen, ontvangen en weer liepen de Hoegaardiers naar de stad, om de prins te zien. "

Op het einde van het jaar 1814 kwam er echter verandering. De grote mogelijkheden hadden de aanhechting van België met Nederland beslist.

Een nieuwe periode ving aan. De bezettingstroepen verdwenen en Koning Willem I nam bezit van zijn nieuwe provinciën.

39. Hoegaardiers onder Napoleon (1800 - 1814)

We willen de periode van Napoleon niet afsluiten, zonder de namen te vermelden van de Hoegaardiers, die onder de Keizer hebben of hadden moeten dienen. Noteer dat wij slechts deze kennen van hen die sneuvelden of in hospitalen stierven (door uittreksel van overlijden) en van hen die veroordeeld werden wegens dienstweigering aan de Conscriptie of desertie uit het leger (door de vonnissen van de Krijgsraad).

Al deze jongelingen waren natuurlijk tegen Bonaparte, maar zij die op normale wijze hun 5 jaren dienstdienst verbrachten en vooral deze die onder de bevelen van Napoleon aan de gevechten deelnamen, waren achteraf echter fier onder de Keizer te hebben gediend en de Medaille van St. Helena te bekomen. Om beter te begrijpen in welke periode zij hun dienstdienst doorbrachten, volgt hieronder eerst een korte historiek van Napoleons veldslagen.

Na de mislukking van de invasie tegen Engeland, door de vernieling van de Franse vloot aan Cap Finistère, sloten de Britten in 1805 een nieuw verbond met Oostenrijk en Rusland. Dadelijk begaf Napoleon zich nochtans naar Oostenrijk trok over de Rijn, veroverde de stad Ulm, won op 2 december 1805 de slag van Austerlitz en bezette Wenen. De Oostenrijkers waren verslagen en de Russen tot de aftocht gedwongen.

Alsdan nam Pruisen de plaats van Oostenrijk in, maar de Keizer behaalde nieuwe overwinningen te Schleitz en Saalfeld, waar de Prins Ludwig van Pruisen de dood vond, en dreef in 1806 tijdens de gevechten van Iéna en Auerstadt, de Pruisische legers uiteen, zonder dat de Russen de tijd hadden tussen te komen.

Na de bezetting van de Pauselijke Staten, ingevolge de blokkade, viel Napoleon in februari 1807 de Russen aan. Ten koste van zware offers overwon hij bij Eylau (februari 1807) en Friedland op 14 juni 1807, veroverde Dantzig en Königsberg en sloot het verdrag van Tilsitt (juni 1807) waardoor de vrede in het Oosten terugkeerde.

In november 1807 bezette hij Lissabon en veroverde Portugal, die de blokkade niet eerbiedigde. Vervolgens viel hij Spanje aan, die tussen Frankrijk en Portugal lag en Frankrijk vijandig gezind was. Generaal Dupont werd er met 20.000 man gevangen genomen, doch de Keizer rukte met 80.000 man over de Pyreneën en bezette in december 1808 Madrid. In april 1809 brak in Spanje echter een gruwelijke guerilla-oorlog los, waardoor de Junta van elk dorp een veldslag en van elk huis een vesting maakte (op 5 jaar tijd zou Frankrijk er 300.000 manschappen verliezen).

Maar op het ogenblik dat Napoleon zijn handen vol had in Spanje, viel het Oostenrijks leger onverhoeds aan, wijl de Engelsen in Portugal waren geland. Ijlings trok de Keizer met een leger tegen de Oostenrijkers op en bezette Regensburg, Ratisbon en Wenen, terwijl hij een beslissende zegepraal te Essling (op 21 en 22 mei 1809) en Wagram (6 juli 1809) afdwong, en waar de Oostenrijkers totaal werden verslagen en in juli 1809 de wapenstilstand onder tekenden.

Napoleon regeerde nu over 130 departementen en stelde de leden uit de "familia Buonaparte" aan het hoofd van de bufferstaten. Hij had van Frankrijk een grote wereldmacht gemaakt en droomde ervan een eigen vorstenhuis te stichten. Josephine de Beauharnais kon hem echter geen kinderen geven en hij liet zich van haar scheiden in november 1809 om een tweede huwelijk aan te gaan in 1810 met Aartshertogin Marie Louise van Oostenrijk, dochter van de Keizer en nicht van de onthoofde Koning Louis XVI en Marie Antoinette.

Hierdoor trad Napoleon in de Koninklijke familie der Bourbons. Op 20 maart 1811 werd zijn zoon Aiglon geboren, die hij een titel van Koning van Rome schonk. Hij kende het einde van zijn macht niet meer en zette zelfs de Paus gevangen.

Het onwrichtbare Engeland ging een nieuwe coalitie aan met Rusland. Met 553.000 manschappen, waaronder soldaten uit alle bezette landen, viel "La grande Armee" onder bevel van Maarschalk Ney, Rusland aan, dat slechts 260.000 man kon opstellen. Maar zij rekenden op de winter en op de tactiek van de "verschroeide aarde". Bij Smolensk en aan de oevers van de Moscova werd een gruwelijke strijd geleverd, die het leven kostte aan 60.000 Russen en 40.000 Fransen.

Op 14 september 1812 trok Napoleon echter Moskou binnen, maar de volgende dag reeds werd de stad door achtergebleven Russen in brand gestoken, zodat Napoleon tot de aftocht werd verplicht, gezien hij geen enkele beschutting vond tegen de vroeg ingetreden winter.

Dat was het begin van het einde. Op de hielen gevolgd door de Kozakken, trokken de Fransen in de grootste wanorde over de Beresina, waar vele Fransen werden krijgsgevangen gemaakt.

De Keizer verloor alle vertrouwen en werd door iedereen verlaten. De Pruisen, Zweden en Oostenrijkers voegden hun krachten bij deze van de Russen en achtervolgden de Tyran doorheen Duitsland. Te Lutzen, Bautzen en Dresden werd in mei 1813 nog hard gevochten en op 18 oktober 1813 eindigde de slag van Leipzig onbeslist, ofschoon Napoleon zijn aftocht moest voortzetten. Datzelfde jaar werden ook de laatste Fransen door de Spanjaarden en de Engelsen uit het Iberisch schiereiland verdreven.

In 1814 bereikten de geallieerden de Franse grenzen en op 5 april 1814 viel Parijs in handen van de Coalitielegers. De Adelaar werd gevangen en naar het eiland Elba verbannen.

Ziehier de lijst van de bekende Hoegaardiërs onder Napoleon.

- **Capellen Bernard** (Zoon van Bernard en Therese Dotremont. Conscrit van het jaar IX (dienstplichtige van 1800 tot 1805). Verwezen naar het Actief.
- **Groetaaers Henry** (Zoon van Lambert en Catherine Cloots. Conscrit van het jaar IX en verwezen naar het Actief.)

- **Hendrickx Henry**, Zoon van Bartholomeus en Barbe Struys. Conscrit van het jaar IX en aangeduid voor de reserve. Ingezet ter bewaking en bescherming van de grenzen, maar in geval van noodzaak bij de actieve eenheden van het Contingent ingelijfd. Hij vervoegde het Rekruteringscentrum niet en dook onder, maar werd door de Gendarmen van Geldenaken aangehouden en naar het Militair Hospitaal van Brussel gestuurd, door tussenkomst van Van Autgaerden (de oude) en op voorspraak van Jacobus Van Nerum, want Hendrickx behoorde tot de Geslachten.
- **Geenis Gilis**, Zoon van Jean Geenis. Had zich als plaatsvervanger gemeld voor het jaar X en werd naar het Actief gestuurd. Hij diende nog toen Napoleon de slag van Austerlitz won.
- **Geerts Jean Henry**, Zoon van Jean en Ida Janssens. Conscrit van het jaar Y, en bij de reserve opgenomen.
- **Houbart Jean Baptist**, Zoon van Jean Philippe en Gertrude Croes uit Nerm. Trok zich bij de loting ter opvolging uit voor het jaar X. Werde naar de reserve verwezen, maar achteraf ter aanvulling bij het Actief opgenomen.
- **Nijs Francois**, zoon van Guillaume en Catherine Van Spinagien. Als "suppléant" voor het jaar X bij het Actief gevoegd. Diende als fuselier bij het 96e Linie, 5e Bataljon, 3e Compagnie. Werde op 21 Germinal XII (april 1804) in het Militair Hospitaal van "Val de Grace" te Parijs opgenomen, waar hij op 10 Prairial (30 mei 1804), op 24-jarige ouderdom wegens "koorts" overleed.
- **Foury Jean Bapt**, zoon van en Marie Jeanne Vanex. Conscrit van het jaar XII (diende van 1803 tot 1808) tijdens de periode dat Napoleon de Oostenrijkers bij Austerlitz versloeg, Berlijn binnentrok en de Pruisen uiteendreef, tegen de Russen optrok en Dantzig bezette en Portugal veroverde.
- **Gillis Jean Hubert**, Geboren te Hoegaarden in 1783 als zoon van Henry en Anna Brieven. Conscrit van het jaar XII, voor het Actief. Hij deserteerde echter uit het 12e Bataljon Sapeurs (genie), 9e Cie, maar werd door de Gendarmen aangehouden en naar het Depot des Réfractaires verwezen, op 21 april 1806. Voor de dienstplichtigen van het Dyle Departement bevond deze tuchteenheid zich te Rijsel. Hij verscheen voor de Krijgsraad en werd op 27 mei 1806 veroordeeld tot een boete van 1.500 fr. en op 19 november 1806 naar het garnizoen van Mayence verwezen. Maire Van Autgaerden (de jonge) verklaarde echter dat zijn ouders "insolvent" waren, zodat de boete niet diende betaald te worden.
- **Haumont Joseph**, zoon van Pierre en Marie Marguerite Grisar. Dienstplichtige voor het jaar XII en tot de reserve verwezen.
- **Haumont Isidore**, Broeder van vorige, geboren in 1790. Was officier bij de gezondheidsdienst in het Franse leger.
- **Stockmans Francois**, Geboren te Hoegaarden rond 1784 als zoon van de schaliedekker Guillaume Stockmans en Elisabeth Smeyers uit Nerm. Het is niet geweten dat hij Conscrit of vrijwilliger was, maar in 1804 reeds was hij vaandeldvluchtige, doch werd aangehouden en tot een lange gevangenisstraf veroordeeld. In 1810 werd hij bij beslissing van de Krijgsraad terug tot Fuselier geplaatst en hij nam deel aan de veldtocht in Rusland. Werde echter door de Russen gevangen genomen en keerde later weer en vestigde zich te Hauwaart. Voor bewezen diensten ontving hij het Kruis van het Ere-legioen en een Ere-Karabijn.
- **Sweerts**, vermoedelijk Henry Sweerts, geboren rond 1785 en zoon van Henry en Catherine Pierson uit Rommersom. Hij was vrijwilliger en bracht het in "La Grande Armee" tot Kapitein. Hij vocht in Duitsland en Rusland.
- **Devos Pierre**, deserteerde uit het 28e Linie en werd op 11 Fructidor An XIII (29 augustus 1805) veroordeeld tot 1.500 fr. boete, doch werd "insolvent" verklaard.

- **Nijs Jean Baptist**, zoon van Guillaume en Catherine Van Spinagien. Conscrit van het jaar XII als dienstweigeraar aangehouden en naar het Depot van Rijsel gestuurd. Opgenomen in het Militair Hospitaal van Brussel, waar hij op 23 Vendemaire XIII (15 oktober 1804) op de leeftijd van 23 jaar, ingevolge koorts overleed.
- **Vanex Pierre**, geboren te Hoegaarden rond 1784 als zoon van Gerard en Anna Maria Vander straeten. Was dienstweigeraar voor het jaar XII en werd op 5 mei 1807 door de Gendarmen aangehouden en opgeleid, na zich gedurende 3 jaar te hebben verborgen. Wordt verwezen naar het Depot van Rijsel en vervolgens naar het 4e Regi» ment Dragoniers gestuurd waar hij op 10 juli 1807 aankwam en in het "KeurEscadron" werd afgedeeld. Hij vocht in Spanje tegen de Junta, maar werd getroffen door een uitgebroken epidemie. In het Militair Hospitaal van Sevilla opgenomen op 15 juli 1812, en reeds de volgende dag, in de ouderdom van 28 jaar gestorven van de koorts.
- **Calvitte (?) Antoine**, Fuselier bij het 34e Linie, 2e Bataljon, 6e Cie. Streed te Austerlitz en werd op 28 januari 1806 wegens kwetsuren opgenomen in het veldhospitaal van Obrovitz (Brünn) waar hij op 18 februari 1806 overleed.
- **Delwait (?) Jacques**, Dragonier bij het 27e Regiment, 8e Cie. Streed tegen de Pruisen in Duitsland en werd op 12 april 1806 ter verpleging opgenomen in het Militair Hospitaal van Hagenau. Hij stierf er aan koorts op 21 juni 1806.
- **Nijs Guillaume**, geboren te Hoegaarden op 31 oktober 1786 als zoon van Guillaume en Elisabeth Everaerts. Was Conscrit van het jaar 1806 en diende tot 1811.
- **Vandermolen Jean Baptist**, geboren rond 1786 als zoon van Jean Bernard en Marie Lebecq. Conscrit van het jaar 1806 en afgedeeld als soldaat bij het 9e Bataljon "du Train d'Artillerie" 6e Cie. Nam deel aan de veldtocht tegen de Russen te Eylau en werd op 9 maart 1807 naar het Militair Hospitaal van Lenzic (Polen) vervoerd, waar hij als gevolg van koorts overleed op de volgende dag.
- **Vanderstraeten Pierre**, uit Hoegaarden, maar wonende te Oorbeek. Zoon van Bernard en Marie Josephine Briers. Deserteerde op weg naar het Rekruteringscentrum. Wordt op 22 januari 1806 veroordeeld.
- **Van Ham Bernard**, geboren te Hoegaarden rond 1787 als zoon van Pierre en L. Magits (?). Hij ontbrak op het appel van vertrek en werd op 22 januari 1806 door de Krijgsraad veroordeeld.
- **Van Hamme Pierre**, geboren te Hoegaarden ? Vermoedelijk Conscrit van het jaar 1806. Behoorde tot het 1e Koloniaal Bataljon, waaruit hij deserteerde. Wordt in maart 1806 veroordeeld tot een geldboete van 1.500 fr. maar was "insolvent" verklaard.
- **Vanmol Servais**, geboren te Hoegaarden in 1784, als zoon van Pierre en Marie Therese Verbelen. Deserteerde op de weg naar zijn eenheid en werd bij verstek veroordeeld op 22 januari 1806. Kon op 6 maart van hetzelfde jaar aangehouden worden en werd naar de Reservecompagnie verwezen.
- **Coenen Henry**, hij was vaandvluchtig in 1807 en zou zich lange tijd in Duitsland hebben verborgen.
- **Finoulst Pierre**, eveneens deserteur in het jaar 1807 en zou samen met Coenen, de vlucht hebben genomen.
- **Geenis Francois**, was tamboersoldaat en deserteerde uit zijn eenheid te Velde in 1807, vermoedelijk in Duitsland. Het vonnis van de Krijgsraad van 27 februari 1807 : 7 jaren "Travaux Publiés" en 1.500 fr. boete. Hij was "insolvent" verklaard door de Maire van Hoegaarden, maar moest gedurende 7 jaar allerlei openbare werken uitvoeren, van militaire en burgerlijke aard. "Travaux Publics" was de lichtste straf voor een vaandel -vluchtige. Hij keerde pas weer na de nederlaag van Napoleon in 1814.

- **Goossens Philippe** , geboren rond 1787, zoon van en van Marie Cel i s uit Houtem. Behoorde tot de lichting 1807 en werd als fuselier opgenomen bij het 2e Reserve Linie Regiment, 1e Bataljon, 5e Cie. Hij deserteerde echter uit zijn eenheid en werd op 1 april 1808 veroordeeld tot 5 jaar "Travaux Publics" en 1.500 fr. boete, maar was "insolvent". Wegens het groot aantal manschappen die voor de oorlogsvoering werden geëist, werd hij later echter snel bij het 2e Legioen te Metz gevoegd. Hij werd nochtans ziek en ging ter verpleging naar het Militair Hospitaal van •' Brussel, waar hij op 11 maart 1809, in de ouderdom van 21 jaar, stierf ingevolge een "dysenterie putride".
- **Hardiquet Jean Francois**, zoon van en J. Van Weddingen uit Hoxem. Stond als deserteur bekend in het jaar 1807.
- **Huts Francois**, geboren te Hoegaarden in juli 1787, als zoon van Egide en Anne Goodefeer (?). Was Conscrit van het jaar 1807 en werd tot het Contingent verwezen. Dit waren de actieve en strijdende eenheden. Werde afgedeeld bij het 21e Linie, waaruit hij deserteerde op 12 augustus 1811.
- **Schuermans Jean Nicolas**, uit Hoegaarden. Zoon van Hieronimus Schuermans. Werde aangeduid voor het 5e Artillerie, maar stond als "Refractaire" vermeld, waarvoor hij tot een boete van 1.500 fr. werd veroordeeld. Was "insolvent".
- **Stapel Henry**, geboren rond 1788, als zoon van brouwer Guillaume Stapel en Anne Marie Vervou. Wegens een hevige ontstekingskoorts op 9 september 1807 opgenomen in het Militair Hospitaal van Epinal in de Vogezen, waar hij op 7 oktober 1807 stierf. Hij was 19 jaar oud.
- **Stockmans Pierre** , geboren te Hoegaarden in 1788, als zoon van wever Francois Stockmans en Lucie Rems. Conscrit van het jaar 1807. Hij deserteerde op de weg naar het aanwervingcentrum, doch kon op 11 maart 1807 door de Gendarmen worden opgeleid. Ter beschikking gesteld van de Rekruteringsofficier, werd hij dan verwezen naar het 8e Linie, 3e Bataljon, 7e Cie. In het Militair Hospitaal van Veno opgenomen op 13 april 1807, waar hij 5 dagen later aan koorts overleed.
- **Vanex Guillaume**, zoon van Gerard en Marie Vanderstraeten. Diende in het 5e Bataljon "du Train d'Artillerie", waaruit hij deserteerde. Op 21 september 1807 door de Krijgsraad veroordeeld tot 7 jaar "Travaux Publiés" en 1.500 fr. geldboete. Was "insolvent" doch bleef zijn straf uitzitten tot na de val van Parijs.
- **Lambrechts Guillaume**, te Hoegaarden geboren, als zoon van en Anne Catherine Le Corque (?) uit het Spannuut. Was dienstweigeraar, werd op 26 augustus 1807 aangehouden door de Gendarmen, maar terug vrijgelaten en ingeschreven bij de Conscrits van het jaar 1809.
- **Laroureche (?) Francois**, fuselier bij het 112e Linie, 2e Bataljon, 3e Cie. Opgenomen in het Militair Hospitaal van Bonifazio (Florence) op 7 mei 1808 en er aan koorts overleden op 5 juni 1808.
- **Vanmol Jean Francois**, geboren rond 1790 als zoon van brouwer Guillaume Vanmol en Elisabeth Michiels. Conscrit van het jaar 1809 en naar het 25e Linie verwezen. Hij deserteerde uit zijn eenheid, maar keerde op 17 oktober 1811 vrijwillig weer, waarop hij naar zijn Korps verwezen werd.
- **Castelevn Henry Joseph**, geboren te Hoegaarden rond 1790, als zoon van Jean en Marie Matthijs. Conscrit jaar 1809, maar als "Réfractaire" vermeld, op 27 oktober 1809 tot een boete van 500 fr. veroordeelt en naar het Depot van Rijsel verwezen. Hij kwam nochtans voorlopig vrij en kreeg amnestie op 28 augustus 1810.
- **Gesegon (?) A.** fuselier bij het 103e Linie, 4e Bataljon, 4e Cie. Diende in Oostenrijk ten tijde van de slag van Wagram. Werde in het Militair Hospitaal

van Wenen opgenomen op 3 oktober 1809 en overleed er aan koorts op 4 december 1809.

- **Jacobs Norbert Armand**, uit Hoegaarden, zoon van Antoine en Gertrude Vranckx. Dienstweigeraar voor het jaar 1809. Op 16 juni 1809 veroordeeld tot 1.500 fr.
- **Lebegge Lambert**, geboren op 13 september 1790 als zoon van Lambert en Anne Marie Coen uit Outgaarden. Dienstweigeraar en op 27 oktober 1809 veroordeeld tot een boete van 500 fr. Hij kreeg echter amnestie en werd als dan ingelijfd bij het Maritiem Arsenaal. Doch op 30 juni 1810 deserteerde hij uit deze eenheid en werd door de Krijgsraad tot 7 jaar "Travaux Publics" veroordeeld. Maar op 15 maart 1811 vervoegde hij nochtans het Depot te Rijsel.
- **Marcel Jean Francois**, geboren te Hoegaarden op 28 april 1790 als zoon van Jean en Anne Marie Vincent. Conscrit en verwezen naar het 103e Linie, waar hij als fuselier werd opgeleid. Op 10 april 1809 was hij vaandelvluchtig en werd vijf dagen later bij verstek tot 5 jaar "Travaux Publiés" en 1.500 fr. veroordeeld, maar bleef onvindbaar?
- **Meeuwis Jean Baptist**, was pionier bij de 5e Compagnie. Hij zou in Oostenrijk uit zijn eenheid zijn gevlucht en werd op 16 oktober 1809 tot 5 jaar "Travaux Publics" en 1.500 fr. boete veroordeeld.
- **Strijckmans Sebastien**, uit Hoegaarden, zoon van Jean en Marie Smets. Conscrit van het jaar 1809 en als dienstweigeraar gemeld. Werde door het vonnis van 27 oktober 1809 tot 500 fr. gestraft, maar kreeg amnestie en ongeschikt verklaard voor de legerdienst.
- **Tritmans Guillaume**, geboren te Hoegaarden als zoon van Jean en Marie Jeanne Vandenbosch. Hetzelfde geval als Strijckmans.
- **Vanderauwera Jean**, geboren te Hoegaarden op 18 februari 1789 als zoon van Jean en Ida Finoulst. Conscrit van het jaar 1809 en in dienst getreden bij het 103e Linie op 21 augustus 1809, maar deserteerde uit zijn eenheid. De Gendarmen konden hem niet aanhouden en hij werd, wegens lange afwezigheid, uit de lijsten geschrapt.
- **Vanex Bernard**, geboren te Hoegaarden rond 1790. Zoon van Gerard en Marie Catherine Vanderstraeten. Werde op 12 september 1809 als dienstweigeraar aangehouden en tot 500 fr. boete veroordeeld. Verwezen naar het Depot der Réfractaires op 18 september 1809 en bestemd voor het 75e Linie.
- **Jacobs Joseph**, geboren te Hoegaarden op 18 december 1790, als zoon van Joseph en Marie Anne Disant. Conscrit voor het jaar 1810 voor de "Ouvriers militaires de la Marine". Hij deserteerde op 29 juni 1810 uit deze eenheid en werd tot 5 jaar "Travaux Publics" veroordeeld. Vervoegde terug het depot op 11 maart 1811 en werd dan als Fuselier ingezet bij het Regiment "Walcheren", 2e Bataljon, 4e Cie. Door koorts aangetast werd hij op 13 november 1811 opgenomen in het Militair Hospitaal van Middelburg waar hij op 2 mei 1812 overleed.
- **Geenis Jean Baptist**, zoon van Henri Geenis (metser) en Therese Van Gaster. Diende als Fuselier in het 94e Linie, 5e Bataljon, 3e Cie. Werde ingezet tegen de Junta in Spanje. Aangetast door de daar uitgebroken epidemie werd hij op 18 oktober 1811 opgenomen in het Militair Hospitaal van Tolosa en stierf er aan buikloop op 15 november 1811.
- **Gilis Henry**, geboren te Hoegaarden op 2 juli 1786 als zoon van Henry en Anna Brieven. Voltigeur bij het 2e Regiment, 1e Bataljon, 3e Cie. Streed tegen de guerilla in Spanje. Enkele dagen voor het einde van zijn diensttijd, moest hij echter opgenomen worden in het Militair Hospitaal van Prado te Valladolid en 6 dagen na zijn opname, namelijk op 12 december 1811 overleed hij er aan koorts.

- **Vandenbergh Jean Baptist**, in Hoegaarden geboren rond 1791, zoon van Guillaume en Elisabeth Castellein. Conscrit van het jaar 1811 maar hij sloeg op de vlucht. Werd nochtans op 26 september 1811 aangehouden en op 3 oktober naar het 19e Linie te Wezel in Duitsland verwezen. Op 14 november 1811 moest hij met een "vliegende koorts" naar het Militair Hospitaal van Wezel worden gebracht, waar hij op 2 maart 1812 stierf.
- **Vanham Servais**, zoon van boomhakker Pierre Vanham en Elisabeth Magits. Was voltigeur bij het 4e Linie en werd in Spanje ingezet tegen de Junta. Wegens zware kwetsuren naar het Militair Hospitaal van Salamanque gevoerd op 28 mei 1811 en er op 7 juni gestorven.
- **Gilis Dominique**, zoon van Henry en Elisabeth Dotremont. Fuselier in 1812 bij het 94e Linie, 5e Bataljon, 3e Cie. Ingezet in Spanje en wegens koorts opgenomen in het Militair Hospitaal van Prado op 6 september 1812. Hij overleed er op 29 september.
- **Francois Louis**, zoon van en van Margriet Berni (?). Streed als voltigeur bij het 3e Regiment, 1e Bataljon, 3e Cie in Duitsland bij Dresden en werd in het Militair Hospitaal "Grossen Gerten" aldaar op 27 juli 1813 opgenomen. Hij overleed er op 6 augustus 1813 in de ouderdom van 20 jaar.
- **Maes Jean**, Conscrit van het jaar 1812. Vervoege als "telaatkomer" het Depot op 4 juni 1813 en werd verwezen naar het 131e Linie, 6e Bataljon. In april 1814, na de nederlaag der Franse Legers, keerde hij naar huis terug.
- **Pierson Jean Henry**, Conscrit van het jaar 1813. Zoon van Philippe en Marie Magdalena Stockmans. Hij werd aangeduid voor de "Garde Impériale", doch deserteerde op de weg naar zijn eenheid. Nochtans vervoege hij vrijwillig terug het depot op 19 augustus 1813 en werd naar het strafkamp van Rijsel verwezen. Hierdoor ontsnapte hij aan de Volkerenslag bij Leipzig in oktober 1813 en kwam in april 1814 al terug naar huis.
- **Schoenssetters Henry**, Conscrit van het jaar 1813 en ingedeeld als soldaat bij het 44e Linie, 4e Bataljon, 5e Cie. Hij werd naar Duitsland gestuurd waar de aftocht volop bezig was. Op 20 december 1813 stierf hij echter in het Militair Hospitaal van Bremen, aan de gevolgen van zijn opgelopen verwondingen.
- **Tits Henry**, zoon van Jean en Beatrijs Bilsen. Van hem is alleen geweten dat hij op 2 oktober 1813 aan koorts en in de ouderdom van 27 jaar is overleden in het Hospitaal van het "Arsenal Boulanger au Grand-Parc". Gezien hij bij zijn overlijden ouder was dan 25 jaar, is het niet uitgesloten dat hij 3 jaar "Travaux Publics" heeft opgelopen.
- **Van Piest Servais**, geboren op 8 maart 1786. Zoon van Winand en Françoise Lamens. Was carabinieri bij de 4e Lichte Infanterie, 2e Bataljon. Zou deel genomen hebben aan de veldslag in Rusland en werd op 7 maart 1813 naar het Militair Hospitaal van Dantzig gebracht. Daar overleed hij 8 dagen later aan buikloop.
- **Vanot (?) Paul**, Fuselier bij het 44e Linie, 4e Bataljon, 4e Cie. Op 26 augustus 1813 opgenomen in het Militair Hospitaal van Brussel en er op 9 september gestorven aan een "chronische buikloop" 20 jaar oud zijnde.
- **Wouters Guillaume**, Conscrit van het jaar 1810. Zoon van Guillaume en Marie Elisabeth Vandenbosch. Was fuselier bij het 112e Linie. Werd echter naar het tuchtkamp van Alessandria in Italië verwezen, alwaar hij op 25 juni 1813 in het Militair Hospitaal opgenomen werd en er aan koorts overleed op 27 augustus 1813.

EXTRAIT MORTUAIRE.

(a) Désigner le nom de la commune où est situé l'hôpital; désigner aussi si l'hôpital est civil ou militaire, sédentaire ou ambulante.

COMMUNE de *Wesel*, *Sept. de la Noce*
HÔPITAL de *Notre-Dame de Wesel*

Du registre des décès dudit hôpital a été extrait ce qui suit :

(b) Désigner les prénoms et nom du décédé, le corps et la compagnie dans lesquels il servait, s'il était enrôlé volontaire ou conscrit embrigadé, et de quelle classe; dans ce cas, désigner aussi la commune, le canton et le département où il a été enrôlé; s'il était remplaçant, on le désignerait, ainsi que les prénoms, nom, commune, canton, département et classe de celui qu'il remplaçait.

Le Sieur *Jean Baptiste Vandenberg*, âgé de *21 ans*
fil. de Guillaume rue Elisabeth Pauline, Oubert
appartenant au 9e Rég^t d'Inf^{te} de ligne

(c) Expliquer le genre de maladie ou de blessure dont il est mort.

natif d' *Ougard* — canton de *Sillemont* — département
de *la Moselle* — est entré audit hôpital le *quatorze* du mois
de *Novembre* l'an *1811* et y est décédé le *deux* du mois
de *Mars* l'an *1812* par suite d' *affection aiguë*

Je soussigné, Économe dudit hôpital, certifie le présent extrait véritable et conforme au registre des décès dudit hôpital.

Fait à *Wesel* le *deux* du mois de *Mars* *1812*

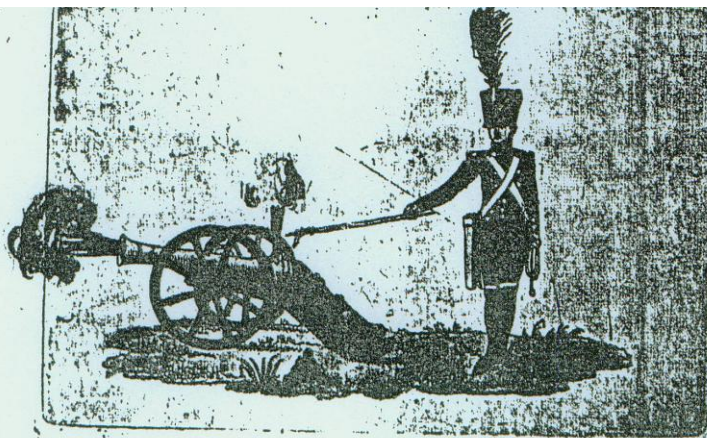

Nous, Commissaire des guerres chargé de la police de l'hôpital
de *Notre-Dame de Wesel* certifions que la signature ci-dessus est celle de
M. *J. Dument* Économe, et que soi doit y être ajoutée.

Fait à *Wesel* le *deux* du mois de *Mars* *1812*

N. B. On recommande la plus grande exactitude dans les actes de décès. Les prénoms et noms des décédés doivent être recueillis avec attention, ainsi que les lieux de naissance, cantons et départements, les noms et numéros des corps et compagnies; et le tout doit être écrit très-lisiblement et dans l'ordre indiqué à la marge.

Straatsburg den 22 april
 Zuer liever he. Vandersmissen
 ik heb u brief ontvangen en ik laat u weten
 dat ik nog gelovig ben, en als het anders was
 zoude mijn van harte lief wesen. Zuer liever
 ik laat u weten dat ik in winter wat savor
 by het meer lot en met de nag in het bet
 als op Schildwag te Straas. en wie dat ik mijn
 gids by den L. ingant Major gin haelen doen ryde
 hy dus gy moet u ordonnans klederen koopen voor
 sek. kondacht dat ge wat proepel zyn doen hebt
 mijn een paar schoenen moeten koopen, en een
 witten kousen en een blau laken praetel en een
 gile en eenen witten en eenen swarten byde half
 doek en ik twee velder van mijn brom Cappot

datenbrief, door Wilhelmus Wolf
 22 april 1808 vanuit Straatsburg
 onden naar Louis Vandersmissen te Hasselt. (RAH)

40. Bezegeling van een epos (1815)

Een nieuwe tijd was echter ingeluid, het Franse Regiem had afgedaan. De grote mogendheden besloten om België met de Nederlanden te verenigen. Door een schrijven van 28 december 1814 was te Hoegaarden een nieuwe gemeenteraad in functie gesteld, na aflegging van de eed "*Ik zweer trouw aan Z.M. de Koning der Nederlanden en gehoorzaamheid aan de wetten*".

Men legde te Hoegaarden eender welke eed af, van het ogenblik dat het maar opbracht en men de gemeente en haar ingezetenen met rust liet.

Burgemeester De Zangré stelde zijn nieuwe Raad samen als volgt:

- Burgemeester De Zangré,
- H. Groetaerts (adjunct),
- H. Nijs, Fr. Berwouts,
- J. Schoensetters (drie uit de oude Franse ploeg, ondanks de overgang van bewind),
- S. Coenegras, J. Geerts, met J.H. Lintermans als schrijver (drie van de oude School),
- Charles Falla, Henri Lacourt en Bernard Janssens (drie nieuw gekomenen)
- en Arnold Adams (al vroeger tot de gemeenteraad behoort hebbende, maar er ook weer snel uit verdween).

Bijgevolg waren S. Sweerts, J.R. de Hennin en Martin Stockmans uitgevallen, zodat het democratische evenwicht in de Raad bestond, als gevolg van de eis tot inspraak van het volk.

Het was deze ploeg die op 25 maart 1815 in 't Nieuwhuys voor de eerste maal zetelde, om de feestelijkheden van de volgende dag te bepalen. Deze werden ingezet met een Plechtige Hoogmis en groot klokkengeluid. Daarna kondigde Groetaerts, van op de trappen der kerk, met luide stem de instelling aan van het Hollandse tijdperk. De afkondiging, die achteraf aan het gemeentehuis en de kerk werd uitgehangen, luidde als volgt:

"Z.M. de Koning der Nederlanden kondigt aan zijn nieuwe onderdanen hun titel en rechten aan; die hen worden toegekend bij toestemming van alle Mogendheden en neemt hiermede op authentieke en officiële wijze bezit van de onder Zijn Gezag onderworpen Provinciën".

Gisteren Fransman, vandaag Hollander, het kwam er niet meer op aan en het kon hun ook niet meer schelen, maar de laatste zinspeling uit de Afkondiging, namelijk het woord "onderworpen" verwekte bij sommigen misnoegdheid, zodat er zich snel twee clans vormden. Enerzijds kreeg men de "Orangisten" (de conservatieve voorstanders van de aanhechting met Nederland) en anderzijds de "Blauwen" of "Patriotten" (de progressisten, die tegen de aanhechting waren gekant). We weten niet precies wie voor- en tegenstander was, maar het is niet moeilijk te begrijpen dat, buiten een paar uitzonderingen misschien, al deze van de ouden stempel (de leden uit de Geslachten, oud-Conspirateurs en anti-Fransgezinden) "Orangisten" werden en de anderen verdeeld waren.

Van De Zangré is echter wel geweten dat hij zich trachtte onzijdig te houden, maar naar de conservatieve kant helde, doch met vooruitstrevende gedachten. Het is eveneens bekend, dat hij bij zijn schoonbroeder Dr. Van Nerum bleef te rade gaan, die zonder Fransgezind te zijn, toch geen "Orangist" was.

De Geslachten op hun beurt hielden zich tijdelijk buiten de zaak, want hun te snel doorgedreven en opgedrongen politiek onder Dr. Van Nerum, had tot een nieuw oproer kunnen leiden. Het merendeel van hun leden waren nochtans "Orangist", omwille van de herinstelling van hun titels, privilegiën en jachtrechten, uit dank voor de herwinning van hun bezittingen en van alles wat

het Franse Regiem hen had ontnomen en vooral omdat de Godsdienst terug in al zijn rechten was hersteld.

Zo ving te Hoegaarden het Hollandse bewind aan, al verdeeldheid van bij de aanvang, maar dat was nu eenmaal "typisch Hoegaards".

Er werd echter niet aan gemeentezaken gedacht, want Napoleon had terug van zich laten horen.

Na gedurende 10 maanden op Elba te hebben vertoefd, met 600 van zijn getrouwen uit de "Vieille Garde" en bij het vernemen van de grote misnoegdheid van het Franse volk, over het wraakzuchtige en laakbare optreden van de terug gekeerde immigranten en het onkundige bestuur van de nieuwe Koning Louis XVIII, had Napoleon tot een nieuwe machtgreep besloten.

Met zijn klein legertje gelukte hij erin het eiland te verlaten en op 1 maart 1815 bij de Golf Juan in Frankrijk te landen. Met grote vreugde en geestdrift werd hij begroet en de tegen hem uitgestuurde troepen, liepen naar de Keizer over, zodat zijn troepenmacht zienderogen aangroeide. Van toren tot toren vloog de adelaar naar Parijs, waar hij triomfantelijk werd ontvangen. De koning was naar Gent gevlucht, terwijl de monarchisten en vijanden van de Republiek andermaal uitweken.

Op 5 maart werd te Tienen de terugkeer van Napoleon vernomen. Een groep Napoleonisten stormden samen op de Markt onder de kreten "Vive Napoleon" en "A bas d'Empereur d'Autriche". Die avond braken in de herbergen onlusten en vechtpartijen uit met Orangisten.

Ook te Hoegaarden was het nieuws snel doorgedrongen, waar zich eveneens een groep bewonderaars van Napoleon in de herberg aan de Getebrug had verzameld. Zij bezongen er de terugkeer van de Keizer. In de nagelaten schriften staat geen enkele naam van deze samenscholers vermeld, misschien opzettelijk verzwegen, omdat er wellicht ook leden uit de Geslachten en Oude Samenzwering tussen zaten, want op dat ogenblik heerste er overal grote verdeeldheid. De mensen wisten niet meer, wie of wat.

Het kwam te Hoegaarden echter tot geen baldadigheden, slechts tot een gewone en onbezonnen uiting van vreugde. De thermometer steeg en daalde toch zo snel, volgens de loop der gebeurtenissen. Overigens was Napoleon nog ver van de overwinnaar, want de geallieerden maakten zich andermaal klaar, om Napoleon de oorlog te verklaren. Zij wilden eens en voor goed "de vijanden van de mensheid" verpletteren.

Op 3 mei kwamen Wellington vanuit Brussel en Blücher vanuit Luik, te Tienen in de Tinnen Schotel aan, om te beraadslagen. Een nieuwe oorlog lag in 't verschiet. In Hoegaarden trachtte De Zangré de rust te bewaren en vroeg aan alle bewoners, om tot geen voorbarige daden of geweld over te gaan en zich buiten de zaken te houden, kalm het verloop der evenementen afwachgend. Dat lag ook in de lijn van de Geslachten, die bij monde van haar leiders de rust predikten.

Zes legers maakten zich ondertussen strijdvaardig om naar Parijs op te rukken. De Engelsen met het Hollands-Belgisch leger onder Hertog Wellington zou langs Maubeuge opmarcheren, Blücher met zijn Pruisen via Givet, de Russen langs Saar-brücken, Scharzenberg langs de lijn Sarregumines, de Oostenrijkers in de richting van Lyon en het leger uit Italië naar Provence.

Doch toen Napoleon, die alleen het herstel der orde in Frankrijk voor ogen had, vernam dat zijn vijanden hem opnieuw de oorlog hadden verklaard, rukte hij bliksemsnel noordwaarts, om de verbinding tussen Wellington en Blücher te verhinderen. Hij wilde eerst de Engelsen verslaan en dan de Pruisen verpletteren.

De coalitielegers brachten 630.000 man in lijn, tegenover amper 125.000 die Napoleon had kunnen bijeen brengen.

Op 12 juni 1815 was de Keizer te Laon, de volgende dag te Avesnes, 24 uur later in Beaumont en op 15 juni om 3 uur al in het zicht van Charleroi. De 30-

jarige Hoegaardier Isidore Haumont, die als gezondheidsofficier onder Napoleon had gediend, en van in 1814 in dienst was getreden van het Hollands-Belgisch leger, was enkele dagen te voren in de nacht naar Hoegaarden gekomen, om zijn ouders misschien voor de laatste maal te groeten, want de volgende dag moest hij al terug zijn eenheid vervoegen, die rond Braine lag. Helaas, hij vond zijn ouders niet thuis en had alleen hun gebuur, burgemeester De Zangré kunnen zien, die hem een behouden leven en de overwinning had toegewenst.

In de morgen van 15 juni verdreef Napoleon de Pruisen uit Gosselies en versloeg hun de volgende dag te Ligny. Hij liet hen door Grouchy achtervolgen, met de opdracht, hun reorganisatie en aansluiting met de Engelsen te beletten. Wellington, van de snelle opmars van de Fransen waarschuwt, stuurde dadelijk zijn cavalerie uit om de vijand op te houden, in afwachting dat hij zijn troepen bij Mont St. Jean in lijn kon brengen, om te verhinderen dat zij Brussel zouden bereiken.

La Grande Armée leverde te Quatre-Bras slag met de Engelse Cavalerie en de Prins van Orange. Op 17 juni trok de Keizer verder langs Baisy-Thy en verscheen weldra in 't zicht van Mont-Saint-Jean, waar de Engelsen en het Hollands-Belgisch leger lagen verschanst. En ten allen kante waar de Fransen doortrokken, werden zij door het volk toegejuicht "Vive Napoleon", "Vive l'Empereur".

Ondertussen had Grouchy de Pruisen in twee gehakt, een deel in de richting van Luik verjaagt, het ander naar Waver toe. Hij stopte zijn troepen te Walhain om wat te verpozen, maar dat werd Napoleon fataal, want de ontsnapte Pruisen die met Blücher naar Waver waren getogen, maakten zich klaar om naar Mont-Saint-Jean op te rukken, Wellington ter hulp.

Op 18 juni ving de bloedige slag van Waterloo aan, maar door de voortdurende regenval van die nacht, had Napoleon de aanval tot 11 uur 35 moeten uitstellen, wat aanzienlijk in de kaart speelde van Blücher.

De aanval op Hougoumont:

74.000 Franse soldaten en 266 kanonnen stonden opgesteld tegenover 67.000 geallieerden en 184 kanonnen.

De grote veldslag werd geopend om 11 uur 35 door de divisies van Reille, die langs de linkervleugel een schijnaanval uitvoerden tegen de stellingen van de Hoeve Hougoumont. Napoleon volgde het verloop van deze slag van op zijn uitkijkpost.

Jerôme, broeder van Napoleon, werd met deze opdracht belast. Na een uur zware strijd, verdreef hij er de bataljons van Nassau en Hannover en wierp de Engelse Foot-Guards van Mitchell terug, die ter versterking waren gestuurd. Doch de Engelsen bleven zich op 't kasteel van de hoeve zo hardnekkig verdedigen, tot wanneer de Hollands-Belgische versterking van Chassé toekwam. Jerôme werd door deze frisse manschappen teruggeworpen tot aan de weg van Nivelles. 6.000 man waaronder de Generaals Duplat en Baudin sneuvelden tijdens de aanval op Hougoumont. De geallieerde soldaten die zich in de kapel van de hoeve bevonden werden allen gedood en 300 lijken door de Fransen in de waterput geworpen. De hoeve geraakte in brand en was getuige van een zware lijf aan lijf gevechten. Maar de schijnaanval was gelukt, want nu kon Napoleon tot de echte aanval in de middensector overgaan.

De aanval op La Haie Sainte:

Deze aanval werd bevolen door Ney en Erlon en stond onder de bescherming van 80 kanonnen, opgesteld rond de hoeve "La Belle Alliance". Het eerste vuren begon om 1 uur en al de troepen van de eerste lijn rukten op in de richting van Mont St. Jean. Nooit werd er op zo een kleine oppervlakte, een zo

groot aantal strijders tegenover elkaar gezien, terwijl de snelheid van de aanval en de hevigheid van het lijf aan lijf gevechten, enig waren in de geschiedenis.

De middenaanval was gericht op de hoeve "La Haie Sainte" terwijl de linkervleugel die te Hougomont was verjaagd, zich hervormde en de rechtervleugel zijn stellingen verliet en tegelijkertijd oprukte naar de "Papelotte" hoeve.

Deze aanval was zo hevig dat paniek ontstond in de Engelse lijnen. "* De Keizerlijke infanterie stormde op "La Haie Sainte" toe waar Majoor Barring en de Hannoverse troepen heldhaftig weerstand boden en terwijl de Engelse versterkingen en de Franse kurassiers van Travers elkaar met de blote degen aanvielen, moesten de Hollands-Belgische troepen van Bylandt, die in voorpost lagen aan de zandkuil, wijken voor de stormloop.

De holle weg van Ohain:

Het was tijdens deze aanval dat een incident plaats greep, bezongen door dichters en schilders en zo krachtig beschreven werd door Viktor Hugo in "Les Misérables".

De Franse kurassiers van Milhaud bestormden de 400 meter lange uitgeholde weg van Ohain (Le chemin creux), die tussen twee bermen lag.

De kurassiersbrigade van Travers kwam tijdens haar aanval tegen de Engelsen, ter hoogte van de holle weg en stak de berm over. Toen zij aan de overzijde kwamen, zagen zij in de diepte de 2de Engelse garde aanstormen. Wegens onvoldoende ruimte om aan te vallen, dreef Travers zijn manschappen terug in de holle weg, waar zij hevig door de Engelsen met de bloten degen werden bestormd in een nabijgelegen steengroef.

De kurassiers werden verpletterd en teruggeworpen.

De aanval op "Papelotte" :

De hoeve "Papelotte" vormde een versterkte stelling op de linkerflank van het geallieerde leger en werd verdedigd door een gedeelte van de Nassau-brigade. Deze hoeve doorstond tijdens het offensief van Ney, een der meest belangrijkste aanvallen vanwege de rechtervleugel der Franse troepen en inzonderlijk van de divisie van Duruette.

Rond 14 uur, toen Wellington het spoedbericht van Blücher ontving, werd de hoeve aangevallen, die meermaals veroverd en heroverd werd in een hardnekkige strijd,

Dicht bij "Papelotte" ondergingen de hoeve "La Haie" en wat verder het Kasteel "Fischermont" waar zich de rest van de Nassau-brigade verschanste, hetzelfde lot.

Rond 14 uur 30 verpletterde de cavalerie van Jacquinet de Hannoverse troepen van Best en viel de scherpschutters van Saksen-Weimar met de sabel aan.

Het kritisch ogenblik:

Onder het hevig Frans artilleriegeschut werden de Engelse stellingen in de middensector onhoudbaar. Wellington beval de terugtocht naar de heuvelkam. Al zijn cavalerie was nodig om de Franse aanvallen tegen te houden. De strijd was zo hevig dat de twee cavaleriegroepen even stopten om op adem te komen.

Wellington speurde beangst de horizon af naar enig teken van Blücher. Aan de andere zijde uitte Napoleon zijn tevredenheid, maar op dat ogenblik bracht een officier hem een bericht van Grouchy die vanuit Walhain om bevelen verzocht. Rond dezelfde tijd bracht Soult hem een gevangene, die de aankomst meldde van Bülow met 15.000 manschappen van het 1e Pruisisch leger, dat van uit Waver was opgerukt.

De ster van Napoleon verbleekte op het ogenblik dat hij de overwinning ging behalen. De grote strateeg had begrepen dat er geen enkel ogenblik meer te verliezen viel.

Hij moest dringend Wellington verslaan en dan met de aanrukkende Bülow af rekenen. Het ogenblik was kritisch.

Het was 16 uur. De Engelse infanterie was in stukken gehakt, waardoor verwarring was ontstaan in Wellingtons troepen. Nu joeg hij al zijn cavalerie in de strijd onder Ney, die gesteund werd door zijn rode dragonders.

Alle militaire geschiedschrijvers zijn akkoord te verklaren, dat indien de actie één uur vroeger was begonnen, Blüchers troepen te laat zouden zijn gekomen en aan Napoleon de overwinning hadden verschaft.

Napoleon had zijn rechtervleugel hervormd en stuurde de infanteriedivisies van Reille, in de richting van "La Haie Sainte", waar Wellington steeds weerstand bood.

Rond 16 uur werd "La Haie Sainte" door Maarschalk Ney veroverd. Van de 1.000 moedige verdedigers konden er slechts 42 aan de dood ontsnappen.

Doch alvorens de verslagen Engelse infanterie zich achter de weg van Ohain kon herstellen, verscheen de Franse cavalerie op de top van de naburige helling en daalde als een lawine naar beneden.

Kurassiers, jagers, dragonders, lancers, huzaren, lichte ruitery, guides en bereden-grenadiers, vielen de geallieerden aan, overvleugelden de Holland-Belgische legers waar hun bevelhebber, de Prins van Oranje gewond werd.

Zij doorkliefden met de blote degen de roemrijke Highlanders van Gordon, vleugeladjutant van Wellington die er sneuvelde en veroverden 6 batterijen wiens bedieners in stukken werden gehakt.

Twee Engelse "squares" werden doorbroken en alleen de reservetroepen van Krus gelukten erin de breuk te herstellen.

Vanuit Mont St. Jean tot waar Wellington zich teruggetrokken had, werden de hoofdbatterijen in werking gesteld.

De Franse aanvallen werden even opgehouden wat aan de geallieerden toeliet zich te hervormen. Zonder dit artilleriegeschut zouden de legers van Wellington volledig verslagen zijn geweest.

Na het laatste kanongebulder viel de Franse cavalerie in grote massa aan voor de laatste stormloop, maar zij botsten op een goed verschanste muur van dichte troepen. Twee Belgische cavaleriebrigades van Baron Van Merlen, de Hollands-Belgische dragonders van Chigny, de zwarte lancers onder Brunswick, de dragonders van Dornberg, de Hollandse carabinieri van Trip, de huzaren van Arenschild en de Engelse guards van Grant, alles samen 6.000 paarden worden door Wellington tegen de Franse eskadrons ingezet.

Maar andermaal werden de geallieerden achteruitgedreven, en de Baron Van Merier gedood. In een laatste stormloop hoopte Napoleon de vijand tot aftocht te dwingen en stuurde de eskadrons van Subervie en de cavalerie van Dehon in de strijd.

De Franse overwinning was nabij en Napoleon beval de allerlaatste aanval, die de vijand volledig op de vlucht moest drijven.

Vanuit "La Belle Alliance" volgde hij de afslachting en zag de Engelse concentratie op de hoogten, die alles in het werk stelde om te beletten dat de terugtrekkende artillerie in vijandelijke handen zou vallen. Daar werden hem door 6 Franse jagers en kurassiers, zes vaandels gebracht op de vijand buitgemaakt op de hoogte van Mont St. Jean.

Maar plots ontwaarde de Keizer in het Oosten, dichte infanterie troepen die vanuit het bos van Parijs snel oprukten. Hij dacht dat het Grouchy was en riep verheugd uit: "Daar is Grouchy", helaas voor hem was het Blücher.

Om 19 uur snelde het 1ste Pruisische Korps van Bulow de Nassau-verdedigers van "Papelotte" ter hulp die op het punt stonden te wijken. Zij verdreven er de Fransen en rukten vervolgens op de rechterflank van Napoleons troepenmacht in.

De terugtocht .

Ondanks het heldhaftige verweer en de zware gevechten die de Fransen leverden om hun stellingen te handhaven, konden zij niet weerstaan aan de massale aanvallen. Zij werden immers in front door Wellington en tegelijkertijd in de rechterflank door de Pruisen van Blücher hevig aangevallen.

De Franse rechtervleugel werd doorgehakt, de "Vieille Garde" van Napoleon moest wijken. Maarschalk Ney wierp zijn laatste cavalerie en Lobau zijn laatste infanterie in de strijd. Het was 9 uur in de avond toen de Fransen de aftocht blaasden. Napoleon liet aan Cambronne, Christiani en Roquet de eer om de Franse arendsvlaggen te redden en sloeg op de vlucht in de richting van Charleroi.

Menige Franse officier en soldaten ontsnapten aan de furie door vrijwillige dood. Uit vermoeidheid en angst schoten zij elkaar neer, om niet in handen van hun vijand te vallen.

Dat alles gebeurde ter hoogte van de hoeve "La Belle Alliance" waar Cambronne uitriep: "De garde geeft zich niet over zij sterft".

Het was aan deze hoeve dat Wellington en Blücher elkaar ontmoetten en de andere overwinnaars groetten, terwijl het Pruisisch muziekkorps "God save the King" speelde.

Dit gebeurde rond 21 uur 15, toen de zon onderging en de Pruisen zich klaar maakten, het aftrekkend Frans leger te achtervolgen en nog hevige gevechten leverden op het grondgebied van Plancenoit waar zij elk huis afzonderlijk, kamer na kamer moesten veroveren op de Franse jagers en Jonge Wacht.

Wanneer zij aan "Le Caillou" kwamen waar Napoleon zijn hoofdkwartier had opgeslaan tijdens de slag, staken zij de hoeve in brand.

Op het slagveld van Waterloo bevocht elkeen elkaar tot ter dood, tot zelfs de gewonden schoten nog op hun vijand. De Fransen verloren er 27.000 doden en 8.000 gevangenen, de geallieerden 22.000 man.

De lijken lagen met bloed en slijk besmeurd, te midden van de vertrapte oogst, van de gedode paarden en van de gebroken wapens. Men begroef ze in grote putten, welke met aarde werden bedekt.

In de hoeve van Mont St. Jean, die tijdens de grote veldslag tot veldhospitaal diende, lagen 4.000 stervenden, die in een nabijgelegen vallei in een gezamenlijke kuil begraven werden, terwijl de kerk van Braine l'Alleud na de slag dienst deed als ziekenhuis voor de gekwetsten van alle nationaliteiten.

Zijn aankomst te Parijs

Aan Quatre-Bras hield Napoleon even halt en liet daar pas de gids Decoster los die slechts 1 Louis als loon ontving voor zijn diensten.

Deze zou zich na de Franse nederlaag te Mont St. Jean gaan vestigen om er gids te worden. Om 3 uur 's nachts van 19 juni kwam Napoleon te Gosselies aan, waar hij in de haast een licht maal nam.

Op 21 juni kwam Napoleon met zijn getrouwen, die aan het bloedbad waren ontsnapt, gans vermoeid te Parijs toe, en het volk stond nu weer vijandig tegenover hem. Hij werd aan de geallieerden overgeleverd. Het Franse Keizerrijk stortte in elkaar.

Tijdens die onvergetelijke dag van 18 juni 1815 waren de mensen van Hoegaarden doodbang naar de kerk gelopen, om er te bidden voor de

overwinning der verbondenen. Anderen hadden zich naar de Hoge Weg en het Kouterhof begeven, hun oor tegen de bomen drukkend om het kanongebulder te horen. In de morgen van 19 juni vernamen zij de nederlaag van Napoleon. Europa was van een dwingeland bevrijd. Pastoor Jacobus Sweerts liet de ganse dag de klokken luiden. Het volk was uitbundig van vreugde en vergat zichzelf.

Een menigte begaf zich naar het gemeentehuis, waar een Franse vlag werd verscheurd en uitbundig gedronken op het einde van de Tyran. Onder leiding van Jean Baptist Van Nerum (zoon van Jacobus Van Nerum, die in 1782 not. Van Autgaerden als peter had gekregen), toog in de nacht een opgezweepte menigte naar de huizen der Fransgezinden en aanhangers van de Republiek, die voor de zoveelste maal met pek en doodskruisen werden besmeurd. Tussen deze huizen bevond zich ook dat van Oud-Meier Van Autgaerden (schoonbroeder van Jean Bapt Van Nerum). Het was de laatste uiting van jarenlange opgekropte woede. (Zie Familieschoon nr. 46 van 1964, blz. 278bis).

Maar diezelfde dag van 19 juni waren Dr. Henri Van Nerum en zijn aanverwante kozijn, apotheker Pierre Evrard (schoonzoon van Jacobus Van Nerum) te paard naar Waterloo vertrokken, om er de gekwetste soldaten te helpen verzorgen. Het slagveld lag doordrenkt en gekleurd van het bloed en de omliggende hoeven en kerken, allen met gewonden volgepropt.

Drie dagen verbleven zij ter plaatse om hulp te bieden en troffen er ook in de kerk van Braine de Hoegaardse militaire arts Isidore Haumont aan, die bezig was de gekwetste soldaten van alle nationaliteiten te verzorgen.

Van het slagveld brachten zij voorwerpen en herinneringen mede, die zij aan burgemeester De Zangré schonken. Deze trofeeën werden een tijdje in het Nieuwhuys tentoon gesteld en achteraf aan Brussel geschonken. (Zie Familieschoon nr. 35 van 1963, blz. 207).

Een paar dagen nadien daalden de Geslachten, met pastoor en Mombaarvader Jacobus Sweerts op kop, in de kerkcrypte neer, om er een ingetogen hulde te brengen aan de laatste rustplaats van hun voorouders en God te danken voor hun behoud.

Door het tweede verdrag van Parijs zag Frankrijk zijn grenzen herleiden tot 1789 en werd het Koninkrijk der Nederlanden onder Willem I, Prins van Oranje opnieuw bekrachtigd.

Op 15 juli scheepte Napoleon in aan boord van het Britse schip "Bellerophon" dat hem naar Plymouth bracht waar hij op 26 juli aankwam. Op 7 augustus werd hij weggevoerd en verbannen op het eiland St. Helena waar hij stierf op 5 mei 1821. In 1840 werd zijn stoffelijk overschot overgebracht naar Parijs en bijgezet in het "Hotel des Invalides".

BESLUIT

Ontegensprekelijk hebben de oude schepenfamilies en samenzwering, duchtig gebruik gemaakt van de opkomst van Napoleon, om hun ster aan het firmament te verheffen, hetzij door intriges, hetzij door listige berekening.

Het was dan ook begrijpelijk dat zij, in tegenstelling met de Besloten Tijd het Consulaat en Napoleon gunstig gezind waren, gezien zij er alles van te verwachten hadden tot op het ogenblik dat de gehate Bloedwet, hun bijna terug ten val dreigde te brengen.

Natuurlijk moesten zij ongewenste toegevingen doen, om ergere zaken te vermijden.

Maar zij wisten zich, weliswaar onder een zeer gematigd optreden, zodanig te handhaven, dat zij zelfs door hun fameus successieplan, hun eigen opvolgers aanduiden en ook lieten verkiezen.

Doorheen de ganse periode van het Franse Bewind, bleven zij de teugels in handen houden, aanvankelijk van achter de schermen in Conspiratieverband, maar achteraf in vol daglicht.

Zij lagen wel aan de basis van vele veten, maar door hun beslissende manier van handelen, hebben zij zeker hun gemeente van veel zwaardere rampen gespaard.

Moesten notaris Van Autgaerden en diens volgelingen zonder de inmenging en de invloed van de Geslachten, hun verstokte en dweepzuchte werking hebben doorgedreven, dan hadden er te Hoegaarden erge dingen kunnen gebeuren, die nu op een min of meer vreedzame wijze werden opgelost en besloten werden.

GERAADPLEEGDE BRONNEN

- Resolutie-boeck der Regeerders van Hoegaarden
- Republikeins Register der Zittingen van de Municipaliteit van Hoegaerden
- Beraadslaging van de Municipale Raad van Hoegaerden
- Briefwisseling van de Prefecture van het Dyle Departement
- Register der Besluiten van de Centrale Administratie van het Dyle Dept.
- Register van de Ontvanger van Registratie en Nationale Domeinen
- Algemeen Rijksarchief Brussel (Papiers Bouteville)
- Rijksarchief van Luik
- Rijksarchief van Hasselt
- Nationaal Archief van Parijs
- Gemeentearchief van Hoegaarden
- Archief Gemeentekrediet van België
- Notariële archieven van Not. Springer Tienen (minuten uit de studies van Not. Lintermans, Putzeys, Hennin, Schepers, Van Nerum, Van Autgaerden)
- Familie-archieven Dumont (Bail), Putzeys, Lowet-Oury, Van Nerum (Sweerts), Evrard (Van Autgaerden), Haumont, Collard, Dotremont, Quinot
- Privaat archief der V Geslachten (Conspiratiebundel)
- Privaat archief P. Bail (Briefwisseling uit de Revolutietijd)
- Histoire des Communes Belges (Alph. Wauters)
- Geschiedenis van Hoegaarden (Pr. J. Vander Vel pen)
- Memorieschriften van Past. Heuysdens
- Aantekeningen over de Besloten Tijd en de Boerenkrijg (P. Gebruers)
 - La Belgique sous la domination Francaise (P. Verhaegen)
 - 800 namen uit de Boerenkrijg (F. di Martinelli)
 - Hoegaardse soldaten onder Napoleon (Raym. Van Nerum) ,
 - Onze voorouders in de politiek (H. Vanoppen)
 - Onze voorouders in de legers van Napoleon (idem)
 - Bijdragen tot de geschiedenis van Tienen (Jan Wouters)
 - Diest in de Sansculottentijd (F. di Martinelli)
 - De Boerenkrijg (Arth. De Bruyne)
 - L'«a guerre des Paysans (Aug. Orts)
 - L.a guerre des Paysans (Fr. Van Caenegem)
 - Pasinomie An. III

